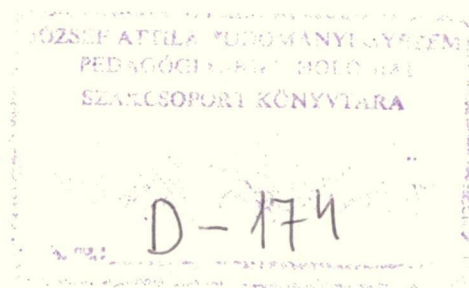

JOZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM SZEGED
- PEDAGOGIAI TANSZÉK

Doktori disszertáció

AZ IFJÚSÁGVÉDELMI ALBIZOTTSÁGOK
TEVÉKENYSÉGE BÉKÉS MEGYÉBEN

Komlódi János Lajos
tanár

Mezőberény, Petőfi S-u. 43

„Az elkövetkezendő új század, az új áramlatok, új események, új államok, új művészetek, új találmányok, minden, minden, ami a teremtésben az embert vallja eredőjének - ez a gyermek. Tehát a jövőendő ..."

Móra Ferenc /1906/

„Az embernek semmije a földön, csak a jövő generáció."

Móricz Zsigmond /1927/

T A R T A L O M

ELŐSZÓ	6
 I. <u>Ifjúságvédelem a gyermek- és ifjúságvédelmi</u> <u>albizottságok megalakulása előtt</u>	 9
Vizsgálódásaim színtere: Békés megye	9
Az albizottságok megalakulásának előzményei ...	14
Frissítő ifjúságpolitikai motívumok	27
 II. <u>Békés megye gyermek- és ifjúságvédelmi</u> <u>albizottságainak tevékenysége</u>	 31
Az albizottságok megalakulása	31
A megye gyermek- és ifjúságvédelmi albi- zottságai	47
 III. <u>Békés megye ifjúságvédelmi intézményrend- szere</u>	 81
Az ifjúságvédelmi intézményrendszer struktúrája	81
Ifjúságvédelmi alanyok	83
Cigánygyermekek	108
A családi háttér	119
A tanács vb-ok szakigazgatási szervei A gyámhatóságok	132
A Békés megyei Gyermek- és Ifjúságvédő In- tézet	149

A Békés megyei nevelőotthonok	155
A gyermekvédelmi felügyelők	167
A megye nevelési tanácsadó intézetei	169
A pártfogói tevékenység	177
Társadalmi szervek az ifjúságvédelem szol- gálatában	187
Az üzemek ifjúságvédelmi tevékenysége	192
A Békés megyei Pályaválasztási Tanácsadó Intézet	195

IV. <u>Az ifjúságvédelmi intézményrendszer kapcso- lata az iskolákkal</u>	201
Ifjúságvédelem az iskoláskor előtt	201
Iskolai ifjúságvédelmi megbízottak	204
Az iskolákban folyó ifjúságvédelmi tevékenység	212
Az iskolaigazgatóságokhoz tartozó gyermekin- tézmények jelentősége	217
Az ifjúsági szervezetek szerepe a gyermek- védelemben	226
Gyermekvédelmi alanyok a kisegítő iskolákban ..	230
Nehezen nevelhető fiatalok a dolgozók isko- láiban	231
V. <u>Az ifjúságvédelem megyei távlatai</u>	234
Az állami- társadalmi ifjúságvédelmi intéz- ményrendszer továbbfejlesztése	234
A 0-6 éves gyermekek védelmének további le- hetőségei	241

Az iskolai ifjúságvédelem hatékonyságának fokozása	242
A tovább nem tanuló és nagykorúsodott hát- rányos helyzetű fiatalokkal való inten- zívebb törődés	249
A családpolitika távlatai	253
UTÓSZÓ	257
Köszönetnyilvánítások	259
Irodalom	263
Német nyelvű összefoglalás	265
Függelék: nyomtatványtár	

ELŐSZÓ

Hogy az ifjúságvédelem a jövőt szolgálja, banális igazság. Mekkora kötelesség nehezedett már a tízéves József Attila vállára, akinek vizet és forgót kellett árulnia a moziban. A fejlett szocializmusban is vannak árva, mostohasorsú gyermekeink.

Természetesen tág körű fogalom az ifjúságvédelem. Évtizedünkben már a legkodifikáltabban kihat az egész magyar ifjú nemzedékre. Elsődleges céлом mégis a sinylődő, sodródó gyermekek, ifjak, fiatalok meggyémbeli helyzetének bemutatása.

Az iskolai ifjúságvédelmi megbízottak, pedagógustársadalmunknak nem teszik ki egy tizedét se. Számuk így is tetemes. Ők az összekötők az oktatási intézmény és az államigazgatás között. A kapcsolat az esetek többségében a gyermek- és ifjúságvédelmi albizottságon keresztül valósul meg. /Azért albizottság, mert ma már mindenütt - még megyei szinten is - valamely állandó bizottságon belül működik. Csak a sablonosság elkerülése végett említjük némelykor bizottságnak./ A testületnek nemcsak tanácsi hivatalos személyek és nevelők a tagjai. Magasztos tevékenységük eredményessége függ attól, hogy mennyire támaszkodik a pedagógiára, pszichológiára, szociológiára, antropológiára, állam- és jogtudományokra stb. A kritikus

eseteket úgy a feltárási, mint a rendezési fázisban, komplex bázison kell megoldani. Előképzettség és továbbképzés kecsegtet a gyakorlat sikerével. A gyakorlatban realizálódott eredmények pedig továbbhatnak az ifjúságvédelem eszmei tartalmára és mechanizmusának működésére.

26 évi tanári működésem és 17 évi ifjúságvédelmi megbízatásom alatt a társadalom ezen égető kérdése izgalmas témává érlelődött bennem. Ez adta a fő inspirációt értekezésem megírására. Szeretném bemutatni azt, ami az ilyesféle munka színterén, sőt belső kulisszái mögött lejátszódik. Talán nem érdektelenek azok az egyéni és közösségi mozgatók, amelyek hatottak és hatnak.

A belső fűtöttség, szenvedély szükség szerint keletkezik a feladatok végzésénél. Már kezdetben, a felismerés pillanatában jelentkezik. Képzeletet gyújt, mozgásba lendít és az egész munkafolyamat alatt hat. Sőt úgy hat, hogy másokra is átárad, s ezzel szerepvállalásra készítet. A benépesülő játékszínre sodor.

A perifériális helyzetbe került növendék mentése, érthetően kelt szenvedélyt az emberben. Akár faggató: a tudat mélyén huzódó emlékek feszegetője, akár faggatott: egykor volt dolgok üzenethordozója.

Szűkebb pátriám, Békés-megye napjainkban globálisan az országos átlaghoz közelálló körülményeket mutat. Így az átértékelés úgy az iparosodottabb, mint az inkább mezőgazdasági arculatú régiókra viszonylag könnyen lehetséges.

I. IFJÚSÁGVÉDELEM A GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGVÉDELMI
ALBIZOTTSÁGOK MEGALAKULÁSA ELŐTT

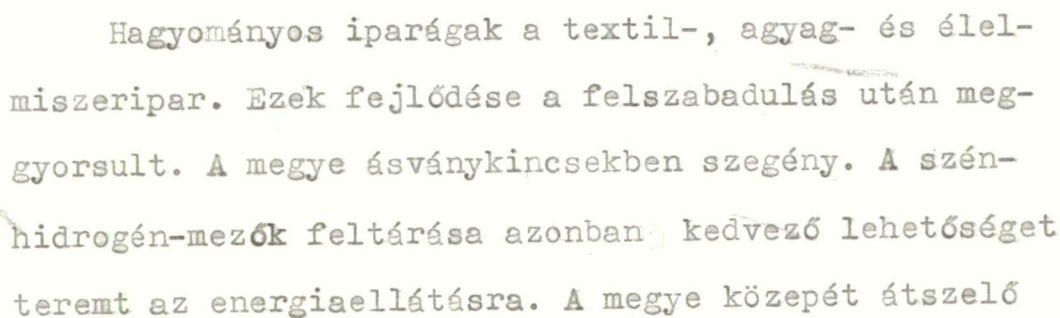
Vizsgálódásaim színtere: Békés megye

Dolgozatom alapját az adatgyűjtés képezte. Azután az információk analízisére és szintézisére került sor. Be kell mutatnom azt a közigazgatási egységet, amelyet integrációm átfog: Békés megyét.

Az ország délkeleti részét elfoglaló megye területe 5632 km^2 . Lakosainak száma 1973-ban 430 000 fő volt. A népsűrűség nem éri el az országos átlagot. A városi népesség aránya 38 %, ami szintén alacsonyabb az országot jellemző értéknél. A külterületi népesség aránya viszont magas: 15,7 %. Ezen belül is sok a tanyasi. Közigazgatásilag 6 járásra és 5 városra tagozódik. Községeinek száma 73. A településstruktúrának egyik jellegzetessége a sok nagyközség.

Felszine sík. A humuszban gazdag talaj igen termékeny. Az öntés-, agyag-, szikes-, sós talajok részesedése kicsi. Hagyományosan agrár jellegű térség. Ma is az ország egyik legfontosabb mezőgazdasági árutermelő megyéje. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek közös vagyona állandóan növekszik.

ÁLLAMIGAZGATÁSI TÉRKÉPE
(1977) (APRILIS)

jó közlekedési zónában városias háttérű helységek fejlődtek ki, képzett szakmunkásgárdával.

A megye a második világháború végéig, egészségügyi- és kulturális ellátottságát tekintve, az ország legelmaradottabb területeihez tartozott. A népesség jövedelme a felszabadulás után is, csak lassú ütemben változott és elmaradt az országos tempótól. Az ipari fejlődés ugyanis, még az évszázad középső éveiben, nem érintette a térség társadalmának jelentős részét. Ifjúságvédelmi szempontból nem közömbös természetesen az oktatási ellátottság viszonylagos szegényessége sem.

A hatvanas években formálódott át észrevehetően a falvak társadalmi képe. Megváltozott a korábbi életritmus, valamint az életfelfogás. A lakáshelyzet ugrásszerű javulásának, nagy része volt az anyagi- és kulturális felemelkedésben. A falusi lakosság tetemes része, közel került a gépi technikához. Ez önmagában véve is magasabb szakképzettséget követel és nagyobb jövedelemben realizálódik.

A városiasodás és a kommunális ellátottság, az 1950-es években, még lassú tempóban haladt előre. Így a korábban meglevő különbség, országos relációban még kirívóbbá vált. A legújabb ilyen jellegű nagy beruházások azonban, majdnem teljesen pótolták a lemaradást. A laksűrűség némileg kedvezőbb, a lakásnagyság és szerkezet kedvezőtlenebb az országos

átlagnál. Nem (~~tuizottan~~) ritkák a 100 évnél régebben épült házak.

A felszabadulást követően az oktatásügy ugrás-szerűen fejlődött, De a tanyasi nép kulturális körülményei így is elmaradnak a városi lakosságtól. Az óvodai férőhelyek száma kedvező képet mutat. Az 1 000 lakosra jutó középiskolai tanulók és a felsőfokú oktatásban részt vevő hallgatók száma ellenben alacsony. /1973-ban pl. 18, illetve 5 fő/.

A városiasodás folyamata a Körösök táját is elérte. De sajátos körülmények között ment végbe. Megnőtt az óriásfalvak jelentősége /Orosháza, Békés, Szeghalom, Szarvas/. A települések központjában városias mag képződött. Így alakultak ki a mezővárosok.

Békés megyére még napjainkban is a nagyalvak magas aránya jellemző. A kis- és közepes községekben csökkent a népesség. Csak a 20 000 -nél nagyobb lélekszámú településeken gyarapodott tovább a lakosság száma. A tanyák is magas arányban a városokhoz tartoznak.

Az ipari fejlődés a gazdasági- és társadalmi életben is éreztette átalakító hatását. Az 1970-es években az ipari centrumok közelében már munkaerőhiány mutatkozik. E telepek rekonstrukciója kiterjeszti a munkaerővonzást. De a termelékenység fokozásához itt elengedhetetlen az üzemek jelentős mértékű technológiai fejlesztése. A megye északi és déli része még rendelkezik munkaerőfelesleggel. Mégis exten-

z iv iparosítás többé a peremsávokban sem engedhető meg.

Békés megye közigazgatási centruma Gyula volt. 1950 óta Békéscsaba a megyeszékhely. /Legnagyobb lélekszám, már a tanácsok megalakulásakor is sok munkaal-
kalom, közlekedési csomópont./ A gyermek- és ifjúságvédelmi intézményrendszer azonban továbbra is inkább Gyulára súlypontosodik. Ennek tradicionális okai vannak. Itt működött az Állami Gyermekmenhely, Stefánia-menhely, „Apor Napközi Otthon”. Árvaházában helyezték el.

átmenetileg József Attilát^x is, mielőtt öcsödi nevelőszülőkhöz került.

Nemzetiségi protifilú megye.

A volt gyulai árvaház
/ma középiskolás diákotthon /
Előtérben: József A. mellszobra

Magyarokon kívül, jelentős számban szlovák, német, délszláv, román anyanyelvűek lakják. Ifjúságvédelmi szempontból a cigány-népcsoport kiemelkedő jelentőségű. A nemzetiségek ápolják anyanyelvüket, hagyománya-

^xErről törzskönyvi bejegyzés tanúskodik, a Békésmegyei Gyerme.-és Ifj.Véd. Int.-ben, Gyulán

ikat, szokásaikat. Kapcsolatuk a magyarsággal a teljes egyenjogúságon alapul. /Erre kevés példa akad a nemzeti türelmetlenség világában./ A népesség politikailag és érzelmileg egységes.

Az albizottságok megalakulásának előzményei

Békés megye mai - 1950-ben kialakított - területe 1944 szeptember 20. és október 8. között szabadult fel. A hadműveletek még a városokat és a nagyközségeket is jórészt elkerülték. Az oktatási objektumok sérületlen állapotban kezdhették meg újra működésüket.

Az iskolák elsődleges célját még évekig a kisgazdák, iparosok és kereskedők gyermekeinek oktatásában és nevelésében látták. A megye akkori 10 polgári iskolája, s kiváltképpen 6 gimnáziuma szelektív jellegű volt. A szegényebb néprétegek gyermekei csak kiemelkedő tanulmányi előmenetel esetén kerülhettek be - elvileg. A háború utáni általános zűlöltség és a családok széthullottsága azonban gyakorlatilag még az ilyen gyermekek tanulását is lehetetlenné tette.

"Számos nemzeti bizottság, mint a mezőmegyeri, vésztői, gádorosi, orosházi, csorvási stb. már közvetlenül a felszabadulás után, napközi otthonok ... felállítást határozta el." ^x A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége főként segítő jellegű szociális feladatokat kapott. A mezőberényi szervezet pl. részt-

^xBalázs Béla: A nemzeti bizottságok. L.: Tanulmányok a Magyar Népi Dem. tört.-ből. Id. mű, 218. o.

vett az „...1945 nyarán Budapestről fogadott éhező gyermekek családoknál való elhelyezésében, a menhelyes gyermekek helyzetének és ellátásának ellenőrzésében ... a napközi szervezésében és ellenőrzésében, stb.”^x

Azok a „lelencek”, akiket a katonai események nem mozdítottak el, nevelőszüleiknél maradtak. Ha súlyosabb megbetegedés következett be náluk, akkor a gyulai menhelyre szállították be őket.

A volt Gyulai Gyermekmenhely /ma gyermekkórház/
látképe

A felszabadulás ott több, mint száz gyermeket talált. Helyzetük kilátástalanná vált volna, ha a személyzet odaadó ügybuzgalma nem segít úrrá lenni a helyzeten. Az infláció idején a tüzelőanyagot és az élelmet az áldozatkész lakosság adományaiból biztosították. A

^x Szabó Ferenc: Mezőberény története, Mezőberény
Nagyközség Tanácsának kiadása, 1973, I.405.old.

kirívó lelenc-öltözéket az 1946-47-es években UNRRA-szállítmányokból kapott ruhadarabokkal, cipővel egészítették ki, illetve váltották fel.

A fiatal magyar demokráciában átalakulni kezdő gazdasági rendszernek, termelési viszonyoknak megfelelően a gyermekvédelemnek is meg kellett újulnia. A lelenc-intézmény elsorvadt. A régi gyermekvédelem célkitűzésében, eszmei tartalmában, de alapvető módszertani elveiben és szervezetében is átadta helyét az újnak.

A talpra álló államigazgatásnak energiáját a közrend megszilárdítására; és az újjáépítésre kellett összpontosítania.

A mezőberényi Proletár-utca
az ONCSA-házakkal

Mezőberényben a háborús események miatt be nem fejezett ONCSA-házakat a gazdasági helyzet javulásával tető alá hozták. A progresszív po-

litikai erők 1947-ben kivívták, hogy a típusházakat 5- vagy még több gyermekes családok részére utalják ki. A hátrányos helyzetű tanulók támogatása az iskolákban a némileg új tartalmi töltetű karitásból kapott tápot.

A felszabadulás után végbement nagy változások mindenesetre kedvezően befolyásolták a társadalom ifjú-

ságvédelmi szemléletének alakulását. Az új körülmények hatásaképpen el kellett érni, hogy társadalmunk minden tagja érezzen felelősséget gyermekeink, fiataljaink neveléséért, üzemben, hivatalban, utcán és bárhol másutt. De az 1949 évi márciusi szülői értekezleteken még, ásegélyek kérdésében gyenge eredmények születtek. A Tótkomlói II.számú általános iskola, a vármegyei tanfelügyelőség szülői munkaközösségi előadójának küldött havi jelentésében tudatja: „A Tanulmányi Segély Bizottság által javaslatba hozott négy kisparashti származású gyermek szüleit Havorka Jánosné meglátogatta és megnyugtatta őket, hogy gyermekeik kollégiumi elhelyezése esetén, ezek erkölcsi nevelése biztosítva lesz”.../Aláírás: Tar Lajos, ig./ A középiskolai segélykiosztó ünnepségeken pedig érezhető volt a Diákszövetség és a SEM-ek kevésbé jó kapcsolata.

A társadalmi szervek aktivitása egyre fokozódott. Közülük a megyében legkiemelkedőbb volt gyermekvédelmi szempontból az MNDSz. Az ötvenes évek elejétől, egyre-másra kezdik meg működésüket a napközi otthonok. Mezőberényben pl. 1953-tól. Nagy nehézségeket kellett leküzdeni. Az MNDSz-es lányok és asszonyok házról-házra jártak a konyhai nyersanyag „összekéregtetése” céljából. Volt olyan nap, hogy répá- és bableves is készült, mert egyik főzelékféleségből se állott rendelkezésre elegendő mennyiség.

Mivel különálló konyhát nem lehetett biztosítani, az ebédlő egyik sarkában állították fel a tűzhelyet, amelyet egy spanyolfal takart. Az első konyhalányok - MNDSZ-tagok - a ligetbe jártak száraz gallyat szedni a főzéshez. A fektető párnáit pedig, gyűjtött tollal töltötték meg.

Az egyetlen napközis csoport délutáni foglalkozásait, hol egy nyugdíjas tanító, hol egy délelőtti tanító aktív nevelő vezette. A felvételi folyamatokat csak részben tudták kielégíteni. Hasonló volt a helyzet másutt is. Az iskolavezetés a politikai-mozgalmi bázisra támaszkodva gondos mérlegeléssel állapította meg a méltányossági sorrendet.

Tárgyi, dologi akadályok miatt az ingázó általános iskolások számára, még az ötvenes évek végéig se lehetett diákotthonokat felállítani. A pénzeszközök inkább régi középiskolai internátusok befogadóképességének növelését tették lehetővé.

Menza is jóformán csak a 14 éven felüli diákoknak állott rendelkezésre. Így az ifjúságvédelemben oly fontos védő- és óv intézkedések, csupán szűk körre terjedhettek ki.

Ami a gyámhatósági munkát illeti, az 1954-ben napvilágot látott gyámügyi utasításra hivatkozom, amely alig foglalkozik a megelőzési hatáskörrel. A követelmény azon a szinten mozgott, hogy a gyámügyi

előadó többé-kevésbé megfelelően alkalmazza a védő- és övönintézkedéseket. Több helységben a megelőzés reszortfeladattá degradálódott. Szerencsére, lokálisan már akkor érezhető volt meggyeszerthe a preventív szemlélet is: a gyámhatóság minden ügycsoportjába tartozó intézkedésnek a megelőzés szolgálatában kell állnia.

Az osztársadalmi szemléletben észrevehető volt az erjedés. A családi munkamegosztás megváltozásával egyidejűleg megindult a felvilágosító munka az apák nevelési felelősségének erősítéséért. Az 1957 novemberében megtartott Országos Nőkonferencián a békéscsabai nőtanács szülői munkaközösségének a felelőse elmondta, hogy ők voltak az elsők, akik apák ankétját rendeztek, „hiszen az apák sem vonhatják ki magukat a nevelési feladatok alól.” Az MSzBT országos pedagóguskonferenciáján a Komádii L.sz. Iskola igazgatója nyilatkozta: „Elhatároztuk, hogy az édesapákat is a nevelés szolgálatába állítjuk. Ezért 1956 nyarán létrehoztuk az apák klubját. A kisgyerekek cédulákat vittek haza, amire az volt írva, hogy vasárnap délután szülői értekezlet lesz, de erre csak az apák jöhetnek. Volt olyan mozgolódás a faluban, mint még soha és ahány ház, annyi édesapa megjelent. Megalakult az apák klubja.”^x A példa inspirálólag hatott Békés megye északi részén is.

^xA családi és iskolai nevelés összhangja.
Id.mű, 75. old.

Az italozó életmód jobbára továbbra is apákra volt jellemző. A gyámhatóságok a szülőt alkoholelvenő kúrára irányították.

A védő- és óvóintézkedések közül öntevékeny eljárásként gyakorlatilag csak preventív pártfogó ki-
rendelését alkalmazhatták még. A lakásszerzésben va-
ló segítés Békéscsabán, Gyulán, Orosházán, Békésen, Szeghalmon, Mezőberényben, Gyomán csak ritkán volt le-
hetséges. A szülők munkabahelyezése viszont, többé-ke-
vésbé éppen a felsorolt nagyobb és fejlettebb helysé-
gekben volt keresztülvihető.

A jogszabályok által biztosított keretek átlépé-
sére, a tanácsok megalakulása utáni évtizedben, még
sehol se mertek gondolni. Pedig csak az öntevékenysé-
g tette volna lehetővé a veszélyeztetettség elleni harc
fegyvertárának bővítését.

A láthatás szabályozása csak vita esetén tarto-
zik a gyámhatóságra. Az indulatok elcsitítására, a
szülők józan beláttatására irányuló kísérletek, több-
nyire sikertelenek maradtak. Egyes helyeken ez az el-
szigeteltségnek a természetes következménye volt.
/Néhány községben a gyakorlatban kollektíve vizsgál-
ták meg, hogy a láthatás egyáltalán érdekében áll-e
a kiskorúnak/.

A kiskorúak házasságkötésének engedélyezése te-
kintetében, még fokozottabban preventív módon kell
intézkedni. Többfelé az az elv érvényesült, hogy nem-

csak a házasulandó kiskorút kell védeni, hanem a születendő utódokat is. A gyakorlat azonban, csaknem mindenütt liberális volt. „Nem láthatjuk előre, hogy a tervezett házasság sikerülni fog-e.” Gyakorta formális és sablonos eljárásokat alkalmaztak. A felek előadása alapján felvett jegyzőkönyvek^x, szinte kivétel nélkül idealizáltak voltak. Az ilyen ügyeket mégis csak az esetek egy részében vitték az o p e r a t í v b i z o t t s á g fóruma elé. Voltak azért helyek, ahol felismerték, hogy a házasulandó kiskorú, az esetek többségében, valamelyik pedagógus-tag tanítványa volt. Személyiségéről megbízható tájékoztatást ő tud adni. Ahhoz, hogy a házasságkötés megalapozottságáról érdemben dönthessenek, idő kell. Az akkor érvényes gyámügyi rendelet azonban, a vizsgálati időt mindössze 30 napban jelölte meg.

Az utógondozást illetően, a volt állami gondozottak esetében volt szükség különös figyelemre. Ha azonban egy gyermeknek állami gondozása örökbefogadás miatt szűnt meg, akkor az utógondozás gyakran feleslegessé vált. Már az örökbefogadás engedélyezésénél ugyanis magas fokú prevenciónak kellett érvényesülnie.

Más volt a helyzet, az állami gondozás egyéb okból való megszüntetése eseteiben. Felmerült a kérdés,

^xFormanyomtatványokon

hogy az a környezet, amelyből a kiskorút korábban kiemelték, valóban alkalmas volt-e már a visszafogadásra. Sajnos egyes községekben az utógondozás akkor is formális volt, amikor a megszüntetésben nem jártak el kellő alapossággal.

Nehéz kérdést jelentettek azok, akiknél az állami gondozás a nagykorúság elérése miatt szűnt meg. /A gyermekvédő otthon ilyenkor egy rövid értesítést küld a gyámhatóságnak, a volt kiskorúnak a létszámból való törléséről./ Elintéződött egy akta, de némelykor egy ember sorsa pecsételődött meg. Kategórikusan: aki nagykorú, az már nem tartozott a gyámügy hatáskörébe.

Ide kívánczik az endrődi példa. Felismerték az öntevékeny cselekvés parancsoló szükségességét. A volt állami gondozottak utógondozását a pártbizottság és más szociálpolitikai szervek segítségével, az operatív bizottsággal együttműködve oldották meg.

Több igazgatási osztályvezetőt a bátortalanság jellemezte. Vonakodtak élni a szülő munkáshelyezésére vonatkozó javaslattételi jogkörükkel. A más műszakba való áthelyezés kezdeményezésére is alig akadt példa. /A Tanácsakadémia akkor még nem működött. A jószándékú, de elégtelenül képzett hivatalnokoktól pedig nem lehetett a legcélravezetőbb döntést várni/. Nem kötelezhette a fenntartó szervet bölcsődébe, óvodába, napközi otthonba való felvételre. /Gyakorlatilag ellenben ezirányú javaslatát sok helyen figyelembe vették/. A fizetendő térítési díjakat nem mérsékel-

tethette. Rendszerint éppen azok a növendékek maradtak ki az említett gyermekintézményekből, akik arra legjobban rá lettek volna szorulva. Többen azután a szülői felügyelet hiánya miatt veszélyhelyzetbe kerültek.

Sok operatív albizottságban volt vita tárgya az iskolások által elkövetett, társadalomra veszélyes cselekmények kérdése. Az igazgatási osztálynak a kötelességüket elmulasztó szülőkkel szemben figyelmeztetési joga nem volt. Érződött a hiánya a bűncselekmény esetén való gyámhatósági megrovás lehetőségének. Fegyelmi eljárást nem kezdeményezhetett. Ügyüket társadalmi bíróságnak nem adhatta át.

Ide kívánczik, hogy az akkor újként megjelenő Büntetőtörvénykönyv büntetéssel fenyegeti azt a kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására kötelezett személyt, aki annak fejlődését súlyosan veszélyeztet. A kevésbé súlyos, de a társadalom rosszszallását mégis kiváltó szülői /nevelői/ felelőtlenség vagy kötelességmulasztás megtorlására azonban nem volt lehetőség. A miniszteri indokolás szerint a veszélyeztetés súlyossága határolja el a büntettet a szabálysértéstől. A gyermek- és ifjúságvédelem érdekében szükséges lett volna a szabálysértési tényállás pontos körvonalazása. A gyámügyi előadók is sokszor nagyobb eredményt tudtak volna elérni, ha adott esetben szabálysértési feljelentést tehettek volna azok

ellen a szülők ellen, akiknek cselekménye vagy mulasztása a társadalomra veszélyes volt. /Feltételezve, hogy nem merítette ki az ifjúság elleni büntett kritériumát./

Az erkölcsi züllés veszélyének kitett gyermekek felkutatásában eleinte a Megyei Gyermekek és Ifjúságvédelmi Bizottság járt az élen. Ez a reszortfeladat territóriálisan gyorsan expandált. Az adatokat mindennütt elemezték. Megállapítható lett, hogy a fiataalkorúak bűnözésének, erkölcsi züllésének oka elsősorban az alacsony értelmi és műveltségi színvonalban leli magyarázatát. Akkor még az iskolai nyilvántartásokban is szerepeltek az utolsó „háborús árva” korosztályok. A lelkiileg sérült gyermekek jó részét ők jelentették.

A két világháború között túlnyomórészt jótékony-sági kérdés volt a gyermekvédelem. Az akkori rendszer a súlyos szituációkat sokszor látszatintézkedésekkel próbálta orvosolni. Hatóságilag engedélyezték például a szegény gyermekeknek a koldulást. A felszabadulás előtti agrár arculatú Békésben a proletár gyermekek tekintélyes hányada szegődött olcsó munkaerőként, elsősorban nagygazdákhöz. Az Országos Stefánia Szövetség és az Országos Gyermekvédő Liga sem tudtak a fizikai és erkölcsi elnyomorodás megelőzésében sok eredményt felmutatni. Az egyik gyulai iskolában a módosabb szülők annyi pénzt adtak össze, hogy a menhelyesek is naponta tízórait kaptak. Ám mélyreható szociológiai elem-

zés hiányában, a felszínes rendezettség bizonytalan lelki egyensúlyt takart. A gyermek- és ifjúságvédelmi operatív bizottságok idősebb és középkorú tagjai olykor felidéztek a múltbeli karitatív célú intézkedések erőtlenségét.

A visszaemlékezések a szocialista államiság fejlődésének és objektív törvényszerűségeinek viszonyai között hozzájárultak a fiatal aktívák relációs szemléletének kialakulásához. Gyorsan társadalmasodó állami munkaterületek közé tartoztak az egészségügy, a kulturális és szociális ügyek. De a szocialista demokrácia fejlődése mégis leginkább a gyermekvédelemben és a gyámügyben volt érzékelhető. A feladatok megoldásába a társadalmi erők bekapcsolása nélkülözhetetlen. Nem voltak ritkák - bár ma se kivételesek - az olyan esetek, amikor egy-egy gyermek ügye többéves folyamatos munka eredményeként oldódott csak meg.

A gyermekvédelem és a gyámügy munkaigényes tevékenységi terület. A társadalmi erők /mind a társadalmi szervek, mind az egyes emberek/ készséggel kapcsolódtak bele ebbe a munkába. Helyenként felmerült az elvi kérdés, hogy az állami munka társadalmasodásában, milyen módon alakul az állami apparátus és a társadalmi erők egymáshoz való viszonya. Polemizáltak azon is, hogy milyen szerepet játszanak a jogi elemek. A hivatali gárda, a jogi szabályozottság, a jogszabályok érvényesítése, a szocialista törvényesség kérdéseit vi-

tatta. Még kísértett az a téves nézet, miszerint a társadalmasodás és az államapparátusnak a jogszabályi rendezettségén alapuló munkája egymással szemben állnak.

Milyen volt a spontaneitás és a jogi szabályozottság szerepe? Nem akarom e két momentumot antagónizmusba helyezni. Az élet rendszerint megelőzi a szabályozást. A tapasztalatok a megyei gyermekvédelemben is ilyen értelmű képet mutattak. Az átfogó szervezettség nélkülözhetetlenné vált. E nélkül felesleges párhuzamosságok keletkezhettek volna.

A praktikumból levont következtetés alapján egyes gyámügyi előadók közvetlenül is kiépítettek maguk körül aktívahálózatot. Egy-egy aktívát, konkrét ügyek elbírálásánál, vélelmező jelleggel közvetlenül bevon-
tak a munkába.

Több helyütt az állandó bizottság, illetve az operatív bizottság szervezetten együttműködött a szülői munkaközösséggel. A bizottság képviselői a szülői testülettel együttesen tárgyalták meg a helyi iskolán belüli gondokat.

Magánosok és családok vállalták konkrét feladatok megoldását: egyes gyermekek patronálását, folyamatos segítségét, nyaraltatását, stb. Voltak, akik a nyári hónapokban üdültetés céljából magukhoz vettek olyan gyermekeket, akik számára ilyen lehetőség más módon nem adódott volna.

A tanácsok hatáskörét növelni kívánták. Ugyanakkor már erősödött az a törekvés, hogy a bizottságokban ne kizárólag csak tanácsstagok működhessenek tagként.

A Vöröskereszt és a Nőtanács közreműködése korán kialakult, illetve erősödött. Szerepüket helyenként önálló tevékenységgel, helyenként a tanácsokkal együttműködve töltötték be. Egyes gyermekekkel folyamatosan foglalkoztak, gyermekotthonokat patronáltak. Természetesen albizottságokban is tevékenykedtek.

A Hazafias Népfront is eredményesen dolgozott. De megyei értékelés szerint a felvilágosító munka, a társadalom és a szülők nevelése terén többet kellett volna nyújtania.

A városokban, nagyközségekben a szülői munkaközösségek a saját hatókörükben jelentettek bázist. Együttműködésük a tanácsi szervekkel általában nem volt úgy összehangolva, mint a falvakban.

A társadalmi alapot szélesítették egyes személyek is. A beszerzett adatok szerint a megye középső és dél-nyugati részén kevés volt az aktívák között a férfi. Ez a fiúgyermekekkel való foglalkozás szempontjából hátrányt jelentett.

Frissítő ifjúságpolitikai motívumok

Az 1960-as évek elejére majd mindenütt lelkes aktívahálózat alakult ki. A korábbi feszességet, több

lépés távolságtartást, közvetlen hangú eszmecserék váltották fel.

Ez időszakból említést érdemel egy békés-megyei „specialitás”. Az országosan 1960-ban bevezetett reformot, a tankötelezettségnek a 16. életév betöltéséig való kiterjesztésére, a megyei Művelődésügyi Osztály már 1959-től alkalmaztatja.

Megalkotják az 1961. évi III. törvényt. Ez a törvény fogta át a felszabadulás óta először, az iskolarendszer egészét. A cél az volt, Hogy az iskola ne maradjon egyoldalúan „tanuló” iskola. Fejlessze ki a növendékekben mind a szellemi, mind a fizikai termelőmunkában a kulturáltságot. Alapozza meg a társadalmi öngazgatás gyakorlati készségeit.

A nemes emberi érzelmektől motivált ifjúságvédelmet is korszerűsíteni kellett. Szabad folyást engedni a demokratikus centralizmus elvének érdemi módon való érvényesítésére.

Egy példa:

H. Erzsébet, a Békési Gimn. IV.o. tanulója, 1961 márc. 17-én, társadalmi ösztöndíj iránt folyamodott a Mezőberényi Községi Tanács VB-hez. A fogorvosi oklevél megszerzésének ebben látta volna biztosítékát. Apja ugyanis rokkant. A diploma megszerzése után Mezőberényben dolgozna - fogadta.

A Községi Tanács VB. Mezőberény, 1961/1961/ikt.sz. alatt, a kérelmet 1961 ápr. 17-én elutasította: „A Községi Tanács oly határozatot hozott, hogy kíván ösztöndíjas-ként fogorvost ... taníttatni, de a már egye-

temen levő orvostanhallgatók közül."

Schidt György sk.

VB. elnök

Az ilyen ügyet ma már nagy valószínűséggel a gyermek- és ifjúságvédelmi albizottság elé terjesztenék megvitatásra.

Új szervezeti kereteket kellett kialakítani. A helyi sajátosságok és kezdeményezések kibontakozásának akadálya nem maradhatott. A központi irányvonal se érvényesülhetett volna e nélkül hatékonyan. Felismerték, hogy az eltérő adottságok nem tűnnek sablonos alkalmazást.

1961-ben megszüntették az Országos Gyermekek- és Ifjúságvédelmi Tanácsot.^x

A helyi tanácsoknál is átszerveződik az ifjúságvédelmi apparátus. Ezt dokumentálja pl. a mezőberényi jegyzőkönyv is.

"Jegyzőkönyv

Készült a Mezőberényi Községi Tanács 1961. augusztus-hó 24-én, este 20 óra 15 perckor megtartott üléséről

A tanácsülés helye: Községi Tanács Nagyterme

A Községi Tanács 52 szavazattal, ellenszavazat nélkül az alábbi határozatot hozta:

41/1961.sz. Tanácshatározat

A Községi Tanács a Gyermekek- és Ifjúságvédelmi Operatív Bizottságot megszünteti, és a Művelődési Állandóbizottságon belül albizottságként való működését javasolja. Az Albizottság tagjaiként a Művelődési Állandóbizottság által javasolt személyeket az alábbiakban választja meg: F. Sándor, Ors-parancsnok, I. István, igazgatási csoportve-

^x2013/1961./III.19./sz.Mt.h.

zető, K.Pál KISz-Bizottság titkára, H.Mihályné nevelő, S.Mártonné Egészségügyi ÁB. elnöke. Utasítja a Tanács a Művelődési Állandó Bizottság elnökét, hogy az Albizottság tagjait a legközelebbi ülésre hívja meg és az albizottság feladatát beszélje meg velük.

Felelős: Zs.Katalin ÁB.elnök

Határidő: 1961. szeptember 30.

/A tanácsülés elnöke az ülést 11 óra 15 perckor befejezte./

Schidt György sk.
VB.elnök

PH

Dr.Bereczki Lajos sk.
tanácsülés elnöke

Frei Márton sk.
jkv.hitelesítő

Bacsó István sk.
jkv.hitelesítő

Gyakorlatilag 1961 előtt is a hivatali adminisztrációt és eljárást a gyámhatóság végezte. Az állam elhalála felé vezető úton a politikai érettség még koránt sem felelt meg a teljes társadalmassítás lehetőségének. Az új organizációban egyértelművé vált, hogy hatósági feladatokat állami szervnek kell megoldania - társadalmi segítséggel. Társadalmi testület viszont operatív tevékenységet nem végezhet.

II. BÉKÉS MEGYE GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGVÉDELMI
ALBIZOTTSÁGAINAK TEVÉKENYSÉGE

Az albizottságok megalakulása

Az államigazgatás ideológiai alapján az 1960-as évek elején születtek meg a mindmáig működő gyermek- és ifjúságvédelmi albizottságok.

Azt túlzás lenne állítani, hogy ez a momentum forradalmasította az ifjúságvédelmet. A gazdasági- és társadalmi háttér revolúciója a felszabadulást közvetlenül követő periódusban történt. Az intézményrendszernek, mint felépítménynek gyökeres reformálása is az 1940-es évek második felében végbement.

A jelen organizációba való átmenetet kronológiai pontossággal nem lehet elhatárolni a megelőzőtől. A Békési-járás számos községében az albizottságok 1961 évi december hó 4-15. napja között megalakultak, illetve átszerveződtek. A Szeghalmi-járásban 1962.év^x elejéig is áthúzódott ez a folyamat. Egyes községekben a megyei tanács vb. 882/1961.sz.

^xPl.Körösújfalun. Ibrányi János vb.titkár közlése.

alatt kiadott utasítása szellemében átszervezték az operatív albizottságot.

Az objektív feltételek mindenütt biztosítottak voltak. A szervezeti felépítettség is majd' mindenütt megfelelt az alapelveknek.

Az indulási szubjektív konzisztenciára nézve, néhány akkori adat nyújthat némi felvilágosítást:

Az albizottságok összetétele 1962-ben

Helységek Tagok	Hécség- falva	Püzes- gyarmat	Gyoma	Kertész- sziget	Körös- ladány	Körös- nagyharsány	Zsadány
A tanács vb. hivatali apparátus tagja	2	1	1	1	1	2	1
Pedagógus	2	1	1	1	2	3	3
Jogász	-	-	-	-	-	-	-
Rendőr	1	1	1	1	1	-	2
Védőnő	1	1	2	1	2	-	1
Üzemi képviselő	3	1	-	-	8	-	3
Cigányügyi koordináci- ós bizottsági elnök /v. megfelelője/	-	-	-	-	-	-	-
Egyéb	2	1	5	2	-	-	2
Összesen:	11	6	10	6	14	5	12

Az adatokat szolgáltató helységekből mindenütt evidens volt, hogy pedagógusok nélkül e testületek aligha tudnák betölteni fontos szerepüket. Túlzott viszont, hogy az akkor 1420 lakost számláló Körös-nagyharsány albizottságába 3 pedagógust választottak

be. Ez indokolatlanul sok erőt von el az iskolai nevelő-
oktató munkától. Az erősen leterhelt tanítók, tanárok
aktivitása egyéb társadalmi munkák tekintetében nem le-
het elég intenzív.

A kis helységekből érthető, hogy jogász tagja nincs
az albizottságnak. De a 11 370 lelkes Gyoma, a 10 330
lelkes Szeghalom, a 10 000 lelkes Endrőd esetében fel-
tűnő. Nem túlzottan ritkák az olyan esetek, amikor a jo-
gi szabályozottsággal a tanács végrehajtóbizottság tag-
jai vagy a gyámügyi előadó sincs tisztában.

A 32. oldali táblázatban szereplő községekben egy
kivétellel mindenütt találunk viszont rendőri közeget
beválasztva. Az ő jogi ismereteik vagy legalábbis gya-
korlatukban kifejlődött érzékük, részben pótolni képes
az előzőekben említett hiányosságot. Az ifjúságvédelmi
problematika egyik karakterisztikus gyökere abban az i-
dőben - és permanensen azóta is - a szülők szabálysérté-
si, bűnözési hajlama. A fiatalkorúak ezirányú tenden-
ciái sem elhanyagolható helyet foglalnak el. Ezért is
fontos szempont közbiztonsági szerv képviselője. Ilyen
értelemben instruált a Békés megyei Gyermek- és Ifjúság-
védelmi Albizottság is. 1962 március 30-án kelt felha-
talmazásával elősegítette az eredményesebb munkát. A
községi tanács albizottságainak figyelmét felhívta ar-
ra, hogy felderítő tevékenységükben használják fel a
járási rendőrkapitányságok veszélyeztetési nyilvántar-
tási adatait. Az adatokba való betekintésre a Békés me-
gyei Rendőrfőkapitányság egyidejűleg intézkedett.

Szembe¹tűnő a cigánynépesség képviselő²tének hiánya. Jóllehet már a kezdetben is sok helyen, alkalmanként meghívták az ülésekre a telepvezető³t /cigánybíró⁴t, cigányvajdát/. Állandó tagként való beválasztásuk hatékonnyabban biztosította volna a telep⁵i populációk hozzáférhetőségét, és reguláció⁶ját. Ilyenre csak kevés példa volt. Pedig, amint az azóta eltelt évek bizonyítják, a beválasztottak presztizsnyeresége majd minden esetben hűség⁷es és odaadó munkában realizálódott.

Az „egyéb” kategóriába sűrített albizottsági tagok a társadalmi hivatartozást illetően szóródást mutatnak. /Az 1 000 körüli lélekszámú Körösujfalun pl. volt benne földműves-szövetkezeti egysége⁸vezető, vöröskereszt-szervezeti tag./

Az irányelvek azt sugallták, hogy e bizottságok összetételében káros szaknabeli, réteghovatartozás szerinti homogenitásra törekedni. „A tarhosi albizottság egészítse ki tagjai sorát a helybeli egészségügyi, rendőr⁹rs, TSZ, állami gazdaság, Növényvédő Állomás 1-1 alkalmas és érdemes dolgozó¹⁰jával.”^x Ehhez hasonló utasításra csak elvétve volt szükség.

Állapítsuk még meg a megalakult albizottságok egy-egy tagjára jutó lakosok számát! /35.old./

^xA Békési Járási Hivatal irattári anyagából.
Előadó: Kiss László

	A lakosság száma /1960-as népszáml.sz./		Az albizott- ság kezdő létszáma		Egy albiz. tagra jutó lakosok száma
Ecsefalva	2 000	:	11	=	181,8
Füzesgyarmat	9 440	:	6	=	1 573,3
Gyoma	11 370	:	10	=	1 137,-
Kertészsziget	1 160	:	6	=	193,3
Körösladány	7 330	:	14	=	523,5
Körösnagyharsány	1 420	:	5	=	284
Zsadány	3 530	:	12	=	294,1

Ezt a mutatót nem alkalmazták. Azóta se vezették be. Pedig eléggé használható felvilágosítást nyújtott volna a leterhelésekről s az esetleges egalizációhoz.

Egy tagra jutó lakos a fenti helységek átlagában: 566,3 volt.

Ez a felmérés csak a megye északi részére terjed ki. Ezért részleges. De mivel az egész Békés megye nagyjából egységes gazdasági- és társadalmi arculatú, megbízhatóan reprezentálja e közigazgatási kategória akkori gyermekvédelmi helyzetét. A félezret alig meghaladó átlag lakos-terhelés jónak tűnik. Ám szemet szúr az átlagok szóródási viszonya. A felettes szervek ezt különösebben nem bírálták. Ennek egyik oka feltehetően az volt, hogy a tanácsok az albizottságokat nem kötelező erővel, hanem kormányajánlásra hívták életre. /Az is a lokális szuverénítésre volt bízva, hogy melyik állandó bizottság kebelében működtesse/. Az akkori Békési Járásban pl. két kisebb településen nem alakult gyermekvédelmi albizottság. /Érdemes megemlíteni, hogy a környezetvédelmi, valamint a sport-albizottságok létezését és nemlétezését

is a helyi államhatalmi szervek dönthették el./ Az ifjúságvédelem feladatait más mechanizmus által oldották meg. A járási munkaértekezlet nem emelt kifogást ez ellen. A tartalmi munkára összpontosította figyelmét. Ez utóbbi esetben se volt a szervezeti keret laza, cseppfolyós, bizonytalan körvonalú. Ezekben a mikrokoordinációkban szintén nem tört meg a kollektíva életének folyamatossága. Jó vagy elfogadható eszmei és erkölcsi atmoszférában újulhatott meg a közösségi tevékenység. Azokban a járásokban támadtak hátrányok, ahol a szervezeti sémák egyetemes elterjesztésében látták a fő feladatot.

A megyei munkabizottság az albizottságok közösségi fejlődésének szentelte a legnagyobb figyelmet. Ennek legfőbb tényezőit az együttes tevékenység módjában, az ideák gazdagságában, az együttesen átélt élmények terjedelmében és változatosságában vélte megvalósítani.

A hivatalokban a legutóbbi időben nagyszabású iratselejtezést hajtottak végre. Az 1963 előtti akták különösen nehezen hozzáférhetők. Az érdemi sorrend betartásának igénye nélkül szeretném bemutatni az ifjúságvédelem néhány kiemelkedő munkását az útkeresés időszakából. Talán nem ér méltánytalanság senkit, ha a betűrendet követjük.

- Bátori Gyuláné, Gyoma
Mint tanár, ifjúságvédelmi nyilvántartását kritikus esetekben egyeztetette az osztályfőnökök által készített jellemrajzokkal.

- Boros Magdolna, Füzesgyermat
- Példás lelkiismeretességgel hívta fel a gyámügyi előadó figyelmét az egészségügyi ellátatlanságokra. Védőnő. Később az albizottság elnöke lett.

Bolehovszki Jenő, Gyoma

- Széleskörű ismerettségét jól kamatoztatta a veszélyhelyzetek felderítésére. A hatvanas évek végéig elnökké választották meg.

Bakovinszki Józsefné, Gyoma

- Az elnöki tiszttel töltötte be. Mint a napközi otthon vezetője, megüresedések esetén, rászoruló, hátrányos helyzetű gyermekek felvételét szorgalmazta.

Dobsa Jánosné, Körösladány

- Az állami gondozásbavételeket, illetve megszüntetéseket, a családok egészségügyi körülményeinek ismeretében - védőnő - érdemben véleményezte.

Hegyesi Gyula, Szeghalom

- Minden albizottsági összejövetelen részt vett. Tanácselnökhelyettesként, az új tagokat a rendeleti szabályozás főbb elemeivel megismertette.

Ignác István, Mezőberény

- A szakigazgatási szerv vezetőjeként, gyakran eljött az ülésekre. Az akkor hatályos gyámügyi rendelkezéseket közérthetően példákon érzékeltette.

Kovács Istvánné, Zsadány

- Az albizottság egyik leglelkesebb tagja. Akkor még hivatásos pártfogó is volt. Tapasztalatait szívesen átadta az újonnan beválasztottaknak.

Makai Emilné, Füzesgyarmat

- Az albizottság első titkára lett. Mint pedagógus nevelőtársait is több esetben mozgósította az aktuális veszélyhelyzetek részleteinek feltárására.

Z. Nagy Elek, Körösladány

- A gyermekvédelmi akciók egyik kezdeményezője volt.

Nagy László, Mezőberény

- A diagnosztikai fázisban fáradhatatlanul tevékenykedett. A kooperatív családlátogatásokat gondosan előkészítette.

Rósa Mártonné, Gyoma

Mint moziüzemvezető, a plénum elé vitte a kései mozielőadások gyermeklátogatóit. Ebben az értelemben informálta a rendőri szerveket is.

Simon Andrásné, Zsadány

- A megalakulástól 1971-ig az albizottság elnöke volt. Egyszemélyben a Nőbizottság elnökeként is ténykedett. Lány- és asszonytársait meg tudta nyerni az akciókhoz.

Szabó Andrásné, Körösladány

- A cigánylakosság körében fejtett ki kiemelkedő egészségügyi felvilágosító munkát.

Szántó Vince, Gyoma

- Mint tanács vb-i dolgozó a „kezdő” albizottsági tagokat tájékoztatta az időszerű törvényekről, rendeletekről, határozatokról.

Végh Mihály, Körösladány

- Tanár. A tantestületben a hátrányos helyzetű tanulók pedagógiai segítségét koordinálta.

A felsoroltakat és az ifjúságvédelem névtelen munkásait a szenvedély fűtötte. Ez a szenvedély már akkor se maradt a gyűjtés és adatközlés körén belül. Áradt és szétáradt magából. A kezdetben egy ember gondját közös üggyé avatta. Ekközben a gondolati-lelki mechanizmusok bonyolult, egymást kioltó-fölerősítő, egymást követő, ellenpontoszó mozgásba jöttek. Az átszerveződés periódusában, szerencsésen ötvöződött a fiatal aktívák nemes türelmetlensége és az idősebbek történelmi látásmódja. Érző-értő, tudat- és gondolatformáló szerepvállalásokban születtek meg az első eredmények.

Az ifjúságvédelem pionirmunkája egyes helységeken, esztendőkkel is későbbre esett. Ennek magyarázatát jogállásuk megváltozásában lelhetjük. Van példa arra /Endrőd/, hogy csak az 1970-es évek elején került nagyközségi hatáskörbe a gyámügy. Ez a társadalmi segítőfaktorra is determinálólólag hatott. Az ilyen kivételektől eltekintve a társadalmi erők tevékenysége már a hetvenes évek kezdetén szorosan kapcsolódott a tanácsiszervek munkájához. Általában az a gyakorlat alakult ki, hogy a társadalmi szervek az őket az albizottságban képviselő személy útján tájékoztatást kaptak a feladatokról. Ezután a munkamegosztásban reájuk eső részt saját aktíváik segítségével oldották meg. Ez a szerve-

zeti séma pozitív eredményeket hozott.

Egyes községekben az operatív bizottságok helyén megalakult albizottságok a művelődésügyi /oktatási/ állandó bizottsághoz kapcsolódtak. Gyakoribb volt azonban az egészségügyi állandó bizottság alá rendeltsége. Ez az utóbbi azt az összefüggést tükrözi, amely az egészségügyi szakigazgatáson belül működő szociális szervek családvédelmi feladatai és a gyermekvédelem között fennáll. De nem mondható egyértelműen szerencsésnek. Nem kapcsolja elég szorosan a társadalmi erők mozgásait a művelődésügyi szakigazgatási tevékenységen belül megszervezett ifjúságvédelmi munkához.

Területileg szeszélyes eloszlásban ugyan, megalakultak a gyermek- és ifjúságvédelmi albizottságok, de a megfelelő operatív bizottságok is tovább működtek. Ez hibás párhuzamosságokat okozott. Az utóbbiak később el is sorvadtak.

A Gyomai Járásban /később fuzionált a Szarvasi Járással/ járási szinten is sajátos organizációt lehetett megfigyelni. A munkabizottság mellett működött a járási gyermek- és ifjúságvédelmi albizottság is. Többségi vélemény szerint azonban munkája nem zavarta a munkaértekezleteket. Ugyanakkor annál hatékonyabban biztosította az egyes problémákkal való folyamatos foglalkozást.

Olyan gyakorlat is volt - s részben mindmáig tovább él -, hogy a munkaértekezleten belül szűkebb bizottság alakult. Ez egyes operatív feladatokat oldott

meg és igazgatási feladatokat is végzett. /Pl. környezettanulmányokat bírált el/.

A megyei szférában fontolóra vették un. „Társadalmi Bizottság” létrehozását is. Ezt főként Budapest egyes kerületeinek példája sugallta. Konkrét ügyekben segítette volna a szakapparátust. Mellette működő „Ellenőrző Bizottság” szervezése szintén szóba került. Ezek a jelenségek a meggyorsult erjedés velejárói voltak. Lényegében a jóval később szerveződő nevelési tanácsadók elődei lehettek volna.

A gyermek- és ifjúságvédelmi tevékenység a saját szakigazgatási szervein túlmenően összeforrott más állami szervek működésével is. Ez visszatükröződött a magasabb szintű értekezletek személyi összetételében is. Azokon a tömegszervezetek képviselőin kívül a bíróság, az ügyészség, a rendőrség, stb. megbízottai is részt vettek.

Az új aktívák előtt nyilvánvalóvá vált, hogy a helyi tanácsi szervezeteken belül is sokrétűen összefügg a különböző szakigazgatási szervek munkája a gyermekvédelmi feladatok megoldásában. Továbbmenően a különböző állandó bizottságok és aktívák együttműködésében is követelmények vetődtek fel. /A gyakorlati munka során pl. összekapcsolódik a gyermekvédelmi és családvédelmi tevékenység/. Egyes tanácsoknál az újjászerveződés odavezetett, hogy a gyermekvédelmet elszigetelt szakfeladatnak tekintették. Nem látták annak komplex jellegét. Még gyakoribb volt /s ma se ismeretlen/, hogy az állandó bi-

zottságok sem foglalkoztak a hozzájuk tartozó ifjúságvédelmi albizottságokkal. Némileg érthetővé tette ezt a jelenséget pl. Mezőberényben a végrehajtóbizottság tagjainak hatékony patronáló és koordináló szerepe.

Békéscsabán, Gyulán és Orosházán a gyámügyi munka segítői ténylegesen funkcionáló „gyámügyi állandó bizottságok” voltak. Aktívahálózatok nemcsak ellenőrzést gyakorolt. Segített láthatási, házasságkötési, örökbefogadási ügyekben is. Ezzel a városokban részben „tehermentesültek” a gyermek- és ifjúságvédelmi albizottságok.

Járási szinten nem mindenütt alakítottak meg gyámügyi bizottságot. Pedig vitathatatlan, hogy e testületekben pszichológus, orvos, ügyész, szakszervezeti funkcionárius, a KISZ-, a Nőtanács, stb képviselőinek meghívásával a mélyebb okok és rejtettebb rugók is feltáruhattak volna. A gyermekvédelmi albizottságok üléseire viszont jóformán csak az ügyfelek jöttek be, mint „kivülállók.”

Az új szervezeti keretek kialakítását mindenütt a tanács-végrehajtóbizottságok vették a kezükbe. Azok az albizottságok jogosítottak fel reményekre, amelyek széles és sokrétű társadalmi bázisból keltek életre. Ezek tevékenységében is a társadalmi jelleg dominált. Keretük a „hivatali szerv”-színezettől mentes volt. Lelkes nevelők és más aktívák vigyázták, hogy az abban a korszakban fontos továbbképző iskolák betöltsék rendeltetésüket. Az albizottságok - ha áttételen keresztül is - el-

ső védő- és óvóintézkedéseiket foganatosították. Ezek az erkölcsi és az egészségügyi veszélyeztetettség megelőzését szolgálták.

Az új, korszerű társadalmi ifjúságvédelmi apparátus már kibontakozása közben felméréseket végzett. Javaslatot tettek az elárvuló, sodródó, ténylegesen elhagyott gyermekek állami gondozásba vételére nézve. A kevésbé veszélyeztetettek részére pártfogókat jelöltek ki. Az első pártfogók zömmel a nevelők és a tanácstagok közül kerültek ki. Felvilágosító propagandával sikerült elérni, csaknem valamennyi tanköteles állandó iskolába járását. A továbbiakban a felmérést kiterjesztették az óvodásokra és középiskolák székhelyein a tanulóifjakra is. A hiányosságokat az óvodai férőhelyek növelésével, illetve diákotthoni elhelyezéssel sok esetben sikerült megszüntetni.

Közel megkétszereződött a gyermek- és ifjúságvédelemmel foglalkozó aktívák száma. Zömmel a züllés veszélyének kitett kiskorúak körében végezték nevelői munkájukat. Bekapcsolódtak az esti mozielőadások, az italboltok, a szórakozóhelyek ellenőrzésébe. Amikor a pártfogók kirívó eseteket tapasztaltak, azokról értesítést adtak az illetékes iskola, illetőleg üzem igazgatóságának.

Választókerületi gyűléseken hangot kapott az a nézet, hogy a tanácstagok is vegyenek részt a gyermek- és ifjúságvédelemben. A tanácstagi ténykedésnek azok szereztek megbecsülést, akik kellő munkakapcsolatokat te-

remtettek. Az albizottság tagjaival való egyeztetéseikre főként kis helyeken lehetett látni az első példákat. Több községben a tanács végrehajtóbizottsága az ülésen kért fel tanácstagokat pártfogásra szoruló kiskorúak ellenőrzésére, illetőleg nevelésére. Ezeken a helyeken csökkent is a mulasztások és az állami gondozásba vételék száma.

Néhol az aktívákat a nevelőszülőkhöz kihelyezett kiskorúak látogatására sikerült mozgósítani. Első észrevételeiket közölték egyrészt a nevelőszülőkkel, másrészt a gyámügyi előadóval.

Az ifjúságvédelem újjászerveződésével korábbi tapasztalatokkal nem vagy alig rendelkező személyek kerültek az albizottságokba. Sokat jelentett az új tagoknak a járási-, illetve városi munkaértekezletekre való összehívása. Ezekről a platformokról formálódott a társadalmi munkatársaknak az államigazgatástól olymivel választ-
hatatlan jogi szemlélete. /A pedagógiai szemlélet nem volt idegen, a nagy számban beválasztott tanítón és tanáron keresztül/. Az első instrukciókat a következőkben lehetne összegezni:

A szocialista állam egyik fontos nevelési alapelve a m e g g y ő z é s és a k é n y -
s z e r dialektikus alkalmazása. A szocialista demokratizmus kibontakozásának folyamataiban mindkét tényező formái és eszközei differenciálódnak. A jog nevelőerejének, tudatformáló hatásának érvényre juttatásában egyre nagyobb szerepet kapnak a társadalmi ráhatás különféle

módozatai. A kényszer a szocialista jognak mindvégig - az állam elhalásáig - fogalmi eleme marad. A jogalkalmazás során egyre ritkábban válik szükségessé a kényszer tényleges alkalmazása. Mind általánosabbá válik a jog önkéntes követése. A meggyőzés olyan tevékenység, melynek célja az állampolgárokat felvilágosító és agitatív eszközökkel a jogszabályok önkéntes követésére rábírni. A nevelő elem kidomborításának és a jogszabályok önkéntes követése elősegítésének jól kell tükröződnie a gyámügyi eljárás előkészítő szakaszában. A társadalmi szervek felvilágosító és meggyőző tevékenysége útján kell lehetőleg elérni célunkat. /Pl. hogy az alkoholista önként vegse magát alá az elvonó kezelésnek/.

Ezekon a centrális üléseken a bűnüldöző szervek képviselői is referálnak szakterületükről. Fontos momentumok voltak a rendeletismertetések és természetesen a viták is.

Évszázadunk hetedik tizedének elején, az épülő szocializmus megjavult életkörülményeket nyújtó talaján született újjá a magyar ifjúságvédelem társadalmi bázisa. Bár azóta is változások történtek a szociális juttatásokat illető törvények és törvényes rendelkezések tekintetében, sőt a gyermekvédelemmel foglalkozó intézmények fejlődése terén is. Mégis az 1961-1962-es évek kilométerkövet jelentettek a fejlődésben. Nemcsak azért, mert új arcok tűntek elő. Azért is, mivel a politikai progresszivitásban is ugrást hozott.

Minden felépítményi kategóriát a gazdasági tényezők determinálnak. A nagy osztályösszeütközések időszaka már korábban lezárult. Konszolidáltság köszöntött be. Olyanfajta társadalmi közérzet, értékítélet és szokásrend keletkezett, amelyben a gyermek emberséget tanulhatott. De még nem vált kizárólagossá az a miliő, amelyben nem kell sérelmeit megemészteni. A felnőttek világából még szivárogtak át negatív szokások, jellemhibák. Ezekről meg kellett védeni a gyermekeket, ha erre egy-egy család önmagában nem volt képes. Továbbra is fertőzött a rossz szülői magatartás mótelye. A tökéletesedés abban is érzékelhető, hogy a megvetendő szokásoknak az utódokra való átszármaztatásának mennyiben sikerült útját állni. E tekintetben maradt kívánnivaló.

Békésben - az „ország éléskamrájában” - a mezőgazdaság nagyüzemesítése akkortól kezdve, szinte valamenyny parasztcsaládot, parasztzarjat közvetlenül érintett. A városok külterületeinek tanyavilágából beköltözni kezdő emberek nem ismerték egymást. A közigazgatás sem őket. Az iskola pedig az új tanulókat. Ez az ifjúságvédelemben is átsúlypontosodást eredményezett. Csökkent a gazdaságilag ellátatlan gyermekek száma. A gyermekvédelmi törvényekben és rendelkezésekben azonban megfogalmazódott: a védelmet ki kell terjeszteni minden olyan gyermekre, akiknél a testi-lelki fejlődésnek jelentékeny akadályai vannak. E vonatkozásban a tennivalók a homogénebb szociális közegben se szűntek meg, mivel új feszültségek is keletkeztek. A veszélyhelyzetek egyik forrása maradt,

hogy a közfelfogásnak még nem volt egységes alapelve, miszerint államszervezetünk alapja a munka.

Utalunk a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1961.évi határozatára a cigányság helyzetéről. A határozat szembeszáll a cigánylakosság elkülönített állapotát konzerválni akaró csökevényekkel.

A hatvanas évek elején robbanásszerűen szerveződik új vidéki középiskolák egész sora. Mezőberényben, Vésztőn, Tótkomlóson és Eleken gimnázium, Sarkadon gimnázium és mezőgazdasági szakközépiskola első osztályaiban kezdődik meg a tanítás. Ez a körülmény a falusi tanulóifjúság jelentős hányadánál megszüntette a bejárás hátrányait.

Más jellegű káros tényezők azonban továbbra is hatottak. A kritikus helyzetek keltik az impulzusokat. Ezek nélkül pedig nem telítődhetett volna az intézményes és racionális gyermekvédelem új energiákkal.

Kikristályosodott: a gyermek- és ifjúságvédelem állami feladat. De a munkát társadalmi aktivahálózatnak kell támogatnia.

Mint társadalmi intézménynek a lehetőségei a káderek felkészítésével megnöttek. Ezután már egy kiegyensúlyozottabb dinamizmusban szolgálhatta a fejlődést, a humanista értékek kiteljesedését.

A megye gyermek- és ifjúságvédelmi albizottságai

A hatvanas évek elején Békés megyében 2-3-ezer veszélyeztetett gyermeket tartottak nyilván /a gyámhatóságok és az oktatási intézmények/. Ez megközelítette a kiskorúak 3%-át. Az operatív bizottságok időszakával való összehasonlítás arról árulkodik, hogy továbbra is sok gyermek nevelése problematikus. Megtévesztésre adhat viszont okot, hogy a témával foglalkozó állami és társadalmi szervek együttműködése szinte reneszánszát élte. Mind eredményesebben szűrik ki a veszélyeztetett körülmények közt élő fiatalokat. De a stagnálás mögött más is rejlik. A változó világ maga is teremt olyan tényezőket, amelyek újratermelik a veszélyhelyzeteket. Így az albizottságoknak még a távolabbi elsorvadására se lehetett gondolni.

Az albizottságok a hátrányos helyzetű és veszélyeztetett gyermekekkel kapcsolatos gondokat-bajokat, kívánságokat összegyűjtik, s ha úgy szükséges, mint információs csatornák továbbítják megfelelő személyekhez, szervezetekhez.

Közreműködnek a vonatkozó tanácsi tervek és fejlesztési programok kidolgozásában, megvitatásában. Véleményezik a tanács és a végrehajtóbizottság elé kerülő fontosabb ifjúságvédelmi előterjesztéseket. Figyelemmel kísérik a szakigazgatási szerv /vagy szervek/ tevékenységét.

E kényelmesnek látszó presztizs-pozíción túlmenően az albizottságok tetemes hányadában felismerték röviddel

az indulás után, hogy az akciókban való részvétel is társadalmi elvárás.

Az albizottsági munka színvonalának emelése és a szakmai tekintély erősödése közérdek. A tanácsok ezért nagy gondossággal határozták meg gyermek- és ifjúságvédelmi albizottságuk hovatartozását. Minisztertanácsi utasítás és az ahhoz mellékelte irányelvek figyelembevételével jártak el.

Míg az állandó bizottságok létrehozása kötelező, a 3 albizottság /1.előző fejezet/ életrehozásának szükségességét a helyi államhatalmi szerv mérlegeli. Az egész megye relációjában a tanácsok túlnyomó többségében megkezdtek vagy megújítva folytatták tevékenységüket.

Volt, ahol közművelődési- és ifjúságpolitikai bizottságon belül működtek. Másutt az egészségügyi- és szociálpolitikai bizottság kebelében. Több, mint másfél évtized alatt ebeli státuszuk helyenként meg is változott. Mezőberényben pl. 1976-ban az egészségügyi bizottságból a művelődésügyi- és ifjúságpolitikai állandó bizottságba került át. Ilyen lépésekre mindennütt a nagyobb effektus reményében kerül sor.

Az albizottságok jó munkát akkor végezhetnek, ha állandó jelleggel vannak benne különböző szakemberek képviselve. „Az albizottság vezetőjét és tagjait a bizottság a saját tagjai és e g y é b s z a k e m b e r e k /kiemelés tőlem K.J./ közül választja.”^x Ideá-

^x Mezőberény Nagyközség Tanácsának 3/1971.számú rendelete, VIII.fejezet, 69.§

lis személyi konzisztencia esetében a szociológiai, nevelés- és fejlődéslélektani, szociálpszichológiai, neveléseméleti, antropológiai hatások eredőjeként születhetnek meg optimális döntések vagy akciók. Ilyen feltétel azonban csak a városokban van. A legkedvezőbb pozíciók kitapintása a megyeszékhelyi albizottságnak interdiszciplináris lehetőségei között képzelhetők el. Faluhelyen ellenben „kárpótól” az a körülmény, hogy szinte mindenki ismeri egymást. Ebből is lehet profitalni az albizottsági munka egyes fázisaiban.

A gyermek- és ifjúságvédelmi albizottság éves munkaterv alapján működik. A cikluson belüli gondos, előrelátó ütemezés kecsegtet eredményekkel. A munkatervekből nem hiányozhat az ülések időpontjának, az ellenőrzések, vizsgálatok tárgyának és időpontjának, a felelősöknek, a tanács határozata alapján elvégzendő feladatoknak a megjelölése.

Az albizottságokat az ütemezés nem merevítheti be. Szinte kivétel nélkül fellelhető valamennyi munkaterv záradékában, hogy a beütemezett üléseken kívül szükség szerint is üléseznek.

A munkaterv elkészítéséért az albizottság elnöke a felelős. A munkaterv összeállításánál figyelembe kell venni a tanács és a végrehajtóbizottság munkatervét is. A füzesgyarmati és a zsadányi albizottság egy-egy munkatervének szó szerinti másolatát l. a 50-53. oldalakon.

Füzesgyarmat Nagyközség
Gyermek- és Ifjúságvédelmi Albizottsága

M U N K A T E R V E

1976. évre

Az Albizottság 1976. évi üléseinek időpontját és munkatervi feladatait az alábbiakban határozza meg:

1976 február 27. I. napirend: Családi környezetükben veszélyeztetett gyermekek, fiatalok felde-
ritése, sokgyermekes, illetve anyagi
nehézségekkel küzdő családok megse-
gítése. Segélyezésre javaslattevés.
Felelős: B.M. albiz elnök
B.J.-né gyü. előadó

II. napirend: Az 1976. évi munkaterv előkészítése
Felelős: B.M. albiz. elnök
S.J.-né albiz. titkár

1976 június 11. I. napirend: A községben lakó alkoholista szülők
felderítése, kiskorú gyermekeik tar-
tásának, nevelésének felülvizsgálata.
Alkoholizmus elleni tevékenység fo-
kozása. Kényszer elvonó kezelés al-
kalmazása.
Felelős: B.M. albiz. elnök
K.I.-né, a Vöröskereszt helyi
titkára

II. napirend: Állami gondozottak, valamint tartásra
köteles hozzátartozók körülményeinek
vizsgálata, ellenőrzése, Rendszeres ne-
velési segélyben részesíthető kiskorú-
ak felderítése, segélyezésükre javaslat.
Felelős: B.M. albiz elnök

III. napirend: B.J.-né gyü. előadó
Következő albizottsági ülés előkészí-
tése, gyámügyi problémák ügyében dön-
tés, javaslat.
Felelős: B.M. albiz elnök

1976 szept. 15. I. napirend: Az erkölcsi züllés és bűnözés veszélyé-
nek kitett gyermekek/ Fiatalok/ fel-
mérése, a már nyilvántartásban levő sze-
mélyek és családok ellenőrzése, alkal-
mazandó védő, óvóintézkedésre javaslat-
tevés. Fiatalok bűnözők, foglalkozás
nélküli fiatalok felmérése a községben.
A fiatalok foglalkoztatásának munkahe-
lyi problémái. Szórakozó helyeken a fia-
talkorúakra vonatkozó szabályok és kor-
látozásának betartásának vizsgálata,
helyszíni szűrőpróba ellenőrzésekkel.
Felelős: B.M. albiz. elnök
N.L. körzeti megbízott
P.K., S.J. isk. gyv. fel.
R.B. albiz. tag, valamint KISZ-
alapszervezetek titkárai.

- 1976 szeptember 15. II.napirend: Segélyezési kérelmek, javaslatok ügyében döntés, ifjúságvédelmi problémák megtárgyalása
Felelős: S.J-né albiz. titkár
- III.napirend: Következő albiz.ülés előkészítése
Felelős: B.M. albiz. elnök
- 1976 november 12. I.napirend: Az iskolai gyermekvédelmi munka értékelése. A veszélyeztetett kiskorúak nyilvántartásában lévő tanulók érdekében alkalmazott /isk.hatáskörben/ védő-óvóintézkedés. Hogyan felel meg az iskolai napközi otthon helyzete /létszám/ a szociális és egészségügyi követelményeknek.
Az iskolai sportélet, szakkörök, fiatalok igénye, tervek a jövőt illetően.
Felelős: S.J-né albiz. titkár
- II.napirend: Az ifjúság kulturális nevelésével kapcsolatos beszámoló.
Felelős: P.K. ált. isk. gyv. felelős
Felelős: F.L. műv. ott. vez., albiz. tag
Sz.K-né albiz. tag., mozi v.
- III.napirend: Az 1977.évi munkatervi feladatok meghatározása, munkaterv elkészítése
Következő albiz.ülés előkészítése
Felelős: B.M. albiz. elnök

A meghatározott feladatok, napirendek mellett minden ülésen megtárgyalja még az albizottság a soronlevő, illetve jelentkező ifjúságvédelmi feladatokat, problémákat. Dönt, továbbá javaslatot terjeszt elő halasztást nem tűrő ügyekben. Szükség esetén rendkívüli ülést is hív össze.

Füzesgyarmat, 1976 február 27.

S.J-né sk.
albiz. titkár

B.M. sk.
albiz. elnök

/Olvashatatlan aláírás/
gyü. előadó

Zsadány

Gyermek- és ifjúságvédelmi albizottság
1974. évi munkaterve

I.

A gyermek- és ifjúságvédelem sokrétű tevékenység. Felöleli mindazokat a feladatokat, amelyek a gyermek nevelését, gondozását, eltartását, munkába állását, erkölcsi és anyagi érdekvédelmét biztosítják.

A gyermekvédelem fontos alapelve a nevelési tényezők összehangolása a gyermek eredményes nevelése, a fejlődő személyiség veszélyeztetettségnek megelőzése érdekében. A veszélyeztetettség megelőzése egyszersmind jelenti a gyermek, a család, a társadalom védelmét is.

A gyermek, leendő ember fejlődése nem közömbös, ezért nagy gonddal kell ügyelni arra, hogy ifjúságunk művelt, szellemileg, testileg fejlett és erkölcsileg egészséges szocialista emberré váljon.

Az 1973.évi feladatokat az albizottság a kisebb nehézségek ellenére megoldotta. A kitűzött célokat az albizottság aktíva-hálózaton keresztül végezte.

Az alapelveknek megfelelően az albizottság negyedévenként egy esetben tart ülést és az alábbi témákkal kíván foglalkozni.

II.

1974. április hónapban:

1./ Gyermekvédelem alakulása az iskolában

Az előterjesztés főbb tartalma:

- a család szerkezetéből adódó problémák
- a helytelen nevelés ártalmai
- a nehezen nevelhető gyermek
- a veszélyeztetés felderítése és nyilvántartása
- az általános iskolai gyermekvédelem alakulása.

Előadó: Iskolai gyerm.- és ifj.véd. felelős

2./ Nevelőszülői hálózat, nagy családok helyzete.

Az előterjesztés főbb tartalma:

- nevelőszülőkhöz kihelyezett gyermekek nevelése
- nagyobb családok szociális, eü. helyzetének alakulása.

Előadó: védőnő

1974. június hónapban:

1./ Ellenőrzések, féléves felülvizsgálatuk alakulása.

Előadó: Albizottság elnöke.

2./ Veszélyeztetett kiskorúak felülvizsgálata.

Előadó: Ügyrendi titkár.

1974. szeptember hónapban:

1./ Gyermekek- és ifj. védelem alakulása a községben.

Az előterjesztés főbb tartalma:

- az általános helyzet értékelése
- a megelőzés alakulása
- a veszélyeztetett kiskorúak helyzete

Előadó: szakigazgatási szerv vezető

2./ Fiatalkorúak helyzetének vizsgálata.

Az előterjesztés főbb tartalma:

- a fiatalkorúak helyzete
- veszélyeztetett családok körében végzett munka értékelése
- fiatalkorúak házasságkötésének alakulása
- a felvilágosító munka eredményei

Előadó: szakigazgatási szerv vezető

1974. december hónapban:

1./ Területfelelősök beszámoltatása

Előadó: Területfelelősök

2./ Éves munka értékelése, 1975.évi munkaterv jóváhagyása.

Előadó: albizottság elnöke

3./ Egyéb bejelentések

Az albizottság az év folyamán 2 ellenőrzést tervez, az I. és II. félévben. Az ellenőrzésben részt vesznek:

- 1./ Albizottság elnöke
- 2./ Ügyrendi titkár
- 3./ Sz.Gy-né
- 4./ G.P.-né, eü. védőnő

Az albizottság munkaterve az év folyamán előre nem látt feladatokkal bővíülhet.

Z s a d á n y, 1973. december 20.

G. M-né sk.
ügyrendi titkár

K. L-né sk.
albizottság elnöke

A helyi tanácsok működési szabályzatukban ~~un~~ni-
verzálisan rögzítik még, hogy

- az albizottság üléseinek összehívásáról, annak elnöke gondoskodik; össze kell hívni az albizottságot a tanács határozata, az albizottság tagjai kétharmadának napirendet is tartalmazó indítványa, a végrehajtóbizottság, illetőleg a tanácselnök felkérése alapján is;
- az üléseket az albizottság elnökének akadályoztatása esetén, az elnök helyettesítésével megbízott tag hívja össze; a meghívót és a napirendi anyagokat az ülés előtt legalább 5 nappal kell az albizottság tagjai részére megküldeni;
- az albizottság ülése határozatképes, ha tagjainak több mint fele jelen van; az albizottság állásfoglalásait szótöbbséggel hozza, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

Az albizottságoknak Békés megyében összesen ezer körüli tagjuk és aktívájuk van. E testületek koordinatív- és némi operatív munkája sok tekintetben alátámasztja, elősegíti a gyámhatóságoknak a kiskorúak érdekében végzett munkáját. Ez voltaképpen egyrészt annak a megelőzését szolgálja, hogy a már fennálló veszélyhelyzet elhatalmasodjék, másrészt, hogy a kialakuló kedvezőtlen körülmények mielőbb megszűnjenek.

A Köröstarcsai Albizottság a hatvanas években bekapcsolta az „Erdőkémia” ottani telephelyének veze-

tőjét és a Petőfi-MgTSz képviselőjét, hogy munkahelyükön segítsék a dolgozó szülőket gyermeknevelési munkájukban. Irányítóként vegyenek részt a náluk dolgozó ifjak munkájának és szórakozásának, gondolkodásának és magatartásának formálásában. Legyenek mellettük problémáik megoldásában.

Békéscsabán 1965-től a városi albizottság mellett, gyermek- és ifjúságvédelmi munkacsoportok működnek. Összefogják egy-egy vállalat, termelőszövetkezet, intézmény, kerület ilyen jellegű munkáját. Ezzel szinte egy időben Orosházán is ilyen szervezési expanzió történt.

A társadalmi apparátus működése visszahat annak szerkezetére. Összetételét is módosíthatja. Ez különösen a hatvanas évek szakfogalomzavaroktól sem mentes időszakában volt tapasztalható. Évtizedünkben ellenben a személyi- és létszámváltozások nem nagymérvűek. Ezt dokumentálják a következő táblázatok:

A Körösladányi Albizottság összetétele

Tagok \ Évek	1971	1972	1973	1974	1975	1976
A tanács vb. hivatali apparátus tagja	2	2	2	2	2	2
Pedagógus	3	4	4	4	4	4
Rendőr	1	2	2	2	2	2
Védőnő	2	2	2	2	2	2
Üzemi képviselő	9	9	10	12	12	12

A Zsadányi Albizottság összetétele

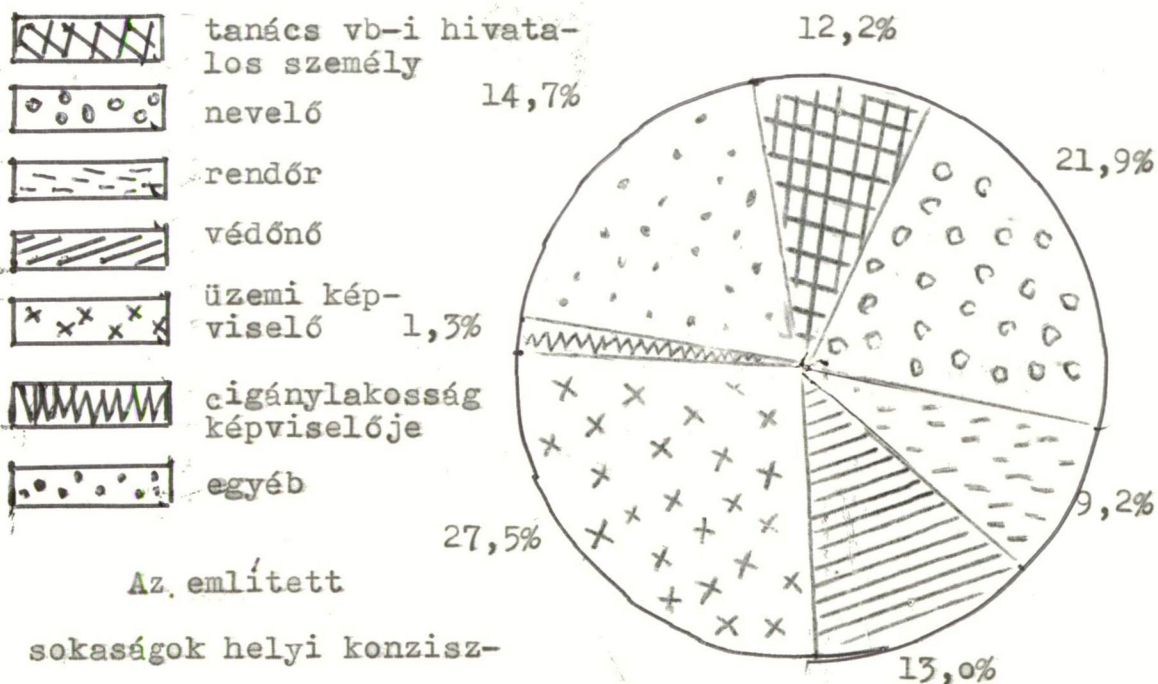
Tagok \ Évek	1971	1972	1973	1974	1975	1976
A tanács vb. hivatali apparátus tagja	1	1	1	1	1	1
Pedagógus	4	4	4	4	4	4
Rendőr	2	1	1	1	1	1
Védőnő	1	1	1	1	1	1
Üzemi képviselő	3	3	3	2	2	2

Endrődön a létszám és a részesedés 1971 óta teljesen stabil:

a tanács vb. hivatali apparátusból	1 fő
pedagógus	3 "
védőnő	1 "
üzemi képviselő	1 "
egyéb	1 "

A társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyzetek szerint egy sokaságon /ecsegfalvi, endrődi, kertészszigeti, körösladányi, körösnagyharsányi, vésztői, zsadányi albizottságon/ is vizsgáljuk az arányokat.

Az 1970-től 1976-ig terjedő, viszonylag kiegyensúlyozott időszakra vetítve a kapott százaléértékeket ábrázoljuk kördiagramon:

Az említett sokaságok helyi konzisztenciáit összevetve szignifikáns eltérések nem észlelhetők. Két extrémítás mégis felhívja magára a figyelmet. Egyrészt öröndetes, hogy Vész-

tón a cigányügyi koordinációs bizottság is képviselve van az albizottságban egy fővel. /A megye egészében, a sok hasonló etnikumu településen is, csak alig találunk ilyet/. Másrészt elgondolkodtató, hogy Endrődön az utóbbi időszakban rendőri közeg nincs a gyűléseken. Ellenben meg kell jegyezni, hogy a művelődési ház R-gárdát alakított. Hatása pozitív. A fiatalok magatartását nagyon is észrevehetően befolyásolja. Ha KISZ-tagok vagy más ifjak feledkeznek meg magukról, határozottan fellép. A gárdisták szuggesztív hatása - az albizottság értékelése szerint - felér /ha jellegében másként is/ a rendőri szervek intézkedéseivel.

Nem lehet elsiklani a szervezettség foka mellett. Abban a periódusban, amikor a mai értelemben vett ifjúságvédelmi albizottságok rövid múlttra tekintettek vissza, itt is, ott is „árnyékirányítási” rendszer jött létre. Ez - természetéből adódóan - a statikus helyzeteket kedvelte. A fejlődés azonban komplex kapcsolatokat tételezett fel. Az állami irányítás figyelmének fókuszába az érdekek egyeztetését kellett állítani. Ez a felettes szervek részéről meg is történt. Minél összetettebb kapcsolatrendszerek kerültek felszínre, annál inkább nőtt az igény a fokozottabb koordinációra. Hiányzik még a „társadalmi mérnök”, aki felkeresve egy-egy albizottságot a társadalomtudományok elméleti eredményeit segítené átültetni a gyakorlatba. A szociológusképzés kérdése tehát gyermek- és ifjúságvédelmi szempontból se lehet közömbös.

A szocializmusban és a fejlett szocializmusban is folyton változik a társadalmi környezet. Az ehhez alkalmazkodó innováció a gyermekvédelemben elengedhetetlen. A tárgykörben az utóbbi években megjelent törvények, rendeletek és utasítások is a megújulást szolgálják.

A kiskorúak védelmének vannak olyan eszközei, amelyek egy része nem jogi jellegű. A feladatok csak részben tartoznak hatósági jogkörbe. A gyermek- és ifjúságvédelmi munka tartalmában elsődleges a veszélyeztetettség elhárítása, az erkölcsi züllés megelőzése. A prevenció alapja: a gyermeket veszélyeztető tényezők felderítése. Ezek rendszerint egymással összefonódva, halmozottan jelentkeznek.

Óvodáskorú gyermekek veszélyeztetettsége szinte kivétel nélkül a családi környezetből adódik. Ezért készítettek egyes óvónők felmérést a veszélyeztetett környezetben élő vagy már nevelőszülőkhöz kihelyezett gyermekek családjáról. Helyenként az albizottsági tagok - ha áttételen keresztül is - elérték, hogy az előbbieken érintett állami gondozott gyermekeket felvegyék az óvodába. Ritkábban arra is voltak példák, hogy az óvoda gyermekvédelmi felelőse kapcsolatot keresett a veszélyeztető szülő munkahelyének vezetőjével. Ezt megkönnyítette az a körülmény, ha maga is tagja az albizottságnak. Azokban az óvodákban, ahol gyermekvédelmi felelős nincs, annak az iskolának a megfelelő tisztségviselőjéhez kellett fordulni, amelyhez csatolva van. Ezen a csatornán többnyire meggyengült, vagy el is a-

kadt a kezdeményezés. Közvetlenebb megelőzés csak a vezető óvónő albizottsági tagságától várható.

Évről-évre emelkedik a beiskolázásra éretlen gyermekek száma. Veszélyeztető tényezőként jelentkezhethet, ha iskolaéretlen növendék kerül az első osztályba. A kudarcok hatására tovább romlik pszichés állapotuk. A későbbiek folyamán ez olykor együttjár magatartási zavarokkal is. Az iskolaérettségi vizsgálatok lelkiismeretesek, de lehetnének egységesebbek. Az orvosok elvégzik a szomatikus vizsgálatokat. Több albizottságban viszont beszédtema a tüzetesebb pedagógiai és főként pszichológiai vizsgálat hiánya.

Egyelőre a megyei továbbképző kabinetje se rendelkezik elegendő szakemberrel. A gyógypedagógiai áttelepítő bizottságok bírálata nem mindig tárgyilagos. Jó munkát végeznek. /Sajnos még így is előfordul, hogy normál iskolába kerül olyan hatéves, aki pl. a hármas számkörben se tud dolgozni./ A diagnózisok némelykor nem adnak egyértelmű választ arra a kérdésre, hogy az elmaradásnak idegrendszeri vagy környezeti ártalom /ingerszegénység/ az oka. Pedig ez a felmentés vagy beiskolázás kérdésében döntő jelentőségű.

Megyénk általános iskoláiban az igazolatlan mulasztások száma csökkenő tendenciát mutat. Feltűnően magas értékeket találunk viszont a cigánycsaládok gyermekeinél. Oka a csavargás, és az, hogy a szülők egy része sem veszi komolyan a tankötelezettséget. Ezért közös feladat hárul az iskolára és az al-

bizottságokra.

A Békési Járásban /1974-ben/ az igazolatlan mulasztások okai a következők:

- rossz, rendezetlen családi környezet 48%
- hanyagság, nemtörődömség szülő és gyermek részéről 25%
- túlkoros gyermek munkába állása 20%
- tudatos iskolakerülés, csavargás 7%

A szervezett harc a mulasztások ellen fontos eszköze a megelőzésnek. Az igazolatlan mulasztások mögött pedig ott van a veszélyeztető faktor - legtöbb esetben tehát a család.

A mindennapi iskolabajjárás alóli felmentések leggyakoribb oka egészségügyi ok és gyógypedagógiai férőhelyhiány volt. Ezen felül gondot okoznak azok a 14. életévüket betöltött túlkoros tanulók, akiket rendkívüli szociális helyzetükre való tekintettel mentettek fel az iskolák. N. Ferenc, mezőberényi iskolaigazgató 1976-tól megszigorította a felmentéseket. Fontos szempontja: egyetlen 16-éves se legyen a községben, aki nem végezte el a nyolc osztályt. Ezért felmentéseket csupán elvétve foganatosít. A folyamodók csak a tanács végrehajtóbizottsági szervhez fordulhatnak. Ügyük megvitatására az albizottság elé kerülne. Maga az a tény, hogy ez már feljebbviteli lépést jelentene, a többséget megtorpanásra készíteti.

A felmentettek az általános iskolai rendtartás szerint kötelesek a szorgalmi idő végén vagy az új

tanév elején osztályozó vizsgát tenni. Ennek a rendelkezésnek azonban csak kis százalékban tesznek eleget a szóbanforgó tanulók. Gyomán Timár Béláné, Szeghalmon Bálint Józsefné és Palkós Zsuzsanna, Ecsefalván Papp Józsefné, Vésztőn Juhász Józsefné, Endrődön Bukva Vilmos, Zsadányban Gécs Mihályné, Körösladányban Dobsa Jánosné albizottsági tagok, illetve tisztségviselők esetenként meglátogatják a felmentett tanköteles fiatalokat. Ellenőrzik és segítik őket, hogy vizsgakötelezettségüknek eleget tudjanak tenni. Munkájukat némi más aktívák is segítik.

A bűnözés nem függ össze szorosan az intelligencia hiányával. Bizonyos intelligenciafokon alul bűnözés nem is észlelhető /idióta és súlyos imbecillitás/. De még valódi mentális debilitásnál is ritka, az egyénileg végrehajtott büntett. Békésben mégis - feltehetően az esetek véletlen összetalálkozása folytán - a fiatalok terheltekre, az alacsony műveltségi színvonal jellemző. /Ez tűnik ki évek óta a bűnüldöző szervek tájékoztatásából és a hivatásos pártfogók jelentéseiből is/. Ez a körülmény is motiválónak hat a felmentések redukálás irányába, illetve a vizsgakötelezettség megkerülésének elhárítására az albizottságokban.

Az iskolák kapcsolata és együttműködése a gyermek- és ifjúságvédelmi szervekkel általában jó. Bár az intézményes gyermekvédelem a korrekciós munkában elsődlegesen a nevelői hatásokat tartja fontosnak, az esetek jelentős részében hatósági intézkedésre is szükség van.

A községekben elvétve az igazgatók, zömmel az iskolai gyermekvédelmi felelősök tagjai a helyi gyermekvédelmi albizottságoknak. Iskolájukban felméri a veszélyeztetett gyermekeket, ifjakat. Az érintetteket közlik a gyámhatósággal.

A helyi tanácsok mellett működő gyermekvédelmi albizottságokban ismerik az ottani gondokat és azokat igyekeznek megoldani. Az 1970-es évek középső harmadában már a járási és városi bizottságokkal való együttműködésük rendszeresebbé vált. Sajnos ezzel párhuzamosan ellenkező irányú mozgás is megfigyelhető, a „Városkörnyéki Községi Közös Tanácsok” létrejöttével. Példálónak Mezőberénnyel, Csárdaszállással, Köröstarcsával és Kétsopronnyal, amelyeknek 1975 jan.1-vel, ilyen értelemben változott meg a jogi státuszuk. Nem a Békési Járáshoz tartoznak többé, hanem Békéscsaba városhoz. Hogy ez számos tekintetben előnyt jelent, nem vitatható. Az ifjúságvédelmi hálózatban kialakult addigi jó kapcsolataik azonban megszűntek, az új kapcsolatok pedig vonatottan épülnek ki. Az ilyen kivételektől eltekintve a helyi albizottságok képviselte a magasabb szintű fórumokon, a társadalmi szervek megelőző tevékenységére is hatással van.

A Megyei Gyermekvédelmi Munkabizottság évenként egy-egy alkalommal szokott ülést tartani. 1971-ben pl. megtárgyalta a rendőrfőkapitányság tájékoztatóját a fiatalok bűnözéséről, illetve a bűnözések megelőzéséről. A Békés megyei Főügyészség tájékoztatta a bi-

zottságokat a fiatalok¹ak b^um^ozési helyzetéről és a megelőző munka tapasztalatiról. Az üzemi patronálási mozgalom eredményeiről, a hivatásos pártogói hálózat szervezéséről, valamint az utógondozásról szerzett tapasztalatokról a megyei igazgatási osztály számolt be. A bizottság ajánlást adott ki a városi-, járási munkabizottságok tevékenységének továbbfejlesztésére. 1972-ben összeíratta a mindennapos iskolábajárás alól felmentett gyermekeket. /Azóta a művelődésügyi osztály rendszeresen elkészítteti a felmérést és értékeli azt. Rendelkezést bocsát ki a szociális okokból felmentett tanulók helyzetének rendezésére/.

Tanulságosak és hasznosak a munkaértekezleteken a viták. Etikai szempontból lényeges magatartásbeli követelmény a vita demokratizmusának biztosítása. Ennek feltételei:

- a vitapartnerek egyenjogúak;
- a hibás nézetek elleni harc mindenki számára kötelesség;
- nyíltan és őszintén kell kifejteni a véleményt.

A vitavezető, az ifjúságvédelmi munkabizottság elnöke a bevezető szakaszban összegyűjti a résztvevők problémáit és rendszerezi azokat. Ezután exponálja a vita kérdéseit. A befejező szakaszban történik meg az eredmények összefoglalása és a vita értékelése.

A munkabizottsági értekezleteken a vita elsőrendű célja elvi kérdésekben való megállapodás. Az alsóbb szintek küldöttei a nyugvópontra jutott nézete-

ket közlik az albizottságban. A helyi testületek vitáiban már kevés a teoretikus tartalom. Az eszmecsere előkészített javaslatok alapján indul meg. Ezek konkrét és aktuális ügyekre vonatkoznak. Céljuk: a határozathozatal. Az értekezletek színvonalát jórészt az elnök vagy az ügyrendi titkár rátermettsége, rugalmassága, találékonysága határozza meg. 1973 óta az albizottság vezetője csak a helyi tanács tagja lehet. E rendelkezés pozitív eredménye mindenütt érezhető. E társadalmi helyzet biztosítja a jóltájékozottságot. A tanács tag ismeri falujának, vagy városban legalább kerületének a szubkulturáit. Ezek az ifjúságvédelmi „esetek” melegágyai.

A megyében a legtöbb albizottság munkanaplót nem vezet. Ezt a felügyeleti szervek nem kifogásolják. Praktikusan se érződik a hiányuk. Az ügyvitelt a jegyzőkönyvek kielégítően dokumentálják.

Az egyik sárréti község albizottságának jegyzőkönyvét l. a 65-71. oldalon. Ez eredeti szöveget a dolgozat írója csak annyiban stilizálta át, hogy annak értelme nem változott. Néhány olyan szakaszt, amelynek érdemi tekintetben nincs jelentősége, elhagyott. /A családi neveknek - jogszokásaink szerint - többnyire csak kezdőbetűjét használta. Az exponált személyiségeknek utónevét is ilyen módon rövidítette/.

J e g y z ő k ö n y v

Készült: V.....-n, a Nagyközségi Tanács VB hivatalos helyiségében 1974. hónap ...-én ifjúságvédelmi albizottsági ülésen tartott tapasztalatcsere alkalmával.

Jelen vannak:

Meghívottak:

K. Gábor tanácselnök üdvözli a megjelenteket, az ülést megnyitja,

Cs. Bálintné, az albizottság elnöke ismerteti a napirendi pontokat, melyet a bizottság elfogad és az alábbiak szerint tárgyal.

1. Napirendi pont:

Cs. Bálintné az alábbiakban ismerteti az albizottság 1973 évi munkáját.

..... a bizottság szinte minden tagja lelkesen, ugyanakkor felelőssége teljes tudatában végzi munkáját. Ezt a tényt igazolja az is, hogy bármikor segítséget kérünk, elutasítással vagy kitéréssel, esetleges elfoglaltságra való hivatkozással nem találkozunk. Munkahelyeken külön ifjúság- és családvédelmi felelősök foglalkoznak a felmerült problémákkal. Amennyiben nem tudnak eredményt elérni, úgy jelzéssel élnek felénk és közösen próbáljuk megoldani a feladatokat a család érdekében s a családon belül lévő fiatalok védelmének érdekében. Ennek az összehangolt munkának eredménye, jelentkezik tevékenységünkben. Utolsónak említem, de sorrendben az első helyre kívánczik annak a segítségnek az elismerése, amelyet a Nagyközségi Tanács Vezetőitől kap ez a bizottság. Az üléseken rendszeresen részt vesznek. Rendeletek, törvények, valamint gyakorlati tapasztalataik alapján segítik munkánkat. Azt hiszem, ennek erkölcsi hatását nem szükséges magyarázni. Családlátogatásainkra, esti ellenőrzéseinkre rendszeresen biztosítanak járművet, sőt szükség esetén velünk együtt résztvesznek a családlátogatásokon.

Az adminisztratív munkát a gyámügyi előadó végzi, igen lelkiismeretesen. Igaz, hogy az albizottság egy tagját is jelenti. Semmiféle

munkából nem marad el. Így nem csak adminisztrálja, hanem látja, érzékeli a fennálló problémákat.

A következőkben a bizottság ez évi munkáját fogom ismertetni...

Ez évben már összesen 4 esetben üléseztünk, a mai az ötödik. Havonta kell tehát összejönni, sőt az is előfordul, hogy két hetenként.

..... Ebben az évben üléseinken összesen 17 család problémájával foglalkoztunk. Ebből hét olyan család, akikre még nem mondhatjuk, hogy idült alkoholisták. De már a család érzi az alkohol káros hatását. Egy személyt javasoltunk kényszer elvonóra, de ezt még nem sikerült kivitelezni. Meg kell azonban jegyezni, hogy mire a döntés megszületik, lehet hogy nem is lesz rá szükség. Ugyanis a nagyközségi tanács költségvetési üzeme biztosított számára munkát. Ugyanakkor fef.^x alá helyeztük. Tudomásunk szerint az utóbbi időben nincs vele probléma.

3 fiatalkorú házasságkötés-engedélyezésével foglalkoztunk, amelyeket engedélyeztünk, mivel nem volt annak akadálya.

Két egyedül álló anya problémájával is foglalkoztunk. Mindkettőt elhelyeztük a nagyközségi tanácsnál, gyermekeiket pedig bölcsődébe tettük.

Két nagycsalád problémáját tárgyaltuk. Azért kerültek a veszélyeztetettek közé, mert több gyermekek, részint pedig azért, és ez a döntő, mert a szülők felelőtlensége itt is megtalálható. Ezeken úgy próbálunk segíteni, hogy igyekszünk felkelteni felelősségérzetüket, ugyanakkor javaslatot teszünk a nagyközségi vezetés felé segélyezésükre.

A munkahelyeket is rendszeresen felkeressük. A helyi jellegűeket személyesen, a vidékieket pedig levélben.

Örömmel mondhatjuk, hogy kérésünk mindig meghallgatásra talál. Az anyagi segítség mellett a gyermekeket napközibe, óvodába helyezzük el. A napközi-térítési díjakat szintén mi rendezzük a segélykeretből.

A felsoroltakon kívül még három tanulóval foglalkoztunk. Ezek bomlasztották az iskolai fegyelmet, zavarták a tanítást, csavarogtak.

A szülőkkel beszélgettünk, és a velük való megegyezés alapján, két tanulót az I.sz.Iskolából, a II.sz.Iskolába helyeztünk át. Ez ideig, úgy tudom, hogy a környezetváltozás mindkét tanulóra hatással van. Egy tanulónál pedig megindítottuk az intézeti elhelyezés folyamatát.

x Rövidítés: rendőri felügyelet

Remélem, hogy az ismertettek alapján, Meghívottainknak is részben sikerült betekintést nyerniök munkánk fontosságába és lényegébe.

Néhány gondolatot talán még arról is, hogy mi az, ami munkánkat ez idő szerint nehezíti.

Elsőnek mondhatnám a kényszerelvönő kurák adminisztratív jellegű intézését.

Másodikként az ifjúság elleni büntett címén tett feljelentések elbírálását.

Szeretném, ha a napirendi pontokat követően a kérdéseket megbeszelnénk, a további, még eredményesebb munka kifejtésének érdekében.

2. Napirendi pont:

A szórakozóhelyek esti ellenőrzésének tapasztalatai

- /A jegyzőkönyv mellékleteként készült, amelyből disszertálónak nem tudtak juttatni./ -

3. Napirendi pont:

Az általános iskolából felmentett kiskorúak munkába állása, társadalomba való beilleszkedése.

N. Károly ismerteti az általános iskola tanulólétszámát. 509 fő, ebből hátrányos helyzetű 112 fő.

51 veszélyeztetett,
56 cigány tanuló

A rendtartás szerint fel lehet menteni azt a 14. évét betöltött tanulót, akinek alapos indokai vannak a felmentésre.

Az 1973/74 tanévre 12 tanulót mentettek fel. Ebből 8 cigány tanuló.

- /Név és életkor szerinti felsorolás./ -

2 tanulót terhessége miatt kellett felmenteni.

A felmentettek közül négyen nem dolgoznak. Ezen tanulók életét javasolja figyelemmel kíséreni a bizottság részéről is.

Sz. János ismerteti a II.sz. Iskola létszámát: 553 fő, kisegítő iskolában: 82 fő, cigány: 2

A felmentett tanulók aránya: 2,1% cigány és 1% magyar.

A kisegítő isk.-ból 4 tanulót mentettek fel.

4. Napirendi pont:

Családokkal való foglalkozás

Cs. Bálintné elmondja, hogy a mai ülésre összesen 5 család van megidézve. Ebből hárommal már előzetesen foglalkozott a bizottság. Kettővel pedig még most találkozik először.

P.E. és felesége. Két kiskorú gyermekük van. Mindketten az Arany Kalász-MgTSz tagjai. A munkahelyen már foglalkoztak velük. Mindketten alkoholfogyasztók.

Megjelent a bizottság előtt P.E-né, aki elmondja, hogy négy esetben voltak már külön. Amikor baj volt, kérte a rendőrség segítségét. De azt mondták, hogy nem tudnak segíteni. Amikor már rendeződtek a problémák, most akar a bizottság segíteni? A munkahelyén a munkáját elvégzi. Otthon a lakást és a gyerekeket rendben tartja. Az utóbbi időben nem szokott italozni sem. Azt, hogy a férje miért mértéktelen a szeszfogyasztásban, nem tudja. Elvonóra nem akar menni, mivel annyira nem rabja a szenvedélynek.

A bizottság véleménye, hogy beszéljék meg odahaza a férjjel: változtassanak az életmódjukon, hiszen a két kiskorú gyermek neveléséért mindketten felelősek.

Cs.Gyuláné: Először 1974 március 16-án foglalkozott velük a bizottság. Akkor nem lehetett velük tárgyalni. A férj ittas állapotban jelent meg.

A gyerekeket magukra hagyják, úgy este, mint nappal. A hét hónapos csecsemőt ráhagyják a 3.osztályos kislányra.

Megjelent Cs.Gy-né, aki elmondja, hogy férje munkába állt. Jelenleg táppénzen van. A férje nem akar leszokni az italozásról, mivel ő meg cigarettázik. De ideges, és nem tudja abbahagyni. Már három napja a szüleinél van, mivel édesanyja beteg, és ápolni szükséges. Ezért hagyta magukra a gyerekeket.

Hozzászólás:

K.Gábor

Elmondja, hogy legutóbb április 30-án voltak mindketten ittas állapotban. Kb. éjfél tájban mentek haza. Nyomatékosan felhívja Cs.Gy-né figyelmét, hogy amennyiben legközelebb ide kerül a bizottság elé, súlyosabb következmé-

nye lesz. A szomszédok és mindenki látja, hogy mindketten italoznak. A gyerekeket magukra hagyják. Cs-né a figyelmeztetéseket csak elmosolyogja, de azokat nem fogadja meg.

R.J. és családja

A bizottság 1974, április 25-én foglalkozott velük. 3 kiskorú gyermekük van. A tanács által vásárolt lakás rendetlen, piszkos. Azóta a bizottság ismét családlátogatást végzett, de változást nem észlelt. Újra be kellett hívni a családot.

R-né megjelent a bizottság előtt. Elmondja, hogy férje Budapesten dolgozik. Nem tudott hazajönni. Egész nap mos a gyerekekre. Azért talált a bizottság rendetlenséget a lakásban, mert sógornője 7 gyermeke is nála volt.

Hozzászólások:

R.Lászlóné

A családlátogatás óta némi javulás van. Az égyhuzat például ki volt mosva. Probléma azonban, hogy nincs egy szekrényük, amibe a ruhákat rakják. Edénytartójuk sincs. Az edények a földön vannak.

A.Mihály

Elmondja, hogy járt már több esetben a családnál. Nagy rendetlenséget talált a lakásban. A jövőben ezen változtatni kell.

F.L. családja

Cs.Bálintné ismerteti, hogy ezzel a családdal 1974, január hónapban foglalkozott a bizottság. A családban 7 kiskorú gyermek van, akikből 5 iskolás. Látogatásakor szomorú kép fogadta. A gyermekek ruhátlanok voltak, a lakásban élelem nem volt. Az apa, aki rendszeresen dolgozik és megjelent ülésünkön, elmondta, hogy felesége becsapta a bizottságot. Minden áron segílyhez akart jutni. Ebben a hónapban ismételt felkerestük a családot. Kicsit jobb körülményeket találtunk. De az anya elmondása szerint az apa szabadidejét az italboltban tölti. Kérésére idéztük be a férjét, mert az elbeszélgetés mindig jó hatással van rá.

Az albizottság előtt megjelent F.L. Nem tudja elképzelni, hogy mikor jár a kocsmába, mivel hajnali 4 órakor indul munkahelyére, és este 7 óra, mire fáradtan hazaér. Ha szombaton vagy vasárnap elmegy az italboltba, s megiszik három üveg sört, azzal nem tesz semmi rosszat. A bizottság kérése, hogy hétvégeken legyen a családjával. Az italt vigye haza, és otthon fogyassza el.

Hozzászólások és kérdések:

R. Józsefné

A kényszer elvonó kezeléssel a tapasztalata ugyanaz, mint amit itt hallott. Hosszú idő múlva hívják be az illetőket.

A családok behívásával kapcsolatban jó dolognak tartja az elbeszélgetést. A beszélgető, illetve a kérdező személynek azonban nagyon ismernie kell a családot.

Nem fordult-e elő olyan eset, hogy sértődésből vagy egyáltalán azért, mert behívták, „azért se” változott meg az illető?

Az elbeszélgetés az albizottsági ülésen történik. Felvetődik a kérdés, hogy milyen előkészítő munka előzi meg.

Kik végzik a szórakozóhelyek ellenőrzését?

J. Lászlóné

A felmentéseknek mindig ellenzője. Helyesnek tartaná az érintett növendékek részére az utógondozást.

M. József

Egyet ért J-né javaslatával. 3 tanulót mentettek fel az 6 osztályából. Már megbánták, hogy kérték a felmentésüket, mert az újabb rendelkezés szerint a kiegészítő iskola 8. osztályát végzetek is meghatározott szakmát választhatnak.

J. Ernőné

Örül, hogy ezen a gyűlésen részt vehet mint a Békés megyei Oktatási Bizottság tagja. A közeljövőben tárgyalják az albizottságok munkáját. Igéri, hogy máskor is el fog jönni, ha ideje engedi.

K. Gábor

A felmentésekkel kapcsolatban azon kell ügykezni, hogy minimálisra csökkenjen a felmentett tanulók száma. Ha felmentjük a gyereket, törődünk vele! Kísérjük figyelemmel életét. E bizottság működése nem garantálja, hogy később nem károsodik a személyiség. Olyan vélemények is elhangzottak, hogy kisebb bíróság vagyunk. Jobbat azonban nem tudunk javasolni. Ha ez a bizottság nem szerez tekintélyt, akkor hiába ül itt 30 ember, csak formális a munka. Akik ide kerülnek az albizottság elé elbeszélgetésre, azoknak nem baj, ha megsértjük. Általában olyan személyek, akik nem dolgoznak, italoznak. A vb. vezetői úgy látják, hogy e bizottság munkája nagy terhet vesz le a szakigazgatási szerv vállá-

ról. Épp azért vesznek részt a gyűléseken a vb. vezetői is, hogy emeljék a bizottság tekintélyét. Egyelőre az albizottság jól végzi munkáját. Csak így dolgozzon tovább!

Sz. János

A felmentéseket jó lesz a jövőben is nagyon megnézni. A kérelmezéskor ragaszkodik úgy a gyermek, mint a szülő a felmentéshez. De egy év múlva rájönnek, hogy kár volt.

Sz. János

Kéri a bizottságot, hogy ha azt veszi észre, hogy egy család hajlíthatatlan, mielőbb vigyék be a gyermekeket. Kisebb korban még jobban tudnak szakmát választani is.

Cs. Bálintné,

A szülők behívását egyéni beszélgetések előzik meg, vagy a munkahelyen foglalkoznak velük. A szórakozóhelyek ellenőrzését a bizottság férfi tagjai végzik.

Bejelentések:

F. Imre, az ÁFÉSZ képviselője

A kölcsönző boltban gyermekkocsikat selejteznek ki. Ezeket olcsó áron meg lehet vásárolni. Ajánlja a hátrányos helyzetűeknek.

Mivel több bejelentés nincs, Cs. Bálintné megköszöni a tagok és a vendégek megjelenségét.

K.M.F. T

T. Mihályné sk.
jkv.

Cs. Bálintné sk.
albiz. elnöke

A közölt jegyzőkönyv az albizottságok tartalmi munkájának karakterisztikus modelljeként kínálkozott. Az ülések szellemét és atmoszféráját is reprezentálja.

Teljességre törekedni irreális célkitűzés lenne. Nem is mindenféle gyámsági ügy kerül természetesen az albizottság elé. Nagyszámú jegyzőkönyv anyagából és élő benyomásokból induljunk ki. Az azonos tárgyi értelmű ügyeket „homogenizálva” szemléljük Békés megyében a főbb albizottsági témák arányát. L.: „Az albizottságok elé terjesztett ifjúságvédelmi ügyek százalékos megoszlása” -oszlopdiagramot /73.old./

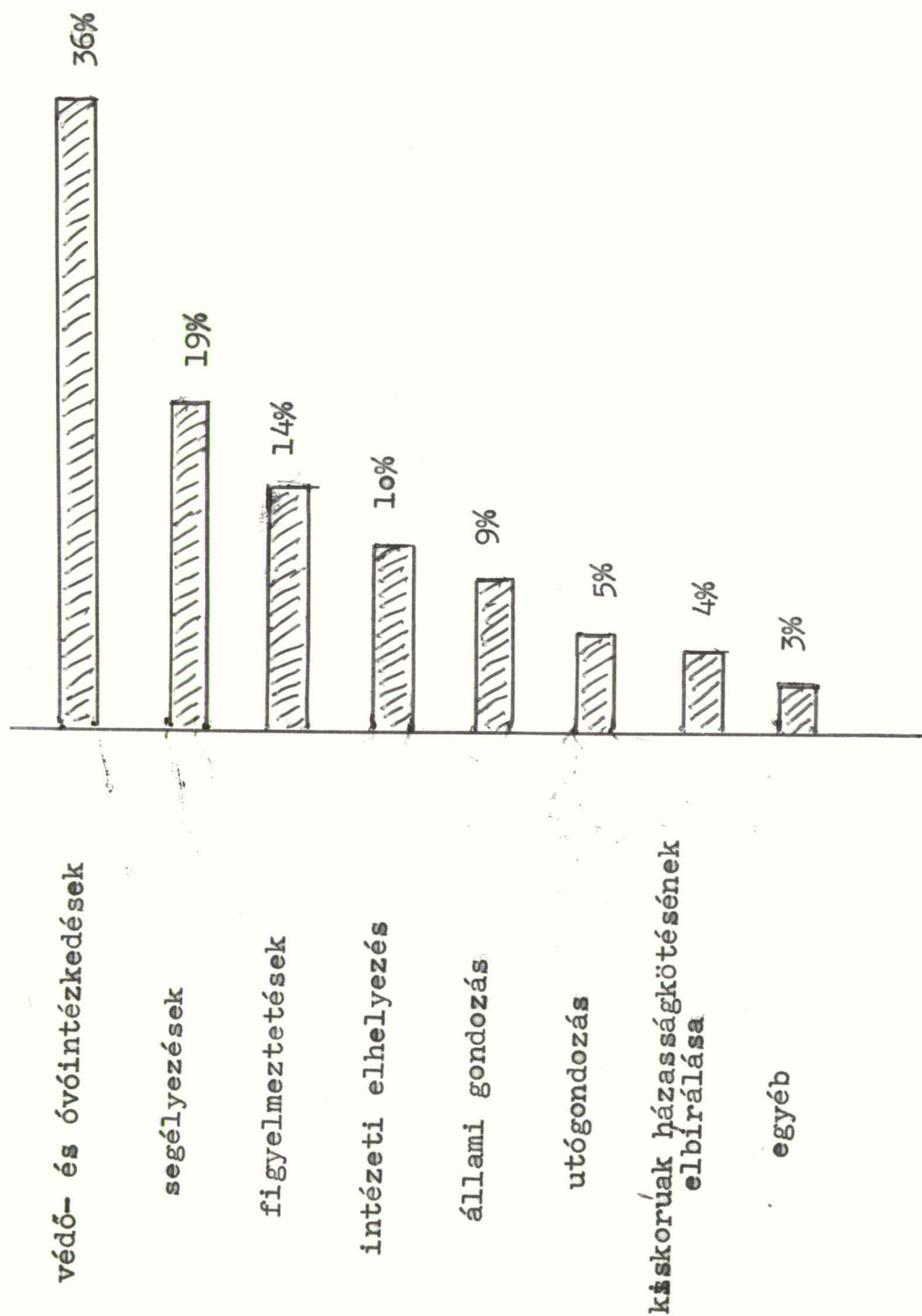
Az egyes ülések közötti ciklusok tartama igen eltérő lehet. A „szoros” idő sietteti a döntéseket vagy az akciókat. A gyors orvoslás általános érvényű előnye alól az ifjúságvédelem se kivétel. A hosszú ciklusok viszont lehetőséget adnak az ügyek „lebegtetésére”. Így nagy valószínűséggel azok megtalálják valamelyest spontán módon is a legkedvezőbb pontokat és kapcsolatokat a komplexumban.

Helyes volna az intézkedések hatékonysági kvóciensének bevezetése. Nézzük meg ezt konkrétan pl. sok albizottság figyelmeztetéseinek eredményein.

$$\text{Effektus} = \frac{\text{pozitív eredményeket hozó figyelmeztetések száma}}{\text{összes figyelmeztetések száma}}$$

Ha a kapott hányadost 100-zal szorozzuk, akkor megkapjuk az effektus százalékot.

Az albizottságok elé terjesztett
ifjúságvédelmi ügyek százalékos megoszlása

Az albizottsági tagok leterheltségének mértékét jó megközelítéssel tükrözhatná az ifjúságvédelmi esetek számának és az albizottsági tagok számának hányadosa. /Az esetek rendezésére fordított energiabefektetést gyakorlatilag egyenlőnek tételezzük fel/.

A szerző 1970 évi felmérés alapján készítette az alábbi tabellát:

	Ifj.véd. ügyek száma	Albiz. tagok száma	Egy tagra eső esetek sz.
Füzesgyarmat	126	: 16	= 7,8
Gyoma	170	: 13	= 13,0
Körösladány	4	: 15	= 0,26
Körösnagyharsány	2	: 5	= 0,4
Vésztő	83	: 18	= 4,6
Zsadány	9	: 12	= 0,75
Ö s s z e g e z v e	394	79	4,9

E sokaság esetében az átlagok átlaga: 4,9 volt. Ezen értéken belül a szóródási terjedelem igen feltűnő.

Az albizottságok szerepének méltatásakor hiba lenne csak kvantifikálható tényezőkre támaszkodni. /Egyéb-
ként is félő, hogy már az adatszolgáltatásban a szub-
jektivitás torzulásokat okoz/.

Egy gyermek- és ifjúságvédelmi albizottság akkor felel meg az elvárásoknak, ha

- tanácsaival, állásfoglalásaival ténylegesen segíti a gyámhatóságot feladatai ellátásában;
- tagjai részt vállalnak az akciókból is.

Az első szempontnak úgy tud eleget tenni, ha jól informált. Egyes albizottságok minden tagja kézhez kapja az éves munkatervet. A legaktuálisabb ügyekre nézve az ülésekre szóló meghívónak tartalmaznia kell a napirendet. Hosszabb távon kívánatos, hogy a jó példák mintájára, lehetőleg mindenkinek kezében legyen az Ifjúsági Törvény. Ahol megoldható, ott az alapvető, ifjúságot érintő törvények, rendeletek, határozatok is. Vannak különböző szervezésű interurbán konzultációk.

A nagy átlaghoz képest, a délkeleti országrész némi fáziskéséssel követi az iparosodást és az urbanizációt. Elnyel minket a város - mondogatják ma már egy-egy városhoz csatolt község lakói. Pedig mindennapjaik már régóta a városhoz kötik őket. Szinte csak aludni járnak haza. /A szociológiai nyelv ezekre a településekre alkalmazza az „alvófalvak” kifejezést/. A városi üzemekbe járó szülők gyermekei veszélyhelyzetbe kerülhetnek. Máskor meg maguknak az ifjúnakásoknak az ingázása okoz gondot.

A lassacskán kialakuló amolyan kertvárosokban a lakosság minden közmegbecsülésben álló tagjára számítani lehet a gyermekvédelemben. Ez azonban látens tartalom marad, ha az albizottságok a hivatalos helységet elefántcsonttoronynak tekintik. „Kétsopronyban évente egy alkalommal tartanak nyílt albizottsági ülést /kiemelés tőlem K.J./, amelyre a szülőket is meghívják. Megállapodtunk abban, hogy a legközelebbi kétsopronyi nyílt albizottsági ülésre meghív-

juk a községi, nagyközségi albizottságok vezetőit is. Javasljuk, hogy a meghívottak éljenek a tapasztalatcsere lehetőséggel."X A bizottságoknak a populációval való szerves kapcsolata semmivel se pótolható. Helyes érdemi állásfoglalások csak így születhetnek.

A második szempontból elengedhetetlen a tagok érzelmi motiváltsága. Az akciók sokfélék lehetnek.

A fontosabbakat gyakorisági sorrendben az alábbiakban jelölhetjük meg:

- családlátogatások;
- egyéb jellegű felderítések;
- kapcsolatteremtés az optimális megoldás érdekében társadalmi szervezetekkel, személyekkel;
- új pártfogók megnyerése;
- a rászorulóknak dologi megsegítésében való közreműködés

A tagság többsége készsággel vállal feladatokat. Az értelmiségiek közül zömmel a nem-pedagógus és nem is tanácsai személyek körében tapasztalható az elhárítás. Ők többnyire akadályoztatásukra hivatkoznak. Rendszerint kiegészítik azzal, hogy a tanácskozásokra lehetőségeikhez mérten eljönnek. /Ezek az intellektuelek a dilemmahelyzetekben szakismereteik prezentálásával egyenlíteneek/.

Az akciók sorában a jótékonyaságot - sokadrendűen ugyan - még évtizedünkben is gyakorolják.foglalkoz-

X A Békési Járási Gyermekek- és Ifjúságvédelmi Munkabizottság 1973 május 3-án megtartott értekezletéről kiadott tájékoztatóból. /A kiadmány hitelesül: Kiss László sk. a járási munkabizottság titkára, Kutyik Mátyás sk. a Munkabiz. elnöke/.

zanak az elhanyagolt gyermekek helyzetének javításával. Esetenként ugyanis lehet látni nagyon elhanyagolt, gondozatlan, rossz és piszkos ruhában járó gyermekeket. Kamut községben összegyűjtött és még jól használható ruhákat adományoztak az ilyen gyerekek szüleinek.^x Ez a karitás idő- és térdimenzióban is kissé kirívó /pozitív előjellel/. Az említett község akkor már messze környéken erős termelőszövetkezetéről volt ismert. E példa eklatáns illusztrációja annak, hogy a hagyományos megoldások még hosszú távon nem sorvadhatnak teljesen el.

A patronátus gyakorlásában sikerre azoknál az albizottsági tagoknál van remény, akik megfelelnek néhány követelménynek. Ezek közül a fontosabbak:

- kifogástalan erkölcsi , politikai magatartás;
- köztiszttelet élvezete;
- szuggesztív képesség;
- intuitív készség;
- folyamatos önképzés

E követelmények a tisztségviselőkre nézve kifejezettebben jelentkeznek.

A felsorolás értékrangsort nem jelent. Inkább a közéletben kialakult normák hierarchiáját fűkrözi. Ifjúságvédelmi nézőpontból az intuíción méltányosabb helyezés illetné meg. Ezért Makarenkó műveit az albizottságok nem tanítók, vagy tanár tagjai is haszonnal olvashatják. Nála ez a személyiségjegye kiemelkedően fejlett volt. Ha-

^x A Békési Járási Gyermekek- és Ifjúságvédelmi Munkabizottság 1973 május 3-án megtartott értekezletéről kiadott tájékoztatóból. /A kiadmány hitelesül: Kiss László sk. a járási munkabizottság titkára, Kuttyik Mátyás sk. a munkabiz. elnöke/.

sonló okból Pestalozzi, Aichorn, Zulliger munkásságának megismerése szintén kívánatos. Ezeken kívül minden olyan irodalmi termék, amely az embert, mint társadalmi lényt mutatja be, a marxi-lenini szemlélet egyik elemét erősíti meg az olvasóban.

A tagok szakmai fejlődését jól szolgálta a vésztői bizottság, amely 1974-ben tapasztalatcserére meghívta az eleki bizottságot. /A megyében elfoglalt antipoláris helyzetük és más-más járási illetőségük ellenére is jó kapcsolat valósult meg/.

A vonatkozó jogszabályokat alapjaiban kell ismerni. Az albizottságok tevékenysége szorosan kapcsolódik az állami gyámügyhöz. Itt már természetesen a jogi szabályozottság kodifikált ismerete segít át a buktatókon.

A tanácselnök elsődleges feladata az albizottság munkájának segítése. Ez jogállásából következik. A tanácselnök biztosítja a tanács, a végrehajtó bizottság és az albizottság munkaterveinek összhangját. Segíti az albizottságot abban, hogy a tanács célkitűzéseinek megfelelően, azzal harmónikusan készítse el munkatervét. Hosszabb távon a tervszerű tevékenység a tanács ciklusprogramjára épül. Központilag helyeselt módszer, hogy a tanácselnök a munkaterv készítésének időszakában tájékoztatja az albizottság elnökét a tanács időszerű feladatairól, a célkitűzésekről.

A végrehajtóbizottság titkára, feladatköréből eredően, gondoskodik az albizottság működéséhez szükséges adminisztratív, technikai feltételekről. A megjelenő új

jogszabályokról, a szakigazgatási szerv munkáját érintő kérdésekről, az albizottság számára a szükséges tájékoztatást megadja. /Ez rendszerint nem közvetlenül történik/. Összeférhetetlenségi bejelentés vizsgálatába a tanácselnök is intenzíven besegít. Mezőberényben - nem egyedülállóan - társadalmi megbízatású tanácselnök-helyettest is választottak. A tanácselnököt majd' minden esetben ő képviseli az albizottsági értekezleteken. Szerencsés eset - s sok példa van rá -, ha az albizottsági elnök pedagógus foglalkozású. Áttételeken keresztül a művelődésügyi feladatok megvalósításában is segíteni tud. Maga viszont az albizottsági munka szervezésében a tanácselnök-helyettes segítségére számíthat. A tanácselnök gondoskodik arról, hogy a vonatkozó tanácsülési- és végrehajtó bizottsági előterjesztéseket az albizottság előzetesen megismerje. Így kialakítja álláspontját, és javaslatát megteheti. A tanácselnök figyelmet kell hogy fordítson az albizottság javaslatainak, kezdeményezéseinek elbírálására. Az intézkedésekről, a javaslatok, kezdeményezések sorsáról, eredményéről az albizottság tájékoztatást kap. Ha a végrehajtóbizottság tevékenysége nem lenne olyan szerteágazó, akkor a tanácselnök és a tanács titkár is rendszeresen részt vehetnének az üléseken.

A tanácstörvény szellemében azonban az albizottságot úgy segítik - a többi tisztségviselőhöz hasonlóan -, - hogy az nem vezet „gyámkodásra”. Éppen öntevékenységét és önállóságát kell erősíteni. A városokban is fontos, hogy a tanácselnök legalább évente egyszer konzultáljon

a gyermek- és ifjúságvédelmi albizottság elnökével. A tájékoztatásról gondoskodik. Felkarolja itt is természetesen az albizottsági javaslatokat, kezdeményezéseket.

Az ifjúság a társadalom munkájában való részvétele alapján; a nemek és az egyes korcsoportok szerinti megoszlása miatt nem egységes. Ez a tény önmagában is demonstrálja az albizottságok tevékenységének differentiáltságát. Erőfeszítéseket kell tenni a személyes információcserék biztosítása érdekében. Az ügyészség is az albizottságokat tekinti a megelőzés szervezeti bázisainak.

III. BÉKÉS MEGYE IFJÚSÁGVÉDELMI INTÉZMÉNYRENDSZERE

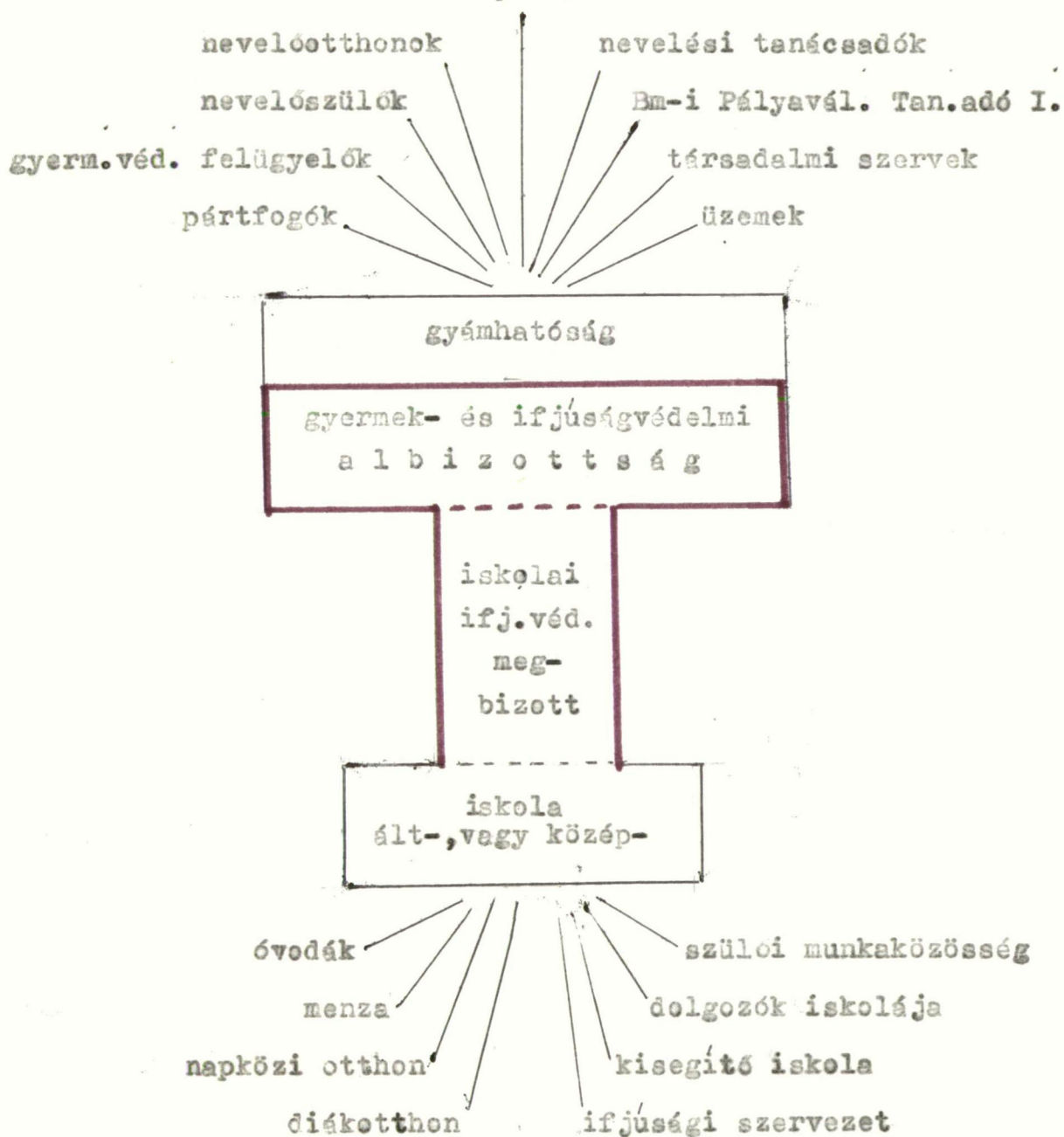
Az ifjúságvédelmi intézményrendszer struktúrája

A gyermek- és ifjúságvédelmi hálózat egyrészlől, intézményekkel, hivatalokkal, közületekkel; másrészlől személyekkel érintkezik. Nem ilyen csoportosításban foglalkozunk velük, hanem a statisztikai középértékek szerinti leggyakoribb kapcsolatok mentén. A komplexum nem egyszerűen csak bilaterális kapcsolatok halmaza. A multilateralitás következtében „térháló szerkezetű”. A sokféle áttétel papírsíkban való hű ábrázolása nem lehetséges. A 82. oldali séma, csupán megkönnyítheti az eligazodást. Mértéktartó grafikai színvonalon csak a legfőbb „erővonalak” ábrázolását lehet megtenni. Az intézményrendszer összetevőinek feltüntetése is a teljesség igénye nélkül történt. Bár éppen a kölcsönhatások szövevénye miatt az egyes komponensek izolálása némi torzítással jár, didaktikai megfontolásból mégis ezt az utat követjük.

Disszertáló bizonyos átfedések elkerülésére nem törekszik. Nemcsak azért, mert azok kiküszöbölése csaknem lehetetlen. Abból a megfontolásból is, hogy az egész intézményrendszert a maga plaszticitásában jelenítse meg.

AZ IFJÚSÁGVÉDELMI INTÉZMÉNYRENDSZER
SÉMÁJA

Békés megyei Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet
/Gyula/

Ifjúságvédelmi alanyok

A Minisztertanács, 1977, július 28-i ülésén megalapította, hogy a gyermekek jelentős hányada a mostoha körülményeknél is rosszabb viszonyok között van.

Az ifjúságvédelem centrális tényezője a gyermek.^x Első megközelítésre a patronálás tárgyának tűnik. Valóban az. De a hátrány- és veszélyhelyzetek elhárításában sok függ saját hozzáállásuktól, aktivitásuktól is. Ilyen értelemben alanyiségük éppen nem hagyható figyelmen kívül. Ezzel „címszerepük” nyelvészi értelmezése felé tetünk lépést.

Az ifjúságvédelmi alany - szintétikus fogalom. Szerregnyi gyermeket érint. Az eligazodást megkönnyítő rendet kell teremtenünk. A klasszifikáció alapja bizonyos szempont. A társadalmi szférában tág tere van a szempontok és azok rangsorolása önkényes megválasztásának.

Legyen

első szempontunk a gyámügyi kritériumok:

- környezeti ok;
- magatartási ok;
- anyagi ok;
- egészségügyi ok.

^x Az előbbiekben a „gyermek” kifejezést gyakran használtuk, és használjuk a továbbiakban is. A nevelési szempontú korszakonkénti elnevezésekhez csak ott ragaszkodunk következetesen, ahol az árnyaltság azt megkívánja. A nevelésteoretikai életkori kategóriákon kívül használatosak embertani, jogtudományi kategóriák is. /Az utóbbiakat csak akkor alkalmazzuk, ha esetenként azok előnyösebbek/.

második szempontunk a súlyosság jellege:

- hátrányos helyzet;
- veszélyeztetettség;
- állami gondozás

harmadik szempontunk az életkori szakaszok:

- gyermekkor
- ifjúkor

E kategóriák érintkezése oly diffúz, hogy a markáns elkülönítés káros lenne. Praktikus okból az imént vázolt fölé-alárendeltségi viszonytól való eltérések némelykor talán megengedhetők.

Bármilyen legyen is a bajok forrása, következmény mindig a gyermek lelki zavarai, személyiségének törzulása. Dr. György Julia gyermekpszichiáter szerint a gyermek személyisége az esetek többségében az őt körülvevő közegben előforduló hibák nyomán válik egyensúlyát veszítetté, /higiéniai értelemben is/ kórossá. A felnőttek humanitást nélkülöző magatartásának a következménye pedig az antiszocialitás. Ezek után, mindenképpen megállapozottnak látszik, hogy a környezeti okot prioritással tüntettük ki.

A problémás kiskorúak száma a veszélyeztetés okai szerint, a közelmúlt években a megyében az alábbiak szerint alakult:^x

	1974	1975	1976
Környezeti okból	770	905	984
Magatartási okból	229	270	169
Anyagi okból	1218	1305	1107
Egészségügyi okból	86	53	44
Ö s s z e s e n :	2303	2533	2304

^x Index a 84. oldalról áthozva - A Békés megyei Tanács VB. Igazgatási Osztályának 1977-es ki-mutatása alapján.

Összesenjében tehát számottevő változás az évek során nem következett be. Megyei becslés szerint, éven-te két-háromszáz esetben sikerül megszüntetni a veszély-helyzetet. De ugyanennyi újratermelődik.

A fenti adatok között leginkább fel kell figyel-nünk a környezeti ártalom fokozódására. Ezzel csaknem párhuzamosan csökkennek azok az esetek, amelyekben már magának a kiskorúnak a magatartása tartalmazza és jelen-ti a veszélyhelyzetet. Mind több tehát azoknak a szülők-nek, illetve a baráti körbe tartozó fiatal felnőtteknek a száma, akik magatartásukkal veszélyeztetik a kiskorú-akat. Főként községekből és nagyközségekből jelentkezett ez a kedvezőtlen tünet. Ugyanakkor védő és óvóintézkedés-ként a szülőknek megfelelő magatartásra való gyámhatósá-gi kötelezése számszerűen inkább csökkenést mutat.

Magukat a kiskorúakat Békésben 1976-ban pl. 155 e-setben kötelezték megfelelő magatartásra. Valamivel több-ször került erre sor, mint 1974-ben. A prevenció ilyen körű és tartalmú fokozása az alábbiakban mutatja az e-redményességet.

Preventív pártfogót 71 kiskorú és családja mellé ál-lítottak a gyámhatóságok, ami csaknem kétszerese volt a két évvel korábbinak.

Minden veszélyeztetett kiskorúnál a gyámhatóságok-nak helyszíni, segítő ellenőrzéseket kell végeznie a

Veszélyhelyzet enyhítése, lehető megszüntetése érdekében. Ezt pl. 1976-ban 2300 esetben valósították meg. 200-zal több helyszínelést végeztek, mint két évvel korábban. De még mindig nem a jogszabályoknak megfelelő számban.

Az intézkedések indokoltsága magától értetődő. Az elbátortalanodott, erejét veszített gyermek elmagányosodik. Az aktívák előtt ismeretesek a problémás gyermekek vívódásai. Ez "...ugyanúgy megnyilvánulhat vakmerősködésben, feltűnősködésben, mint szótlan visszahúzózkodásban."^x A szimptómák részben a gyermek idegrendszeri alkatától függnék.

Mennyi félelelemmel, fájdalommal, otthon- és társhiánnyal kellett régen megküzdenie egyik-másik gyermeknek. Otthonra, befogadásra vártak, miközben mind isszonyúbban megtépeződtek.

A ma Békés megyéjében is vannak gyermekek, akik irgalmatlan emberi sorsnak, drámának a részesei. Csak a sziklaszilárd alkatú gyermek dacolhat sokáig feltűnő károsodás nélkül a veszélyhalmazzal. A törékenyek, kiegyensúlyozatlanok, talajukat veszítették felőrlődnek, ha a beavatkozás késlekedik.

Az ifjúságvédelem tehát napjainkban is vaskos társadalompolitikai kérdés. Kiterjed minden gyermekre, ifjúra, fiatalra. „Hősei” mégis a valamilyen szempontból periférius helyzetben vergődő, kallódó fiúk és leányok. Az uni-

^x Korein Andor: Szülőknek a családról
Gondolat, Budapest, 1969, 32o.old.

verzalitás talajáról most térjünk vissza a tételes tagoltságra.

A kauzális felosztás kap kiemelkedő szerepet.

Környezeti okok

Az első szociális közeg a család. A nevelés legősibb formájának a színhelye. /A felnőttek jellemvonásai is túlnyomóan a család körében nyert jellemvonásokat tükrözik vissza/. Nevelői hatást fejt ki a szülők személyisége, egymáshoz való viszonya, vagyoni és társadalmi helyzete, értelmi és erkölcsi világa, foglalkozása, életrendje, dolgos vagy dologtalan élete, az a szellem, amellyel a gyermekek testi és lelki életét gondozzák. Lényeges nevelő hatást fejtenek ki a családtagok /nagy- szülők és testvérek/, a családhoz járó rokonok és ismerősök. Minden harmónikus megnyilatkozás épít, minden diszszonáns hang rombol. Nemcsak azok a szavak hatnak, amelyeket a szülők a gyermekekhez intéznek, hanem azok is, amelyeket egymás között váltanak. Csak a meleg, gondos családi otthonban fejlődik egészségesen a gyermek.

Közvetlenül a gyermek születése után a testi gondozáson van a hangsúly. Nemsokára a gyermek cselekvő hajlama kerül az elvi központba. Ennek kielégítésével és irányításával fejleszthető mind a testi, mind a lelki élet.

Ha elkerülhetetlen, büntetésre is sor kerülhet. Azonban inkább az apró teljesítmények elismerésével kell a gyermeket önuralomra serkenteni.

Az alkotási vágyat ápolni, támogatni kell. A gyermek cselekvő élete érzelmi és értelmi fejlesztésére is

alkalmat nyújt. Ennek további folyománya, hogy az engedelmesség a saját belátás követésébe megy át.

A gyermekpszichológia egyik vezérelve: értsük meg a gyermeket! Legyen a szülőnek érzéke a gyermek játszó, mesélő és daloló világa iránt.

Két régi saroktétel:

1. A szülő alkalmazkodjék a gyermek egyéniségéhez!
2. A gyermek kövesse a szülőt!

A család érzelmi közösségének alapja a vérbeli kötelék. Az érdekközösség lelki egységet támaszt. A családban folyhat a fiúk és leányok legtermészetesebb együttnevelése.

Nemcsak a szavak, hanem elsősorban a tettek nevelnek. Az iszákos apa nagykorú fia is elég nagy valószínűséggel részeges lesz, rendőri felügyelet alá kerül. Statisztikák bizonyítják, hogy a börtönbüntetésre ítélt fiataloknak csaknem a háromnegyed része a szülői ház hibájából lett bűnözővé.

Miért van szükség a fiatalok külön érdekvédelmére? Kitől kell megvédeni őket? - Sokszor a saját szüleiktől. Gyakori az anyák panasza a tartásdíj elől munkahelyről munkahelyre „menekülő” férjekre /vagy élettársakra/. Érkeznek a gyámhatósághoz olyan levelek, amelyekben alkohista szülők kegyetlenkedései ellen kérnek beavatkozást a tehetetlen rokonok vagy szomszédok.

A családi terhek viselésében, a gyermekek nevelésében, gondozásában, az egyik szülő - többnyire az anya - egyedül maradhat. A gyermekek és az anya számára ér-

zelmi biztosságot, a harmónikus, nagyobb konfliktusoktól mentes, teljes család ad. A szakadékok keletkezésének többsége az apák korszerűtlen gondolkodásának tulajdonítható. Nem ismerik fel a társadalmi fejlődésből adódó új körülményeket. Nem vállalnak egyaránt részt a szülői feladatokkal járó örömeiből és gondokból. A végkifejlemény válási árvákat produkál. Sorsuk hasonló az árvákéhoz és a szerelem árváiéhoz.

/1946-os törvény eltörölte a törvénytelen gyermek fogalmát. A megyében közel tízezer ember viselte addig a megkülönböztetés bélyegét. A legutóbbi években a növekvő szülési kedvvel együtt néhány százalékkal emelkedett a nem házasságban történt fogantatások száma. Korunk humán tartalma: nem helyeselni, mégis támogatni/.

Sok mai korszerű nukleáris kiscsalád dilemmája: mi mindenre kell a szülőknek - hazatérve a munkából - rövid szabadidejüket szétaprózniuk. Máskor kifakadnak: „államosítják” még a gyerekeket is!

Társadalmunk valóban részt kér a gyermekek neveléséből. Úgy is mondhatnók: bele akar szólni. Irányító szerveink saját kötelességüknek vallják a társadalom követhető célrendszerének - ideológiájának - kialakítását. /A célrendszernek az élet változásaival együtt kell változnia/. A család funkciója tagjait felkészíteni arra, hogy a kialakított célokat a magukénak tekintsék. A gyorsuló idő és a konzervatívizmus között konfliktus keletkezhet. A kárvallott leginkább a gyermek.

Pedagógiai közhely, hogy a gyermekekkel szemben sok sérelmet a szeretet nevében okoznak. Akadnak szülők, akik a szeretetet hamisan azonosítják a kényeztetéssel, az engedékenységgel. A helytelen értelmezés tartalma rendszerint az életkorral változik. Gyermekkorban jellemző a hibák erénnyé magasztosítása, ifjúkorban a cinikosság. Ezek a jelenségek a család és a külső élettér közötti konfliktusok forrásaivá válhatnak. A szeretet egyik testvérszáva a szigor. Makarenkó klasszikus paradoxonának: követelek tőled, mert tisztellek - a vérségi mikroközösségben is érvényesülni kell.

A szigor nem lehet a szeretet pótszere. Ilyen esetekben vezet viharokra egy rossz iskolai felelet, egy nem sikerült dolgozat. Döbbenetes illusztrációként szolgálhat egy gyermek- és ifjúságvédelmi albizottsági ülési mozzanat. /Hely: a volt Békési járás egyik községe, idő: 1966/.

„A bizottság elnöke felkéri Dr.V. Károlyt, hogy ismertesse kiskorú V.É-vel kapcsolatos feljegyzését.

Dr.V. Károly, bizottsági tag, a kiskorúval kapcsolatosan elmondja, hogy V.M-né /anya/ellen a békési járási ügyész a) miatt emelt vádat, hogy É.utónevű gyermekét 1963 november 5-én tanulással kapcsolatos állítólagos hanyagsága miatt először elverte, majd egy harisnyával a folyosón felakasztotta. A gyermek lába a földre leért és így közvetlen életveszélynek kitéve nem volt. Az orvosi vizsgálat alkalmával megállapítást nyert, hogy a gyermek nyakán egy vörös csik van. A kiskorú is azt állította, hogy az azért van ott, mert az édesanyja őt felakasztotta.

A per folyamán a Békési Járásbíróság az említettek miatt V.M-nét 1 évi és 8 hónapi végrehajtandó börtönbüntetésre ítélte. Az el-

sőfokú bíróság ítélete ellen, V.M-né fel-
lebezett. Kérte a megyei bíróságtól újabb
eljárás lefolytatását...^x

A másodfokú bíróság az anyát felmentette a bűnvá-
di eljárás alál. De hogy a gyermek személyiségfejlődé-
sében nyomot hagyott ez az élmény, aligha szorul bizo-
nyításra.

Okányban, W.F. háromgyermekes apa, Cs-ne-
vű kisfiát /születésétől vesebeteg/ többször
is úgy megverte, hogy különböző sérüléseket
szenvedett. 1977 szeptemberében olyan kimélet-
lenül bántalmazta a gyermeket, hogy kórházba
kellett vinni. Ott feljelentést tettek ellene.
Ifjúság elleni büntetért és különös kegyet-
lenséggel elkövetett súlyos testi sértés, mi-
att vádlottak padjára került. A megyei bíró-
ság 2 évi szabadságvesztésre ítélte az apát.

Felmerül a kétely, ha a gyermek eszmél, hazavárja-e
brutális „édesapját”. Vagy szorongás tölti el a büntetés-
letöltés vége felé?

A családon kívüli egyéb környezeti tényezők hatása
általában gyengébb. /Ennek fő oka a szeparálódási le-
hetőség/. Természetesen távolról se elhanyagolhatók.
Közülük a fontosabbakat, e dolgozat későbbi fejezetei
érintik.

Magatartási okok

A fejletlen akarat jele a befolyásolhatóság /szug-
gesztibilitás/. Gyakran viszont az a vágy jut kifejezés-

^x Jegyzőkönyv alapján

re, hogy a gyermek minden áron akarata szerint járjon el. Nem hallgat tanácsra, utasításra - „ellenkező” hajlamú /negativizmus/.

Racionális folyamat a tanácsok, az iskolák, az ÁFÉSZ-ek összevonása és a többfalvas MgTSz-ek kialakulása. /Karolin, Simaizug, Szentetornya, Nagykopáncs, Pustaszőlős/. A tanácsi kirendeltség, iskola, tsz-központ nélküli kis falvakat előbb-utóbb a pedagógusok és az agrárszakemberek is elhagyják. Egyre gyengül a társadalmi kontroll. Pedig erre nagy szükség lenne. A fiatalok egy része ugyanis a családi és érzelmi konfliktusok levezetésére nem találja meg a szocializált formát. Elhagyja a szülői házat. Mint bejáró diáknak az iskolakerülésre nagy lehetősége van. Csavarogni kezd. Ez már prekriminális állapot. A területileg illetékes albizottságok szelektív jellegű megelőzést szorgalmaznak az ilyenekkel szemben. Gyermekotthonokba abban a reményben helyezik őket, hogy ott érzelmi sivárságuk színeződik, s elérik a társadalmi beilleszkedés szintjét. Főként azonban a rendelkezésre álló pénzeszközök véges volta és a férőhelyhiány határt szab ennek az alternatívának.

Térjünk át a nagyobb települések viszonyaira. A gyorsuló élet elsősorban itt hoz újabb problémákat a felszínre. A törlesztéses OTP-társasházi lakások korszerűek, de alapterületük kicsi. Udvar nem tartozik hozzájuk. A műszak vagy hivatalos idő utáni felajzottság állapotában hazatérő szülő nem bánja, ha gyermeke nem „lábatlanodik” a lakásban. Így a gyermek nevelése nagyrészt megint

csak a családon kívül valósul meg. /A gyermek mozgásszükséglete, sok összedűtközésre ad okot, a meg nem értő lakótelepi felnőttekkel, akiknek ez terhére van./ A szülők és a fiatalok közötti emocionális kapcsolat hiánya jelenti a veszélyt. Fokozottan jelentkezik ez az elvált szülő gyermeke esetében.

A gyermekét egyedül nevelő szülő fizikailag és idegileg fáradt. Ez már egymagában labilissá teszi

A mezőberényi Kölcsey-telep
56 lakásában,
összesen 7 válási árva lakik

belső egyensúlyát. Vannak, akik értelmetlen kényeztetéssel /majomszeretettel/ akarják gyermeküket maguknál boldogabbá tenni. A fiatalok megtévedésének az elkényeztetés az egyik okozója. Vannak ifjak, akik azért kísérlük meg bünteselekmények elkövetését, mert a szülő idillikus képet festett neki az életéről. Képtelen szembenézni a valósággal. Mások - s ez a gyakoribb - dresszúrához folyamodnak, vagy legalábbis az örömmegvonások sorozatát alkalmazzák. Az a gyermek, aki súlyos stresszek hatása alatt áll, sok megterhelésnek van kitéve. Csavargással, agresszióval kárpótolja magát. A mezőberényi albizottság üléseire minden évben meg van idézve néhány ifjú utcai

inzultusok miatt. A gyámügyi szakelőadó a szülő jelenlétében vezeti a tárgyalást.

Azokban az esetekben, amikor csak a szülőt hívjuk be, először munkahelyi és a társadalmi életben prezentált teljesítményét konstatáljuk. Gyakori fáradtságát megértjük. Felhívjuk azonban figyelmét, hogy az erőszakosság nem old meg semmit. Szerencsére az eseteknek csak egy töredékében valahogyan kifejezésre jut, hogy nevelési elve: a gyermeknek félnie kell. /„Engem is így neveltek”/. Ez jelent oly súlyos terhet, a gyermek elmehigiénéjére. A fejlemény a bűnözési hajlam is lehet.

A családi otthonok egy részében szinte kitenyésztik az iskolaiszonyt. A szülők gyermekkori, anyagi nehézségeiből visszamaradt szorongása motiválja a szakadatlan unszólást a tanulásra, a házi feladatkészítésre. Sikertelenségek esetén szakadatlan büntetések következnek. Reaktiv depresszió fejlődik ki, a züllöttség, kriminalitás lehetőségével.

Sok csavargásnak a testvérféltékenység a motorja.

A 11-napos tanítási ciklus bevezetése lépcsőzetesen egyre több növendéknek hozza meg a szabad szombato-
kat. A zabolátlan csatangolásokról már is van néhány rossz tapasztalat.

Rendőrségi ügyvitel dokumentálja, hogy a megyében az elmúlt tíz évben egyetlen olyan diák ellen sem kellett büntetőeljárást indítani, aki aktívan sportolt. Ez arra utal, hogy a célszerűen felhasznált szabad idő fontos szerepet tölt be, a fiatalok személyiségének helyes formálódásában.

Anyagi okok

„Vannak családok, ahol az anyagi javak csak szerényebb mennyiségben vannak meg. Ezek gyermekei a tehetősebbek között bizonytalanul mozognak...”^x A javak elosztása ma még csak szocialista normák szerint történhet. A gazdaságilag ellátatlan gyermekek köre társadalmi fejlődésünk következtében egyre szűkül, de még nem szűnt meg. Megyénkben is előfordul, hogy állami gondozásba vételre csupán szociális okokból kerül sor. Egy gyermek gondozásának ilyen módon való megoldása nagy pénzügyi terhet ró a népgazdaságra. Ezért, ha erkölcsi veszélyeztettség nem áll fenn, más utat érdemes választani.

Nem minden ép családi egység képes az anyagi buktatókat áthidalni. Az 1974-ben elfogadott családjogi törvény a nehezebben élőkre is gondolt. Egy korábbi kormányrendelet módosításával a kiskorúak differenciált állami támogatását tűzte ki célul. A Minisztertanács olyan rendeletet alkotott, amely a szükségét szenvedő gyermekek családban maradásának biztosítása mellett, állami támogatást ad. Ez történhet esetenként, vagy rendszeres /havi/ juttatás formájában. Elsősorban az iskola javaslata alapján, de hivatalból és kérelemre is folyósítható segély.

A jogszabály szűrő is. Néhány év óta - részben az ifjúságvédelmi albizottságok állásfoglalása alapján - kirotálják azokat a szülőket, akik nem alkalmasak ne-

^x M. Béla, Békéscsaba város hivatásos pártfogója 1974, I. félévi beszámolójából.

velésre. Az ilyenek segélyre se tarthatnak igényt. /Ezekben az esetekben az állami gondozás formáját alkalmazzák/. Békésben jelenleg közel ezer család kétezer-nél is több gyermekét támogatja a megfelelő ellátottsági színvonal biztosításában ez az új forma. A rendszeres nevelési segélynek /a szakmabeliek RNS-nek rövidítik/ társadalompolitikai jelentősége felbecsülhetetlen. A családi nevelés fontosságát és tekintélyét hangsúlyozza. Azért a nevelését, amely sok tekintetben még hibáival együtt is többet képes „adni” a kiskorúnak, mint a jól felszerelt állami intézet. Familiáris milióban nem sikkad el a gyermek személyisége, egyénisége. Érzelmi igényeit nagyobb fokban tudják kielégíteni.

A megye egyes helységei közötti összehasonlítás más és más képet mutat. /Város-falu viszonylatban kiváltképpen áll ez/. Jobban oda kellene figyelni pl. azokra a megyeszékhelyi, nevelési segélyben részesülő nagycsaládokra, amelyek a lakótelepeken sorban lakáshoz jutottak. Viszont az új otthon olyan kiadásokkal terheli őket, hogy képtelenek butort és más berendezési tárgyakat vásárolni. Ezek a családok, minden leleményességük ellenére, szűkölködnek. K.K-éknak, akik Békéscsabán, a Lencsési-úti lakótelepen laknak, hét kiskorú gyermekük van. Ha a rendszeres nevelési segély nem lenne, amelyet öt gyermek után kapnak, nemigen tudnának mit kezdeni azzal a szerény jövedelemmel, amely havonta összejön a kilenctagú családban. A további városi példák, túlzottan megnövelnék a dolgozat terjedelmét.

A községekben az életerős nagycsaládok jó része hosszú lejáratú hitel igénybevételével új házakban lak-

A mezőberényi volt „Szegényház”
- ma tanácsi bérlakások
A 120 m² összes hasznos alapterületet
5 család lakja

se, akik szanálásra való házakban élnek.

A gyakori családlátogatások feltárják a problémákat, gondokat. Ezek ismeretében remélhető, hogy a segélyek elosztásának tárgyalásán széles bázisra támaszkodó, lelkiismeretes mérlegelés történjen. Határozathozatal előtt azonban mindenképpen be kell kérni a kereseti kimutatást vagy az átlagjövedelem-igazolást.

A szülők részéről való anyagi támogatás nap-

kik. A beteges sokgyermekesek részére a tanács vásárolt családi házat. Ezek komfortfokozata meghaladja a helyi átlagot. Nem jelentéktelen még azoknak a gyermekeknek a száma

„London”-rész, Mezőberényben.
E szegénynegyedben is
egy népes osztályra való
gyermek nevelkedik

jainkban már visszautasítást vált ki. Egyes iskolákban karikírozott viták tárgya is volt. A társadalmi erőforrás igénybevételére csak a legindokoltabb esetekben kerül sor. Az állami tiltó rendelkezések közül leghatásosabb a Művelődésügyi Minisztérium 172/1966./M.K.23./MM számú utasítása. /6. pontja meghatározza, hogy a szülői munkaközösség évenként legfeljebb két alkalommal szervezhet rendezvényt. A jövedelem az arra rászoruló tanulók segélyezésére felhasználható./

A Békési Gimnáziumban szerény ösztöndíjkeret áll rendelkezésre. Egy-egy osztályra számtani középértékben 2 x 150,-Ft jutott, 1975/76-ban. Igaz, hogy alkalmanként is sor kerül támogatásra. /Pl. egy egri kirándulás költségeihez hozzájárulandó, 7 tanuló kapott 100-100,-Ft-ot./

Az anyagi elesettség egyik legfőbb oka a válás. A csonka család az átlagosnál nehezebben él. A rendszeres nevelési segélyek jó részét töredékes családoknak folyósítják. A családfenntartó többségben az anya. Más modellekben a nagyszülő vállalja magára az unoka nevelésének terheit. Sz.I-né Kétsopronyban csak a nevelési segély jóvoltából képes kis unokáját megfelelő anyagi biztonsággal gondozni. Endrődön olyan család is kap rendszeres nevelési segélyt, amelyben az apa vállára nehezedik a kiskorú gyermek gondja.

A tartásdíjat a gyermek gondozója kezéhez kell kikutatni. Kormányrendelet írja elő, hogy a bíróságnak a szálékos tartásdíj mellett meg kell jelölnie a tartásdíj forint alapösszegét is. /Pl. 20%, de legalább 500,-Ft/

Az átvevő köteles ezt a gyermek szükségleteire fordítani. Ha információk indokoltá teszik, a gyámhatóság ellenőrzi a tartásdíj felhasználását.

A kiskorúról való gondoskodást meghatározott feltételek fennállása mellett intézeti elhelyezés útján oldják meg.

„El kell érni, hogy a fejlett szocializmusban felnövekvő ifjú nemzedék életpályájának alakulásában a szociális különbségek már ne játszanak lényeges szerepet.” /A Magyar Szocialista Munkáspárt programnyilatkozatából/.

Az iskolák többnyire azokat a támogatásra szoruló tanulókat terjesztik fel ösztöndíjazásra, akik nevelési segílyt nem kapnak. Az albizottság tanár-tagjának prognózisa ezért szükséges. A beérkező kérelmeket a Megyei Diákszociális Bizottság bírálja el. Az elutasítás oka a kerethiányon kívül legtöbbször a nem megfelelő tanulmányi eredmény.

A társadalmi tanulmányi ösztöndíjak tekintetében az 1972,-1973-ban megjelent MM rendelkezések az irányadók.

Több megyei üzemben meggyökeresedik az a szokás, hogy az anyagi nehézségekkel küzdő szülőket támogatják. A Szarvasi Állami Gazdaságban hagyomány, hogy a többgyermekes családanyák, illetve gyermeküket egyedül nevelők finansziális segítséget kapnak.

Egészségügyi okok

Az előzőekből is kitűnik, hogyan lehetséges, hogy

vannak ideges, lelkisértült gyermekek. Ifjúságvédelmi alanyok a testi hibásak; a gyengélátású, sőt a vöröshajú gyermekek.

Számos higiéniai rendellenességért a környezet hibás nevelői ráhatásai felelősek. Így pl. a dadogás is funkcionális jelenség. Eredete nem organikus idegrendszeri kieséssel függ össze, hanem pszichogén. Az egyéni készségen kívül többnyire erőszakos, agresszív nevelői módszerek hozzák létre a görcsös beszédet, az erre genetikusan is diszponált ideggyenge gyermeknél.

A görcskészségen alapuló tünetek csoportjába tartozik a tik is. Különböző mimikai izomcsoportok akaratlan és gyors összehúzódásában mutatkozik. Megnyilvánulásai: fintorok, pislogások, orrhuzogatás, krákogás stb. Ezeknek a háttere is ritkán anatómiai sérülés. Gyakrabban a kényszeres tünetekre diszponált gyermekeknél észlelhetők. De a fő tényezők nevelési, pszichés ártalmak.

„A kamuti községi orvos hivatásának jogszerű gyakorlása közben szorgalmas kutatója az orvosi segítségnyújtást kiváltó okoknak. Adott esetben, a gyermek érdekében komoly intézkedést kezdeményez az albizottság felé.”^x

A sok családi vihart átélő tanulóknál jelentkező fejfájásokat az indulatterlódások váltják ki. Az érgörcsök epilepsziának az előfutárai lehetnek. A traumáért olyan pszichogén ártalmak okolhatók, mint ijedtség vagy visszafojtott haragos indulat.

^x A Békési Járási Tanács VB Műv.Oszt.
68/1/1962.ikt.sz.
Békés, 1962. január 20, Dr. Szász Olga sk.

Az említett esetekkel környezettanulmányok készítése, albizottság elé való megidézések folytán nem ritkán találkozunk. Ezek egyrészt orvosi, másrészt nevelői problémát jelentenek. Ha az értalmas nevelői behatásokat sikerül korán kiküszöbölni, akkor tünetmentessé tehető, lényegesen javítható.

Az értekezés keretei nem engedik a környezeti ártalmak további lehetséges következményeinek felsorolását. Az ifjúságvédelem szemlélete alapvetően csak dialektikus lehet. Mindamellett senki se vitatja, hogy számos egyéni adottság megnyilvánulása génekhez kötött. Ha akár az idegrendszer, akár más szervrendszer irreverzibilisen károsodott, akkor már az egészségügyi szervekhez vezet az út. Az ezekben folyó gyógyító munka nem integráns része a speciális gyermek- és ifjúságvédelemnek.

Örvendetes, hogy a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat /továbbiakban TIT/ műsorából nem hiányzanak az egészségügyi felvilágosító témák. Nagy sikere volt pl. Dr. Bak Mihály, orvos a mezőberényi tanácsházán 1978 január 24-én megtartott előadásának. Címe: Az iskolás gyermek egészségtana volt. Ennek a „szabad” estnek a nagy paradoxonja kiütközött. Csak olyanok népesítették be, akik a legtájékozottabbak, s családjukban is színvonalas higiéniai kultúrát valósítottak meg. Az albizottságok stratégiái a reverzibilis pozíciókra nézve létjogosultak.

Áttekintettük a leggyakoribb károsító tényezőket. Mindegyik előidézhet „csak” hátrányt, de veszélyeztetettséget is, sőt a legdrámaibb állami gondozáshoz szintén ve-

zethet. Teljesen tárgyilagos besorolásra csupán törekedhetünk. A megítélés során az árnyalatokban gazdag sokrétűséget kell a jellegkategóriák kis számához hozzárendelni. Amire vannak objektív normák, arra nézve a megítélés egyértelmű. Pl. a mezőberényi gyámhatóság kategorikusan veszélyeztetettnek nyilvánított minden olyan tanuló, akinek napközi otthoni, vagy menzai ingyenessége gyámhatósági segélykeretből lett biztosítva. Egy ilyen frappáns determináció esetén egyedi mérlegelésre nem kerül sor /az iskolai ifjúságvédelmi megbízottak részéről./

Az egyéni megítélések természetesen hibaforrásoktól se lehetnek mentesek. Eléggé gyakori a kontraszthatás. Több sikeres akció után egy közepes eredmény gyengébbnek tűnik, mint ugyanaz kudarccal járt patronálások után.

A szubjektivitásnak széles tartományban való mozgását tükrözi néhány iskolai nyilvántartás is. Nézzük ezt az adalékokat szolgáltató oktatási intézmények csoportjában.
L.: 103.old./

- - - - -

Az ifjúságvédelmi alanyok között kiemelten kell az állami gondozottakkal foglalkoznunk. Az ilyen gondozásbavétel~~x~~elrendelésére az a gyámhatóság illetékes, amelynek területén a kiskorú törvényes képviselője állandó lakással rendelkezik.

Az állami gondozott - az ifjúságvédelem minden állami és társadalmi funkcionáriusánál szintétikus fogalom. A tárgyalt kauzális tényezők ugyanis valamilyen asszoci-

Ifjúságvédelmi alanyok megoszlása

Iskolák	Rózsa Ferenc Gimnázium és Szakközépiskola Békéscsaba				Vásárhelyi Pál Szakközépiskola Békéscsaba				Petőfi Sándor Gimnázium Mezőberény				Hunyadi János Gimnázium Mezőkovácsháza				Szabó Pál Gimnázium Vésető			
Tanévek	1973-74	1974-75	1975-76	1976-77	1973-74	1974-75	1975-76	1976-77	1973-74	1974-75	1975-76	1976-77	1973-74	1974-75	1975-76	1976-77	1973-74	1974-75	1975-76	1976-77
Hátrányos helyzetűek	-	-	-	-	19	39	31	33	10	9	8	10	134	79	78	67	-	-	-	-
Veszélyeztetettek	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	2	-	1	2	-	-	1	-	-
Állami gondozottak	3	1	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Összesen	3	1	-	-	19	39	32	34	11	10	11	12	134	80	80	67	-	1	1	1

ációban károsították ezeket a gyermekeket. Az se ritka, ha valamennyinek a halmaza ötvöződött. Sok e csoportba sorolt gyermek bio-, pszicho-, szociálisan károsított. De még enyhébb esetekben is többé-kevésbé az egész személyiségre kiterjedő bizarrság figyelhető meg rajtuk.

Jelenleg az érzelmi, akarati fogyatékosok, többnyire az ép gyermekekkel együtt, vegyesen vannak elhelyezve. Iskoláztatásuk is nagyrészt az általános iskolákban és a gyógypedagógiai iskolákban differenciálatlanul történik.

A térség gyámhatóságai 1976-ban, több mint kétszáz kiskorút vettek állami gondozásba, míg 1975-ben, közel háromszázat. Mindkét évben valamivel kisebb számban történtek állami gondozás megszüntetések. A határozatok többsége jól megalapozott. Az állami gondozásbavétel előtt, az esetek több mint felénél, védő- és óvintézkedéseket alkalmaztak. Az aktusra csak az intézkedések eredménytelensége után került sor.

Az évközi változásokat is figyelembe véve 1976-ban, mintegy ezerkétszáz állami gondozottat tartottak nyilván. Kilencszáz /kerekítve/ kiskorú esetében környezeti és magatartási okok miatt, került sor a markáns lépésre. Ez a körülmény azt bizonyítja, hogy a védő- és óvintézkedéseket szám szerint növelni kell. Hatékonyságuk fokozása szintén indokolt.

Sajnálatos, hogy a családokból kiemelt gyermekek kb. 1/3-a három éven aluli. Békés-megyében csak egy csecsemőotthon van - Gyulán./A szomszédos Szolnok megyében és sok más megyében is több testvérintézmény van/. Gyulán,

objektív ok miatt, ez az egy intézmény is, két egymástól távoli épületben kapott helyet. /Csak gazdasági vezetésük egységes/.

Csecsemőotthon Gyulán
Egy éven aluliaknak

/A kény-
szerhelyzetek-
ben gyakorla-
tilag $1\frac{1}{2}$, il-
letve $3\frac{1}{2}$ é-
ves korukig is
maradnak egyes
csecsemők, kis,
gyermekek./

Csecsemőotthon Gyulán
1-3 évesek részére

Ha örökbefoga-

dás nem történik, akkor az eleki óvodás-nevelőotthonba irányítják őket. Feltételezve, hogy örökbefogadás később

se lesz, a gyermek iskolai nevelőotthonokba vagy nevelőszülőkhöz kerül. Mindig megrázkódtatással jár a gondozó vagy nevelő személyének cserélődése. Sokszor nehezen tud érzelmileg áthangolódni és harmónikusan beilleszkedni az új közösségbe /családba/. Minél erősebb volt a megelőző kötődés, annál mélyrehatóbb ártalom következik. Pedig a nevelőotthonok szignifikáns jelensége a tanerők fluktuálása. Mások, míg befejezik az általános iskolát, 8-10 különböző családnál „nevelkednek”. Az ifjúkorban az érzelmi károsodások generálisan valamivel kisebb fokúak.

„Az állami gondozottakat a felvételi kérelmek elbírálásakor előnyben kell részesíteni, tanulmányaik folytatását diákszociális juttatásokkal /kollégium, tanulószoba/ biztosítani kell, ha az iskoláztatási utasításban előírt feltételeknek megfelelnek: Állami gondozottat az iskolából /kollégiumból, tanulószobából/ kizárni csak az intézeti gyám előzetes meghallgatásával szabad.”^x

A középiskolás állami gondozottakat Gyuláról a megfelelő kollégiumba helyezik. Némelykor szakmunkástanulókat is tudnak fogadni a középiskolai kollégiumok. Az eljáráshez a megyei művelődésügyi osztály engedélye szükséges.

Mezőberényben a községi strandfürdőt az állami gondozottak ingyenesen igénybe vehetik.

A nevelőszülők részére fizethető gondozási díjakat a 106/1973 MM számú utasítással módosított 106/1971 MM számú utasítás szabja meg. /L. táblázat a 107. oldalon/

^x -----
Gimnáziumi rendtartás, 1976, 66.§ Ifjúságvédelem /3/

Nevelőszülői gondozási díj

D i j c s o p o r t					
Életkor	I.	III.	III.	IV.	V.
	Különleges gondozást nem igénylő	Középsiskolában, szakmunkásképző intézetben, vagy bármilyen iskolában /szakfolyamon/	Magával tehetetlen súlyos mozgásszervi zavarban szenvedő, süketnéma, vagy cukorbeteg	Gyógypedagógiai tanuló, vagy anti szociális magatartású	Könnyebb mozgás-szervi zavarban szenvedő, gyengén látó, nagyothalló, asztmás, vagy súlyos betegség következtében leromlott állapotban levő
	Különleges gondozást igénylő				
	Különleges gondozást igénylő				
	Különleges gondozást igénylő				
	állami gondozott gyermek után , havonta /Ft/				
1. 0-3	480	750	600	550	
2. 3-10	530	800	650	600	
3. 10-14	580	850	700	650	
4. 14-18	630	900	750	700	

Megjegyzés: Az V. díjcsoporthoz vannak sorolva azok az állami gondozott gyermekek is, akik a felsoroltakon kívül más, nem heveny természetű betegségben szenvednek.

A Békés megyei Állami Építőipari Vállalat és a Békés megyei Tatarozó Vállalat sokat segített abban, hogy volt állami gondozott fiatalok számára munkalehetőséget biztosítson. E vállalatok a társadalmi pártfogói munkák ellátásában is készségesek.

Az állami gondozás gyámhatósági megszüntetése után a kiskorút majd' minden esetben szüleinek adják vissza. Némelykor szükséges, hogy egy ideig pártfogó segítse otthoni megfelelő nevelését, gondozását.

Cigánygyermek

Az egész megye gyámügyi praktikumában örökzöld téma a cigánygyermek patronálása. Mint ifjúságvédelmi alanyok aránya nagy. Dokumentálásul szolgáljon néhány adat 1976-ból:

	Cigány-ifj.v. alanyok száma	Az ifjúságvédelmi nyil- vántartottak százalékában
Békésen:	103	81%
Békéssámsonban:	9	100%
Mezőberényben:	53	72%
Szarvason:	110	89%

A Békés megyei Statisztikai Hivatal a cigányok anyanyelvi megoszlásának felmérésére megbízást nem kapott. A Művelődésügyi Osztály lehetett volna illetékes. De egzakt eljárás nem történt. A nyilatkozatok szintézise alapján csupán óvatos megállapítás tehető. A térség cigánynépességének több mint fele /néhány tájszólástól eltekintve/ csak magyarul tud. A csak cigányul vagy románul tudók részesedése a tíz százalékot se éri el. A szanszkrit szár-

mazású nyelv használatával kétegyházi, eleki szórványokban, valamint szarvasi vándorló cigányok körében találkozhatunk még. Sok olyan szavuk van, amelyet csak képzők, szóösszetételek, alárendelt kötőszavak beiktatásával lehetett cigányra átültetni. A kevés elvont fogalom alkalmazása a tanulatlanságra vall. Az anyanyelvükön való tanítást semilyen szerv nem szorgalmazta. Néhai Erdős Kamill ciganológus megállapítása szerint, a magyarajkuak asszimilálódása gyorsabb.

Mindenki találkozik itt cigányokkal. E találkozások egyesekben részvétet, aggodalmat, másokban ellenérzést keltenek.

A megye számos részén már az 1700-as évek elején laktak cigányok. /Békés vármegye 1726-évi jelentése nyomán/. A kóborláshoz szokott cigánysággal sok baj volt. Megrendszabályozásukra a helytartótanácsi és megyei rendeletek kevés eredménnyel jártak. A legnagyobb cigánytelep Szarvason van, ahol az 1893 évi országos összeírás alapján 421 cigánylakos élt. Az 1964 évi megyei összeírás szerint az államigazgatási egységben élő cigányok száma 6607. Állományuk 1893 óta kitaszítottóságuk, nyomoruságos helyzetük ellenére jól megkétszereződött. A két világháború között a nevezetesebb zenészek, fehér családokba igyekeztek beházasodni. Ha ezt a céljukat érték, akkor kiköltöztek a cigánytelepről. Az akkori kispolgári attitűdöket utánozták. Más részük még a felszabadulás utáni években is képtelen volt beilleszkedni a társadalomba. Vagy nem is akart. A kivülállás formái:

törvénybe ütköző cselekmények, munkakerülés, léhaság, tehetetlenség, idegenség, a társadalom bevett szokásaival ütköző szexuális magatartás, stb. voltak.

Az ellenérzésektől elvakultak mellett, a társadalmi posztokon állók többsége humánus érzékenységgel volt. Amellett számos értelmi ségiben fogalmazódott meg a cél: a többbezres cigánypopuláció ne legyen a megye anyagi és erkölcsi teher tétele, hanem közeledjen a XX.század törekvéseihez - sorsában és teljesítményében. A legnagyobb méltánylást érdemli Baragó Gábor nyugdíjas békési tanár.

Megrendült egészségi állapotában is jó értelemben vett megszállottsággal, plusz elhivatottsággal dolgozott ezen a területen. Méltán lett a járás cigányügyi szakreferense. „A putritól a kőházig” című ajánlását sokszorosítás esetén minden gyámügyi előadó és albizottsági tag haszonnal forgathatná.

A jellegzetes cigányszakma, a vályogvetés Békésben már a múlté. Aki tanul valamit, azzal boldogulnak. A képzetlen munkavállalók jó része állami gazdaságokban és a szövetkezeti vagy az állami építőiparban találja meg megélhetését.

A tanácsok nem sokkal megalakulásuk után, külön cigányügyi albizottságot hoztak létre. Észrevehetően gyorsult a beilleszkedés. /Ujságolvasás; állattartás stb./

A vésztői Dankó Pista utcai roskatag viskók állaga egyre romlott. A náddal fedett, földdel tapasztott tákolmányokat dózer kotorta össze. Biztonságos fedél kellett a lakóknak. Előfordult, hogy ha egy-egy cigánycsalád bel-

területen házhoz jutott, a szomszéd elköltözött. A hetvenes évek elején tartott falugyűlés közhangulata is kavargó érzelmekről tanúskodott. Meg kell jegyezni, hogy a cigányság hagyományai gátolták az áthasonulást. De a későbbi szemléletváltozás és a felkarolás nem maradt eredménytelen.

Gyümölcsöztették azt a kormányhatározatot, hogy a cigánytelepi lakosok kedvezményes kölcsönt vehetnek igénybe lakásvásárlásra, építésre. A költségnek 10 százalékát kell kifizetni azonnal. Feltétel: legalább egy éves munkaviszony. Foglalkoztatásukat is megoldották. De a legtöbb sokgyermekes család nem tudott élni a kedvezménnyel. A tanács azonban segített. Létrehoztak egy pénzalapot. Ehhez a községfejlesztésre szánt összegből is hozzáadtak. A rászorulókat kíségtették.

Mezőberényben a cigány-„Páris” felszámolása 1962-ben jóváhagyott távlati terv szerint indult volna meg. A belső kerületekbe való költöztetések azonban elakadtak. Ez a körülmény nehéz feladat elé állította a tanács vb. szerveit és ügyintézőit. Sok olyan kérdés merült fel, amelyeknek megoldására nem elég egy-egy végrehajtóbizottsági vagy

Egy mezőberény-„párisi”
putri

A Gárdonyi Géza utca
Mezőberény új cigánynegyedében

tanácsi határozat. A gazdaságirányítás reformjáig a köz-

ség északi részén felépült a „Delhi” elnevezésű új telep. A típusházak ára 87 000,- forint. 30 év alatt kell kiegyenlíteni. A telepnek a belterület felé eső szélén sátoztetős házak is épültek kölcsönfelvétellel. „Párisban” pedig számos, nagy alapterületű családi otthon létesült belvizes köldsönnel. Az ezekben élő cigányok állandó munkahellyel rendelkeznek. Nagy hitelösszeget kaptak. A „modern” cigánytelepek kibon-

1976-os építésű ház
Mezőberény-„Párisban”

takoztatása nem szolgálta a „dígánykérdés” leghelyesebb megoldását. De érdemes az 1949-es állapothoz vonatkoztatni: „London”, de kiváltképpen „Páris” zárt cigánytelepein 635-en éltek, a rendszeres munkától és a kulturától meglehetősen elzárkózva.

A mezőgyáni cigánysor tanácstagja S-né. Választói elégedettek vele. Mindenütt van villany, járda. Odavezették az ivóvizet is. Panaszolják viszont, hogy messzire kell eljárni dolgozni. Amellett több szociális segílyt várnak a tanácstól. Pedig a végrehajtóbizottság részéről nincs hiány az istápolásban. Szociális egészségügyi hiteltől is vásároltak házakat. Építés céljára ingyen-telket adományoztak.

Körösnagyharsányban 1973-ban az utolsó cigánycsalád is beköltözött a községbe. A többség a beilleszkedés felé tendál.

E néhány helyi modell bemutatta a népcsoport jelenlegi objektív bázisának kiépülését.

A közeledést lehetetlen meg nem látni. A valódi megoldás azonban a jövőben rejtőzik, s a társadalmi kötelességtudat függvénye. A valamivé lenni akarás igénye az ifjú nemzedékben ébreszthető fel - a „purdékban”. Akik most iskoláskorúak - a kivételektől eltekintve - oktatási törvényeinknek engedelmeskedve járnak iskolába. Nyitottak arra, hogy e törvény rajtuk töltse be igazát. „A szocialista közoktatásügyi politika ... nem ismer faji, nemzetiségi megkülönböztetést a művelődés terén”^x

^x -----
Dr. Ágoston György: Neveléstudomány, Tankönyvkiadó
Budapest, 1973

A Művelődésügyi Minisztérium és a Pedagógusok Szakszervezete együttes rendelkezése alapján a Békés megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya az 1725/1962 sz.körlevelében átmeneti jellegű cigány-tanulócsoporthoz /túlkoros osztályok/ és napközis csoportok szervezésére hívja fel a járási művelődésügyi osztályokat.

Békésen az 1975/76-os tanévben 31 tanköteles korba lépő cigánygyermek közül csak 5 járt óvodába. A hatévesek köréből a nevelési tanácsadó áttelepítésre 10-et, korrekciós osztályba 13-at, felmentésre 1-et javasolt. Iskolaérettnek talált 7 tanulót. A cigánygyermek iskolára-előkészítésében, a tanácsadó és Faragó volt szakreferens szerint is, feltétlenül előbbre kell jutni. /Újabban a harmadik óvodai év foglalkozásai kifejezetten az iskolai képzés részét alkotják./ Egy alsótagozati osztály növendékei körében intelligencia vizsgálatot végeztek, különös tekintettel a cigánytanulókra. Az ilyen felmérési eredményekkel óvatosan kell bánnunk. Az egyén intelligencia teljesítménye, nem csupán értelmi képességeit tartalmazza, hanem volt szociális körülményeinek hátrányait is.

Vésztőn tanácsi határozat: mindenkit fel kell venni az óvodába, akinél azt igénylik. A Lenin utcai óvodába csaknem harminc cigánygyermek jár. Az óvodás korba lépőket számontartják a tanácsnál. Albizottsági tagok közreműködésével felkeresik a cigánycsaládokat, hogy meggyőzzék őket: a közösség pótolhatatlan előkészítője az iskolai éveknek.

Ecsegfalván óvodai szülői értekezlet alkalmával cigányszekciós egészségügyi felvilágosításra is sor került.

Mezőgyánban hiányzás miatti bírságolás, évek óta nincs. A cigányifjúság 90%-a elvégezte az általános iskola 8. osztályát.

Mezőberényben tanítási idő alatt néhány kiegészítő iskolás cigányfiú a TŰZÉP-telepre járt ki rakodási munkát vállalva. H. Béla, cigányügyi összekötő radikális állásfoglalása: minden iskolást tiltsanak ki a lerakat területéről. A személyzet zöme ezt lelkiismereti ügyévé tette.

Szarvason egy képesítés nélküli tanító - aki jövőre szerzi meg oklevelét - nagy szeretettel foglalkozik csupa cigányból álló osztályával. A kis kollektívában nyoma sincs a tanulással szembeni ellenállásnak. A szülők éppenúgy figyelemmel kísérik gyerekeik előmenetelét, mint a párhuzamos osztályokban. A növendékek részt vesznek az iskolai sportversenyeken, vetélkedőkön. A nevelő igazodik a gyerekek szokásaihoz, de keményen tartja közöttük a fegyelmet.

A pedagógusok egy része ösztönösen vagy tudatosan vonakodik a cigányok tanításától. Az itt végzett pedagógiai erőfeszítésnek nincs kellő tekintélye a többi nevelő szemében sem. A kollegák megértő szánakozással vagy rácsodálkozással szemlélik a köztük dolgozó ilyen pedagógusokat.

A középiskolákba cigánytanulók alig íratkoznak be.

Ez nyilvánvalóan fakultatívításukban leli magyarázatát. /A középiskolai ifjúságvédelmi megbízott tanárok jórésze erre is hivatkozik az albizottsági ülésekről való krónikus távolmaradásukra vonatkozóan/.

Középiskoláinkban különösen nem tűnt még el teljesen a cigányokkal szembeni antipátia. Az egységes iskolaközösségfeltételezi az igazgató személyében megtestesülő központi nevelőhatalmat. Ebből az is következik, hogy az igazgató a diákközösség első számú nevelője kell hogy legyen, e speciális tekintetben is.

Most érdemes utalni Faragó általános iskolás cigány vizsgálati alanyaira. A zöm a magatartás terén jámbor, vezethető.

Mindez egycsapásra megváltozhat a nemi érés idején. Az ifjak egyik napról a másikra elmaradnak. Számottevő hányaduk kulturáról többé hallani se akar. Ettől fogva többen fajfenntartó automaták lesznek. Egyéniségük fel szívódik a népcsoport szervezetébe. A Mezőberényi Gimnáziumnak 16 éves fennállása alatt összesen 5 cigány diákja volt. Egy se jutott el az érettségig.

Szerencsére vannak középiskolák, ahol a statisztika ennyire nem lehangoló. 1961-ben a megye egyik gimnáziumában érettségizett egy cigányfiú. Nagyfoku patronálást élvezve tanárképző főiskolára került. A tanulmányi szférán túl magatartásbeli fogyatékségei, politikai közömbössége miatt nézeteltérések támadtak. Levelezőhallgatóként visszajött egy kisközségbe tanítani. Az akaratilag erőfeszítés gyengesége, az anyagiasság jelei, a

modortalan fellépés miatt a pályán csődbe jutott. ~~E~~. jelenleg rokkantsági nyugdíjas. Ez a példa a leendő cigányértelmiségre nézve majdnem egyetemesen érvényes.

A személyiség sokoldalú fejlettségének eszményéből kellene kiindulni. Szívesen hallgatják pl. bármelyik egyetemi kar zenekarának hangversenyét. A cigánytanulók muzikalitása jól érvényesíthető lenne. Az ebből fakadó presztizstökéjük ambíciójukat felerősítené, jó esetben egészen az abszolutoriumig. De ezen a grádicson már aligha tudnak segíteni a falusi ifjúságvédelmi albizottságok.

A cigányintellektuelekről Békésben ezidő szerint úgyszólván csak kuriózumként lehet beszélni. A mai konkrét folyamatok empirikus feltárásából elég sok kudarc jellegű mozzanatot konstatálhatunk.

A cigányfiatalság tetemes hányada, ha némileg civilizáltan ugyan, de méltatlan körülmények között él. Lehetetlen életmódot folytat. Sok a beteg. Körükben a pályaorientálás különös jelentőséggel bír. 1977 november 17-én a Békés megyei Cigányügyi Koordinációs Bizottság és a Békés megyei Pályaválasztási Intézet közös tanácskozást rendezett Békéscsabán. Dr.Kincses László "A cigánytanulók pályaválasztásának sajátosságai Békés megyében" című előadásában a tudati formálás fontosságát hangsúlyozta. A megyében tanuló csaknem 1600 cigánygyermeket segíteni kell a kisebbségi érzés legyőzésében. A pálya- és önismereti szint emelését összefogott munkával el lehet érni. Egy-egy szakma bemutatásánál több al-

kalmat kellene adni, hogy a felsőtagozatosok elbeszélgethessenek szakmunkásképzőbe járó cigánytársukkal. Gondos válogatással a negatív példáknak is hatásuk lehet.

A gyulai Erkel Művelődési Központban 1978 február 21-én tartott TIT-előadásnak - A kultúra szerepe a szocialista életmód kialakításában - nem egy ifju cigány hallgatója is volt. Felszólalásaikban a cigány-folklór megőrzésére fogadkoztak.

Sajnos, csak kevés ifjúsági házban működik cigányklub. Közülük a békési kiemelkedően reprezentált. Népi hangszereken, tamburán, gitáron eredeti cigányzenét adtak elő. Énekeseiket is népi hangszereken kísérték. Másoros esteken verset, prózát adtak elő. Vetélkedőiket és más összejöveteleiket az 58 klubtagon kívül sok más cigányfiatal is látogatta. Ezek jó része szülő volt. /Hiszen a cigánynők szülési programjuk kezdetét tizenéves korukra komponálják/. Az óvónők visszajelzései szerint a kulturigényes fiatal párok kisgyermekai magasabb fokú értelmi képességei kifejezetten jelentkeztek. Mióta azonban a békési egyesület felé a társadalmi érdeklődés gyengül, s az irányításban személyi változás történt, garázda jelenségek kaptak lábra. A szétzilálódás jelei mutatkoznak.

A negatív jelenségek ellenére se illuzórikus egyes amatőr szociológusok meglátása: a félanalbéta, deklasszált, lumpen elemek száma csökken.

További központi és megyei határozatok várhatók a cigányság helyzetének radikális javítására. Az albizottságok tagjainak, közelebb kell kerülniök a cigány szülőkhöz. Így

jobban feltárulkoznak előttük. Levetik az idegennel, a nem cigánnyal szembeni hagyományos bizalmatlanságukat. Amikor gyakorlatilag megszűnik a munkakerülés, a fajtalanság, a vandalizmus, a galéri- és egyéni bűnözés, akkor az albizottsági ülések napirendjén is jócskán megcsappan a cigányügyek száma.

A családi háttér

A gyermekpszichológusok vizsgálatainak konklúziója: a családi nevelés ereje abban nyilvánul meg, hogy a szülők biztosítják a gyermekek érzelmi egyensúlyát. Már a dolgozat megelőző tárgykörei is megvilágítottak néhány családi vonást. Pozitívokat és negatívokat. A gyermekvédelemben a diszpozíciók tekintélyes része direkte a problémás családokra irányul. Ezért a felszínre vetődött töredékeknél nem állhatunk meg.

Familiáris edukáció - a nevelés legtermészetesebb formája. Ha a gyermek fejlődésének legalább első évtizedében sok megértő szeretetet kap, e legősibb szociális rétegben, akkor alkalmazkodási skálája későbbi esetleges nehezebb körülmények között is széles. De ennek a fordítottja - s ez az, ami gyermekvédelmi szempontból izgalmasabb - is érvényes. A szeretetlenség mentális sérültséghez vezet. Ez pedig lehet közöny, egocentrikusság, rombolás, törvénysértés forrása. Másoknál szorongást, neurózist termelhet ki. Mentálisan egészséges embert sem dresszurával, sem értelmetlen kényeztetéssel nem lehet kialakítani.

Az ép családok olyan miliőt jelentenek a gyermek számára, amelyek a „döccenők” ellenére is biztonságosan szolgálják helyesirányú erkölcsi fejlődését. A Békés megyei Főügyészség egyik közelmúltban kelt jelentése szerint viszont „A fiatalok¹ bünelkövetők 58,5%-a szüleivel élt közös háztartásban. Ez a tény arra enged következtetni, hogy a szülői ellenőrzés és felügyelet lazasága kriminogén tényezőként hatott.” Ezért is adott a városi közösségek fölötti meditációval való kezdés.

A falusi családokban mindenki sokat dolgozik. Az üzemi munkás gyakorta még egy nyolcórát a háztájiban dolgoz le. A familia apraja-nagyja erején felül kiveszi részét a munkából. A cél: gyarapodni. Mi inspirálja ezt az „ország éléskamrájában”? Egy gyökér abból az időből, amikor a tekintélynek elsősorban a földszerzés volt a parancsa. Ma más a cél: ház, autó, vikendház. Ma is látni, hogy sokszor az élet megkönnyítésénél is fontosabb a szerzés öröme. Ebben nem eléggé humanizálódtak a törekvések. Újabb problémákat szülnek a családban is a gyermekek nevelésében. A gyermeki kapcsolatokban is megmutatkozik az egymás iránti közöny, némelykor önzés. Az otthonról hozott türelmetlenség vibrál a növendék idegrendszerében.

Nem kedvező háttér ez az ifjúságvédelmi munkához. A régi falusi értékrend alapján nehezen funkcionál a patrónáló apparátus. A környezet elemzésével vár választ arra a kérdésre, hogy miért vergődik a gyermek a felvirágzás objektivitásai mellett is. Az anyagi bőség kezdeti lépésnek elég volt. De szemellenzővel folytatva ezt az utat,

holnap már sivár lesz az élet. A szocializált „estáprend-szernek” oda kell figyelnie, még a szükségét nem ismerő gyermekekre is. Időben kell védenie az otthoni hajszoaltságtól, örömtelenségtől.

Az utca, a rossz barátok, a galeriszellem veszélye inkább a csavargó gyermekeket ejti hatalmába. Olyanokat, akiknek kötődését a szülők nem is igen igénylik. Ennek további részletezése azonban duplikációhoz vezetne.

Különleges a népes családok helyzete. Mindenütt szívesen fogadnak. Kedvesen és nyíltan beszélnek. A szülők általában derűs, önzetlen, kiváló emberek. Ezek a tulajdonságok kétféleképpen értelmezhetők. Létezésükre eleve szükség volt a nagy család tudatos vállalásakor; később a családdal járó kötelességek, terhek és jó érzések kiteljesítik ezeket, a tulajdonságokat. A modern kor egyik-másik jellemzője /pl. önzés, érzelmi elszigeteltség/ hiányzik ezekből az emberekből.

Egy békéscsabai nagycsalád a „vér szerinti kihelyezés” humánus törvényét igazolja. A család 9 gyermeke közül 7 állami gondozásban van. De a szülők otthon nevelhetik őket. Minden albizottságnak kötelessége lehetne, hogy illetékességi területén a rászorulókat felvilágosítsa a vér szerinti kihelyezés lehetőségére.

Persze nagy családban is megeshet, hogy az anyagi javak hajszolása megütközést keltő méreteket ölt. Békés-nagyközségi jegyzőkönyvek tanúsága szerint ilyen ok miatt is kerültek gyermekek érzelmi vákuumba.

A népes családokban többnyire ismeretlen a művi abortusz és annak folyamánya az antiszocialitás. A s z e r e - t e t szó, a családtervezés, az érzelmi sivárodás, az elidegenedés, s más hasonló kifejezések között, idétlenül, számkivetettként lebeg. Az albizottságok előtt ismeretek olyan esetek, hogy a sokadik gyermek mesterséges vetéltetése az anyánál olyan lelki állapotot indukáltak, amely valamennyi gyermekének személyiségsérüléséhez vezetett.

A sok gyermek - közgazdasági érvekkel alátámasztott nemzeti szükség.

Tucatnyi gyermek nem egyszerre születik. Tanácsaink többsége idejében felkészül a gondoskodásra. Ezt az utat kell a kisebbségnek is járnia. Mert a növekvő család összezsúfolódott élete nem szükségszerű.

Disszertáló egyik családlátogatása alkalmával egy iszákos férfi és egy cselekvésre képtelen asszony áldatlan helyzetébe nyert bepillantást. Házasságukból kilenc gyermek született. Valamennyien, lelkileg, idegileg sérültek. Megszülettek - sorsuk számunkra nem lehet közömbös. De az ilyen népes család valóban értelen nélküli.

Statisztikák bizonyítják, hogy a részeges fiatalok-
rúak több mint hatvan százalékanak az apja vagy az anyja is alkoholista volt. Ebből nem következik az, hogy az iszákosság öröklődik. Sőt még a hajlam is leépíthető. Az a tragikus, hogy az iszákos szülő olyan légkört teremt maga körül, amely nem alkalmas egészséges nemzedék nevelésére.

Az alkoholista szülő gyermekével szembeni felelőtlensége az albizottsági ülések éppen nem epizódikus témája. Az iszákosok körében magas a vetélések száma. A megszületett gyermekek között sok a gyenge idegzetű, értelmi fogyatékos, epilepsziás. Gyakori a testi fejlődésben való lemaradás, a betegségekkel szembeni kisebb ellenállóképesség.

„Az alkoholos befolyásoltság hatása alatt az ember jókedvű /eufóriás/ lesz, gátlásai csökkennek, ezáltal szégyenérzete és ítéletképessege bizonytalanná válik, meggon-dolatlanabb, felelőtlenebb» bátrabb« lesz.”^x

Vannak-e foganatosítható paragrafusok? Olyan törvény nem lehet, amely a társadalmi felelősségtudatot pótolhatná. Az anyagi javak birtoklásának kvantitatív heterogenitásából belső konfliktus eredhet. A fásultság, az elkeseredés, gyakran az alkoholmámorban keres menedéket. A borgőzös levegőből számos veszélyeztetett kiskorú kerül ki.

Az alkoholista szülők az albizottsági figyelmeztetésre általában nem hagyják abba az ivást. Sőt! annál inkább üldözik családjukat. Ime, az ifjúságvédelmi problematikában egzakt eredményhez jutottunk el. A matematikában a negatív számhoz negatív számot adva, pozitív számot nyerünk. - Az alkohol erősíti a családpusztító ténykedést.

Vésztőn 1977-ben ötször kezdeményezett a gyámható-

^x Dr.Bágyoni Attila: Szex, szerelem, család
Medicina Könyvkiadó, Bp, 1974, 172.old.

ság alkoholelvonó kezelést. Az adminisztratív intézkedések a „szükséges rossz”-kategóriába tartoznak. A kezdeményezések eredményességét gátolják a nehézkes, sok buktatót tartalmazó jogi szabályozások. Az intézkedések során gyakran szükséges tanúk meghallgatása. Előfordul, hogy az ügy tisztázásához szükséges tényeket, körülményeket elhallgatnak a tanúk. Az ok: nem akarnak haragot az italozó szomszéddal, ismerőssel; vagy pedig egyszerűen félnek az alkoholistától.

Ha a szesszel visszaélő szülőt nem tudják gyógykezelésre küldeni, úgy a gyermeket kell az ilyen környezetből kiemelni.

Napjainkban már társadalmi igény az alkoholisták befekvésees gondozásba küldése.

A gyulai kórház Ideg- és Elmeorvóosztály pavilonjának alagsorában gyógyszeres kezelést alkalmaznak. A betegek szeszest italt kapnak. Fogyasztása közben a p o m o r p h i n -befecskendezésre kerül sor. Ennek rosszullét, hányás a következménye. 20-25 ilyen kezelés eredményeként az itallal kapcsolatban undor reflex alakul ki, amely később borszesz fogyasztásakor akkor is fellép, ha a betegek nem kapnak injekciót. - Orosházán, Békéscsabán, Szarvason is folyik gyógyszeres terápia - részben ambulanciákon.

Csak amikor már az ifjúság elleni büntett mélységéig züllött a szülő, akkor kerül szembe a törvénnyel. A panasz többféleképpen juthat el az ügyészségig: feljelentés útján, gyámhatósági kezdeményezéssel, stb. Sokszor a rendőrség figyel fel az alkoholista szülőre. Az elkészített beavatkozás az eredményességet rontja. Az ügyészség a lakosság jelzéseire még a botrányos elfajulások előtt számít.

Van törvényes lehetőség állami gondozásba vételre. De leginkább csak az apa iszik. Az anya pedig ragaszkodik gyermekéhez. Ha a gyermeket elveszik a józan anyától, ezzel nem a részeges apát büntetik. Így ő tovább pusztítja gyermekét. A kör bezárul.

Mindenki előtt megnyílt az út a kulturálódásra. De az elmaradott néprétegek kevéssé élnek a lehetőséggel. Évszázados szokásokat, magatartásformákat kell átalakítani. "...a korrelációs számítás szerint, szoros az összefüggés a szülők igény szintje és az iskolakörzet kulturális szintje között."^x Az "egyszerű" emberek gyermekei kisebb valószínűséggel kerülnének az iskolákban hátrányos helyzetbe, ha a közösségi nevelésen belül az egyéni bánásmód elvét maradéktalanul megvalósítanák. Ennek érdekében az óvoda-általános iskola; általános iskola-középiskola vonatkozásokban minél több sínpáron futó prognózisokra helyes törekedni.

Vannak olyan ifjak, akiknek szabad keresményük van, s a szülői házban élnek. Ezeknek egy része a háztartás költségeihez nem járul hozzá. /Az ilyen ügyek némelykor panaszfórummá teszik a gyámhatóságot/.

A szülői ház adja a modelljét a párkapcsolatnak, a házasságnak, a családnak. A Magyar Család- és Nővédelmi Tudományos Társaság első kongresszusán hangzott el: "A gyermek jövőendő házasságának legjobban az használ, ha a szülei szeretik egymást." - Minden bizonnyal. A tapaszt-

^x -----
Kozma Tamás: Hátrányos helyzet
Tankönyvkiadó, Budapest, 1975, 160. old.

talat szerint a következő nemzedék mind a rossz, mind a jó házasságokat újratermeli. Családi szerepeit ki-ki odahaza tanulja.

A sok kívánnivalót hagyó lakhelyeket felkereső ifjúságvédelmi aktivisták olyan szagokkal, ingerekkel, olyan látvánnyal találhatják magukat szemben, amely megütközést vált ki bennük. Vannak is, akik nehezen tudnak a közösségben elfogadott illemszabályok szerint viselkedni. Negatív álláspontra helyezkednek /pl. nem akarnak helyet foglalni, elutasítják, ha valamivel kínálják/. A várható helyzettel előre számolni kell. Nem szabad ellenérzést kimutatni. Ugyanezt kell elmondani más találkozásokról is, legyen az a tanácsháza helységében, iskolában vagy másutt.

Szép családi kapcsolatok alakulnak ki az örökbefogadó /valamint annak rokonai/ és az örökbefogadott között. Az állami gondozott gyermeket a gyulai gyermek- és ifjúságvédő intézet adja örökbe. Az örökbefogadó az intézettől kapott ügyiratokkal a csecsemőotthonba megy. Eldönti, hogy melyik szóbajöhető kisgyermeket vállalja. Drasztikus mód az, ha ezt követően azonnal haza is viszi. Azok járnak el helyesen, akik gyakran bejönnek a kicsihez. Ha idejük engedi, elmennek vele a városba sétálni, strandra, játszótérre. Közvetlenségükkel, türelmükkel, tapintatukkal már akkor el tudnak érni némi kötődést. Vannak örökbefogadók, akik a hazavitel után néhány nap szabadságot vesznek ki.

E vidéken sok örökbefogadó a gyermek utónevének megváltoztatásáért is folyamodik a gyámhatósághoz. Az örök-

befogadás titkosságával kapcsolatban minden megkérdezett a felvilágosítás elve alapján áll. Csak a „mikor” és a „hogyan” tekintetében nem egységes a szemlélet.

Tudunk még maradi családokról, ahol a gyermeknek hallgass a neve. Az imperatívuszok sorozatának visszaszorított harag, sértődöttség, belső feszültség, agresszivitás a következménye. Az ilyen indulati összetétel a kriminalitási készség hordozója. A gyermek az elintézetlen indulatok, a dac és a világgýűlölet érzelmi állapotába kerül. Mintegy feladva magát, züllötté lesz. Kriminálitással nemcsak a „felnőttkorú” /18 év feletti/ fiataloknál találkozunk. „Fiatalkorúak” /14-18 év közöttiek/ és „gyermekkorúak” /14 év alattiak/ körében szintén ismertek ilyen jelenségek.

„Polgári” szemmel nézve nem maga a kriminalitás ténye a döntő, hanem az erész személyiségre kiterjedő fejlődési zavar. Ez viszont jórészt a családban gyökerezik.

Mivel a bűnüldöző szervek az ifjúságvédelmi hálózattal kapcsolatban állnak, a fiatalok bűnözéseivel foglalkoznunk kell. Megjegyezzük, hogy az igazságszolgáltatás is legfőbb céljának a megtévedt fiatal reszocializálását tartja.

A szülők alkoholizmusa gyakran az utódban is követésre talál. A garázdaságok, a testi sértések elkövetői nagyrészt részeg fiatalok.

Nem egyedi az olyan eset, ahol a szülő gyermekével követtet el bűncselekményt, bizva annak bűntet -

h e t e t l e n s é g é b e n .

A szülők műveletlensége a tanulás tekintetében rossz starthelyzetet jelent. Ha a gyermeket mégis beiskolázzák, könnyen abbahagyja a szakmai tanulást. Jó esetben az ilyenek segédmunkások lesznek. Nem kitartóak. Vannak, akiknek munkakönyvében sok munkahely szerepel /többnyire megszakításokkal/. Érkeznek visszajelzések, hogy egyes fiatal vádlottak a tárgyalás előtt foglalják el utolsó munkahelyüket. Ennek az a célja, nehogy a közveszélyes munkakerülés vádjával is számolnia kelljen.

A bíróság elé álló ifjak nagy részének rendezetlenség a családi körülményei. Ebből menekülve kerülnek olyan társaságba, ahol megtalálni vélik azt, amit a családban nem kaptak meg.

Egyes gyámhatóságok panaszolják, hogy az ügyészségtől és a bíróságtól ritkán érkeznek jelzések. Ha mégis, akkor azok csaknem kivétel nélkül az azonnali gondozásbavételre hívják fel a figyelmet. Ez a szignifikáció megkésett-ségére utal. Ugyanakkor már itt megjegyezzük, hogy a kioktatásos megtagadásokkal párhuzamosan a gyámhatóságoknál védőintézkedéseket kezdeményezett a fiatalok ügyésze.

Békés megyében 1976-ban 60 gyermekkorú követett el bűncselekményt.^x

Gyulai járásban:	7
Gyula-városban:	2
Mezőkovácsházi j-ban:	2
Orosházi járásban :	6
Orosháza-városban :	5

^x Az adatot /bontásban is/ a Békés megyei Tanács VB gyámügyi csoportja szolgáltatta

Szarvasi járásban:	1
Szarvas-városban:	4
Szeghalmi járásban:	11
Békéscsaba-városban:	19
Békés-városban:	3

A fiatalok¹ büntetőjogilag is felelősségre vonhatók. 1976-ban 169 terhelt volt.^x

Fiatalok ¹ elkövetők száma	169
bűnügyek száma	166
fiatalok ¹ elkövetőkből megvádolva	81
nyomozás után figyelmeztetve	60
kioktatással megtagadva	9

Az intézkedések részletezése /1976/

bírói megrovás	22
próbára bocsátás	18
javítóintézeti nevelés	8
gyógyító nevelés	5

A büntetések részletezése

végrehajtásra kerülő szabadságvesztés	21
felfüggesztett szabadságvesztés	17
javító-nevelő munka	2
pénzbüntetés	14

Békés megyében fiatalok¹ fogháza és börtöne nincs. 1975 dec.31-ig az elítélt fiatalok először az Átmeneti Nevelőintézetbe /Bp.Szőlő-u.60/ kerültek. 1976 jan.01-től közvetlenül a továbbiakban felsorolt intézetekbe kell utalni:

^x Az adat /differenciálásban is/ a Békés Megyei Főügyészség /Gyula/ 1977 évi február 04-i jelentéséből kiírva

börtön- vagy fogházbüntetésre:

javítóintézeti nevelésre:

gyógyító nevelésre:

Tököl
/fiúk és leányok/
Aszód
/fiúk/
Bp. Pozsonyi-u. 36
/leányok/
Bp. Szőlő-u. 60
/fiúk/
Esztergom
/leányok/

/Az elítélt fiatalkorút a rendőrség szállítja el, Bizonyos esetekben a törvényes képviselő kísérheti be, a bíróság idézése után, 72 órán belül. Ha ennek nem tesz eleget, akkor az elítélt fiatalat a rendőrséggel elővezetetik/.

A differentiáltabb ítélkezési gyakorlat preventív hatása erőteljesebb. Kriminálpedagógiai célkitűzés, amely szerint a fiatalkorúval szemben rendszerint nevelőintézkedést kell alkalmazni. /Btk. 87.§-ának 1. bekezdése/. A Békés Megyei Főügyészség tapasztalata szerint a bírói megrovás nevelőereje fokozódott a megelőzésben. /Néhány bűnelkövetés „sikerélménye” viszont további motivációs tényezőként mutatható ki/.

A humanista alapállást tükrözi a rendőrségtől a bíróságig: nem a fiatalember ellen harcolnak, hanem a bűn ellen. /A fiatalkorúak ügyésze, 1976-ban 50 ügyben változtatta a rendőrség vádemelési javaslatait megszüntetésre./

Disszertáló, 1977. szept. 08-án,^x jelen volt egy fiatalkorú bűnöző tárgyalásán. Figyelembe vették a következőket:

A vádlott sok igazságtalanságot szenvedett el a brutális apától. Az apa büntetett előéletű. Miután szabadult, italozott, gerombáskodott. A gyermek volt kénytelen anyját is megvédelmezni tőle. Az édesanya, hogy ne sínylődjön, állami gondozásba adta...

^x A Gyulai Járási Bíróságon, mint Fiatalkorúak Bíróságán

Fiatalkerü R.J., P.o....-n, 1975, szeptember 28-án apján emberölést követett el. A Megyei Bíróság /Gyula/ 2 /kettő/ évi és 6 /hat/ hónapi szabadságvesztésre ítélte.

Az indekolásban ez áll: „...családi környezete sivár volt. A vádlott apja, idős R.J., sértett italező életmódot folytatott ... a család tagjait durván bántalmazta ... alkalmeszerű munkával szerzett keresetét nem adta haza, azt elitta. Idős R.J.-né nem tudott a gyermek tartásáról gondoskodni ... a fiatalkerü vádlott állami gondozásba került...”

Az ítélet ellen fellebbezést jelentettek be. A Legfelsőbb Bíróság enyhítő körülményként értékelte, hogy „... a s é r t e t t c s a l á d j á v a l s z e m b e n d u r v a b á n á s m ó d o t t a n ú s í t e t t súlyosan megsértette a szocialista erkölcsi szabályokat. A büntetés mértékének megállapításánál figyelembe vette a Legfelsőbb Bíróság azt is, hogy a fiatalkerü vádlott és annak édesanyja, hiába fordult több ízben a hatóságokhoz védelemért, a sértett túrhetetlen magatartása miatt.”^x

Az emberek egy részében megdöntött elméletek előítéletei élnek tovább. A bűnözést elsősorban vagy csakis belső, az egyénben rejlő tényezőkre vezetik vissza.

„A bűnözés ... lényegében személyiségzavar, amelyhez rendszerint súlyos érzelmi sérülések, egyensúlybomlások /kiemelés tőlem K.J./ vezetnek el.”^{xx}

^x Budapesti kelt jegyzőkönyv alapján

^{xx} Dr. Kelemen László:
A pedagógiai pszichológia alapkérdései
Tankönyvkiadó, Budapest 1967, 332. old.

Kaleidoszkópképet adtunk az ifjúságvédelem perszonális alakjairól: gyermekekről, szülőkről. Az intézményrendszerben, más-más koordinátákban találjuk őket. A transzpozíciók ellenben nagyon gyakoriak. Így a hálózat „hézagokban” „felhőt” képeznek.

Nézzük most az egyes objektumokat és figurális tényezőket! A 82. oldali séma érzékelteti, hogy a gyermek- és ifjúságvédelmi albizottság a gyámhatósággal van a legszeresabb kooperációban.

A tanács végrehajtóbizottságok szakigazgatási szervei. A gyámhatóságok

A szakigazgatási szerv a végrehajtóbizottságnak közvetlenül alárendelten működik. Ágazati csoportjai közül bennünket az igazgatási csoport érdekel, miután a gyámügyi hatáskörök is ide tartoznak. A gyámügyi adminisztráció sikereséyleit növeli az a körülmény, hogy a lakásügyi-, egészségügyi-, és speciális gondozási hatáskörök is általában az igazgatási csoport kezében vannak. /Nagyvárosokban és magasabb szinteken, a differenciáltság nagyobb fele/. Az igazgatási csoport vezetője, többnyire a tanácselnök helyettese is. A gyámügyi előadó, az ő közvetlen irányítása alatt áll. Természetesen a tanács apparátus más tényezőitől is kap instrukciókat. Oroszország pl. a városi tanács művelődésügyi osztálya, az oktatáspolitikai határozat megjelenése óta, rendszeresen tájékoztatja a szakelőadót, az iskolákban folyó ifjúságvédelmi munka helyzetéről.

Az új tanácstörvény kibővítette a helyi önkormányzat és a központi kormány kettős irányítása alatt működő tanácsai szakigazgatás hatáskörét. „Lelkes, példamutató, fáradhatatlan munkájukról adnak tanúságot ... a békéscserei tanács elöljárói, akik nemcsak hivatalos, de magánéletükben is, apai gondossgággal őrködnek a község ifjúsága erkölcsi élete felett.”^x A kinevezett gárdájú szakigazgatást felsőbb hatóságok alá rendelték. Az államigazgatás az albizottságoktól információkat kaphat, ha esetleg a gyámhatóság bürokratikusan dolgozik a gyermek, a szülő és az állam rovására. Így a korrekciókra idejében sor kerülhet. Medgyesegyházán és Battenyán a szakigazgatási szerv vezetőjét szükség esetén arra alkalmas ügyintéző helyettesíti.

A gyámügyi vezetők rendszeres központi tájékoztatására nagy szükség van. /Dán a szakelőadó a járási igazgatási osztályt kérte, hogy N.N. ügyében „tegye meg a szükséges intézkedést.” Pedig az olyan momentum már 1969 óta a község hatáskörébe van utalva/. A békéscserei fiataalkorúak ügyésze pl. 1976-ban részt vett a gyámügyi előadók szervezett továbbképzésén. Kidolgozták a felderítésre, valamint a megelőzésre nézve az akcióprogram irányelveit.

A gyermekvédők minduntalan keserűséget, gondot látnak. A „gyévésektől” - ahogy a köznyelv nevezi őket - elnélyültséget, türelmet, megértést kívánnak. A gyermeki

^x A volt Békési Járási Tanács levéltári anyagából.

sorokat, az ártalmakat fogadóórán és környezettanulmányokon ismerik meg. Sorra érkeznek a jelzések a kis „páciensekről.”

Kialakul pl. a válások alapképlete. A fiatal pár elhatározza, hogy mire a gyermek megérkezik, összetakarítanak egy lakásra való belépődíjat. Megszületik a kicsi. Szépen be is rendezkednek. Néhány év múlva új kapcsolatot keresnek. A gyerekekkel nem foglalkoznak - a szomszédok látják el. Viszont egyikőjük se akar elmenni a lakásból. Sőt a barátot, illetve a barátnőt is odahezzák. Ilyenkor közbelépni kötelesség.

Kedélyes-derűs történetek ismeretlenek itt. A gyánhatóságok munkálkodása folyamatos. Szinte nonstop jellegű. Újabb és újabb aktacsomók kerülnek az asztalra. Szívszorítóan szomerű ügyeket kell kibogozni. /Az ügyiratforgalom grafikus ábrázolását l. a 135. oldalon/. Egy-egy kiskorú aktái „előadói ívben” vannak elhelyezve.

Az itt dolgozók többet tesznek, mint amennyit munkaköri kötelezettségük előír. Nem hivatalnekek, hanem gyermekvédők. Hivatástudat, megszállottság fűti őket. Ebből az alapállásból figyelnek, és szükség szerint közbelépnek, a tétélesen rendszerezett szabályok alapján.

Azek a szülők a „legönérzetesebbek”, akik éppen alapvető feladatukat, a nevelést hanyagolják el. Jeleneteket rendeznek.

A leggyakoribb séma:

- apai, anyai lelkiismeretességükre való hivatkozás,
- a cáfolat után - kijelentik, hogy a tanácsnak semmi köze az 6 gyermekük sorsához,

Gyámhatósági ügyiratforgalom
az idő függvényében

Belépő utasítások: - - - - -

Kimenő jelentések: - . - . - .

Az adatakat szolgáltató helységek lélekszáma
számtani középértékben: 5628

Az abszcisszán /X/ a polgári évek, az ordiná-
tán /Y/ az akták száma van feltüntetve.

/folytatás a 134. oldalról/

- az ifjúságvédelemben alkalmazható jogi eszközökre való figyelmeztetés után - ígérettétel, hogy ezentúl több gondjuk lesz a nevelésre.

A magatartásra kötelezés a szülővel /kiskorúval/ szemben az összes intézkedésnek mintegy harmada.

A gyámügyesek legjobb lelkiismeretük szerint cselekszenek. Előbb persze ismerniök kell a testi-lelki előzményeket /anamnézis/ és az aktuális állapotot is. Alkalmanként radikális döntéseket kénytelenek hozni. De addig számos intézménnyel, hivatallal, személlyel vitatják meg leendő határozataikat.

Az endródi gyámhatóság főként az egészségházzal épített ki jó kapcsolatot.

Ha a gyámhatóság a figyelmeztetéssel nem ér célt, a szülő munkahelyének gyermekvédelmi felelőssével teremt kapcsolatot. Szükség esetén a gyermeket a nevelési tanácsadóhoz küldi el. Súlyos esetben a szülő munkahelye társadalmi bíróságának a figyelmét is felhívják az ügyre. Csak a legvégső esetben kerül sor az állami gondozásba vételre.

Az albizottság és az egész aktívahálózat támogatása nélkülözhetetlen. A járásbírók is segítik a munkát, úgy, hogy népi ülnököket delegálnak a tárgyalásokra.

A Békési Járási Gyámhatóság pl. a Gy-gyerkekek intézeti elhelyezését vélte célravezetőnek. Az anya ehhez nem járult hozzá. Ezért az iskolához fordult javaslattételért, véleményezésért, hogy méltónak találja-e a családot nevelési segélyezésre.

A jó együttműködés eredménye, ha bizottsági tagok készítik el a környezettanulmányt. Az összeg kiutalása után pedig ők vásárolják meg a gyermekek szüleivel együtt a ruházati és élelmiszereseket.

Némelykor a lakóbizottság megkeresése figyelhető meg.

Vonatkozó kormányrendelet címében „állami gondoskodásra” változtatta a gyámügyi tevékenységet. Valóban, a tartalom is ennek megfelelő.

A jogszabályi gyámhatósági intézkedések néhány mozanata már felszínre került. A továbbiakban még egyes fontos és eddig nem tárgyalt momentumra kerül sor.

Védő- és óvóintézkedések

Nem korlátozzák a szülői felügyeleti jogot.

Utógondozás

Az utógondozottak száma megyénkben kicsi. Ez jórészt a szervezett megelőző munkának tudható be.

Cél: a bírói eljárás, illetve a büntetésvégrehajtás befejezése után a fiatalok ne maradjanak magára. A visszaesés megakadályozása az utóbbi években kivétel nélkül a hivatásos pártfogók vállára nehezedett.^x Az utógondozói tevékenység társadalmasítására nagyobb az elvárás.

Rendkívüli segélyezés

A gyámhatóságok az anyagi nehézségeken készpénz-,

^x Dr. Jávorosik Sándor /Békéscsaba/ gyámügyi főelőadó közlése nyomán

ruhasegély, napközi otthoni díjak megtérítése formájában igyekeztek könnyíteni. Az 1976-ban így segélyezett 2500 kiskorú száma, közelítőleg azonos az 1975 évivel. A segélyezésre viszont 250 000 Ft-tal nagyobb összeget: 852 000 forintot használtak fel.

Rendszeres nevelési segélyezés

A prevenció viszonylag új intézménye. E segélyezésben részesített gyermekek száma 1976-ban 384-re emelkedett. A 130 családba tartozó ezen kiskorúak megyei segélyösszege meghaladja a 2 600 000 Ft-t. A segélyezés pénzbeni /gondozási díj/ vagy természetbeni /ruházat-, tanszerellátás/ juttatásokból áll. /Az esetleges árvaellátást, illetve ösztöndíjat figyelmenbe veszik/.

Intézeti elhelyezés

1976-ban 15 család 20 gyermeke részesült intézeti elhelyezésben. Kíváncsú, hogy a gyámhatóságok fekezettan előtérbe helyezték ezt, a szülői felügyeleti jogot alig érintő jogintézményt. A családi pótlékot változatlanul folyósítják. A Békés megyei Főügyészség gyakori törvénysértésként állapította meg, hogy az ideiglenes hatályú intézeti beutalásoknál, a soronkívüliség esetenként sérelmet szenvedett.

Állami gondozás

Az állami gondozásbavétel után /csakúgy, mint a családbafogadás esetében/ a szülői felügyelet szünetel. De a családjogi törvény értelmében a szülőnek akkor is joga

van érintkezni gyermekével. A gyermek jogvédelme, gondozása nem függhet a szülők erkölcsi életétől. /Pl.letartóztatás, vagy szabadságvesztés-büntetés végrehajtása esetében/. Ha az állami gondozásbavétel egyetlen oka a környezetben élő tbc-s beteg, akkor gondozási díjat nem kell fizetni. /Egyébként a megállapított összeget a szülő munkáltatója a tanács költségvetési számlájára utalja át/.

Vérségi kihelyezést a megkérdezett - zömmel szeghalmi járási - gyámhatóságok egyike se kezdeményezett.

A gyámhatóságok a fiatalok bűnügyeinek többségében jegyzőkönyvi figyelmeztetést alkalmaztak. Szükség esetén a tárgybán albizottsági tárgyalást kezdeményeztek.

Vésztőn 1975-ben 2, 1976-ban 6, 1977-ben pedig 5 lát-hatási ügyvel foglalkozott a szakigazgatási szerv. 8 esetben megegyeztek a szülők, 5 alkalommal viszont határozattal döntött a hatóság. Az ilyen ügyeknél nem mindig szülői, vagy nagyszülői öntudatból kérik a beavatkozást, hanem az elvált, vagy különváltan élő szülő bosszantására.

Ugyancsak Vésztőn az 1975-1977 években mindössze 3 kiskorú kért házasságkötéséhez gyámhatósági engedélyt. A megelőző 4 évben 25-en folyamodtak. A csökkenés magyarázata: a családjogi törvény módosítása óta a nőknél 16 éves korig szükséges engedély az „igen”-hez, míg korábban ez 18 éves korig volt engedélyhez kötve. Kiskorúak házassodásának kérdésében községi gyámhatóság nem határozhat. Nagyközségi szinten kezdődik a hatáskör. Mire azonban az albizottság összejönne, addig sokszor már dönteni kell. /Házasságkötés iránti engedélykérelmet a fiatalok az

anyakönyvvezetőnél is előterjeszthet/.

A falvakban a szakelőadó, más reszertekkel is le van terhelve. Szociálpolitikai ügyvitellel majdnem mindenütt, s gyakran az egészségügygel, sőt a pénzüggel is.

- - - - -

A kormány 1969-ben a gyermekvédelem fejlesztése érdekében a központi anyagi eszközök keretét kibővítette. A tanácsok erőforrásai is hozzájárultak a feszültség csökkentéséhez. Minisztertanácsi határozat jelölte ki a továbbfejlesztés irányait. Attól kezdve a társadalmi szervezetek is fokozták támogatásukat. Gyula és Orosháza 1978-ban több, mint ötvenezer forintos előirányzattal rendelkezik. A megyeszékhely tanácsának költségvetésében, még nagyobb összeg használható fel.

A gyámügyi előadó a területileg illetékes általános iskolákat esetenként felkeresik az egyedi ügyek megoldása céljából. Viszont 6 adatszolgáltató középiskolának csak egyike adott pozitív értelmű választ. /A Békési Gimnázium egyik állami gondozott negyedikesének pályaválasztási ügyében./

Feltételezhetően ez nem a munka lelkiismeretességének nagyfokú differenciáltságát tükrözi, hanem jelenlegi tankötelezettségi törvényünk logikus folyamánya. Az viszont az iskolatípustól függetlenül elmondható, hogy a nyilvántartások évi egyeztetését rendszerint az iskolai ifjúságvédelmi felelősök kezdeményezik - /ha kezdeményezik/.

A szakigazgatási szervnek a fejlődés folyamatában vizsgálva a demográfiát, szociológiát, néprajzot, stb. s

azokat integrálva kell vezetni a gyámügyi munkát. A helyi tanácsok önállósága fokozódik. De ugyanakkor a központi irányítás érdekében a megyei tanácsnak felelős „helyi parlamentté” kell fejlődnie.

Sok türelem, szeretet és töretlen optimizmus kell a „gyévés” munkához. Hinni a család intézményének időállóságában.

Jól összefér ez a „Gyermekevédelmi Napok” kampányával is. A programok közül kettőt a 142-144. oldalakon mutatunk be.

Meghívót minden ifjúságvédelmi albizottsági tag is kapott.

A Békés megyei
1970. májusi/
Gyermekevédelmi Napok
emblémája

Meghívó

A GYERMEKEVÉDELMI NAPOK BÉKÉS MEGYÉBEN

rendezőbizottsága tisztelettel meghívja Önt a

1970. május 18 - n 15 órakor a

tartandó rendezvényére.

Az előadás témája:

Előadó:

MAI 13., postabélyeg kelte

Rendezőbizottság

P.H.

A Gyermekevédelmi Napok rendezőbizottságának
meghívókártyája

Gyermekevédelmi Napok Békés megyében 1970

BÉKÉSCSABA VÁROS

Május 14-én, 9 óra

A városi Gyermeke- és Ifjúságvédelmi Albizottság
ankétja

Megnyitót tart: Babák György, a Városi Tanács
vb elnökhelyettese, a Gyermeke- és Ifjúságvédelmi
Albizottság elnöke.

A fiatalok bűnözésének okai, körülményei,
helyzete.

Előadó: Dr. Árvay József, a fiatalok ügyésze

Korreferátum:

Z. Szabó Károly rendőrőrnagy, a Városi Rendőr-
kapitányság munkatársa:

A fiatalok bűnözés alakulása Békéscsabán
Megelőző intézkedések.

Korreferátum: Rózsa Iuréné,
a Konzervgyár személyzeti vezetője:

A fiatalokkal való foglalkozás
a Békéscsabai Konzervgyárban,
az 1916/1967.sz.kormányhatározat tükrében
Békéscsabai Konzervgyár

Május 21-én, 15 óra

Ifjúsági ankét a Városi KISZ Bizottság
rendezésében

Az ifjúság helye, szerepe és feladatai
társadalmunkban

Előadó: Dr. Vajó Péter, a KISZ KB titkára

Korreferátum: Richweisz Ferenc, a városi KISZ-
Bizottság titkára

A békéscsabai ifjúság helyzete,
nevelési feladatok a munkahelyen

Ifjúsági Ház nagyterme

Május 25-én, 17 órakor

A Városi Nőtanács Pedagógiai Bizottságának rendezésében
előadás szülői munkaközösségek részére

Az iskolai- és az iskolán kívüli nevelés,
az V. Nevelésügyi Kongresszus tézisei tükrében

Előadó: Dr. Ágoston György,
tanszékvezető egyetemi tanár

Városi Tanács nagyterme

Május 18-29.

Az általános iskolák és az úttörőcsapatok rendezésében:
„Bűn és bűnhődés”

A fiatalokban elkövetett bűncselekmények
okai, következményei, megelőzésük

Filmvetítéssel egybekötött előadás

Előadó: Miklós Sándor rendőrőrnagy,
a Megyei Főkapitányság főelőadója

A város általános- és középiskolaiban

Május 26-án, 9 óra

A gyermekvédelmi napok tapasztalatainak összegezése

Beszámol: Kökényesi Tiber, ügyrendi titkár

A gyermekvédelmi aktívák munkájának elismerése

Zárszót mond: Bobák György,

a Városi Tanács VB elnökhelyettese,

a Gyermek- és Ifjúságvédelmi Albizottság elnöke

Városi Tanács kisterme

Gyermekevédelmi Napok Békés megyében 1970

MEZŐKOVÁCSHÁZI JÁRÁS

Május 14-én, 9 óra

Gyermeke- és Ifjúkévédelmi ankét

A gyermeke- és ifjúkévédelem időszere kérdése

Előadó: Kovács László,

a Megyei Munkaértekezlet ügyrendi titkára

Mezőkovácsháza, Járási Művelődési Központ

Május 20-án, 9 óra

A Járási Nőtanács kibővített ülése

A család felelőssége az ifjúké nevelésében

Előadó: Knapcsék Pálné,

a Megyei Nőtanács Pedagógiai Bizottságának vezetője

Nyílt nap a Battonyai Nevelőotthonban

Vezetője: Sipcs Péter, igazgató

Battonya, Nevelőotthon

Május 21-én, 9 óra

A Járási KISZ Bizottság kibővített ülése

Mezőhegyesen

Az 1966/1967.sz.Kormányhatározat

végrehajtásának helyzete, problémái

Előadó: Szikszai Ferenc, a KISZ járasi titkára

Nyílt nap a Mezőhegyesi Szakmunkásképző Intézetben

Vezeti: Magyaróvári Mihály, igazgató

Mezőhegyes, Szakmunkásképző Intézet

Május 26-án, 9 óra

A Járási Gyermeke- és Ifjúkévédelmi munkaértekezlet
záróülése

A gyermekevédelmi napok tapasztalatainak
összegezése

Előadó: Barta Bálint, ügyrendi titkár

A gyermeke- és ifjúkévédelem aktívái
munkájának elismerése

Zárszót mond: Földi János,

a Járási Tanács VB elnökhelyettese,

a munkaértekezlet elnöke

Mezőkovácsháza, Járási Tanács nagyterme

Gyámhatósági határozat megtámadása iránti perre

- a megkérdezettek körében - nem volt példa. Köröslandányban azonban, kevés esetben, az érintettek jogorvoslati kérelmet nyújtottak be. A vésztői gyámhatósággal szemben, egy láthatási ügyben történt ügyészi óvás. Megyei keresztmetszetben is minimális számú határozat bizonyult jogszabálysértőnek.

A gyámhatósági munkában mindennapos a környezettanulmánykészítés. A végrehajtóbizottság szakigazgatási szervének vezetője, a hivatali apparátusból kijelölt ügyintézőt bízza meg a családlátogatás megtételére. De igénybe vehető a nevelőszülői felügyelő, az iskolai gyermekvédelmi megbízott, osztályfőnök, tanító, óvónő, hivatásos pártfogó is. Három éven aluli, illetőleg óvodába nem járó hat éven aluli kiskorút érintő esetben a védőnőt bízzák meg. Környezettanulmány megírására a véleményezés elkészítésére viszont a gyámhatóság az albizottság tagjait és aktívait is felkérheti. A hivatali titoktartás kötelezettsége rájuk is érvényes.

Az első látogatás főként a helyzetfelmérés, az utána következők pedig mindinkább a tanácsadás alkalmai.

Ahhoz, hogy jobban befogadjanak, helyes előzőleg kapcsolatot teremteni valahol a családfővel. Főleg az első látogatás alkalmával jó, ha nem váratlanul érkezünk.

Cigánytelepeken bevált gyakorlat, hogy előzőleg a telep vajdáját, vagy más tekintélyes tagját keresik fel. Vele együtt tesznek látogatást egy-egy családnál, vagy megkérlik, hogy a lakásig kísérvén el. Az ő jelenléte ál-

talában megalapezza a család bizalmát, a munka eredményességét.

Speciális kérdésekben csak tanácsi közeg, vagy hivatalos pártfőgő adhat szakmai tanácsot.

A családlátogatás tartalmazzen mindig meghívást /pl. szülők akadámiájára, Vöröskereszt-szervezetbe/ is.

Az alábbiakban egy békéscsabai befogadáslehetőség-vizsgálati környezettanulmány-részletet mutatunk be.

„Családi körülményei rendezetlenek. Több testvére van. Ezek családjogállása nem minden esetben rendezett. R. édesapja jelenleg is házasságon kívüli életközösségben él O.M.nevű nővel, akinek szintén több gyermeke van. Azok körülményei sem rendezettek. M.R.édesanyja, Békéscsaba,-u. ...sz.alatt lakik. Ez a lakás rossz minőségi állapotban van. Éppen a vizsgálatot megelőző napon gyulladt ki, rejtélyes körülmények között. ...

... Valamennyien tbc-s megbetegedésben szenvednek. ...

... A család morális életvitele a környéken közismert és megütközést kelt. Alacsony értelmi színvonalon állnak. Irástudatlanok a szülők is. Az alapvető együttélési szabályokat se tartják tiszteletben. Egész életvitelüket az ösztönszerűség jellemzi.

Szerzett tapasztalataim alapján, az a meggyőződés, hogy a jelenleg intézetben nevelkedő lánynak nem volna célszerű édesanyja környezetébe visszakerülni.

Jéindulatú, megfelelő érzelmi töltésű patronálás mellett, esetleg rá lehetne nevelni a rendszeres munkavégzésre.

A szülőkkel való kapcsolattartást nem vettem el. De a családba való hazabecsátást nem támogatom.

... "

Békéscsaba,

N.N. sk.
/hivatalos közeg/

Egy félttestvér-féltékenységet dokumentáló jelentés részlete, szintén a megyeszékhelyről.

" ... A családban jelentkező konfliktusok oka a kétféle gyerek. K.M. a házasságkötés idején vállalta, hogy a korábbi házasságából született gyermeket sajátjaként neveli, gondozza, ápolja. M.Á. nevű gyermekük megszületése után azonban a déleg nagyon megváltozott. Minden figyelmét, türelmét és gondosságát csak Á-ra fordította. L. nevű gyermekről megfélemedezett. Apró különbségeket tett a két gyermek között. A lánynak csokoládét vett, a fiú nem kapott belőle. A kislányt gondosan ápolta, a fiú elhanyagoltan járt. ... A fiú nem játszhatott a kislány játékaival. Nem mehetett nevelőanyjával cukrászdába. ... Ezek a motivációk az eltávolodáshoz vezettek. A gyermek idegenkedni kezdett nevelőanyjától. Szégy-félttestvérét se szereti. A szülők között szintén gyengült az érzelmi összetartás.

M.L. apa, mindkét gyermekét szereti.

..... "

Békéscsaba, 1962.

Dr.N.N.

/...Oszt.vezető/

Némelykor pozitív előjellű szituációt regisztrálhatunk. Mivel ezek aránya elenyésző, s a delgozat terjedelmét növelné, illusztrálásuktól eltekintünk.

Az iskolai igazolatlan mulasztások, az ifjúságvédelmi ügyek egyik leggyakoribb komponense. Az igazgatók többsége, adott esetben, feljelentéssel él. „A mezőberényi és a köröstarcsai tanács precíz gondossággal kezelí és tovább intézi az igazolatlan mulasztásokkal kapcsolatos hatáskörébe tartozó fogantatásokat.”^x P.Gy-né

^x Békési Járási Tanács VB Műv.Oszt.68/1/1962 ikt.sz.
Békés, 1962, jan. 2e. Dr.Szász Olga sk.

m.-i, kisegítő iskolai tagozatvezető azonban 1975-ben az igazolatlan mulasztások körülményeiről jelenti:

„ ... szabálysértő szülők állítása szerint, ellenük semmiféle hivatalos eljárás nem indult. Az iskola nem kapott választ a feljelentésekre vonatkozóan ... Az állandó negatív példa a többi tanulóra is rossz hatást gyakorol ... ”

Vannak iskolák, ahol a nevelés egyetlen részterületével törődnek igazán, az oktatással. /Bár ott is nevelésközpontúságról beszélnek/. Súlyos mulasztás az iskolakötelezettségi törvény megsértése. De e vaskos mulasztástól eltekintve utalunk egy szabálysértési előadói nyilatkozatra: Gyakorlatilag nem érdemes igazolatlan mulasztásért büntetést kiróni a családokra. A büntetést ugyanis csak úgy tudják megfizetni, ha segítyt adunk nekik. Szerencsére seregnyi példa van a szabálysértési bizottság és a vele „egy fedél alatt élő” gyámhatóság valós együttműködésére.

Némelykor zavar származik abból, hogy a szabálysértési hatáskör új jogpolitikai elvei elkerülik az illetékesek figyelmét. Egy Békéscsaba-városkörnyéki községben, M.É.kiskerú R.É.kiskerú társaságában egy akácsebből 4 db fát kivágott, s azt megkísérelte lakására szállítani. A szabálysértési főelőadó a módosított 1968 évi, I.tv.27.§./1/ bekezdése alapján a gyermek ellen szabálysértési feljelentést tett az iskola igazgatójához. A „ ... hivatkozott rendelkezés szerint szabálysértési eljárás lefolytatása 14 éven aluli elkövető esetén nem

lehetséges. M.É. cselekményét elbírálni Önök illetékesek." Az iskolavezetés, az amúgy is sok kritikus esetet provokáló M.család ügyében, a gyámhatósággal lépett kapcsolatba. Az ügy az albizottság elé került. Több hivatali- és társadalmi személyiséget mozgósítottak. A sokasodó kilengések miatt bizottság elé való megidézésre is sor került.

A Békés megyei Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet.

"A gyámhatóság a kiskoru intézeti elhelyezéséről a szülő kérelmére, illetőleg a szülő beleegyezésével hivatalból vagy megkeresésre gondoskodik."^X

Az intézet székhelye Gyula. Földrajzi, mértani értelemben, excentrikus fekvésű város.

Konvencionális okokból nem települt át a megyeszékhelyre. A hatókörzet egyetlen helysége se rendelkezik olyan közgondoskodási kelleppal, mint az az országhatártól mindössze 7 km-re lévő város. Szerencsés szintézisben találkozunk benne a múlt és a ma.

Ez a társadalmi kategória természeténél fogva ideológiailag érzékeny. Szocialista értékrendszer alapján, világos konturekkel bontakoznak ki a hagyományok. Gyermekvédelmünk múltját ebben a térségben jobban meg kellett

^X 1/1974./VI.27./OM sz.r.93.§./1/

ne becsülni. A múlt a jelen egyik legnagyobb nevelője lehet.

A kezdet kezdetén, elsősorban az árvákat karolták fel. A fizikai ellátatlanság elhárításán kívül, a gyermek érzelmi, nevelődési feltételeit is megváltoztatták. Az árvaház fenntartója a r.katolikus egyház volt. A gondozó munkát a kedves nővérek végezték. A váracsi és az állami gondozásnak is mélyek a gyökerei.

Az állami gyermekvédelmi törvényt Besnyák Zoltán készítette elő. A századforduló időtáján egyik nyári szabadságát Lukács György főispán vendégeként Gyulán töltötte. Itt dolgozta ki a törvényjavaslatot és a vonatkozó utasításokat. Mikor a törvény létrejött és felállították az állami gyermekmenhelyeket, ezek egyikét Gyulának juttatták. /Helyesebben, az állam átvette az egyesületi gyermekmenhelyet/. Ezt a menhelyet több környező vármegye gyermekvédelmi központjává tették.^X Lukács szorgalmazására Arad mellett Gyula is menhelykerület lett.

Végereedményben a fővárost nem számítva Gyulán kezdte meg működését az első állami gyermekmenhely a mai Kisegítő /Foglalkoztató/ Iskola és Nevelőotthon helyén. Megnyitása 1899. október 30-án történt. Később egy adományszertár helyén felépült az egyemeletes menhelyépület. /L.15. old./ Az intézet áttelepült. Az állami gondozás akkor csak a 15 éves korig terjedt. Ellenben 0-éves korúak is itt lettek elhelyezve. A csecsemőotthonokat ugyan-

^X Scherer Ferenc, Gyula város története
Gyula M.város kiadványa 1938, II.kötet 289. old.

is jóval később szervezték.

Ennek az épületnek a harmincas években 13o-14o kisgondozottja volt. A Gyulai Állami Gyermekmenhely - a mestani intézet jogelődje - 22 vidéki telepére még több lelencet helyezett ki. Zömük házasságon kívül született. Öltözőkük kirívó volt. Így akarták biztosítani, szökés esetére a felismerést. Két váltásra való fehérneművel látták el őket a telepvezetők, illetve a menhely. Télikabátot két évenként kaptak.

A gyulai központban naponta háromszor volt ételmezés. Az itteni gyermekek többsége a mozgásszervi vagy értelmi fogyatékosok köréből került ki. Ha a nevelőszülőnél történt megbetegedés, akkor ottan is behozták a gyermeket. Orvosi kezelőjében szinte rutin-művelet volt a gerincacsapolás.

A felszabadulás után megszűnt a megkülönböztető ruházat. A gyulai menhely gondozó gárdájából már senki sincs gyermekvédelmi szolgálatban. /Kevés fandra lehet támaszkodni. A „Keresményi pénzek főkönyve” alapján 1946-bani működését még nyomon lehet követni/.^x

1951-ben a Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet az Ady Endre-utca 33.sz.alatti, volt magántulajdonú házba költözött. Ez az épület küllemileg kielégíti a jó tárgyi feltételek követelményét. Nem emlékeztet a legtöbb másmegyei testvérintézmény objektumaira. /Vasrácsos ablakok, kemény tölgyfából ácsolt kapu stb./

x

Gyulai Levéltár 463o-513o. tételszám

A beutaltak abszolút többsége környezeti okokból kerül be. Majd rendre következnek: magatartási zavarok, egészségügyi okok, szülők hiánya. Ha valakinek a szüleit pl. baleset éri,

A Békés megyei
Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet
Gyulán

egyik napról a másikra egyedül maradhat. Akkor a gyámhatóság, a lakóhelyi tanács, a büntetésvégrehajtási intézet vagy a rendőrség azonnal beszállíttathatja.

Régi és új beutaltak
az intézet udvarán

bűnözés határeseteit. Vannak itt javítóintézetből szököttek is.

Akit ide behoznak, azt mindenek előtt megfürdetik. Ezután orvosi vizsgálat következik. A gyermekfelügyelők

Az akták természetesen számos esetben a szülők magatartására utalnak. Ebből származtatják a gyermek iskolakerülését, a vastagabb csínyeket, a

és a pedagógusok áttanulmányozzák a növendékről készített

Reggelizés az intézetben

iskolai feljegyzéseket és a bizonyítványt. A kezdeti cél, hogy a gyermek megnyugodjék. A berendezés derűje, harmóniája, tehát esztétikai értékei hatásak.

Sor kerülhet a kb. egy hétig tartó pedagógiai, pszichológiai vizsgálatra. Megállapítják a növendék intelligenciaszintjét, személyiségének legjellemzőbb jegyeit, milyen mértékben terhelhető? Ezt követően abba a tanulócsoportba osztják be, amelyikben a legjobban fejleszthető. A pedagógus, aki a gyermeket tanítani fogja, maga is részt vesz a feltáró munkában. A felsőtagozatosok korrepetálását szaktanárok végzik. Nem ritkán kiegészítő iskolásokból és általános iskolai tanulókból összevont tanulócso-

Intézeti hálószooba

partot kell szervezni. A munkafeltételek időről-időre javulnak. De minden évben több az értelmi fogyatékos.

A gyermekeket többnyire néhány hét után átteszik a megye valamelyik nevelőotthonába, illetve nevelőszülőkhöz helyezik ki. Több gondot kellene fordítani a veszélyeztetett gyermekek családokhoz küldésére. Érdemes lenne hirdetést közzétenni a Békés Megyei Népújságban: a megye nevelőotthonaiban élő gyermekeket szívesen elküldenék családokhoz a nyári szüniidőre. Kedvező tapasztalatok esetén az eljárás a téli- és tavaszi szüniidőre is kiterjeszthető lenne. Arra már eddig is figyelemre érdemes számban van példa, hogy egyes családok tagjai vasárnaponként meglátogatják az intézeti gyermekeket. A szövődő barátságok egyik-másikából nevelőszülői kapcsolat keletkezik.

Az intézetben fontosnak tartják, hogy az állami gondozott gyermekek előtt ne legyen ismeretlen a család. A családhoz tartozás igénye mindenkiben megvan.

Amíg azonban az emittálás megtörténhet, a szakapparátus reális egyénekkal áll szemben. Nem fiktív gyermekideállal foglalkozik. Olyan nevelőt nem találni itt, aki lélekben távol áll a gyermektől. Valtaképpen Makarenkó iskolájához tartoznak. A disszociális gyermekeket se kezeli senki valami idegenként.

A 16 éves értelmi fogyatékosok legtöbbször az otthoni áldatlan körülmények miatt nem bocsáthatók haza. Az intézet a Szociális Intézetek Központjához /Budapest/ fordul, szociális otthonba, munkaterápiás intézetbe va-

ló helyezés céljából. Ezek mind fel vannak töltve. Megüresedésre sokáig kell várni. A Gyulai Munkaterápiás Szociális Otthon nőket nem fogad. Már csak ezért is az országos kooperációra kell támaszkodni.

A Békés megyei nevelőotthonok

A gondoskodás új formái közé tartozik, hogy a nevelőotthoni elhelyezés állami gondozásba vétel nélkül is lehetséges.

A betelepítés többféle úton és kezdeményezéssel történhet. Alábbiakban egy ügyviteli eljárást dokumentálunk, a hivatali titoktartást nem sértő formában.

Ügyintéző: M.J.

Tárgy: K.Z. .. osztályos tanuló intézeti elhelyezése.

Előadó: H.K.

Városkörnyéki Közös Tanácsú Nagyközség
Szakigazgatási Szerve Vezetőjének
/ c i m /

Kedves Vezető Elvtárs!

Kérem, hogy K.Z. .. osztályos tanulónak /született ...-ben, anyja neje G.A., lakik intézeti elhelyezését biztosítani szíveskedjék.

Indokolás

Már az előző 1974/75-ös tanévben is több ízben elcsavargott, gyakran több napra is.

Október 3-4-én is mulasztott. Akkor H.K. gyámügyi előadó egyetértésével a diáketthonban helyeztük el. Október 16-tól a tekergés ismételten előfordult. Folyó hó 27-28-án is hiányzott. 29-én, reggel sem jelent meg az iskolában.

Az anyja rendszertelenül delgozik. Nincs is folyamatos munkaviszonya. Így a gyermeket a nagyszülők „nevelik”, akiknek ellenőrzését a tanuló könnyen kikerüli.

A tanuló osztályfőnökével és K.J. ifjúságvédelmi megbízottal egyetértésben ismételten javasolom állami gondozásba vételét és intézeti elhelyezését.

Kelt

N.F. sk
igazgató

- /A 155. oldali megkeresés végső eredménye/ -

.....Iskola Igazgatójának
/ c i m /

Tisztelt Igazgató Úr!

Értesítem, hogy K.Z. .. osztályos tanuló a
b.-i nevelőotthonban nyert elhelyezést

Kérem, hogy iskolai értesítőjét, címünkre
megküldeni sziveskedjék.

K.Z.-t a b.-i Iskolába iratjuk be.

Kelt

V.J.-né
megb. ig.h.

A rendőrség fiatalkerü- és gyermekvédelmi osztályá-
ra bejelentett eltűnéseknek több mint a felét az inté-
zeti szökések adják. Ok: a szökött gyermekek többsége
idegennek érzi az intézetet. Intézményes ifjúságvédelmi
rendszerünk némileg elavult. Az állami gondozottak neve-
lését k e r l é p c s ő z e t e s s é g i otthonokban
eladják meg. A gyulai bölcsődéből az eleki óvodai, annan
pl. a bálme gyeri, majd a battenyai, illetve dévaványai
vagy a gyula-remetei nevelőotthonba vezet az út. Ahány
intézet, annyi otthonközösséget, nevelőtestületet kell
megszekni. /A gyermekvárosokban nem ilyen lehangoló a
helyzet. E térségben azonban nincs ilyen/. A gyakeri
környezeti ártalmak, személyiségsérüléseket alakítanak
ki. Egy csoportba kerülhetnek árvák, erkölcstelen szü-
lők gyermekei és azok, akik már a rendőr-őrszabát is meg-
járták. Kategorizálni kellene ezeket az intézményeket.

Néhány nevelőotthoni növendék-modell:

... Az édesanya 3-éves korában intézetbe
adta. 11 gyermek volt a családban. Az apa
meghalt, édesanyjuk nem tudta eltartani 6-

ket. A testvérek különböző nevelőotthon-
nekba vannak szétszórva. Nem is ismerik
egymást. Ez a gyerek 14 éve, csak inté-
zetben nevelkedett, s vágyódik az édes-
anyja után. Újra meg újra hazaszökik.

A nevelőotthonba nemrég egy 15-éves
fiú érkezett. Szülei 8 éve elváltak. Most
az apjánál él. Az apa fekvő beteg. „Egy
nő van ott, aki ápolja.” Ő büntényt köve-
tett el, hogy elvigyék hazulról. Nem sze-
ret otthon lenni. Nem kapott nevelést.
A „nő” miatt nem érezte jól magát az ap-
jánál. Csavargott, gyakran éhezett. A bí-
rószági döntés szerint nem követett el o-
lyan vétséget, ami miatt súlyosabb bün-
tetést érdemelne.

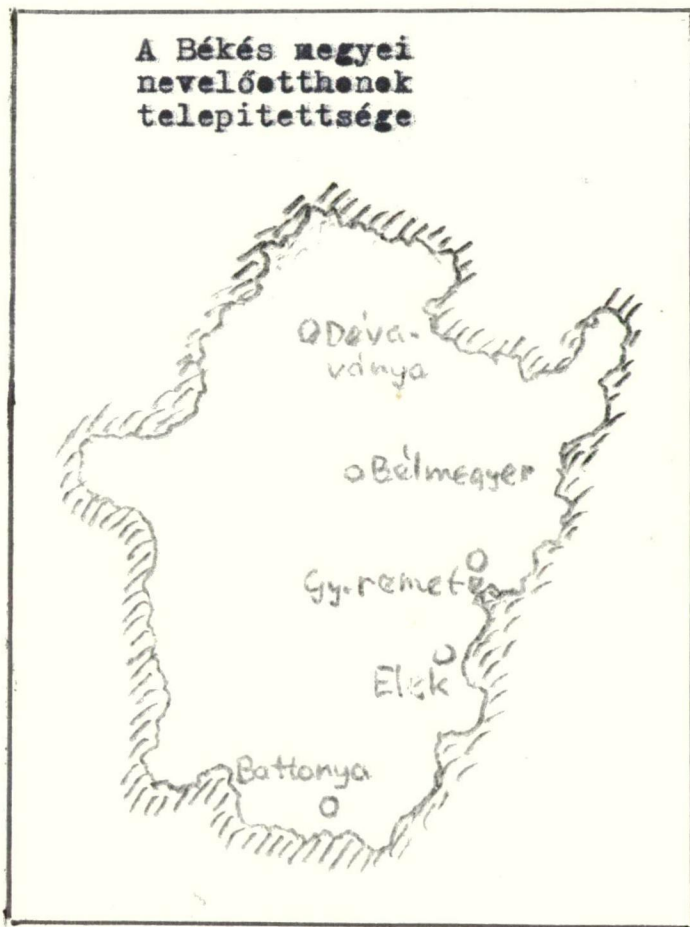
Nem egyedi sorsok ezek. A nevelőotthonokban tucat-
szám mesélhetik a hasonló, megrendítő eseteket.

Az állam kiemeli a káros hatású környezetből a gyer-
mekeket. Am a nevelőotthonokban a jó mellett sok resz-
szat is tanulnak. Ritkán ugyanabba a kötelékbe tartoz-
hatnak a kis elsősök, a nagy múlttal rendelkező nagyek-
kal. E-szempontról a battonyai fiúnevelőotthonban, a leg-
kritikusabb a helyzet. Pusztán azért kerülhet egy kis-
fiú csavargók közzé, mert csak így lehet szüleitől „meg-
menteni”. Erős tartás kell ahhoz, hogy így a gyermek ne
sodródjék egyik veszélyből a másikba. De az itteni ne-
velőgárda jórészt garancia erre. Némi tehermentesítést
jelent, hogy csak normál fiúkat fogad az otthon. A „meg-
engedett” legnagyobb túlkorosság pedig 1 év.

Helyes, hogy a napirendet általában rugalmasan alkalmazzzák. Így van lehetőség a személyiség kibontakoztatására, az önállóságra. Ez utóbbi a későbbi társadalmi adaptáció feltétele. A korszerűtlen napirend az egyéniség fékje. Gátolja a társadalmi rehabilitációt.

A kulturális időtöltés bizony az otthonok többségében tévézésben, a sporttevékenység pedig „focizásban” merül ki. Nagyobb variációra lenne szükség.

Békés megyében 5 nevelőotthon van. Tekintsük át ezeket nagyjából korszakális sorrendben; duplikációk kerülésével.

Ovodás Nevelőotthon, Elek

1958-ban alakult. A Művelődésügyi Minisztérium volt a közvetlen felettes szerv. Az uniformitás megszüntetése volt az elv. Kb. fél év múlva, a Békés megyei Tanács felügyelete alá került. A gyermeklétszám 60 és 80 között váltakozik. Összesen 36-tagú személyzete van. Egy cso-

parttal egyidejűleg mindig két felnőtt van. A csecsemő-
otthonból érkezők még nem tudnak öltözködni. Cél az ön-
kiszolgálásra való nevelés. A nagycsoportosok már nem i-
gényelnek sok gondozást. De mivel a dackorszakban vannak,
a velük való bánás se problémamentes.

Általános iskolás, alsótagozatos Nevelőotthon,

Bélmegyer-Fáspusztai

Kocdukált jellegű. /40 fiú és 40 leány/. A 4. osztályt
meg fogják szüntetni. Az így felszabaduló férőhelyekre
iskolaelőkészítő csoport települ át Elekről.

A megye egyik legszebb tájképi környezete. A szikes
birkalegelőkön magányos tölgyek és vadkörtefák tenyész-
nek. Másutt kökény-, vadrózsa- és galagonyabokrok látha-
tók szétszórta. A fehérnyárást természetvédelmi terület-

A Bélmegyer /Fáspusztai/
Nevelőotthon

té nyilvánították. Az erdő-
ket ezen a vidéken is olyan
sűrűn telepítették, mint má-
sutt, de azok átalakultak
ligetes erdőkké, fás pusztá-
kákká. A madárvilág néhány
tagja számára is jó élőhely
ez. A tölgyerdő magas koro-
nájában gének ütöttek fész-
kelő tanyát. /Ez meglepő,
mert a vizek partján szok-
ták felépíteni fészkelő te-
lepüket/. A vadállomány bu-

vóhelyet, legelőket talál. Szolid, békés táj. Amikor a beutalt gyermekek a forró nyárvégi mezőn keresztülutazva megérkeznek a tölgyessel körülvett otthonba, úgy érzik, mint ha oázisba jutnának. Az Ybl Miklós terve alapján épült objektum /1.159. old./ a megzavart fejlődésű gyermek számára szanatóriumi hatású. Fejlődésüket - egyebek mellett - kisállattenyésztő-, kézimunka-, hobbykör szolgálja.

Általános iskolás, felsőtagozatos Nevelőotthon

Gyula /Remete/

„A Békés vármegyei Pártfogó Egyesület, egy felállítandó javító-nevelő intézet céljára 1911-ben telket kapott a várostól Remetén ... A kormány és a társadalom támogatásával szeretetház létesült 60 növendék befoga-

A Gyula /Remetei/ Nevelőotthon

adására ... 1913-ban készült el."^x

Mint szeretetház csak fiúkkal volt benépesítve. Most azonban kezedukált jellegű. A növendékek az egyik gyulai iskola tanulói. Naponta autóbusszal szállítják őket. Az otthenban egyébként 5 szaktanár van alkalmazva. A szilenciumokon korrepetálnak és ellenőriznek.

A szünidei napirend jól szolgálja a személyiség-fejlődést és a regenerálódást. Felkelés után rendet csinálnak, takarítanak a gyermekek. A reggelizést követően mosodában, konyhában, kertészetben dolgoznak, illetve besegítenek. A házimunkát szabad foglalkozás követi. Ebédelés után egy órá, csendes pihenőt tartanak. Néhány délutáni program: sétálás, strandolás, vetítés. A vacsora elfogyasztása után a gépi kulturákat veszik igénybe a gyermekek.

Általános iskolás Nevelőotthon, Battonya

A több évvel túlkerossa váló növendékeket valamelyik /más megyei/ gyermekvárosba küldik. Az otthon pályaválasztási tanácsadó nevelője már az ötödikesek körében megkezdí a szaknák ismertetését. Az igazgatóság nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy az állami gondozottaknak a megyén belüli elhelyezkedése messzenőn biztosított. Így könnyen nyomon követhető a volt növendék útja. A 120-as férőhelykeret már évek óta nincs teljesen feltöltve. Látogatás - ha a szülőtől a láthatá-

^x-----
Dr. Seherer Ferenc: Gyula város története
Gyula M.város kiadása 1938

ai jegyet nem venték meg - minden hónap első vasárnapja. Egy nevelőre 15-22 tanuló jut. A családi életre való felkészítést fontos szempontként kezelik. /lakásberendezés, öltözködés/. A nyári szünetben gyónhatósági engedély-

A Battenyai Nevelőotthon

lyel 28 napra mehetnek haza. Patronáló szülők fogadnak olyanokat, akiket vérségi alapon senki se vár. Az otthonnak 14 megyei üzemmel van szocialista szerződése. A szilenciumok előtti szervezett foglalkozások bentása csaknem teljesen a napközi otthonkéval azonos.

Ez az otthon fiú-tanulókat fogad.

Általános iskolás Nevelőotthon, Dévaványa

Csak leány-növendékei vannak. Valamennyien a helyi 1.sz.Iskola tanulói, sőt „A”-osztályosok. /Öten a kiegészítő iskolába járnak/. 1969-ig az otthon a községben,

A Dávaványai Nevelőotthon látképe

két épületben
volt elhelyez-
ve. Majd az egy-
keri gazdasági
ismétlőiskolá-
ban /1.fent/
fuzionálódott.
A jelenlegi

Gimnasztika a nevelőotthon udvarán

hatvan férőhe-
lyet teljesen

nem használják ki. A fluktuáció állandó jellegű. Néhány
helyet rezerválni kell. Lakói nem kizárólag rossz kör-
nyezetbe került, züllésnek indult vagy támegatásra sze-
rülő leánykák. Az egyik iskolai ifjúságvédelmi megbízott
pl. azért juttatott be két testvért, mert szüleiket vál-
lalatuk, néhány hónapra szovjetunióbeli munkahelyre küld-

te ki. A viselkedési stílus irányításának jellegzetes motívuma a növendékek gyümölcsösben, zöléségesben való foglalkeztatása.

A nevelőetthen társalgója

Ezeknek produktuma hozzájárul az önellátáshoz. Nyáron a Kőszigeti Állami Gazdaságban életkeruknak megfelelő munkára alkalmazták őket. Keresetükből

maguk gazdálkodnak. A hálótermek emeletes ágyait saját készítésű díspárnáik teszik barátságosabbá. Az etthen az iskola és a tanács részéről is látogatott. A személyiségfejlődés ideális keretei a kihelyezett úttörőórsők. Irányítójuk az etthentanács.

A negyében középiskolás nevelőetthen nincs.

Kisegítő /foglalkeztető/ iskola és nevelőetthen Tarhesen, Gyulán és Magyarbánhegyesen működik.

A gondozásban levő gyermekek egy része, születésétől intézetben él. Nélkülözi a családi nevelés pozitívumait. Ott neg-

A Tarhesi Nevelőetthen iskolája

A Gyulai Kisegítő /Foglalkoztató/ Iskola
és Nevelőotthon

tanulhatta volna az együttműködés szabályait. Élményei születhettek volna, amiről beszélni, aminek örülni lehet. De nélkülözték a társadalmat ezen sejtmagvát. Pécsi kezdeményezésre utalunk. A családi modellre épülő, új típusú közösségi élet kialakításához kezdtek. A testvéreket, féltestvéreket, rokonokat összegyűjtik. Megyénkben is meg lehetne tölteni ezt a formát, a szabadságjogokat kiteljesítő, személyiséget érlelő pedagógiai tartalommal.

A svájci Pestalezzi-Kinderdorf pedagógiai alapcéljai közül viszont Battenyán példásan megvalósult: biztosítani kell a gyermekek szellemi-lelki-testi fejlődését; szakmát kell adni a kezükbe. Az optimális körülmények között, a fiúk mindent megkapnak. De mikor elhagyják a nevelőintézményt, úgy érzik, hogy most már egyedül vannak a világban. Megoldást jelenthetne egy utó-

gondozó otthon. Sőt a régi cseportjában is maradhatna a fiatalember. Nagy testvérként a kiadásokhoz is hozzájárulna, mint a jó családban.

A szocialista brigádok időszakos játékenysága és szeretetcsomagjai nemcsak szándékból fakadnak. Ám a tiszteletre érdemes vállalkozások nem képesek pótolni a családot, de a jól működő nevelőintézményeket se.

Egy kormányhatározat a patronáló üzemtől főként műhelyek létesítését, berendezését, korszerűsítését és érte szakemberek átengedését /szakkörvezetés/ kívánja meg. A megyében visszhangra talált ez az elv. Az objektumok felújítását, karbantartását díjmentesen vagy esetleg az önköltség felszámításával végzik a brigádok.

A Minisztertanács 1977. február 28-i ülésén, a nevelőotthonok élelmezési normáinak felemelését határozta el.

Az otthonok nevelőinek a családi életre nevelésben, a szexuális felvilágosításban, az állampolgári jogok és kötelességek vonatkozásában kiemelkedő teljesítményt kell nyújtaniuk. Jól kell ismerniük az 1975-ös módosított általános iskolai osztályfőnöki tantervet.

Az albizottságokhoz jutó visszajelzések többsége szép, demokratikus együttélésre enged következtetni. Nem a gyereket igyekeznek betörni a szervezetbe, hanem ráhangolódni a gyerekekre. A növendékek érzik, hogy a felnőttek bíznak bennük. Játsszák a demokráciát, de halálosan komolyan. Maguk hoznak törvényeket. Mivel a gyermekeket nem „kötelezik” szüntelenül valamire, más-képp látnak a dolgokhoz.

A gyermekvédelmi felügyelők

Békés megyében a gyermekvédelmi felügyelők száma: 9. A megyei gyermek- és ifjúságvédő intézet kötelékébe tartoznak.

Az iskolák illetékesei kapcsolatot tartanak velük. Támogatják őket munkájukban.

A területileg illetékes nevelőszülői felügyelő folyamatosan ellenőrzi a kihelyezett gyermekek nevelését. Figyelmét a segély rendeltetésszerű felhasználására is ki kell terjesztenie. Előfordul, hogy kéres személyiséggű szülők például nem vesznek tanszereket a gyermeknek. Olyankor figyelmeztet, hogy a rendszeres nevelési segély terhére szerezzék be azokat.

A megkérdezett gyermekvédelmi felügyelők nyilatkozatai alapján, a nevelőszülői szerep vállalására arányban a következő motivumok inspirálnak:

- 1./ A gondozási díj pénzgazdálkodási megfentelése /L.1e7.oldali táblázat/ kb 7/1e
- 2./ a magányosság ellensúlyozása kb 2/1e
- 3./ a gyermek szolgálataira való rászorultság kb 1/1e

Tapasztalataink szerint, a „financiális szemléletű” nevelőszülők többsége is méltó a megbízatásra. A felügyelő mindenekelőtti funkciója a segítség. Így pl. gyakorta szükséges, hogy a családi pótlék tekintetében felvilágosítást adjon, illetve az eljárásban közreműködjön.

Gyermekvállaláskor sok egyedülálló nem tudja, hogy egy gyermek után is jogosult családi pótlékra, ha munkaviszonyban áll, vagy saját jogán nyugdíjat élvez. Nem egy csalódásnak vette elejét annak közlése, hogy ipari tanulók után az ösztöndíjra való tekintettel családi pótlékot nem folyósítanak. /1976 július 1. óta a kisebbségben levő nem ösztöndíjasoknak gondozási díj kiegészítés jár attól az üzentől, ahevá szerződek/.

Látogatáskor a gyermekvédelmi felügyelő méretet vesz a növendékről. Ennek alapján teszi meg igénylését a gyulai intézetnél. Ruhaosztásra tavasszal és ősszel kerül sor a helyi tanácsházákon. Az ellátás úttörő-, illetve ifju-gárdista egyenruhára is kiterjed.

A zsebpénz tervezési átlaga pl.1976-ban 20,-Ft volt /felső tagozatos gondozottak esetében/. Ezért is kell az iskoláktól félévenként az előmenetelre vonatkozóan tájékoztatást, illetve jellemzést kérni. Ennek alapján viszonyul ugyanis az egyéni zsebpénz összeg a középértékhez.

A gondozási díjakat is a gyermekvédelmi felelősök számfejtik. /Az intézet átvizsgálja/.

Látogatásai alkalmával általában kéri a nevelőszülőktől a gondozási könyvet /és -lapot/. Konkrét cél lehet pl. tanszer-, iskolaköpeny átadás, küllemi vizsgálat stb./ Korrepetálásra hivatalos helységébe, vagy iskolába hívja össze a rászorulókat.

Tapasztalatairól rendszeresen tájékoztatja felettes hatóságát. Közvetíti az intézet és a nevelőszülő között.

/Természetesen fordított irányban is/. Az ifjúságvédő intézet elsősorban az ő jelzéseik alapján értékeli a nevelőszülők munkáját. Ünnepeles méltatások, megjutalmazások is jórészt ezektől függnék. Ha pl. a nevelőszülő külföldi üdülésre készül vinni a gyermeket, akkor kieszközli a törvényes képviselőnek /t.i. a Gyermekvédő Intézet igazgatójának/ hozzájárulását, az útlevéllal kapcsolatos eljáráshez.

A nevelőszülők kiöregedése megyei jelenség. Ezért tájékoztató, teborzó tevékenységet is kell folytatni. A jogi szabályozottság ismeretében pl. így informál: Előnyös lenne még egy gyermeket idevenni. Ha már ketten lennének, abban az esetben is jár a családi pótlék, ha az egyik ifjú ipari tanuló.

Néhány gyermekvédelmi felügyelő joggal sérelmezi, hogy albizottsági ülésekre sorozatosan nem hívják meg. E kapcsolathány kárvallottjai feltétlenül gyermekek.

A megye nevelési tanácsadó intézetei

Elmebeteg nagyszülő, akitől retteg a gyermek, alkoholista apa, aki szíjjal veri a családot, anya, aki elhagyja gyermekét, beteg, leszázalékelt szülő, aki hermetikusan elzárja gyermekét a külvilágtól, örökbefogadás, amit titkolnak, helett a gyermek régen sejti; a szülők válás előtti veszekedése, idős, ijesztgető nagynéni ...
- Hova vezet az út? Az a jó, ha a nevelési tanácsadóba.

E tanácsadók létesítéséről és működéséről szelő miniszteri utasítás, fontos dokumentum. Szakmai irányelve-

A Békési Nevelési Tanácsadó
személyi ellátottsága munkakör szerint

Megnevezés	Pszi- choló- gus	Peda- gó- gus	Gyógyá- pedagó- gus	Logo- pédus	Orvos	Család- gond- zó	Asszisz- tens admin.	Egyéb	Ösz- szesen
Főfoglalkozású /fő/	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tiszteletdíjas /fő/	1	3	1	-	1	-	1	-	7
Ö s s z e s e n	1	3	1	-	1	-	1	-	7

ket fogalmaz meg.

A szakemberek között
összehangelt tevékenység
folyik.

Az első fázis a diag-
nózis felállítása. Folyik
panaszfelvétel - ha nincs
anamnézis - tesztvizsgálat,
intelligencia- és személyi-
ségvizsgálat, folyamatos
exploráció.

A második fázis, a ta-
nácsadás és a gondozás fel-
adatainak ellátása. A pszi-
chológiai gondozás körébe
tartozik a játék, bábterá-
pia, szerengést eldő, feszült-
séglevezető beszélgetés. /A
pedagógiai gondozás, főként
az iskolákban valósítható
meg, szakkör jellegű foglal-
koztatás, a gátlásos gyermek
aktivizálása stb. formájában/.

Békésen a nevelési ta-
nácsadó 1971 október el.óta
működik, a nagyközségi tanács
vb 5154/1971.sz.intézkedése

Statistikai jelentés

a Nevelési Tanácsadó 1973/74 és 1974/75. tanévi munkájáról

	1973/74		1974/75	
	Összesen	Ebből iskola éretts. vizsg.	Összesen	Ebből iskola éretts. vizsg.
Hány gyermek és szülő jelent meg a nevelési tanácsadóban?	gy. 544 sz. 174	gy. 452 sz. 82	gy. 296 sz. 88	gy. 291 sz. 83
Hányszor foglalkoztak egy-egy gyermekkel?	1-4	1	1-2	1
Mennyi a foglalkozási esetek száma?	626	452	301	291

gy.=gyermek sz.=szülő

Békés, 1975 április 30.

Szabó Ferencné sk.
a Nevelési Tanácsadó Vezetője

/folytatás a 170. oldalról/

alapján. A megyei tanács vb. művelődésügyi osztálya 17.123/1971.ikt.sz. levelében tudomásul vette, majd 33/1973./XII.13/.sz. tanácshatározat engedélyezte működését.

1975 szeptemberében elkészítették a több évre szóló ügyrendet. Ehhez tanévenként ütemterv kapcsolódik. /L.173-174. old./

Oroszháza 1973 elején kezdte meg működését a nevelési tanácsadó. Vezetője néhány évig főállású logopédus volt. Munkatársai ellenben az időben is mellékfoglalkozásban működtek.

Gyakoriak a testvérfeltékenységi ügyek. A közreműködés eredményességének kritériuma, hogy a szülőben sikerül-e a kisebb gyermek iránti részrehajló érzéseket tudatos kontroll alá helyezni.

Az 1977/78-as tanévvel kezdődően már nagyobb létszámban tudják fogadni az intézetbe fordulókat.

A Békés megyei
nevelési tanácsadó intézetek
földrajzi helyzete

Békési Nevelési Tanácsadó Intézet

A feladatok végrehajtásának

ü t e m t e r v e

az 1976/77. tanévi munkaterv alapján

Szeptember

- Szervezési feladatok
- Nev.tan.a. munkarendjéről tájékoztatás az intézményekhez
- 1977-ben tankötelesek /nem óvodások/ kigyűjtése az 1-éves előkészítőbe való bevonás céljából
- Az előző évben kezdett foglalkozások folytatása, a beküldött szülőkkel, gyermekekkel
- Beszédhiba javítás szervezésének segítése
- Korrekciós osztályok látogatása, felmérések
- Szülői értekezleten eü. ped. beszélgetés

Október

- 1977-ben tanköteles korba lépők, családban nevelkedő gyermekek felmérése, előzetes tájékoztató vizsgálata
- A jövőre tankötelesek orvosi vizsgálatának előkészítése, iskolaorvosnak, szemésznek névsorok, óvodákkal egyeztetés
- Vizsgálatok végzése az iskolák igényei alapján

November

- Korrekciós osztályokban tájékoztató látogatás esetleges áttelepítési javaslat érdekében
- Óvodáknak a jellemzési lap kiadása, megbeszélés a nagycsoportot vezető és előkészítőt vezető nevelőkkel

December

- Vizsgálatok, foglalkozások gyermekekkel és szülőkkel az iskolák igényei alapján
- Gyógyped. áttelepítést megelőző vizsgálatok, javaslattétel segítése az iskoláknak
- A volt korrekciós tanulók haladásáról tájékoztató

Január

- Félévi munka értékelése
- Gyógypl. áttelepítést megelőző vizsgálatok, javaslat
- Tájékoztató látogatás az 1-éves előkészítőben
- Vizsgálatok, foglalkozások gyermekekkel és szülőkkel az iskolák igényei alapján
- GyES-ben részesülő anyáknak eü. ped. előadás
- Szülők Akadémiája munkájában részvétel

Február

- Folyamatos vizsgálatok, foglalkozások

Március

- Tanköteles korba lépők vizsgálata az óvodák és előkészítő csop. vezetőjének kérése alapján
- Beíratási kötelezettség teljesítésének ellenőrzésében közreműködés
- 72 órás előkészítő szervezésében közreműködés, a nevelő segítése
- Cigányklubban előadás a tankötelezettségről
- Az 1978-ban tanköteles korba lépők felmérése, /jell.lap.I.része./ az eü. osztály segítségével

Április

- A tankötelesek gyógyp. áttelepítési vizsgálata
- Az iskolaérettség megállapításához szükséges vizsgálatok végrehajtása óvodák és iskolák igényei szerint

Május

- Beiskolázási javaslatokhoz szükséges vizsgálatok elvégzése
- Korrekciós osztályok évvégi felmérésében segítség a nevelőknek az iskolák igényei alapján

Június

- A 72-órás előkészítőn résztvevők isk.érettségi vizsgálata az iskolák igényei alapján
- Beiskolázási javaslati összesítő elkészítése és megküldése az iskoláknak
- Az évi munka összegezése, értékelése; beszámoló készítése a felettes szerveknek.

- - - - -

A Békéscsabai Nevelési Tanácsadó a gyógypedagógiai áthelyező bizottsággal közös szervezésű. 10 hónapon át működik. Vidékiek számára is könnyen megközelíthető. /A központi autóbuszpályaudvarral szemben/. De fogadóórát csak csütörtökön, 15-18^h tart. Vezetője, alsó tagozatos szakfelügyelő. Mellette működik még egy tanító, gyógypedagógus és gyermekorvos. A lelki vizsgálatokat és gyógyítást, a gyulai gyermek- és ifjúságvédő intézet főhivatású pszichológusa látja el.

Gyulán most van szervezés alatt a tanácsadó.

Külföldön a megfelelő intézmények állományába védőnő is tartozik. Hazánkban helyét pedagógus tölti be. A családgondozói munkát jól ellátja, mivel korrigáló nevelésről van szó. Eddig a gyakorló nevelők a szociálpedagógust gyakran arra kívánták rábírni, hogy a problémás növendéket vegye állami gondozásba. Újabban az együttes útkeresés dominál.

Ha szükséges, a pszichológus is „házhoz megy.” Különösen a korrekciós osztályokban van dolga. Túlkoros és felmentett óvodásokat is látogat. Az iskolaérettségi vizsgálat, szinte olyan gyermekvédelmi szűrés. Vizsgálati lapon jelzi az iskolának, ha az illető gyermeknél valamire különös tekintettel kell lenni.

A felderítés a szomatikusan- és mentálisan retardált gyermekeket kutatja.

A problémák zöme a családi neveléssel, a szülők alacsonyfokú képzettségével összefüggésben jelentkeznek. A megelőzés a gyermeki személyiségtörzslések, antiszoci-

ális, kriminális zavarok elhárítását célozza. A nevelési tanácsadók a vizsgálati- és informatív eredményeket bizalmasan és szolgálati titokként kezelik.

Nem minden előkészítő csoport vezetője jelzi időben a problémás gyermekeket. Így történhetett, hogy április második felében végzett helyszíni vizsgálatkor is találtak olyan gyermekeket, akiknek áthelyező bizottsági elbírálása indokolt lett volna.

A gyámhatósági-albizottsági sugalmazás mágiája nem mindig elégséges. Szívesen irányítanak nevelési tanácsadó intézethez. De azok bizarr, regionális telepítettségűek. /L.172. old./ Így előfordul, hogy távoli lakhelyű szülők közlekedési nehézségek miatt elállnak a szolgáltatás igénybevételétől.

Az önálló nevelési tanácsadók ügyfelei nem elnebeteg gyermekek. Többnyire olyanek, akik csak lelki krízis állapotában vannak.

Azoknak a kezelése, akiknek magatartászavarai organikus eredetűek, szakorvosi feladat.

Békés megyében gyermekideggondozó intézet nincs. Hiánya nagyon érződik. A figyelmet már az által is eszlatná, hogy családi ház jellegű lenne. Egy ilyen zárt osztály nélküli intézmény jól szolgálná a szocializációt. Nappal itt lenne a gyermek, az éjszakát pedig esetleg rokonnál tölthetné. A gondozásra szoruló gyermekeket e térségben a felnőttek ideggondozóiba utalják be.

A megyei tanács vb. most olyan határozatot készül hozni, hogy a békéscsabai nevelési tanácsadót gyermek-

idegrendező részleggel egészíti ki. Ez persze tárcaközi kérdés. A megyei gyermekvédelmi felügyelet nem is tervez ilyen fuziót. Sőt a nevelési tanácsadókat is - a már említett ek miatt - területileg diszpergálni törekszik.

A falvakban csak általános orvosok praktizálnak. A gyógyszerfogyasztás alakulásából kitűnik, hogy nagy mértékben rendelnek gyermekeknek is nyugtatókat. Pedig mindenek előtt pszichoterápiás eljárások lehetnének célravezetőek. Körzeti orvosok metodikai felkészültsége ehhez nem elegendő. Jóllehet neurótikus esetekkel is találkoznak.

A pártfogói tevékenység

A hetvenes évek elején parancsoló követelményként megalakult a hivatásos pártfogók hálózata.

A züllésnek indult gyermekekkel érzelmi kontaktust létesítenek. Enélkül nem nyilvánulnak meg a maguk igazi valójában. Még kevésbé fogadják el belső ellenállás nélkül, amit számára sugalmazni szeretnének.

Az ifjú személyiségét a maga környezetfaktoraival való kölcsönös viszonyában kell nézniök. A fiatalok valamely társadalmi réteghez, nem-, s „viharsarki” relációban nem utolsó sorban - nemzeti csoportokhoz tartoznak. Különböző életfeltételekkel és normarendszerekkel találják magukat szemben.

Általában több negatívum együttes jelenlétéről van szó. A pártfogóknak missziójukban igen körültekintőek-

nek kell lenniök, hogy a halmazatot reális arányaiban tárhassák fel.

A hivatásos pártfogók

<u>Állomáshelyei</u>	<u>Illetékességi körzetük</u>
Szeghalom	Szeghalom nagyközség és a Szeghalmi Járás
Gyula	Gyula-város és a Gyulai Járás
Orosháza	Orosháza-város és környéke az Orosházi Járás Szarvas-város és a Szarvasi Járás
Békéscsaba	Békéscsaba-város és környéke Békés-város és környéke
Mezőkevácsháza	Mezőkevácsháza nagyközség és a Mezőkevácsházi Járás

/A körzetek nem esnek pontosan egybe, a közigazgatási egységekkel/.

A fiatalok hivatásos pártfogói a Békés megyei Gyermek- és Ifjúságvédő Intézethez tartoznak. Pedagógus végzettséggel rendelkeznek. Kapcsolatban vannak a felnőtt hivatásos pártfogójával is, aki szintén Gyulán, a megyei bíróságon működik. Erre a tényre kellene gondolni azoknak a gyámügyi vezetőknek, akik észrevételezik, hogy a fiatalok pártfogói között jogi végzettségű személy ez idő szerint nincs.

M.B., Békés városkörnyéki községeinek esetében a fiatalok utógondozása megszervezésének nehézségei miatt panaszkodik. A fiatalok többnyire nem ott

dolgozik, ahol lakik. Az a tény, hogy falusi viszonyok között kisebb a munkalehetőség, a pártfogói munka szempontjából nem tekinthető előnynek. Jó viszont a kisközségekben az, hogy zártságuk, egyes pozitív erkölcsi szokásokat és jó emberi kapcsolatokat erősebben őriznek.

A megyeszékhelyen 1974 első felében a fiatalok felügyeletének 57%-át, társadalmi pártfogók látták el.^X Az utóbbi években viszont az utógondozottak felügyeletét kivétel nélkül hivatásos pártfogó látja el. Az ő gondjaira vannak bízva a próbára bocsátottak, a felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték, a javító-nevelő intézetből ideiglenesen elbocsátottak. Mindenesetre, az utógondozói tevékenység társadalmasítására nagyobb az elvárás. Addig nem remélhető észrevehető fordulat, amíg a szervezésre se jut elég idő. Kíváncsú a KISZ-szervezet intenzívebb részvállalása. Egy tizennyolc éves fiú így ajánlkozott: „Ha találnának olyan fórumot, amely alapos oktatásban részesítene ... szívesen munkálkodnék e területen.”

A hivatásos pártfogói felügyelet azonban statisztikai átlagban, vitathatatlanul hatásosabb. Az ő keze közül kikerülteknek általában nem akad többé dolga a rendőrséggel. Ez is azt példázza, hogy jó, ha a hivatásos pártfogó ténykedése megelőzi a társadalmi patronálást.

Az utógondozásra szerült fiatalok zömének érdeklődési körét nehéz felismerni.

^X Dr Jávorcsik Sándor gyámügyi főelőadó /Békcscsaba/ közlése alapján

A visszaeső bűnelkövetők száma alacsony. Békésen és a hozzátartozó közösségekben pl. 1976-ban nem is volt ilyenre példa. Csupán egy fiatalkorú állt védő-óvintézkedésként megelőző pártfogói felügyelet alatt. A bíróság M.J. gyógyító nevelését rendelte el. Ennek az ifjúnak szülei és egyéb körülményei nem alkalmasak arra, hogy ott nevelkedjen. Az ilyenek helyzete aggályos az intézetből való szabadulás után is.

A pártfogók előtt sok kauzalitás világosodik meg. Ny.F. fiatalról pl. kiderült, hogy bűncselekményét munkatársak káros befolyása alatt követte el. Brigádtársai biztatására hozott el munkahelyéről nagyobb mennyiségű kalcium-karbidot. Ő maga gyakorlatilag nem tudta hasznát venni. Idősebb szaktársai tudták volna felhasználni. De erre már nem került sor. A nyomonzés során a műhelykollektíva idősebb tagjai a bűncselekmény elkövetésétől elzárkóztak. Így a fiatal fiú viselte a következményeket. Természetes, hogy megváltozott benne a felnőttekről alkotott korábbi véleménye. A jóindulatú közeledést is fenntartással fogadja. Bizalmatlan. Mentalitására következtethetünk abból, hogy az utógondozási próbaidőt eredményesen állta ki. A némileg „jeges dac” ellenére is a meghatározott magatartási szabályokat igyekezett betartani. Itt a szülők is segítségére voltak abban, hogy a próbaidő kifogás nélkül teljen el.

A fiatalkorúak bírósága által gyámhatósági utógondozásra utalt bűnelkövetők száma az egész megyében 1976-ban 87 fő volt. Ebből a békéscsabaiak nagy része-

sedését a gyámügyi csoport, főként a nagy átmenő forgalomból adódó szituációknak tudja be.

Az utógondozásban a legfontosabb tartalmi feladat az antiszociális magatartás megváltoztatása. Miklya Béla, Békéscsaba-város hivatásos pártfogója, a cél érdekében az üzemeknél, vállalatoknál és intézményeknél szervező tevékenységet folytat. Felhívja a figyelmet azokra az elvi határozatokra, amelyek hangsúlyt helyeznek az ifjúsággal való törődésre. Hivatkozik pl. az ifjúsági törvényre, a családjogi törvényre. El is érte, hogy mindenütt vannak aktív segítőtársai. Néhol a Kommunista Ifjúsági Szövetség üzemi bizottsága a javítva-nevelő intézetből vagy börtönből szabadult fiatalok munkába állítását segíti elő. Egy-egy közmegebecsülésben álló szakmunkást kérnek fel, hogy szakmai tanácsokkal, nevelő munkával segítse elő az ifjúmunkásnak a beilleszkedését, önbizalmának visszanyerését. De kívánatos, hogy az üzemen kívüli életét is figyelemmel kísérjék és segítsék az össznépi szocializációt is.

A gyermek- és ifjúságvédő intézettel kapott leggyakoribb feladat a rendszeres nevelési segélyezés kérdéseinek megítélése.

A bíróságok és a hivatásos pártfogók kapcsolatának kérdése rendezetlen. Továbbra se eléggé körvonalazott a rendőrséggel való együttműködés. Az átfedések és ellentmondások kiküszöbölésére kétoldalian törekszenek. Békéscsabán és Békésen Miklya évente kétszer egyeztetési anyagát, a városi rendőrkapitányság ifjúságvédelmi elő-

adójával. Több más körzetben is tapasztalható hasonló gyakerlat. A kölcsönös tájékozódás pótolhatatlan. Így kerülhető el olyanoknak a gyakori ellenőrzése, akiknél az nem indokolt. Viszont nem maradnak ki a megfigyelés alól azok, akik magatartásának kontrolljához, a pártfogó egyedül kevés. Szükség esetén az utógondozottakra az önkéntes rendőrök figyelmét is felhívják.

A hivatásos pártfogók nehéz viszonyok között végzik munkájukat. A sok utazás, szervezés, nagy igénybevételt jelent. Az utiáttalány fizetésének ügye rendezetlen.

Mostohasorsúak a hovatartozást illetően is. 5 körzetben vannak szétszórva, s nem érzik az intézethez tartozást. Amilyen közösségen kívüli közösségről van szó. Szeretnék, ha gondjaikat gyakrabban meghallgatnák. Az 1975-ben kiadott 4649-7/75.sz. gyámügyi körlevél pontosította feladataikat. Ezáltal munkájukat is némileg megszaporította.

A továbbiakban a társadalmi pártfogókat helyezzük előtérbe.

A társadalmi pártfogó feladata

„Vannak olyan gyermekek, akiknek magatartása még nem felel meg mindenben a társadalmi normáknak. Ezért a gyámhatóság pártfogó segítségével biztosítja helyesirányú fejlődésüket. A pártfogó gyermekszerető, nevelésre alkalmas és köztisztelőtben álló dolgozó legyen. Feladata, hogy a felügyeletére bízott kiskorú gyermek helyesirányú erkölcsi fejlődését előmozdítsa - és szükség esetén - a gondviselőt nevelési tevékenységében támogatja. Az üzemi, valamint a területi gyermek- és ifjúságvédelemnek, végső soron társadalmunknak nagy érdeke fűződik ahhoz, hogy az üzemek gazdasági vezetői,

de főként az üzemi, vállalati, és szövetkezeti egység társadalmi szervezetei ösztönözzék alkalmas delgozókat feladat vállalására. A pártfogói tevékenységet vállaló delgozók a közösségi, nagyközségi gyámhatóságok vezetőinél jelentkezzenek a feladat ellátására."X

A társadalmi pártfogók ismeretlen terepen, kezdeti rögtönzéseken és kikerülhetetlen botlásokon át jutnak el az átgondolt, kiérlelt érdekvédelmi akciókig. Ifjúságvédelmi tevékenységüknek prekoncepciótól mentesnek, tárgyilagosnak, felelősségteljesnek és ellenőrzöttnek kell lennie.

Nyilvánvalóvá vált, hogy a számszerűség fekeztésén túl fontos feladat a társadalmi pártfogók szakmai felkészültségének javítása. A Békéscsabai 611.sz. Iparitanulói Intézetben, 1974 február 21-én pártfogói tapasztalatcsere volt. Erre az alkalomra, az iskola társadalmi pártfogóin kívül két üzem, a Vasipari Szövetkezet és a Forgácselő Szerszámgépgyár patronálói is meghívást kaptak.

Zsádányban a társadalmi pártfogókat az ülésekre meghívják és a munkába bevonják. „A Járási /t.i.szeghalmi/ Hivatal Művelődésügyi Osztálya, állandó patronálót jelölt ki a községbe. Az ülésekre meghívót kap és azeken általában részt vesz."XX

X Az Országos Gyermekevédelmi Munkabizottságnak, a gyermek- és ifjúságvédelmet segítő, vállalati és szövetkezeti patronálási megvalósításának továbbfejlesztésére vonatkozó 39,960./1972.VII.számú ajánlásából.

XX Nagy Istvánné, a zsádányi szakigazgatási szerv vezetőjének közlése alapján.

A Békési Gimnázium és Szakközépiskola ifjúságvédelmi alanyaira nézve a pártfogói ügyelet, a tanuló otthonában történő időnkénti ellenőrzésre irányul. E-lőmenetele felől érdeklődnek. A tanártestületnek társadalmi pártfogó tagja nincs.^X

A Békéscsabai Rózsa Ferenc Gimnázium és Szakközépiskolában 1975-ben volt utóljára pártfogolt tanuló. A patróna maga az osztályfőnöknő volt. 1976-ban a növendék kimaradt. Tanulmányait a szakmunkásképzőben folytatta, ahol oktatóját nevezték ki pártfogójának. A tanári karnak társadalmi pártfogó tagja jelenleg nincs.^{XX}

A Vésztői Szabó Pál Gimnáziumban utoljára az 1974/75-ös tanévben volt pedagógus társadalmi pártfogó.

A fenti néhány példa azt mutatja, hogy az iskolai patronátus némi fogalomzavarral küzd. Helyesebben eléggé heterogén. Az oktatási intézménynek nyugtalanul és érzékenyen kell reagálnia az élet által felvetett problémákra. Semmiképpen se szabad a jól szituált diákok eredményeinek fényében sütkéreznie.

A társadalmi pártfogókban az ifjúságvédelemben való aktivitás szenvedélye lobog. Olyasféle hobby ez, amely egyéni és köztisztesség dolga. Ezek a nyüzsgő, ügybuzgó emberek olyan társadalmi ifjúságpolitikusok, akikben sajátos ötvözésű hivatástudat él. Munkabírók és

^X Kecser Jánosné, iskolai ifjúságvédelmi megbízott írásbeli közlése alapján

^{XX} Dr. Demekes Tamásné, tanár írásbeli közlése alapján

idegileg is edzettek. Politikai ismereteik, életbölcseletük alapján szinte élvezik a társadalmi munkát. Nő-pártfogó esetében, családi feszültséget is okozott már, hogy a férj kényelme és családfői rangja, cserbát szenvedett. A feleség meg éppen amilyen világmegváltót lát pártfogó-férjében, aki nem sok időt hagy a magánéletére.

Am a konfliktusok nem törvényszerűek. A szocialista társadalom az, amely a nép széles körei számára, szinte tömegesítette, a közéletben való részvétel lehetőségét. Nem világmegváltókról van szó, hanem olyan személyekről, akik közelebb hozzák a magán- és a közélet szféráit. Bertold Brecht verssorai illenek rájuk: „Jobbá teszik azt, aki rájuk néz és - azt, kire néznek.”

Vannak szép családi életű lokálpatrióták, akik a bizottságokban, az ifjúságvédelmi munkában, érzelengazdag felelősséggel állnak a fiatalok mellé. Jókai hófehér szerelmi históriái talán a romantikát némileg tovább éltetik. De aligha formálják egy mai fiatal szerelemeszményét. A magára hagyott fiúnak, leánynak etikai megfontoltság mellett választ kell adni azokra a kérdésekre, melyeket saját teste, és az éjszakák sötétje tesz fel nyugtalanítóan.

Békés megyében se kevés azonban, azoknak a száma, akiket a kispolgári jólét, vagy általános és politikai műveltségük hiánya miatt, nemigen érdekelnek gyermekvédelmi ügyek.

Másoknál a felgyorsult életben, nincs arányban az érzelmi élet, értelmi világukkal. A drasztikus gyermek-

sorsok hardezői iránt, kevés a hideg ész. Ehhez meleg szív is kell.

A társadalmi pártfogók közvetlenül végzett nevelőtevékenysége jó. Egyetlen hiányosság - kevés kivételtől eltekintve - meggyeszte, hogy véleményüket, tapasztalataikat, észrevételeiket nem szívesen vetik papírra. A feladatokkal együtt járó írásos jelentéseket, nem mindig készítik el időre. /Ilyenkor személyes beszélgetés után, többnyire hivatásos pártfogók írják meg a jelentéseket./

Magától a családlátogatástól nem húzódoznak. Agyukban fel vannak térképezve azok a gyermekek, akiknek ki-
jutott a családi élet mostohaságából. Látják, hogy az érzelmi, erkölcsi fejlődés mennyire megsínyli a környezet szeretetlenségét, érdektelenségét. Néhány békéscsabaiban nem hivatásos pártfogó szerint a gyermekkor szeretetsugárzás hiánya seha ki nem gyógyítható sérüléseket okoz a személyiségben. Vannak, akik ilyen mértékben nem általánosítanak vizitációs élményeikből. Pedagógiai érzékük instruálja, hogy az se mellékes: örökletesen mennyire erős vagy gyenge a gyermek idegrendszere.

A 187. oldalon bemutatjuk Ecsegefalva, Endrőd, Füzesgyarmat, Gyoma, Kertészsziget, Körösladány, Körösnagyharsány, Szeghalom, Vésztő, Zsadány helységek ifjúságvédelmi célú összegzett családlátogatásait.

C s a l á d l á t o g a t á s o k

Évek Bontás	1971	1972	1973	1974	1975	1976
Pártfegők részéről	60	152	110	253	305	247
A gyámügyi elő- adó részéről	604	702	870	820	828	837
A tanács vb. ap- parátus más tag- ja részéről	3	4	3	4	3	5
Az államigazgatás több tagja részé- ről	2	1	1	3	2	2
Tanács vb-i-akta- tásügyi közös lá- togatás	21	21	20	15	19	23
Az albizottság tag- jai részéről	92	140	162	235	198	279

/Mivel az adatszolgáltató hatóságok száma 10,
a helységenkénti átlag megadásától eltekintettünk/.

Társadalmi szervek az ifjúságvédelem szolgálá-
tában

Viszonylag hosszú ideig vállalnia kell az egész tár-
sadalomnak - anyagi és egyéb konzekvenciáival együtt - a
talajukat vesztett gyermekek megsegítését.

Sűrűn italeozgó férj garázdálkodása, a család kere-
teinek felbomlása, a kiskorú gyermekek nem megfelelő gon-

dezésa ... Mit tegyen ilyenkor egy tanácsstag? Ha „béke-bírónak” hívják egy viszálykodáshoz, beavatkozása nagy tapintatot igényel. Közreműködésének határt szab az a tény, hogy megbízatása a közérdekű ügyek képviseletére szól. A választók magánügyeibe való beavatkozásra nincs felhatalmazása. Hatósági szerepkört nem igényelhet magának. A leghelyesebb tisztába jönni a tényekkel, a valóságos helyzettel. Adhat tanácsot, útbaigazítást. Kiskorúak veszélyeztetettségével összefüggő problémák esetén legjobb, ha a szakigazgatási szerv vezetőjét keresi meg. Konzultál vele vagy illetékes beosztottjával a további eljárás dolgában. A gyermek- és ifjúságvédelmi albizottságot a tanácsstagok általában szintén fontos tevékenységet végző társadalmi szervnek tekintik.

Sok és szép feladatuk van a helyi hazafias népfrent-bizottságoknak. A társadalom széles rétegeire támaszkodva a leginkább hivatottak a problémák megoldására.

Tehermentesíthetik pl. a hivatásos pártfogót, a felmentett tanköteles kiskorúak látogatásában. Segítenek abban, hogy vizsgakötelezettségüknek eleget tegyenek. A szervező a bizottság körzeti ifjúságpolitikai munkacsoportja.

Kaszaperen, Békéssámszenban, Gáderesen a népfrent hívta össze a szülők ankétját. Megvitatták és elosztották a gyermekvédelmi feladatokat.

Az iskolai rendtartások rögzítik a népfrentszervekkel való együttműködés biztosítását. A Hazafias Népfrent területileg illetékes szervei segítik a szülők nevelési kultúrájának fejlesztését. Az együttműködés alapját, a

kölcsönösen elfogadott teendőket általában szocialista szerződésben rögzítik.

A népfrentbizottságok sok helyütt vonták be a szülői munkaközösségeket a veszélyeztetett gyermekek meg-
alapezotabb pályairányításának munkájába. Az utóbbi esz-
tenőekben sikerült erősíteni azt a szemléletet, hogy a
szülők szervezett bevonása az iskola életébe a szecia-
lista demokrácia kiszélesítését segíti. Sok anya, apa kész-
ségesen bekapcsolódik pl. a veszélyeztetett gyermekek kör-
nyezetének megelőző jellegű helyszínelésébe. A Hazafias
Népfrent VI.kongresszusának megállapítása szerint a Szü-
lői Munkaközösség marxista és keresztény tagjai jól e-
gyüttműködhetnek a családi élet tisztasága érdekében.

A népfrent- és a tanácsszervek kezdeményezésével
valósult meg:

- Ecseghalván a Házi betegápolás - előadássorozat,
- Kertészszigeten az Anyák iskolája - előadássero-
zat.

A fenti esetekben a közvetlen szervező a védőnő
volt.

Ifjúsági vöröskeresztes csoportok kísérik figyelem-
mel az általános és középiskolákban a veszélyeztetett
tanulók helyzetét. Pl. az ifjúsági szervezet megbízásá-
ból segítik őket tanulmányi téren is. A vöröskereszt ar-
ra törekszik, hogy azok a KISZ-ből „kinőtt” fiatalok, a-
kik nem tartoznak se párthoz, se szakszervezethez, kebe-
lében fejthessenek ki tömegszervezeti munkát. Ezzel el-
sősorban a társadalom perifériális zónájában helyengő if-

jakra gondolnak.

Ha területi alapszervből valaki egy veszélyhelyzetet felismer, jelzi a gyermek- és családvédelmi felelősön, az elnökön, a körzeti orvoson stb. keresztül, a városi-, járási vöröskeresztszervezet titkárának. Az ügyről azután tudomást szerez a gyámhatóság.

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulatnak nagy érdemei vannak a nézetváltásban. Mennél inkább gyermekköz-pontúvá sikerül alakítani a társadalmi szemléletét, annál hatásosabb lesz a gyermek- és ifjúságvédelmi munka. A TIT egyik célja, hogy a fiatalok nevelése, a születésüktől kezdve felnőtté válásukig, minden ember szívügye legyen. Az értelmiségi klubok műsorából e helyt kiemeljük a Sarkadon 1978 január 20-án megtartott Az értelmiség szerepe a cigányság tudati szintjének emelésében, asszimilációjában című és a Békésen 1978. február 6-án megtartott A helyes és helytelen szülői magatartásformák című előadásokat. /Az előadók Dr.Kozák Istvánné, illetve Bóke Gyula voltak/.

Megyei volumenben több száz aktivista dolgozik a gyermekvédelemben. Még többre volna szükség. Jórészt a szakszervezeti bizottságokon működik, lesz-e több.

Rajtuk kívül mások is segíthetnek a maguk területén. A lehetőségek még nincsenek teljesen kiaknázva. Ha megszűnnek az elvétve még fellelhető párhuzamosságok és a formalizmus, akkor tovább lépünk. Tul vagyunk már azon a perióduson, amely az egyszer és mindenkorra megteremthető utópisztikus elméletével próbálta lezárni a történelmet.

Igy az ifjúságvédelmi ténykedések szükségességét se fogja teljesen kioltani az idő. De határozottan szembe kell szállnunk az illuzórikus pesszimizmussal. Arra törekszünk, hogy a lehető legteljesebb mértékben kiaknázzuk a szülőkre irányuló nevelő lehetőségeket. A család az a közösség, amely a legerősebben befolyásolja a gyermekeket abban, hogy hogyan fogadják a máshonnan érkező hatásokat. Ehhez a családi élet „nyitottsága” szükséges.

Megyeszerte működik a szülők akadémiaja. A dolgozat keretei nem engedik az előadássorozatok tematikájának ismertetését. Csak mezőberényi példákra hivatkozunk. 1976. november 16-án Pályaválasztásról szülőknek című és 1977 április 19-én A család és az iskola nevelési eljárásainak összhangja című előadásokra utalunk. /Előbbi Dr. Kincses László, az utóbbit disszertáló tartotta/.

Újra és újra megismétlődik a nagy belső konfliktus. A résztvevők közül azok hiányoznak, akiknek a jelenléte a legkívánatosabb lenne. A szülői munkaközösség viszont csak ott kapcsolódik be a mozgósításba, ahol a nevelői kar komolyan veszi a demokráciát. Mellőzve az ex katedra kinyilatkoztatásokat, egyenrangú partnernek tekinti a szülői testületet. A tanév eleji választásokon nem formális követelményeknek tesznek eleget, hanem munkatársakat választanak meg. Így nemcsak a szülői értekezleteken találkoznak velük. Elérhetők az ifjúságvédelmi feladatok megbeszélésekor és végzésekor is.

Az üzemek ifjúságvédelmi tevékenysége

Olyan üzemekben, ahol nem hunynak szemet a hibák felett, de a fiatalok komolyan veszik, ott meg is felel a bizalomnak. Azeknek a dolgozóknak a munkálkodása eredményes, akik az ifjúság kérdéseivel nem absztrakt módon, hanem rétegmegközelítés alapján foglalkoznak.

A Mezőberényi Tanács VB 12 helybeli üzemhez, vállalatához, szervezetéhez az alábbi szövegű felkérést intézte:

„A Községi Tanács Végrehajtó Bizottsága kéri t.Címet, hogy a községi tanácsban belül működő Gyermek- és Ifjúságvédelmi Albizottságba a dolgozók közül egy tagot szíveskedjék megjelölni.

A kijelölt aktív feladata lesz, hogy a község vagy üzem területén mutatkozó, gyermek- és ifjúság ellen felmerülő problémákat az albizottságnak jelentse, valamint az albizottság munkáját támogassa.

Kérem, hogy a kijelölt dolgozóval való elbeszélgetés után annak nevét, lakcímét a Községi Tanács VB-nak -ig közölje.”

Mezőberény

R.M. sk.
albizottság elnöke

Sch.Gy.sk.
vb. elnök

A termelő-, szolgáltató egységek többsége - ha nem is rendszeresen - képviselteti magát a tanácsi albizottságban.

Azokban az üzemekben, ahol megalakult az ifjúságvédelmi bizottság, ott konkrét intézkedések is születtek a fiatalok védelmére. Könnyűitenek munkájukon, szórakozásukról is gondoskodnak.

A Békéscsabai Felvonógyárban ifjúsági szocialista brigád foglalkozik a veszélyeztetett fiatalokkal.

„Elismeréssel kell szólni a Békéscsabai Hűtőházban folyó ifjúságvédelmi munkáról. Baukóné, Kállai Edit nagyon lelkiismeretesen és jó pedagógiai érzékkel foglalkozik a rábízott fiatalokkal.”^x

Több helyen a fiatalok részére klubokat is létrehoztak. A megyeszékhely vállalati ifjúságvédelmi helyzetéről felmérő lapok útján tájékozódnak. A békéscsabai városi tanács művelődésügyi osztálya és ifjúságvédelmi albizottsága időnként előadói konferenciát, ifjúságvédelmi ankétot is rendez.

Endrődön Ifjúsági Vitakör, Aktivisták Köre, Kilián-kör működik. /Ezek üzenekénti bontásától eltekintünk/.

A Gyomai Háziipari Szövetkezet szocialista brigádja szerződés nélkül, évek óta patronálja R.J.félfárva kiskerut. Betétkönyvet nyitottak részére. A brigádtagek minden hónapban pénzt helyeznek el benne. Úgy döntöttek, hogy a fiatal 18.életévének betöltése után adják át patronáltjuknak.

A Mezőberényi Faipari Szövetkezet a Körös partján hétvégi házakat építtetett. Az ifjúságvédelmi megbízott kieszközli, hogy ezek igénybevételénél az ifjú dolgozókat részesítsék előnyben. Minden nyáron táborba viszik a rászoruló fiatalokat, önköltséges alapon Mátraszentlászlóra.

Egy szeghalmi üzem szocialista brigádja együttműködési szerződést kötött a Dévaványai Nevelőotthonnal

^x Dr.Jávorcsik Sándor, a Békés Megyei Tanács VB. Gyámügyi Csoportja főelőadójának 1976 évi jelentéséből.

Több üzem ad július végéig beiskolázási segélyt. Így az akkori 20%-os papírkereskedelmi ármérséklés is fokozza az összeg tanszervásárló erejét.

Az Oresházi Üveggyár a három, vagy annál több gyermekes dolgozó részére, havonként és gyermekenként 50,-Ft -ot fizet nevelési segély címén.

Egyes munkáskollektívák kimagaslóan kiveszik részüket az ifjúságvédelem társadalmi feladataiból. Magyarbányágyesen az egyik szocialista brigád, egy sokgyermekes családnak segít házának felépítésében.

A brigádtagek emberi megítélésében az öntevékeny munkát nem mindenütt veszik eléggé figyelembe. Pedig ez előfeltétele az üzemben dolgozó fiatalokkal való törődés kiterjesztésének is. Vannak ifjúmunkások, akik csalódnak első munkahelyükben. S ha az otthon ért csalódásra „rádupláz” a munkahely, kire marad akkor bajával a fiú vagy a leány? Még vannak csökevényei az állami gondozottakkal szembeni üzemi diszkriminációnak is.

Az idősebb dolgozók között vannak, akik úgy nyilatkoznak az ifjúságról, hogy kercsesul, élvhajhász, nem tiszteli az öregeket... A nemzedékek viszonylatában a viselkedést, az öltözködést, a frizurát, stb. illetően mindig vannak ellentétek. A rugalmasan haladó szellemű törzsgárdatagek aszerint ítélnék, hogy patronáltjuk hogyan teljesíti alapvető kötelességeit, hogyan termel és dolgozik, hogyan foglal állást a társadalmi kérdésekben.

Számos munkahelyen ismerték fel a társadalmi bíróságok szükségességét. A gyermeknevelésben fellelhető mulasz-

tások egy része csupán erkölcsi elmarasztalást igényel. A munkamenet megegyezik a hívatásos bíróságokéval. /Idézés, tanúkihallgatás, tárgyalás, jegyzőkönyvvezetés, határozathozatal./ Igazában viszont szankció nincs a kezükben, csak figyelmeztetnek. /„Látszathíróságok”/ Előfordul, hogy az ügyességről ide vándorolnak a kisebb ifjúság elleni vétségek: döntsön a kollektíva. A tárgyalás nyilvános. A határozat a közvéleményt summázza.

A társadalmi bíróságok segítségét például az ipari tanulók nevelésében is hasznosítani lehet. A közösség részszavó véleménye többnyire hatásos. Új rendelkezések értelmében a szocialista brigádok is „ítélkezhetnek.” /De mandátumuk az adott eset után lejár/.

A gyermekvédelmi üzemi- és szövetkezeti patronálás kérdéseivel az Országgyűlés Kulturális Bizottsága is foglalkozott.

A Békés megyei Pályaválasztási Tanácsadó Intézet

Korunkban már nélkülözhetetlen, hogy a fiatalok intézményes segítséget kapjanak, a nekik leginkább megfelelő élethivatás megválasztásához. Ezt szolgálja a pályaválasztási tanácsadás és a pályaalakalmassági vizsgálat.

Ezeknek a gyámhatósággal és az egész intézményrendszerrel való korrelációja az egyénnek és a társadalomnak közös érdeke. Teljes egyezés aligha érhető el az egyéni törekvések és a társadalom szükségletei között. De az reális célkitűzés, hogy minél kevesebb legyen az olyan fiatal, akinek örömtelen vagy éppen terhes a választott pálya.

Előbb-utóbb minden fiatal belátja a tudás termelő-erővé válását. A tudományos és technikai forradalom jó-
részt műszaki folyamat. De elválaszthatatlan kísérője a
gazdasági- és társadalmi fejlődés. Ezek között az intézet
is hivatott a hídverésre.

A képzettség és a termelés távolságáról szólva egye-
sek a békés megyei feudális hagyatékot emlegetik. De már
gyorsan hozza be ipari lemaradását a térség. A technikai
szintet jelző skála két vége, a kézműipar és az automati-
zálás között azonban nagy a különbség. Mindezt figyelembe
véve a pályaválasztási tanácsadónak szakmaismertetési,
az ifjúságvédelmi szervezetnek szociológiai tekintetben kell
a növendékeket segíteniök. Szükséges ismerni azokat a
mechanizmusokat, amelyek az itteni konkrét viszonyok kö-

A Békés megyei
Pályaválasztási Tanácsadó Intézet
látképe

zött az ifjúság-
védelmi alanyok
motivációját ala-
kítják.

A pályavá-
lasztási tanács-
adás a fővárosban
kezdődött el. Az
1.29/1971./VII.3./
sz.kormányhatáro-
zat eredményeként.

Békéscsabán is létrehozták a tanácsadó intézetet. Szak-
mai irányítása a Munkaügyi Minisztérium feladata.

Azt, hogy a gyermek milyen életpályára készüljön, az

némelykor a gyámhatóság, az albizottság gondja is. Mindenek előtt a felügyeletet elhanyagoló szülők miatt. Az ifjú hajlamainak, testi és értelmi képességeinek és egyéb körülményeinek megítélése a lelkiismeretlen szülő részéről nem mindig tárgyilagos. A családjogi törvény 78.§./2/ értelmében a tizenhatodik életévét betöltött ifjú a szülő hozzájárulása nélkül is létesíthet munkaviszonyt, vagy szervezetzeti tagsági viszonyt. De akár gyermek, akár ifjú vergődik elhagyatottságában, istápolni kell. Am sokáig a beiskolázási keretszámok, a munkahelyek, a felvételi esélyek hiányos ismeretében - szójtékkal élve - tanácstalanok voltak a tanácsok. A „Békés megyei tanulók pályaválasztási kézikönyve“-it a megyei pályaválasztási tanácsadó adja ki. Említést érdemelnek a megyei tanács vb munkaügyi osztályával kooperációban szerkesztett gyári különkiadások is.

A tanácsadó
emblémája

A szülői munkaközösségi elnökök, iskolaigazgatók, a hátrányos helyzetben levő és veszélyeztetett gyermekek előtt meggyeszerre rávilágítanak a szakmunkáspálya társadalmi rangjára. Még hatásosabb a fizikai munka méltányos megbecsülésére utalás.

Egy 1974-es felmérés szerint a megyében közel száz normál iskolai ,nyolcadikos ifjúságvédelmi alanynak volt

A Pályaválasztási Tanácsadó Intézet
orvosi rendelője

pályaválasztási
lehetőséget le-
szűkítő fegya-
tékossága. Má-
soknál a poten-
ciálisan megle-
vő adottság
csak ritkán ben-
tekezhathat ki. A
cigánytanulók kö-
réről kevés te-

hetséges növenőket jeleztek az iskolák. Azoknál is első-
sorban manuális, másodsorban művészi /zenei irányú/ tehet-
séget állapítottak meg. Az ilyenek konkrét pályaalkalmas-
ságának vizsgálata az intézetben biztosított. /Manuális
és kombinatív konstruálókészség vizsgálat/. Már ebből is
látszik, hogy a pályaválasztási tanácsadónak az iskolák-
kal szoros kapcsolatot kell tartaniuk.

Kiszálláskor az intézet propagandistája audiovizuá-
lis eszközök alkalmazásával, vagy „élőben” mutat be szak-
mákat. Amikor a tanulók hangulata felelőssé válik, akkor már
a pedagógus-munkatárs felel a kérdésekre. Főszempontja:
a gyermek boldogulása nagyrészt az adekvát választástól
függ.

A pályaválasztási intézet az általános iskolák igé-
nye alapján látogatásokat szervez a szakmunkásképző in-

tézetekbe, szakközépiskolákba és üzemekbe. /1977 novemberében pl. eredményes volt a Békéscsabai Kötöttárugyárba tett üzemlátogatás. Virág Lászlóné a munkahely részéről sokat tett a szakma megismertetése érdekében/.

/B.J. mezőberényi iskolai pályaválasztási felelős tanár, a füzesgyarmati mezőgazdasági termelőszövetkezetbe vezetett látogatást. A gyümölcstermesztés ott iparszerűen folyik. A szakembergárda olyan kohéziót teremtett, hogy az elvándorlás szinte ismeretlen. Nem egy hátrányos helyzetű nyolcadikos paraszty gyermek döntött pozitív értelemben jövőjéről, a látottak alapján./

A tanácsadó megkeresését úgy pedagógusok, mint aktivisták tanácsolják a szükséges esetekben. A békéscsabai intézet sajnos a város perifériáján kapott helyet. Az igénytelen külsejű épület berendezése kielégíti a követelményeket.

A Pályaválasztási Tanácsadó Intézet
fotólaboratóriuma

Az igazgatónak vannak orvos, pedagógus, pszichológus és asszisztens munkatársai. A kollektívában biztosítottak a tesztek, komplex vizsgálatok, konzíliumok.

Az intézet a gyógypedagógiai nevelőintézetekkel különösen szoros kapcsolatot tart fenn. Azok a békés-megyei

fogyatékos növendékek, akik szakmunkások akarnak lenni, Szegeden kerülhetnek beiskolázásra.

A gimnáziumokban vándorkiállítást tart az intézet. Azok az ifjak, akiknek egyetemi felvételre kevés az esélyük, mélyreható szakmaismertetésben részesülnek. Ismertetik a különböző életpályákat, illetve munkafolyamatokat, s azok testi és lelki követelményeit. Voltak diákok, akik csak az intézet informálásából tudták meg, hogy bizonyos szakmák a négy középiskolai osztályra épülnek. A veszélyeztetettek között akadtak, akiket kellemesen érintett, hogy az érettségi nem követelmény.

Felsőoktatási intézményekben végzett hallgatók is felkeresik az intézetet állás problémával. Ezzel egyidejűleg több munkahely, vállalat küldte be a munkaerő-igényét. Így nagyobb választási lehetőséget tudnak ajánlani a fiataloknak.

A Békés megyei Pályaválasztási Tanácsadó Intézet időszakosan megjelenő lapja az „Útkeresés”.

A Megyei Könyvtár olvasószolgálatának szakásos mini-kiállításainak folyamán pályaválasztást segítő kötetek bemutatására is sor került. A tárlaton a kiállított könyvekből azonnal lehetett kölcsönözni. Sajnos, csak Békéscsabai kallódó fiatalok ragadhatták meg ezt az alkalmat.

A megyén belüli tanácsadó hálózatban az írásos pályáismertetők, kézikönyvek és szemléltető anyagok közreadása nagyon indokolt. Mindemellett korlátozottan cselekvőképessé kiskorú a gyámhatóság döntését kérheti, ha szüleivel az életpálya kijelölése dolgában vita keletkezik.

IV. AZ IFJÚSÁGVÉDELMI INTÉZMÉNYRENDSZER KAPCSOLATA

AZ ISKOLÁKKAL

Ifjúságvédelem az iskoláskor előtt

A kiskorúak többsége iskolai tanuló. Ezért a 0-6-
-éves gyermekvédelmi alanyokkal részletesen nem foglal-
kozunk.

A gyermek egészséges fejlődését veszélyeztető ártal-
mak már néhen belüli életében jelentkezhetnek. Az intéz-

A Mezőberényi Egészségház
- a terhesgondozás színhelye

ményes gyermek-
kori védelem
tulajdonképpen
a terhes anya
gondozásával
kezdődik meg.

A szociális in-
tézkedéseket csak
néhány maradi fi-
atalasszony nem
fogadja szívesen.

Túlzásként értékelik, hogy terhesgondozási rendelésen
legalább négyszer kell megjelenniük. Az albizottsági vé-
dőnő tagoknak nagy érdekük van a felvilágosításban. Szük-
ség esetén az adminisztratív hátrányra is figyelmeztet-

nek: az anyasági segély megvonására, illetve csökkentésére.

A Gyulai Kórházban egy „anya” újszülöttjét a nőgyógyászati osztályon hagyta. Mellette megtalálták írásbeli nyilatkozatát is, amely örökbeadásra utalt. /Az eltűnt nőt a rendőrség felkutatta. Beszállították a csecsemőotthonba, hogy a gyermek legalább a táplálás tekintetében ne szenvedjen helyrehozhatatlan hátrányt./ Használó jellegű és nagyságrendű döbbenetes mulasztások Békésben ritkán fordulnak elő.

A csecsemő örömeinek, élményeinek forrása az édesanyja. Egy éves koron alul csak egyetlen személyhez képes kötődni a gyermek. Erre a kapcsolatra épül későbbi érzelmvilágának a kibontakozása. Ha a kicsi korán csecsemőotthonba kerül, elfordul a külvilágtól. A hospitalizációs érzelmek és érdeklődés helyett közömbösséget fejleszt ki.

Az előző évtizedben a 0-3-évesek csecsemőotthonokba való beutalása nagy nehézséget jelentett. A Békési Járási Tanács VB Igazgatási Osztálya 5510-2/1966 ig.sz. alatt felhívja a figyelmet: „Arra kell törekedni, hogy az ilyen kiskorú gyermekek elhelyezése rokonaiknál, ismerőseiknél ... átmenetileg biztosítva legyen.” Az otthonok bővítésére később intézkedések történtek. Társadalmi mozgalom keretében pedig a gyermekintézmények építéséből, bővítéséből, felújításából számos vállalat, intézmény, szövetkezet, szocialista brigád is részt vállalt. A Mezőkevacsházi Járás II építőbrigádja „konkrétan támogatja” a bölcsődéket, óvodákat.

Testben és lélekben mindenestre harmónikusabban fejlődik az a gyermek, aki anyja gondoskodásával tölti be a harmadik életévét. Ha akadály merül fel, akkor is jobb megoldás, ha a kisgyermeket a nagyszülő vagy egy értő gondviselő látja el, mint a bölcsőde. /1000 bölcsődés körü gyermekre jutó férőhelyek száma Békés megyében 1971-ben 74 volt/.

A névtelen, alulmaradt, kárvallozt gyermek esetében legkésőbb a 3. életév betöltése után a gyámhatóságnak hivatalból intézkednie kell a családi státuszt illetően. Az albizottságok szemérmű kötelessége annak jelzése, ha mindkét szülő ismeretlen, vagy az apa kiléte nem állapítható meg. /Ha a tisztázásra nincs lehetőség, az anyakönyvbe képzelt személyeket, illetőleg személyt jegyeznék be/.

3-6-éveseknek nagy élménye az óvodai közösség. Tanulják a közösségben élés törvényeit, a szociális magatartás szabályait. Gyakorolják az alkalmazkodás képességét.

Amilyen fontos legalább egyéves korig az anya gondoskodása, olyan jelentős, ha hároméves kortól minden kisgyermek óvodába kerül. „... egyedül álló a járás területén Mezőberény-község, ahol az óvodáskorú gyermekek elhelyezését 100%-ban biztosították.”^x

Nem mindenütt ennyire kedvező a konstelláció. Különösen a születési arány megnövekedése miatt 110-120%-os helykihasználtságra is van példa. A társadalmi összefe-

^x Kiss Lászlónak, a járási ifjúságvédelmi munkabizottság titkárának, a Békési Járási Gyermekek- és Ifjúságvédelmi Munkabizottság 1972 szeptember 12-i ülésén elhangzott felszólalásból.

gás növeli meg az állam anyagi erőforrását. Így épült Békésen 1974-ben két óvodai foglalkoztató terem. Két másik óvodában bővítés történt.

A megyeszékhelyen a nekibuzdulás után egy kicsit kifulladás az üzemek. A társadalmi segítség lanyhulása is okozója a legutóbbi beévedázási kérelemnek egy része elutasításának. Az aktivisták a nagycsaládok, az egyedülállók, a fizikai dolgozók, a sorkatonák és a cigány szülők gyermekeinek előnyben részesítését szorgalmazzák.

A Békési Nevelési Tanácsadó többéves tapasztalata szerint a fogyatékos gyermekek zöme az óvodába nem jártak közül kerül ki. Az intézet 1975-ben igyekezett kialakítani azt a modellt, ami a tankötelesek 1-éves vagy 72-órás előkészítőbe való beírását segíti elő. Fontos szempontként kezelte a megfelelő iskolatípus kiválasztását is.

A szellemileg sérült gyermekek részére Tarhoson bentlakásos óvoda épül.

Iskolai ifjúságvédelmi megbízottak

Az ifjúságvédelmi megbízottat az igazgató jelöli ki. Az ifjúsági szervezet javaslatát figyelembe kell vennie.

Az ifjúságvédelmi felelős összekötő az iskola és az illetékes elsőfokú gyámhatóság /1.82. oldali séma/ között. A megyei gyermek- és ifjúságvédő intézettel, a nevelőszülői felügyelővel, a nevelőotthonokkal, többnyire közvetett úton van kapcsolata. Feladatait az általános iskolai rendtartás /1976/ 65.§-a, a gimnáziumi rendtartás /1976/

66.§-a és egyéb iskolák rendtartásai körvonalazzák.

A nevelőtestületek ifjúságvédelmi felelősének képzése, feladatuk ellátására való alkalmassá tétele elsősorban a városi-, megyei művelődésügyi osztályok feladata. A legfelsőbb szintű irányítást a Művelődésügyi Minisztérium gyermekvédelmi osztálya gyakorolja.

Az iskolai ifjúságvédelmi munkában is az egyik legfontosabb mozzanat: a megelőzés. A „Gyermekevédelem az általános iskolában” című utmutató, jól használható segédlet. Az igazgató mellett az ifjúságvédelmi megbízottnak is részt kell vennie a nevelési tényezők összehangolásában. Fontos alapelve ez a gyermekevédelemnek. Kevés instrukciót kapnak az iskolai megbízottak az egészségileg veszélyeztetett gyermekek problémáinak megoldásához. Igaz, hogy a körzeti egészségügyi szolgálat kiemelt feladatként kezeli a kiskorúak higiéniai gondozását.

Az ifjúságvédelmi felelősök a szerencsétlen, kiszolgáltatott gyermekek, ifjak szószólói. Motiváló tényező a harcos eszmeiség.

A magas érzelmi hőfok egymagában nem elég. A felderítéshez, megelőzéshez, a jogvédelem alkalmazásához, szakmai képzettség és továbbképzés s naprakész adminisztráció is szükséges.

A békéscsabai városi ifjúságvédelmi albizottság 1975-től megszervezte az oktatási intézmények ifjúságvédelmi felelőseinek továbbképzését. Elsődleges célja a prevenció fontosságának tudatosítása. Az italezés és a bűnözés elsősorban a nagyobb diákokra jellemző. Az ezek-

kel kapcsolatos problémák főként a középiskolai szék-
helyeken jelentkeznek. A megyeszékhelyen van olyan szak-
középiskolai ifjúságvédelmi felelős, aki a rendtartás vo-
natkozó paragrafusán kívül egyéb szakmai dokumentumot
nem is látott. Érthető, hogy a fórumok fontosak. Inkább
ezeken kerüljenek életközelségbe az ügyekkel, mint a szív-
szerítő valós szituációkban. Falusi viszonyok között a
képzés összevontan történhet meg. /Jó példája ennek a bé-
kési járás 1970-1972 évi gyakorlata/. Némelykor a megyei
főügyészség képviselője is megjelenik. Hangsúlyozza az
iskolai gyermekvédelmi megbízottak és a hivatásos párt-
fogók közötti együttműködés szükségességét, valamint az
albizottságok nélkülözhetetlen közreműködését a gyámha-
tósági intézkedésekben.

A hivatásos pártfogók annyira leterheltek, hogy csak
ritkán tudják felkeresni az iskolákat. A békéscsabai ál-
lomáshelyű Miklya Béla a veszélyeztetett gyermekek nyil-
vántartásához mintalapot készített. Más pártfogók szak-
mai kézikönyveket bocsátanak rendelkezésre. Mindemellett
azoknak a tanerőknek, akik e nemes megbízatást kapták, ta-
nulásuk és tudásuk tartományába mindig bele kell érteniök
a politikai műveltséget is.

Az oktatási intézmény gyermekvédelmében, lényeges e-
lem a személyiség tanulmányozása. Fel kell tárni a vele-
született és szerzett, belső és külső, morfológiai és funk-
cionális feltételek arányait. Az egyént csakis fejlődésé-
ben és környezetével való kölcsönhatásában szemlélheti
tárgyilagosan.

Az ifjúságvédelmi alanyok élményei kisebb-nagyobb személyiségsérülést okoznak. Többeké /multikauzális/ és többtényezős /multifaktoriális/ károsodásról van szó.

Az oki tényezők teljes tartományát a kézi könyvek se nyújtják. Az ifjúságvédelmi megbízottnak érzékenyen figyelnie kell úgy az öröklött - genetikusan determinált, mint a szervezeten kívüli okokra. Az utóbbiak közül leggyakrabban pszichoszociális családi tényezők a felelősök a fejleményekért. Ugyanakkor tisztában kell lenni azzal, hogy a szellemi fejlődés, a jó szellemi teljesítőképesség feltétele a zavartalan testi fejlődés. Még most is kell alultápláltságot konstatálnunk.

Némi megnyugvással vesszük tudomásul, ha a szülők helyzete úgy megjavul, hogy az állami gondozás többé nem szükséges. Iskolai részről azonban a tanév befejezése előtt a megszüntetést - kevés kivételtől eltekintve - ellenezzük. Az állami gondozás megszüntetésekor, szülő nemlétében, a tanuló többnyire valamelyik hozzátartozóhoz kerül. Ha az elhelyezés kérdésében a bíróság még nem hozott határozatot, segíteni kell a gyámügynek a legalkalmasabb rokon megtalálásában. Ebben az ifjúságvédelmi felelőst kollegái /többnyire egykori osztályfőnöki, családlátogatási tapasztalataik alapján/ támogatják.

A Békési Kisegítő Iskola ifjúságvédelmi megbízottja, Szücs Attiláné, kartársai felé körvonalazza a sérült, zavart személyiségű gyermekek prevenciójával kapcsolatos elvárásokat. A területileg illetékes hivatásos pártfogóval gyakran konzultál.

Szaktanulók körében a megbízottnak oda kell figyelnie, hogy a kiskorú ösztöndíját, illetőleg tanuló-bérét a gondozási díj fedezésére ne használják fel.

Néhány középiskolai ifjúságvédelmi megbízott kissé inaktív. Típusérvek: Ez az iskolaszint nem kötelező. A-
kinek nehézségei vannak, vagy be se íratkozik hozzánk,
vagy ha mégis, akkor kimarad. „Tapasztalataink szerint
egyes gimnáziumok és szakiskolák gyermekvédelmi megbí-
zottai csak alkalmanként vesznek részt a gyermek- és
ifjúságvédelmi munkában. Ezért elő kell segíteni, hogy
a KISZ-szervezetekkel együttműködve a nevelők megfele-
lően bekapcsolódjanak a községi gyermek- és ifjúságvédel-
mi albizottságok munkájába.”^x

A veszélyeztetett IV-es tanulók személyi értékelé-
sének különös sorsdöntő volta evidens. Az ifjúságvédel-
mi megbízottnak úgy az Iskoláztatási Bizottság, mint a
KISZ minősítésére oda kell figyelnie. A maga lehetősége-
ivel idejében biztosítania kell, hogy a diákok helyesen
tudjanak élni jogukkal. De formálnia kell a tanárkollek-
tíva ezirányú felelősségét is.

A tantestületekben tisztázni kellene az ifjúságvé-
delmi munka etikájának néhány kérdését. Az iskola tekin-
télye nem csak a jó tanulmányi színvonalától függ. Híré-
t befolyásolja a szocialista erkölcsi normák érvényesíté-
sének gyakorlata is.

^x Békési Járási Tanács VB Ig.Oszt.
556e-2 /1968.Ig.sz.
Békés, 1968 ápr.22. Vastagh Pál sk. oszt.vez.

Az ifjúságvédelmi felelős a pedagóguskollektíva tagjait kapacitálja elvi értékű kiselőadások tartására. E sorok írójának igazgatója hozzájárult, hogy némelykor az értekezletek ilyenekkel is tartalmasabbá váljanak.

Disszertáló az ifjúságvédelem körében az alábbi témaköröket javasolta:

Milyen védő- és óvintézkedéseket vár a gyámhatóságtól?

Kritikája a gyámhatósági eljárásról szóló miniszeri rendelet gyakorlati alkalmazásáról.

Milyen eredményeket lát realizálódni a tanulószobai órák és az évvégi pótló foglalkozások vonatkozásában, különös tekintettel a hátrányos helyzetű tanulókra? Mik a javaslatai?

Mit vár az ifjúságvédelmi albizottságtól a veszélyhelyzetek megelőzése érdekében? /konkrétan/

Van-e javaslata a társadalmi szervek /Hazafias Népfront stb./ ifjúságvédelmi munkájának fejlesztésére?

Milyen kihasználatlan tartalékokat lát a Szülői Munkaközösség gyermekvédelmét illetően?

Mely jeleket látja a cigányság asszimilálódásának gyermekeik és a cigány-dolgozók iskolai hallgatók iskolai attitűdjei alapján?

Igénybe vette-e szolgálati úton vagy esetleg közvetlenül, valamelyik nevelési tanácsadó intézet segítségét nehezen nevelhető gyermek esetében? Eredmény?

Javaslatai a veszélyeztetett növendékek negatív társadalmi élményeinek csökkentésére.

Hátrányos helyzetű tanulók pályaválasztási gondjainak csökkentésében kifejtett tevékenysége. Kezdeményezte-e a pályaválasztási tanácsadó intézet megkeresését?

Észrevételek az állami gondozott tanulók nevelőszüleiéről.

E g y é b t é m a k ö r ö k

Mezőberényben eddig R.M-né osztályfőnök referált nyilvánosan volt problémás tanulói életútjának nyomonkövetéséről.

A tervszerűség az iskolai ifjúságvédelemben is fontos. A megbízottak munkatervet készítettek. 1974 óta, a gyermekvédelmi momentumok az iskolai munkaterv szerves részét képezik. A kidelgozás az igazgatóval való szoros együttműködés nélkül nem lehetséges.

A feladatok zömét egyébként sohasem munkatervi pontok adták, hanem az alkalmasszerűen előbukkanó problémák.

8 adaléket szolgáltató iskola körében a legfiatalabb ifjúságvédelmi megbízott 30-éves. Az igazgatók a friss diplomásoknak mindenek előtt a szaktárgyaikban való tárgyi és metodikai fejlődésre biztosítanak jó feltételeket. Népes iskolákban szerencsés az a helyzet, hogy a tapasztalt, idős reszszertes instruálása mellett szerezhethet gyakorlatot az e területen kezdő kollega. Széles korskálás mikroközösséggel biztosított az iskola gyermekvédelmi „jövője.” A gyakorlatban nagy „terepismeretre” lehet szert tenni. Jó közösségi légkörben nem kell tartani a beszűküléstől. A község, város közéletének is aktív szereplői, hiszen egyszersmind az ifjúságvédelmi albizottságnak is tagjai. E speciális feladatkörben némileg meghatározó a „veterán” megbízott munkastílusa. De az is nyilvánvaló, hogy a jó osztantestületi légkör, felkészült és emberséges iskolai- és tanácsi vezetés nem kevésbé fontos. Az öntevékenység, a megismerés teljes útjának végigjárása mindemellett is szükséges.

A veszélyeztetett tanulókkal való érintkezésben számolni kell opponáló helyzetekkel. Disszertáló sehonnas se kapott olyan értelmű visszajelzést, hogy valamely pat-

ronált növendéktől, vagy szülőjétől testi sértést, súlyosabb rágalmazást, vagy becsületsértést kellett volna elszenvedni, az eljáró nevelőnek.

Sokan elhivatottsággal, példásan helytállnak szakterületeikben és lépést tartanak a tudományos fejlődéssel. Magas hőfokon lobogva, égve tanítanak. Munkásságuk nagyon értékes. De ha személyiségszerkezetük folytán nem remélhető, hogy valaha is igaz papjai lesznek a szűkebb értelemben vett ifjúságvédelmi hivatásnak, helyes, ha ilyen megbízást nem kapnak.

A kezdettől megbízott pedagógusok több mint másfél évtizeden át bérpótlékot nem élveztek. Önzetlen szívvel segítettek, ahol tudtak. Munkanaplót, s saját tervezésük szerinti nyilvántartást vezettek. 1973 óta a A-Gyűsz.11. r.sz. „XI.Nyilvántartási lapot” /1.Függelékben/ rendszeresítették. Ezáltal az iskolai helyzet központilag is jól kvantifikálható lett.

A 6/1977/OM-MÜM-rendelet alapján, az iskolai ifjúságvédelmi megbízottat 1977. szeptember 01-től 100-500,-Ft havi díjazásban kell részesíteni. Békés megyében 200-300,-forint/hónap van megállapítva. E pénzügyi megbecsülés még lelkiismeretesebb munkára kötelez. Az érdekvédelmi akciók nem ritkán csalódással járnak. De aki hisz a pedagógiában, csak optimista lehet.

A Békés megyei Művelődésügyi Osztály egységes munkaköri leírást eddig nem készített. Az igazgatók saját belátásuk szerint körvonalazzák a reszortot.

Az iskolákban folyó ifjúságvédelmi tevékenység

Békésen már évekkel ezelőtt, az óvónők is jelen voltak a Nevelési Tanácsadó által végzett iskolaérettségi vizsgálatokon. /Akkor is, ha az nem az óvodában történt./ A megfigyelések, mérések főbb szempontjainak megismerése után, most már maguk töltik ki a jellemzési lapokat. Ez fontos dokumentum az 1. osztály vezetője számára.

A normál iskolai alsó tagozatban is hamarosan kitűnik, hogy kik azok a gyermekek, akik hátrányos műveltségi körülmények között élnek. A felső tagozatban egyre pregnánsabban megmutatkozik, hogy kik készülnek nehezebben a felsőbb iskolákra, pályaválasztásukra.

Békéscsabán, Orosházán, Szarvason és Vésztőn korrekciós osztályok szervezését engedélyezte a művelődésügyi osztály. A Nevelési Tanácsadó munkatársai látogatják, tanácsokkal látják el az ott működő nevelőket. A pedagógus érzékenység - ki kapja az elitesztályt és ki a „kaparéket”? - nemcsak káros, hanem hamis is. A kisebb létszámú korrekciós osztályokban ugyanis a tanulóknak több mint a fele felzárkóztatható.

Még vannak a megyében, csekély számban összevont osztályok és nagy számban heterogén napközi otthoni és tanulószobai csoportok. Ezekben a keretekben levő növendékek tulajdonképpen mindannyian legalábbis hátrányos helyzetűek. A pedagógus egyszerre csak egy évfolyammal foglalkozhat. A többi gyermek tanulásának intenzifikálása, a jövőben az önálló foglalkoztatás specifikumait fi-

gyelembé vevő szaktárgyi magnószalagok elterjesztésétől remélhető.

A veszélyeztetett gyermekek tanítás utáni attitűd-
jai különösen problematikusak. „Kertész László, a mure-
nyi általános iskola igazgatója a község vezetőivel kar-
öltve éber figyelője, hogy a ... tanulóifjúság, a Tanulói
Szabályzatban, Rendtartásban előírt erkölcsi normákat,
miként tartja be iskolán kívül is.”^X

Az lenne jó, ha az estefelé hazatérő gyermek gondol-
kodását - természetesen csak a kipihentség állapotában -
a szülő maga is kérdésekkel irányítaná. Ez az osztályfő-
nők szemléletformáló ténykedésének is része. Bizonyos
intelligenciaszint alatt se múlják el egyetlen nap, hogy
otthon ne érdeklődjenek legalább az iskolai események fe-
lől.

A „nevelő iskolában” mindenkinek határozottan mellé
kell állnia az ifjúságvédelmi alanyokhoz. De óvatossággal
kell a nevelőknek a segítség, a biztatás és különösen a
kényszer eszközeivel élni. Szükséges, hogy a gyermek
mind a sikerekért, mind a kudarcokért maga vállalja a
felelősséget. Ezzel tanul meg olyasmit, amiből egész é-
lete során haszna lesz.

A felső tagozatban kiismerik az egyre szilárduló e-
gyedi viselkedésszichológiai alapokat. Ezeknek a gyermek-
védelem-centrikus közvetítése a középiskola felé egyes
esetekben részletes és respektált. Az a jó, ha legalább

^X Békési Járási Tanács VB Műv.Oszt.
68/1/1962.ikt.sz.
Békés, 1962 jan.hó 20-án, Dr.Szász Olga sk.

lokálisan folyamatos és többszatsatarnás a kommunikáció az oktatási intézmények között. Majd minden városban megnyugtató helyzetet regisztrálhatunk. Sőt, egészséges elégedetlenséget is lehet tapasztalni. Ez nagyobb aktivitásra inspirál. Elvértve a pedagógustársadalom belső hierarchiája, zártsága is kiütközik. Etikai alapelvünk szerint ez eltűnőben van, s ezzel az egyes „lépcsők” közötti ifjúságvédelmi érintkezés zökkenőmentesebb lesz.

A serdülőkorban lassanként eljut az ifjú arra az érettségi fokra, hogy a szocialista humanizmus talaján tisztelje az emberi személyiséget.

A kerai ifjúkorban levő diák tanáraihoz való viszonya valamelyest az egyenrangúság irányába tolódik el. A serdüléssel járó strukturabomlás okozta feszültség még nem higgadt le. Az álszociális atmoszférából bekerült ifjú és a tanár személyes kapcsolatában „rövidzárlat” keletkezhet. Frappáns eljárásra még gondolni se szabad. Az ifjúságvédelmi megbízottnak türelemre és pozitív érzelmi kapcsolat kiépítésére kell orientálnia kartársait. Élményszerű együttlétek útjait egyengetheti, pl. könyvtárrendezés, szertári besegítés, sportverseny előkészítése, fotózás révén. Állhatatosság, optimizmus, kölcsönös bizalom szükséges. Szerencsés körülmények között a nevelő, mire az ifjú fiú vagy leány átjut a nemi érés viharzónáján, már oly erkölcsi tőkével rendelkezik, amit azután jól kamatoztathat.

Úgy az általános-, mint a középiskolában a felkarolás csak úgy érheti el az optimumot, ha az igazgató

és az ifjúságvédelmi felelős koordinál. A pedagógusok munkája menthetetlenül együtt jár bizonyos adminisztrációval. Egyes testületekben szenvedélyesen szót emeltek az ellen, hogy bár minden tanulóról személyiséglapot vezetnek, a veszélyeztetettekről külön nyilvántartást is készíteni kell. Más-más szempontú jellemzést, jelentést kíván a nevelési tanácsadó intézet, a gyámhatóság, stb. Az ifjúságvédelmi reszortossal szembeni konkrétabb elvárások, valamint a nyomtatványok racionálisabb szerkesztése következtében azonban a kulmináción már túl jutottak az osztályfőnökök.

A szaktanárok nem lehetnek előítéleteik rabjai. Emberismerő képességük rutinja mindenek felett a támaszra szoruló tanítványaiken vizsgázik. Az évek ráarakódó fáradtsága miatt félő, hogy besorolásaik kategorikusak lesznek. Nem veszik időben észre növendékeiken a változás jeleit, amelyek környezetük megromlásában gyökereznek. Velük szemben egyszerre kell engedékenynek és hajthatatlannak lenniük. Tudniuk kell, mi vonzza tanítványaikat és bizonyos fókig alkalmazkodni hozzá. A szorongást szuggeszióval, dinamikával oldhatják fel. Ugyanakkor az alapkövetelményekből /házirend, törvények, szokások/ nem szabad a „kezüikért” engedniük.

Az ifjúságvédelmi alanyok esetében kuriózum a tehetségek szárnyaltatása. Annál nagyobb hangsúlyt kap az elmaradók felzárkóztatása. Egyéni teherbírást, munkaritmusukat nem szabad sem az osztályfőnöknek, sem a szaktanároknak figyelmen kívül hagyniuk.

Sok megértést kell tanúsítania a segélykönyvtár
őrének, a korrepetitoroknak, a pályaválasztási felelős-
nek.

Az összehangolt pedagógiai patronálás feltétele a
tantestület közösségi élete. Senki se tarthatja méltóság-
gán alulinak, ha „értetlen” és „haszontalan” tanulókkal
kell foglalkoznia. Ez a kategória ugyan beszűkült - „ám
ezeknél népesebb a pesszimizták táborra” ... „Ők azok,
akik a mai iskolában is ... a belső azonosulás nélküli
engedelmességre építenek.”^x

Gácsér Józsefnek a megyei művelődésügyi osztály volt
vezetőjének egyik előadása szerint viszont az illetékes-
ségi terület iskoláiban jól érvényesül a fizikai dolgo-
zók gyermekeinek pedagógiai ösztönzése és támogatása.

A kétkezi munkás dinasztikák sarjai nagy százalék-
ban ipari tanuló lesznek. Az iskola és a tanműhely ma
már gondot fordít arra is, hogy nemesebb, jobb életre ne-
velje az ifjakat. Ezek a fiatalok viszonylag hamar ke-
rülnek a szülőkkel szemben anyagilag függetlenebb hely-
zetbe. Különösen a megyeszékhelyen végzetes útvesztőbe
is sodródhatnak, többnyire a felszabadult jóbarátok tár-
saságában.

A középiskolák IV-es ifjúságvédelmi alanyai körében
vannak olyan szakokra jelentkezők, ahol erős mezőny ver-
senyez. A pályaválasztási felelős tanárnak meg kell óv-
nia őket attól, hogy közben lemaradjanak azokról a he-

^x Bernáth László - Dersi Tamás:
Iskolák, tanárok, diákok
Kossuth Könyvkiadó, 1965, 99. old.

lyekről, ahol náluk gyengébbeket is felvesznek.

A Békés megyei Pályaválasztási Tanácsadó Intézet 1977 november 22-én a pedagógusnak készülő diákokat tapasztalatszerző látogatásra a debreceni tanítóképzőbe vitte. Selmeci László, az intézet munkatársa, a fizikai dolgozók gyermekei számára segített feloldani a téves elképzeléseken alapuló gátlásokat. A szakkollégiumi rendszer, az ösztöndíj és a szociális juttatások ismertetése után stabilizálódott a diákok jó részének elhatározása.

Örvendetes, hogy e tanyás megye néhány gimnáziumában felhívták a harmadikos „parasztgyermekek” figyelmét az agrár- felsőoktatási intézmények nyári előkészítő táboraira.

Ha az ifjúságvédelmi megbízott és a pályaválasztási felelős nevelő között a stratégia egyeztetett, akkor az iskoláztatási bizottság a felvételi kérelem véleményezése közben reálisan méltányol. Ez nem mehet túl a szocialista forradalom követelményein.

Az iskolaigazgatóságokhoz tartozó gyermekintézmények jelentősége

Az iskola viszonylagos merevsége néhány elsőst elriaszt. A napközi otthon hidat épít óvoda és iskola között.

A megye napközijeinek állapotán meglátszik úgy a genezisük, mint a fejlődésük.

Sok szülő a napközi otthonban akarja tudni gyermekét. Az iskolák engednek az albizottságok nyomásának is. In-

kább a zsúfoltságot, mint az elutasítást választják.

Vésztőn a napközibe minden cigánytanulót felvesznek. Ez a lemerzselődés elleni hadüzenetként hat.

Békés megyében 1977/78-ban 425 napközis csoport működik /mintegy 15 000 gyermekkel/. Többségük heterogén. Ehhez járul a nagymérvű fluktuáció. /Meg kell jegyezni, hogy nevelői tekintetben is, ha a képesítés nélküliek oklevélhez jutnak, nagy hányadban otthagyják a napközit. Nem elég szilárd a megbízatás presztízse/. Az ifjúságvédelmi alanyok tudásbeli skálája is széles - többnyire középeستől lefelé. Így a csoportvezető helyzetfelmérése, találékonysága és lelkiismeretessége roppant fontos a korrepetálásban. A jó hatásfokot eleve csak megközelítheti. A természettudományos ismeretekben a kihagyás később súlyos problémát jelent. A leíró jellegű tantárgyak esetében egy-egy részlet elhanyagolása a továbbhaladásra nézve nem jelent túlzott akadályt.

A napközi otthonokban a koedukáció hagyomány. Ez különösen a rossz családi háttérű gyermekek esetében mindig - ha nem is problémamentesen - előnyt jelentett. Ha valamilyen különös ok miatt a nemeket esetenként szét kellett választani, a fiúknál durvább lett a hang, a lányok pedig kényeskedőbbek lettek. Amazok könnyebben verekedtek, emezek könnyebben sértődtek. A fegyelem romlott.

A napközis felvételt többé-kevésbé minden jellegű hátrányhelyzetben támogatja a gyámhatóság.

A 219. oldalon mezőberényi példákkal dokumentálunk.

„Az édesanya özvegyen maradt. Nehéz körülmények között neveli a még otthon levő két kiskorú gyermekét. Az özvegyi nyugdíjból hárman élnek. Osztályt ismétlő tanulóról van szó, aki otthon nem képes tanulni ...”

„Az anya dolgozik, a gyermek felügyelet nélkül csellengene. Nagyobb testvérei csak rossz hatással lehetnek rá. Ezért szükséges a napközis ellátás ...”

Napközi otthoni térítési díj átvállalását kereseti igazolás alapján az albizottságok is kezdeményeznek.

A napközi-térítés címén megállapított segélyezési határozatot a gyámhatóság átadja a tanács vb. gazdálkodási csoportjának azzal, hogy a megjelölt összeget az iskola napközi térítési számlájára utalja át a gyámhatósági segélykeretből. Ha az előirányzat azért merül ki, mert az iskolák a vártnál több részerulót jeleznek, akkor egy másik tételről /pl. „sokgyermekes anyák jutalmazásáról”/ vesznek át pénzt. Amennyiben az egész „szociális gondozási” költséghely /több tételnél is/ deficitessé válik, akkor azért kell síkra szállni, hogy egy másik költséghelyről utaljanak át pénzt. /Mivel az iskoláknak bevételi számlájuk nincs, ezért napközi otthoni térítési díjat nem vállalhatnak át./

A gyermekek, ifjak szociális ellátásának egyik központi kérdése az intézményes étkeztetés. A gyermekélelmezés normái 1950-1972 között alig változtak. Ez a körülmény azonban - akkor - jobbra középiskolásokra néve volt izgalmas. 1973 január 1-től a költségvetés 2%-os emelést engedélyezett. Ebben az időben viszont már a gyer-

mekek széles korskálája élvezte Békés megyében is az intézkedést. A menzai ételmezésvezetők túlnyomó többsége az olcsóbb nagykereskedelmi beszerzési forrásokat használja ki.

A menük összetétele a higiéné elveire épül. A repetáért jelentkezők számából ítélve, nem jelentéktelen az alultápláltak aránya. A koszt ma már majd mindenütt fedezi a napi vitamin és fehérjeszükségletet. Elvértve tapasztalni csak, hogy a kalória forrása indokolatlanul sok szénhidrát.

Egyes menzákon a felnőtt étkezők aránya eléri a gyermeklétszám tekintélyes százalékát.

Ebédvételezés
a mezőberényi menzán

Ha ez a jelenség a tanulók - különösen a veszélyeztetett gyermekek - felvételi esélyét nem csorbítja, akkor a népi ellenőrzés nem kifogásolja. De a felnőttek ízlése nem gyakorolhat számottevő befolyást az ételkészítésre. A gyer-

mekek életkori sajátosságai a döntőek. A minisztérium által kidolgozott mintaétlapok segítséget jelentenek. Az albizottságok iskolai ifjúságvédelmi tagjai is rendszeresen vagy alkalmanként a menzán ebédelnek. Oda kell figyelniük, hogy ez a szociális ellátás biztosítsa az ifjú generáció fizikai fejlődését, táplálkozási szokásainak jó irányú alakulását. Nem lehet számára megtévesztő - de figyelemre érdemes -, hogy a tanulók többsége az étel egy részét meghagyja. /Ez bőséges otthoni ellátottságukra enged következtetni/.

A Békés megyei KÖJÁLL gyermek- és ifjúságegészségügyi csoportja ellenőrzéseket végez.

Az „ingyenes napközi” bevezetése óta a menza igénybevétele növekedést mutat. Ez pl. Gyomán, átlagban évi 8%-ra rúg. /Ebben az ütemben tíz év múlva a fogyasztás 116 százalékkal nő/. Az élelmezésvezető gazdálkodási rátermettsége, a szakács gasztronómiai leleményessége is vonzerőt jelentenek. Az étkeztetési normák módosítására, az objektumok bővítésére majd' mindenütt szükség van.

A menzai térítési díjakat az igazgató a diákszociális bizottság meghallgatásával állapítja meg.^x Az ifjúságvédelmi felelős nem tagja e bizottságnak /kivéve, ha osztályfőnök/. De befolyása általában érvényesül.

A menzai ellátás tanulészobai ellátással párosítva jól szolgálja a hátrányos helyzetű tanulók előrehaladását. „A tanulészobán KISZ-felügyeletet valósítottunk meg.

^x Gimnáziumi rendtartás /1976/ 35.§/3/

A nevelők korrepetálnak, illetve a felkészülést ellenőrzik. ... A tanulószobai korrepetálás nemcsak az elmara-
dóknak, a hiánypótlására szolgál, hanem lehetőséget ad
a tehetségápolásra is."^X

1955-ben még az országban egyetlen általános isko-
lai diákotthon volt. Most csupán Békés megyében 14 a szá-
muk. Még a kis lélekszámú Kevermesre és Békésszentand-
rásra is telepítettek. A legkorszerűbbet 1977. augusztu-
sában Békéscsabán adták át. Ötágas /helyesebben heve-
rös/ hálószobák és jól felszerelt tanulók vannak a 120
-személyes bentlakásos intézményben. Az alsósok délelőt-
ti tanítása is itt történik.

Ifjúságvédelmi szempontból nemcsak az ingázó gyer-
mekek kényelmesebb életmódjának megteremtéséről van szó.
Bár a tanyasi élet önmagában véve is hátrányhelyzetet
jelent. Az albizottságok minden olyan gyermeket igyekez-
nek bejuttatni, aki - éljen bár a helység belterületén
- veszélyeztetett.

A rászorulóknak egy része helyhiány miatt kívülreked.
A fenntartó szerv a községi tanács. A férőhelyek betölté-
sét viszont a járási hivatal, illetve városi igazgatási
osztály koordinálja. Nincs érdekeltiségi összhang. A ta-
nácstörvény értelmében a járásek önálló gazdálkodása
megszűnt. Lokálisan viszont nem érdek, hogy más közigaz-
gatási területek tanyáiról, apró falvaiból, beiskolázza-
nak gyermekeket. Emiatt bővíteni kellene a diákotthont.

^X D.Zs. mb-i gimnáziumi igazgató
1977. január 31-i jelentéséből

Vélt és valós érdekek ütköznek. Pénzügyi és számléletbeli harmóniára lenne szükség.

A Mezőberényi Általános Iskolai Diákotthon

Egyidejűleg azonban más diákotthonok betöltetlen férőhelyekkel is rendelkeznek. De az új demográfiai bőség láttán ez nem jelent gondot.

Arra kell törekedni, hogy testvérek egy diákotthonban nyerjenek elhelyezést. 1976 őszén a mezőberényi internátusban levő 4 testvért „meg akarták felezni.” Két gyermeket a békési társintézménybe emittáltak volna. Lakóhely szerint is oda illetékes a család. Az egyik indok: valamennyiőjüknél fennálló olyan anyagszereztetés, ami a közös hálóterem tekintetében problémát okozott.

A békéscsabai gyermekvédelmi főelőadó ezt ellenezte. Sőt felhívta a figyelmet, hogy szétszórtság esetén

is összegyűjtetné a testvéreket. Más szempontból az ügy tanulsága: a vezetőknek, ifjúságvédelmi megbízottaknak az enuresis nocturna lényegét ismerniök kell. Az „ideges” gyermekeknél nem ritka jelenség ez. Vagyis általában a családi milióból fakad. Gyógyszeres terápiához kell folyamodni. A gyermek „átpasszolása” megengedhetetlen.

A megye diáketthonai találkozókat rendeznek. 1976. szeptember 26-án pl. Endrődön kulturális- és sportvetélkedőkön mérték össze tudásukat a növendékek.

A sodródó gyermekeket a diáketthon megóvjja a káros kötődésektől. De személyiségfejlődésük biztosítottabb kollégiumokban.

A kollégiummá szervezés előfeltétele a tanulók érettsége. Felkészülteknek kell lenniök önigazgatásukra.

A mai értelemben vett kollégium modelljét Csoma Gyula^x alakította ki Budapesten. Az oktatásközpontú szemléletet át kellett törni. A nevelés és az oktatás egységét hangsúlyozta. Csoma a fiatalok politikai-társadalmi aktivitásának kimunkálására törekedett.

Békésben 1972 volt az első olyan esztendő, amelyben középiskolai szinten a kollégiumok többségbe kerültek. Jelenleg 21 bentlakásos intézményből 20 kollégium. Csak a Kertészeti Szakközépiskolának van diáketthona Gyulán.

A kollégiumokban önállóbb, szabadabb, tartalmasabb az élet. A fiatalok maguk szabják meg törvényeiket, há-

^x Csoma az 1926-1938-as években, Békéscsabán tanároskodott. 1938-tól, 1941-ig a Mezőberényi Állami Polgári Iskola igazgatója volt.

zirendjüket és életvitelüket. Maguk is ellenőrzik mindezek megtartását. A jutalmazás és a büntetés jogát szintén gyakorolják. A kimenő idejét és gyakoriságát például nem a rendtartás, hanem az önkormányzatot gyakorló választott testület dönti el. A tanulás helyét, időtartamát sem írja elő általános érvényű szabályzat.

Vannak, akik visszaélnék a nagy szabadsággal. A kollégiumi tanács megvonja tőlük a kedvezményeket.

Az otthonról való elszakadás, a kollégiumi életbe való beilleszkedés, nem egyszerű dolog. Szocializációs funkciózavarokat idézhet elő. Ennek feloldásában - megfelelő áttételeken keresztül - az ifjúságvédelmi megbízott is részt tud vállalni. A kollégium vezetőjével való konzultációk hasznosak.

A térség pedagógiai közgondolkodásának torzulása a kollégiumban folyó munka lebecsülése. Pedig a tanulók képességeinek fejlesztése, a tehetséggondozás nem valósítható meg teljesen a kollégiumi nevelők ügybuzgósága nélkül. A degradálás a katedracentrikus felfogás számlájára írható. Van, aki a kollégium feladatát az iskola kiszolgálásában jelöli meg.

Az ifjúságvédelem káderei a kollégiumban elsődleges funkcióként a nevelést, a család szerepének bizonyos fokú ellátását látják. Az iskolákban pedig a kollégisták zömére mind tanulmányi, mind fegyelmi téren számíthatnak. Az aktivisták panaszkodnak, hogy a kollégistáknak, volt patronáltjuknak, ugyanazt a feladatot kétszer kell elvégezni. /Mint az iskola diákjának és mint kollégistának/.

A megyei irányítás a jövő tanévre konkrét feladattervet dolgoz ki, amely megszünteti a „duplázást.” Az iskola és a kollégiumok közötti munkamegosztás kérdéseit tisztázni fogják.

Szaktanuló volt „ügyfeleink” gyakorta munkásszálláson nyerne elhelyezést. Ennek negatív hatásáról nem egy esetben kellett meggyőződnünk. Ezért is épül a közeljövőben egy százszemélyes bentlakásos intézmény a gyulai ipari szaktanulóképző intézet növendékei számára. Békéscsabán az iskolacentrumban pedig ezen dolgozat megírásával egyidejűleg adják át az új 288-személyes diákotthont. Ezzel sikerül a szaktanuló- és szakközépiskolás tanulók elhelyezését biztosítani.

Az ifjúsági szervezetek szerepe a gyermekvédelemben

Ifjúságvédelmi albizottsági üléseken itt is, ott is kitűnik az aktívák nyilatkozataiból, hogy az ifjúsági szervezetek nevelő szerepét közvetlenül a család után következőnek tartják. /Mások azonban többet tulajdonítanak a barátok, a munkatársak befolyásoló hatásának/.

Hogy a gyermekvédelem mennyire része a mozgalmi szférának, azt maga a gyakorlat mutatja. Ezt az iskolák „alkotmánya” is dokumentálja. E helyen csak a gimnáziumi rendtartás /1976/ 66.§-ára utalunk: /2/ Az igazgató ...
- a K I S Z - s z e r v e z e t m e g h a l l g a t á -
s á v a l /kiemelés tőlem K.J./ - ifjúságvédelmi megbízottat jelöl ki. A gyermekvédelmet tartalmilag gazdagítja, politikai jelentőségét fokozza az ifjúsági szervezet

gondozása.

A kettős nevelésből diszharmónikus emóciók erednek. Az örsök, rajok; alapszervezetek, iskolai szervezetek, világnézeti- és erkölcsi értékekben gazdag atmoszférája viszont tartós, mély érzelmeket alakítanak ki.

Az úttörőéletnek különösen a

4. - az úttörő, ahol tud segít
és a

8. - az úttörő igaz, hű barát,

törvényei adják meg a gyermeki patronálás eszmei háttérét.

Azek a gyermekek, akik saját magatartásuk terheit hordozzák, tevékenységük folyamatában ismerhetők jól ki. Az ifjúsági szervezetek, a közösségi tevékenység gyakorlóterei. Tapasztalataink szerint különösen cigánytanulók esetében célravezető apró feladatok sorának adása, az akarat edzése érdekében. /Pl. vegyél részt a pinceklub rendezésében, sportpálya létesítésében, ünnepi dekorálásban stb./ Ezek az alanyok zömmel nem tagjai az ifjúsági szervezetnek. Erre nehezen elhárítható tárgyi okaik is vannak. /A telep perifériális helyzete miatt, az iskolától való nagy távolság/. A jól megválasztott mértékű agitáció után belépő új tagok számára a személyiségfejlődés nagy távlatát nyílna meg. A kisdebosok, úttörők, KISZ-esek nemes elhivatottsága addig is segíteni a rászorulókat. A pedagógiai támogatás preventív- és korrigáló akciókban is szükséges. Ez nem keresztezi a kisdíákok parlamentjének alaptónusát. Mértékkel ugyan, de több beleszólást kérnek iskolai és úttörőéletük alakításába. A környezeti támadások keresztüzből kiemelt gyermek így talál-

kozhat a demokratikus közélet formáival.

A kommunista ifjúsági mozgalom nagyobb diákjai még önállóbban, függetlenebbül tevékenykedhetnek. A tanári testület azonban ezen a nívón is felelős az ifjúsági szervezet produktivitásáért. Az igazgató, pártösszekötő tanár és az ifjúságvédelmi megbízott szoros együttműködése szükséges.

A gyermekvédelemben sok függ az ifivezetők rátermettségétől, hozzáállásától. A Mezőkovácsházi Járásban nagy súlyt helyeznek az úttörő-KISZ testvérkapcsolatok ápolására. Ifivezető klubokat is alakítottak a községekben. Mezőberényben a gimnáziumi- és a felsőtagozati iskolaépület egymás mellett áll. Így a kohézió is erős. A 2.sz.Iskola úttörői csapatszintű gyűjtést szerveztek sokgyermekes családok anyagi gondjainak enyhítésére. A helyi fiatal pedagógusok kiszesei a községi KISZ szervezésében 1978 januárjában pályaválasztási vetélkedőt rendeztek. /A forgatókönyvet is fiatal nevelők készítették/. Ennek előnye az elhanyagolt nyolcadikos diákok esetében különösen szembetűnő volt. Az ő szüleikhez való kötődésük laza, vagy éppen lehetetlen. Így az üzemekről többnyire csak alkalmyszerű információkat szereznek munkás-szüleiktől. Támpontot szolgáltatott a döntéshez az egyes ipari-, mezőgazdasági termelőegységek ösztöndíj-előírányzatainak közlése is.

A legáldozatosabb gyermekvédelmi munkát végző kiszések körében, kissé bőkezűbben lehetne Központi Bizottsági dicsérő oklevéllel és a KISZ-érdeméremmel való kitün-

tetést alkalmazni.

Az üzemek KISZ-szervezetei nem egységesen foglalnak állást egy-egy fiatalember botlásakor. Az ifjúságvédelmi alanyok körében viszonylag magas arányban vannak italozó, fegyelmezetlen, sőt a társadalmi tulajdon ellen vétők. Különösen első esetben meg kellene akadályozni a megszégyenítést. /Pl. társadalmi bíróság elé idézés/. Ha a tárgyaláson érdektelenség tapasztalható, az valamiféle passzív rezisztencia a rápirítás miatt. Közbe kell lépni olyan érdemi intézés során, ahol az ügyben való elfogulatlanság nem várható.

A munkahelyi szintű ifjúsági parlamenteken a jövőben valamennyi hányódó fiatal delgozó részvételére számítanak. A szocialista demokrácia parlamentáris formája felhasználható közéleti aktivitásuk fokozására. Ez pedig káros mechanizmusok kiépülésének veheti elejét.

Az ifjúságvédelmi albizottságok is törekszenek jó kapcsolat kiépítésére a KISZ-szel:

„A közsgben élő kiskorúak, fiataalkorúak szórakeozási, művelődési lehetőségeinek vizsgálata a KISZ-bizottsággal együtt.”

„A züllés veszélyének kitett fiatalok nevelése, ellenőrzése a KISZ és a rendőrségi megbízott bevonásával. Szükség esetén intézkedés megtétele.”^x

^x Részletek a Mezőberényi Tanács VB
Gyermekek- és Ifjúságvédelmi Albizottságának
1968 évi munkatervéből

Gyermekvédelmi alanyok a kisegítő iskolákban

„Ez az első gyerek nálam a gyulai intézettől, aki nem dili” - mondta disszertálónak a közelmúltban tett családlátogatása alkalmával egy nevelőszülő. Csak két olyan állami gondozott van az egész községben, aki általános iskolába jár. Tágabb értelemben valamennyi kisegítő iskolas ifjúságvédelmi alany.

Elismerést érdemel a Békés megyei Gyógypedagógiai Áthelyező Bizottság. Körültekintően, lelkiismeretesen dönt egy-egy gyermek sorsáról. A problémás ügyekre viszatér. Ha kell, várakozási időt biztosít a helyes döntés érdekében. Ugyancsak nagy segítséget ad a gyermeknek és a családnak, hogy a súlyos fogyatékosok megfelelő intézeti elhelyezését lehetővé teszi.

Önálló kisegítő iskolák Orosházán, Békésen és Békéscsabán vannak. /Az utóbb említett intézményhez kapcsoltan működött korábban a megyei áthelyező bizottság is/. Logopédiai rendelés a megyeszékhelyen és Orosházán van. A tagozatként működő kisegítő iskolák azonban a felsorolt városoknál jóval kisebb nagyságrendű helyiségekben is megtalálhatók. Mezőberényben pl. az 1950-es évek végéig egyetlen gyógypedagógiai tanulócsoport volt. A tagozatban jelenleg már 5 tanulócsoportban folyik tanítás. Ebből következtetni lehet a tanulópopuláció arányváltozására. Ezen belül nagy számban vannak halmozottan fogyatékos növendékek.

Az ifjúságvédelmi nyilvántartásokban gyakran bukkannak

hatunk kisegítőiskolásokra. Zömükben érzelmileg sérült gyermekekről van szó, hiányos gazdasági ellátottsággal párosulva. Egy-egy albizottsági ülésen a helyi gyógypedagógiai nevelőgárda 40-60%-a is részt vesz. Az „eseteket” is körülbelül ilyen részesedésben az ő növendékeik prezentálják.

A normál iskolákban felmerülő szocializációs problémák megoldásában számítani lehet a gyógypedagógiai szaktanárok segítségére.

Nehezen nevelhető fiatalok a delgozók iskoláiban

A kisegítő iskolák 8. osztályát befejezettek végzettségét továbbtanulás és elhelyezkedés szempontjából gyakorlatilag a normál általános iskolák 6. osztályát végzetekével egyenlő elbírálás alá veszik. Ezért a kisegítőből elég sokan átiratkoznak be a delgozók általános iskolájába 7. osztályába. A profilváltozást átképző tanfolyam hivatott zökkenőmentessé tenni. Ilyen néhány hónapos kurzusok szervezésére - jobbra tárgyi nehézségek miatt - csak szórványosan kerülhetett sor.

Ifjúságvédelmi aspektusból gyakran felmerülnek az általános iskola be nem fejezésének okai körüli kérdések. Az esetek többségénél a szülőket terheli a felelősség. „Szükség van a keresetére - még a hiányos iskolázottság miatt kisebb keresetére is” - mondogatják a szülők. „Ha kedve lesz, majd a delgozók iskolájában tovább tanul.”

Amíg nem késő, a megidézett szülők figyelmét felhívják az iskolakerülés várható következményeire. Kitűnik,

hogy a jelenség majd mindig erkölcsi megingáshoz vezet. Amikor kicsi a gyermek, esetleg fel sem fogja a felelőtlenségnek, kötelességmulasztásnak, hazugságszövevénynek a veszélyét. A megkezdett út lejtő, amely egyre meredekebben vezet a züllés, a teljes morális lazaság ... az általános iskola be nem fejezése felé.

Ami a dolgozók iskoláját illeti: kétes és ingatag a tervezetés. Hogyan lehetünk biztosak benne, hogy az a feladat, amely a gyermeknek terhes volt a nappali iskolában, majd megoldható lesz a napi munka után. Az albizottságokhoz érkező visszajelzésekkel kibontakozik a kép: az esti iskolákat benépesítő ifjak gerince nevelési problémák hordozója.

A tanköteles gyermekek alig kevesebb mint tíz százaléka még a 7. vagy a 8. osztály előtt elhagyja az iskolát. /Szerény vigasz, hogy a gyámhatóságok beavatkozása nélkül ez az arány magasabb lenne/. A hiányosan iskolázottak száma évente bizonyos mértékig újratermelődik. A megye közművelődési színvonala még eléggé ellentmondásos. Miközben a kultúra igazi értékeiből, forrásaiból már a kétkezi dolgozók tízezrei merítenek, sokan még a legáltalánosabb alpműveltséget sem szerzik meg. Emiatt az utóbbiak kellő szakképzettséghez se juthatnak. Betanított munkásnak is nehezebben képezhetők.

Bizarr paradoxon - az általános iskola még nem általános. A normál iskolákból nem ritkán albizottsági segédlettel átkerült tizenöt-tizenhat éves fiúk és leányok felnőttek közé jutnak. E perszonális kapcsolatok többé-

kevésbé pozitív előjelűek az ifjura nézve.

Azoknál, akik nem vállalták az esti tanulást, megmaradt a gyenge akaraterő, befolyásolhatóság, agresszivitás. A bűnözésnek, a galeriknek - ha csak időszakosan is - többnyire ők adták az utánpótlást. Csalódást okozott, ha nevelői optimizmusunkat teljes mértékben a jelenre vonatkoztattuk. Megvalósultnak vettük azt, aminek kimunkálása még hosszú évek feladata.

A dolgozók középiskoláit ma már jórészt fiatalok népesítik be. A termelési háttérben meggyorsult struktúraváltozás a „felnőttoktatásra” is rányomta bélyegét. A volt ifjúságvédelmi alanyoknak, a dolgozók középiskoláiba való beíratkozásában nem sok szerep jut az albizottságoknak. Csak a tehetségápolás elve alapján ösztönzik az arra érdemes fiatalokat az aktívák. A nagykerűsedással már nem „hivatalosan” közelednek hozzájuk.

V. AZ IFJÚSÁGVÉDELEM MEGYEI TÁVLATAI

Az állami-társadalmi ifjúságvédelmi intézményrendszer továbbfejlesztése

Az alkalmazott /normatív/ ifjúságvédelmet a gyámhatóságok szerkesztik egységbe. Ezen állami hatóságoknak jól ki kell tudni ismerniök magukat az ifjúságvédelem tényeit és jelenségeit regisztráló szakirodalomban. Erre támaszkodniok is kell. Az albizottságok tagjai a gyámhatóságok bizalmát élvezik. Így a spekulatív gyermekvédelmi elveket esetenként készségesen ismertetik az aktivistákkal. A jövőben gyakrabban kell élni a lehetőséggel.

Az interurbán kapcsolatok bővítése kívánatos. Többféle relációjú meghívások alapján további munkalátogatásokra nyílna lehetőség.

Nagyobb albizottságokban témabizottságokat lehetne kialakítani. Ezek jelentéseit megvitatnák. Az albizottsági tevékenység színvonalát reprezentálná, ha álláspntjaikat ajánlásokba foglalnék.

Számos szakelőadó megengedi az albizottság tagjainak, hogy a környezettanulmányokat, munkatervet megtekinthessék. Ennek a munkastílusnak - kölcsönösen - általánossá kellene válnia.

A vöröskeresztes aktívák, az egészségügyi ellen-
őrök és a rendőrség telepellenőrzési jegyzőkönyveibe va-
ló betekintés - ha nem bizalmas jellegű ügyről van szó -
elterjedőben van.

Mindenütt éberén figyelni kell az osztársadalmi
nevelés hatásrendszerét, mechanizmusát az ifjúságra.

A Magyar Tudományos Akadémia távlati ifjúságkuta-
tásokra koncentrál. Ez összefüggésben áll a mai konkrét
gyermekvédelmi folyamatok empirikus feltárásával. Meg-
tiszteltetés lenne, ha a jövőben Békés megyei tapasza-
latokra felfokozottan támaszkodhatna. A spekulatív kompo-
nenst az itteni gyakorlat termékenyítené állandóan meg.

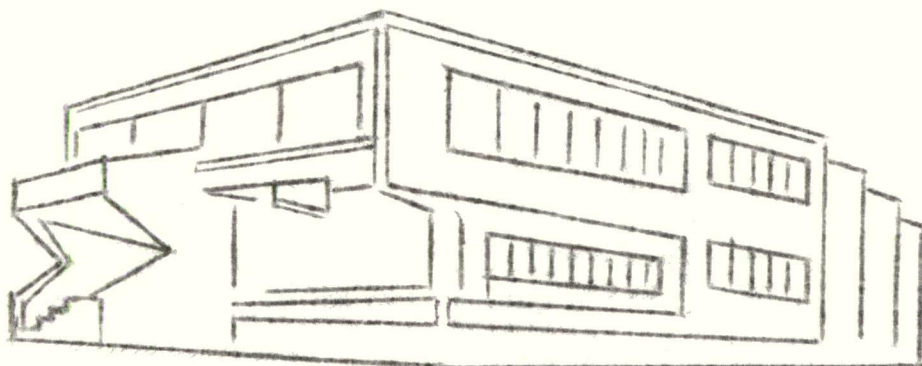
A cigány népcsoportban a termékenység magas. Külö-
nösen magára hívja a figyelmet a hajadonok szüléseinek
száma. Nagy vizsgálati anyagra támaszkodva, a következő
eredményt kapták: 100 cigányleányra 167 szülés jutott.
/A nemcigányoknál ugyanezen időegységben 11/. Orvosi
felvilágosításokat megyeszerte szorgalmazznak. A lemará-
dó helységek felzárkóztatása szükséges.

Vésztőn a nagyközség vezetősége cigányügyi koordi-
nációs bizottságot szervezett. Hasonló nagyságrendű
vagy népesebb helységekben is érdemes lenne követni ezt
a példát. Iskolák, üzemek, tömegszervezetek mindenütt
képviseltetnék magukat. Először az állandó munkaviszony-
ban állók számának emelkedését kellene elérni.

Legalább cigány-albizottságot /mint társadalmi bi-
zottságot/ mindenütt életre lehetne hívni. /Működését a
községi igazgatási csoport irányítaná/.

A cigány-folklór Szarvason, valamint a megye délkeleti részén még színes. Megőrzésére az ifjúságvédelmi akciók alkalmával is buzdítani kellene. Szakkörre volna szükség, amely népszokásokat, használati tárgyakat, ruhákat gyűjtene és mentene meg. Arra kellene kapacitálni, hogy családi ünnepeiken tartsák meg eredeti szokásait, a folklór ápolására. Megjelenésünk, elismerésünk növelné a cigányság bizalmát. Ez a tőke a legjobban hasznosítható az ifjúságvédelemben.

Ki kell nevelni egy cigányértelmiséget. Egyelőre legsürgetőbb néhány tanító képzése. Ennek stratégiai kidolgozása az iskolaigazgató - iskolai ifjúságvédelmi megbízott - tengelyen várható.

Az 1978 április 02-án megnyílt
Mezőberényi Művelődési Központ és Ifjúsági Ház

Ide kívánczik a sarkadi Művelődési Ház - TIT-Klub rendezvény 1978 január 20-án. Az előadás címe: „Az értelmiség szerepe a cigányság tudati szintjének emelésében, asszimilációjában” volt.

Az utóbbi években új művelődési házak épültek, épülnek megyszerte. Ezek adhatnának otthont - az igény esetén szervezendő - cigány ifjúsági kluboknak. Az anyagi keretek szűkösségét a TIT készségesen ellensúlyozná. Tehetségekben nincs hiány. Pl. egy jól működő Dankó-klub-nak oly vonzó ereje lehetne, hogy a cigányfiatalek nem vágnának negatív társadalmi élményeket nyújtó körökbe.

A cigánytelepeken vöröskeresztes csoport szervezése helyeselhető. Pl. udvarszépítési versenybe sokan beveznének.

A Hazafias Népfrontnak és a tanácsoknak figyelmet kell fordítani arra, hogy a cigánytelepekről kerüljenek ki segédrendőrök, tanácstagok. Pozitív értelmű autonómiájuk csak így épülhet ki.

A TIT Békés megyei pszichológiai szakosztályának elnöke Békéscsabán és Békésen is foglalkozott a serdülőkerüak pályaválasztásával. Előadásának megismétlését több helységben is várják állami és társadalmi „szinten.”

A lelkiismeretesség szükségességét nem lehet eléggé hangsúlyozni. Az ifjúságvédelmi apparátus szervei között a kölcsönös tájékoztatások legtöbbször ügyirati szinten is megtörténnek. Pl. egy államilag dotált menzai felvételi határozatról értesül: a kérelmező szülő, a helyi gazdálkodási csoport, a fenntartó iskola, /amely azután az élelmezésvezetőnél jár el tovább/. Az esetleges késedelmesség, mulasztás következtében méltánytalanság érheti a gyermeket. Hosszabb távon pedig demoralizálólag

hat az egész hálózatban. A felügyeleti szervek nem lehetnek elnézőek a lezserséggel szemben.

A korszerű gyermekvédelem elvei megyénkben is felszínre vetik a nevelőotthonok, nevelőintézetek profilozását. A gyámhatóságok direkté egy központi szűrő stációba szállíttatnák az alanyt. A kihelyezés semmiképpen se az intézetek üres helyei, hanem a gyermekek állapota alapján történne. Nagyobb gyógynevelési, illetőleg pszichoterápiái bázis hiányát érezzük. Aggályos a gyógyító-nevelő intézetekből szabaduló fiatalok helyzete. Szükség van a megyszerte óhajtott ifjúsági otthonra.

A társadalmi aktívák részéről nem hanyagulhat a szülők rendszeres érzelmi befolyásolása.

A hivatásos pártfogók szeretnének gyakrabban látogatni gyámügyi hivatalokat, iskolákat és természetesen családokat. Kár, hogy ez idő szerint a fizetésükből kénytelenek fedezni a havi utielőleget. Fontosra kellene venni, nem volna-e olcsóbb a megyére érvényes autóbusszigazolványokkal ellátni a pártfogókat.

A tanácsok végrehajtóbizottságai továbbra is foglalkoznak a szülői munkaközösségekkel. El kell érni, hogy fejlesszék az akciók pedagógiai tartalmát is.

A következő időkben a gyermek- és ifjúságvédelemmel foglalkozó szerveknek fokozottan gondot kell fordítaniuk a jogpolitikai irányelvek érvényesítésére. Különös hangsúlyt kap a megelőzés. Békés megyében azonban nem jellemző, hogy csak röviddel az állami gondozás elrendelése előtt alkalmaznák.

A láthatás szabályozásánál a gyámhatóság elsősorban az albizottság pedagógus-tagjainak informálására számíthat.

Üdvözljük azt a gyakorlatot, hogy ha a pártfogolt utógondozásának tartama alatt a tizennyolcadik életévét betölti, a továbbiakban a szakigazgatási szerv felkérésére az albizottság, szakszervezeti szerv, illetőleg a KISZ-bizottság patronál. /A gyámhatóság a 19.életév megkezdésekor a felügyeletre vonatkozóan közvetlen intézkedést nem tehet./

A lokálisan alkalmazott nyílt albizottsági ülésekről jók a tapasztalatok. Ki kellene terjeszteni az egész közigazgatási egységekre. /Mint régebben/.

Helyeseljük a községi albizottságok vezetőinek járási, illetve városi továbbképzését. A megváltozott jogszabályi rendelkezések ugyanis a társadalmi közreműködést is átalakítják. A partnerszerveknek /Vöröskereszt, művelődésügyi gyermekvédelem, egészségügy/ többet kellene konzultálniuk. Így regisztrálhatnák a közös tennivalókat, s alakítanák ki egymás segítségének formáit és tartalmát.

Az egyes fórumokon olyan talajt kell teremteni, amelyen nemcsak egyetértési megnyilvánulások, hanem opponensi vélemények is bátran felszínre kerülnek.

Az ifjúságvédelem hivatali személyeinek szakmai tudását megalapozhatja, illetve továbbfejlesztheti az 1978-ban szerveződő hároméves Államigazgatási Főiskola.

A gyámügyi igazgatás területén sokféle nyilván-
tartást kell vezetni. /L. a függelékben/. Többségüknek
célja a statisztikai adatszolgáltatás megkönnyítése. A
másik cél, hogy ti. a hivatal mindennapi munkáját haté-
konyabbá tegye - már kevésbé valósul meg. A nyilvántar-
tások adatai alapján elemzéseket kellene készíteni.
Csak ily módon állapíthatók meg bizonyos tendenciák.

Az évenkénti statisztika elkészítése a gyámhatóság-
ok sok idejét felemésztí. Korszerűsítést jelentene a
peremlyukasztás szabályai szerinti nyilvántartás. E ke-
vés munkaidőt igénylő módon elvégezhetnék pl. a kisko-
rúak veszélyeztetésével kapcsolatos elemzést. Megállapít-
hatnák így, hogy mennyiben változott a veszélyeztetett
kiskorúak körösszetétele; az egyes keresztályokon be-
lül melyek a főbb veszélyeztetési okok; melyek a legsú-
lyosabb veszélyforrások; milyen összefüggés van az egyes
veszélyeztetési okok között?

A megyei gyámügyi csoportnál új perspektívát jelen-
tene a számítógép. Mindenesetre az ifjúságvédelemnek u-
tat nyitna arra, hogy spekulatív alapekről kifejezet-
ten a gyakorlati tapasztalatok talajára helyezkedjen.
Kár, hogy a számítógépek általában adattárolást, nyil-
vántartást végeznek. Az ifjúságvédelemben a döntésekhez
lenne most szükség, elektronikus segítségre.

Emberi dolog, hogy az áttérés egy új nagyságrendre
több energiát igényel, mint az előzőben való mozgás.

Kéznel lévő tromfnak kínálkozik, hogy Békésben nincs
egyetemi számítóközpont. A békéscsabai közgazdasági szak-

középiskolai tanárok segítenének a kezdetben. Ezidő szerint rengeteg adat áll rendelkezésre. Ezek csak akkor használhatók gyorsan információként, ha a gépek memóriaegységét is kihasználják.

Lehet, hogy évtizedek múlva eljutnak odáig, hogy a kibernetika segítségével tárják fel a veszélyeztető magatartásformákat. Szalagon tárolt típusdöntések felszabadítják a helyi előadókat is a gyakorlat forrásainak hosszadalmas keresgélésétől. És ami nem kevésbé fontos - megmentik a tévedésektől.

A 0-6 éves gyermekek védelmének további lehetőségei

A szülői szeretet a gyermek várásával kezdődik. A nem várt gyermek számtalan apró jelből felismeri a fájdalmas tényt, még ha palástolják is azt előtte.

A hátrányos helyzetű kisgyermekek érzelemszegény környezete a beszédkésztséget csak lassan fejleszti. Az ilyenek maradéktalan beövedáztatását el kell érni. Vannak olyan rövidfilmek, amelyek játékosan és szórakoztatva, hozzájárulnának a lemaradás behozásához. Nemcsak a beszédkésztségüket javítanák, hanem a fogalomalkotáshoz, a környezetismereti tudnivalók gyarapításához és a mai világkép érzékeltetéséhez is segítséget adnának.

Azokból az óvodásokból, akiknek bőven kijutott a családi élet mestehaságából, nem egyszerűen gyermekeket, hanem személyiségeket kell nevelni. Személyiségükben integrált 3-6-éveseket kell formálni. Képesek legyenek

megfelelően viszonyulni különböző helyzetekben a külső tárgyi- és társadalmi világhoz, valamint önmagukhoz. Nagy hatású pl. a békéscsabai közlekedési park.

Faluhelyen szerényebbek a lehetőségek. A gyermekvédelmi alanyokat okvetlenül be kell vonni „felelős szituációkba.” A játékok helyrerakása, a séta idejére alkalmazott rendszabályok megtartása és megtarttatása csak példa a lehetőségek tárházából.

Békés megyében csak egyes településeken beszélhetünk az óvodák túlnépesedéséről. De az új demográfiai hullámhegy már elérte ezt az intézményt. Pénzügyminiszteri rendelet ad lehetőséget arra, hogy több vállalat együttesen vagy a tanáccsal közösen is létesíthessen, működtethessen óvodát /bölcsődét/. Néhány megyeszékhelyi üzem fejlesztési alapja egy részének átengedésével férőhelyeket vásárolt a tanácstól. Más békéscsabai termelőegységek saját erőből bővítik gyermekintézményeiket.

A tanyasi gyermekek jelentős hányadának óvodáztatása akadályba ütközik. Náluk is gyakoriak a beszédmodor negatívumai. Függetlenített logopédusokra lenne szükség. A beszédhibajavítás ne kisegítőiskolai keretben történjen. Csupán ez a körülmény néhány konzervatív szülőt, nevelőszülőt visszatart attól, hogy odavigye gyermekét. Oroszházán máris önálló Beszédjavító Ambulancia működik.

Az iskolai ifjúságvédelem hatékonyságának fokozása

A különböző társadalmi rétegek öröklött adottságai, képességei azonos eloszlásúak. Spekulatív nézet, misze-

rint az alacsonyabb műveltségű rétegek szerényebb adottságaik miatt csak alacsonyabb műveltség megszerzésére képesek. A statisztika bizonyítja, hogy az öröklött adottságok, képességek nem osztály- és rétegspecifikusak. Ezzel minden szakmailag elégségesen képzett ifjúságvédelmi funkcionáriusnak is tisztában kell lennie.

Am az 5-6 évesek eltérő aktuális felkészültségét figyelembe kell venni. A kis települések iskolaszervezeti keretei konstans tényezők. A megoldást a jövő rugalmasan alkalmazkodó struktúrájától várhatjuk. Ennek még sok feltétele van. Egyelőre jobban megvalósíthatónak tűnik a preventív évfolyam. Ez a tankötelezettség küszöbén kompenzáló, felzárkóztató képzést adna.

Békésen és Szarvason a cigányság nagy száma lehetővé tenné több cigányosztály szervezését. A tanításban a legfőbb módszer a sikerélmény biztosítása lenne. A helyes megmozdulásukat jutalmaznák, pontverseny folyna, a heti eredményről „dicsőségkönyvet” vezetnének, apró ajándékokat kapnának a győztesek.

Békésen megkívánják, hogy az iskola a cigányszülők részére külön értekezletet tartson, de ugyanakkor vonja be őket a szülői munkaközösség munkájába is.

Szinte pedagógusbetegség az önteltség, a katedrapszichózis. Az egyetemek tanárképző fakultásain azonban megváltozott a szemlélet. Már jóval az abszolválás előtt a hallgatók tantervi kötelezettsége tapasztalatok gyűjtése a nevelés minél több színterén. A tanárjelöltek nevelőotthonokat látogatnak, részt vesznek a pályaválasz-

tási intézet munkájában. Figyelemmel kísérik a bíróság kiskorúakkal foglalkozó tevékenységét. Kíváncsok, hogy az iskoláknál gyakorlóidejüket töltő ötödéveseket, /negyedéves főiskolásokat/, az instruktor-tanár a jövőben egy ifjúságvédelmi albizottsági ülésre is meghívhatná. /Úgy véljük, hogy mindezek nincsenek ellentmondásban a gondos szaktárgyi - szakdidaktikai felkészüléssel, illetve felkészítéssel. /

A nehezen beilleszkedő gyermekek, vagy a családi konfliktusok által megviselt idegrendszerű fiúk, leányok karakterisztikus gyűjtőhelye a napközi otthon. Mezőberényben eddig csak a 2.sz. Általános Iskolának volt ilyen gyermekintézménye. A másik helyi általános iskola növendékeit is fogadta. A két igazgatás alól „verbuvált” csoportok túlzott heterogenitása zavarokat okozott. /Pl. egyes délutáni különfoglalkozások aszinkronja stb. miatt/. Hogy helyenként minden igazgatóság „saját” napközi otthont szervez, a körzetiség szempontjából előnyös. Egy-egy csoportot azonban most már szélesebb korskálán megoszló tanulókkal lehet csak feltölteni. A csoportvezetők gondjai nem sokat csökkentek. Inkább átsúlypontosodtak. Reménykedéssel tekintünk a tanárképző főiskolák felé, ahol néhány éve bevezették a napközi otthoni gyakorlati képzést. Egyelőre a napközi otthonba átkerült nevelő szerepváltásának kezdeti zavarán, az átállás periódusának megrázkódtatásain a törzsgárda tudja átsegíteni a kollegát.

Előnyös lenne a felvételi bizottságokat a Hazafias

Népfront részvételével megszervezni. A rászoruló gyermekeket bejuttatná a napközibe, de szelektálhatna is. Az egyik növendéknek elég az ebéd és a tanulószoba, a másikkal korrepetálni és szabad idejének eltöltésével is törődni kell.

Nyitott világunkban már a gyermekek számára se csak az iskola és a tanító, a tanár az ismeretszerzés kizárólagos forrása. Ebben a szituációban gyakran még az ifjabb nevelők is pánikba esnek. Pedig ha nem feledkeznének el a magukkal hozott eszményekről, akkor másként közelítenének a mozgás- és akciótér hiányát szenvedő tanulókhöz. Náluk adminisztratív, hatalmi, tekintélyi eszközök nélkül sikert érhetnek el. De azt is tudniuk kell a kezdő kollegáknak, hogy a szeretetlen vagy éppen ellenséges környezetben felnövő gyermek nem tanulja meg idejében a pozitív érzelmek kapásának és adásának gyönyörűségét. Visszahúzó, bizalmatlan, gyanakvó, esetleg meghasonlott vagy boldogságra képtelen növendékekkel találják magukat szembe. A csalódás tehát nem teljesen kizárt. De az nem ad menlevelet az érzelmi hőfok és az ügybuzgalom csökkenésére.

A neurótikus tünetek hordozóin segíteni nem szégyen, hanem kötelesség. Sokat várunk a jövő iskolapszichológusaitól. /Szakmai képzettség nélküli pszichológusi munkakörben dolgozókat az egyetem speciális tanfolyamon kiképzí. Már is hatályos jogszabályok tiltják a képzettség nélküliek alkalmazását/. A gyermekkel kapcsolatos problémát gyakorta otthon kívánják megoldani. A „nevelé-

si elvek": megszegyenyítés, fenyegetés, megalapozatlan ígérgetés, brutalitás. A családlátogatásokat semmiféle más momentum nem pótolhatja. A lelki sérüléseket az érő szem felfedi. A gyógyítás azután a szakemberre, a gyermekpszichiáterre, pszichológusra tartozik. Ha a szülők felvilágosítása eredménytelen marad, akkor csak a hosszantartó pszichoterápia segíthet.

Az ifjúságvédelmi alanyokra nézve, az osztály szociometriai szerkezetének kiegyenlítődése különösen fontos. Arra kell törekedni, hogy a tudás növekedése mellett a személyiség is alakuljon. Makarenkó szerint a szocialista nevelés csak mint „pedagógiai vezetők” és gyermekek egységes kollektívájának tevékenysége létezhet. Így lehet a veszendő gyermek érdekében olyan közösségi mechanizmust kidolgozni, amelyben a pedagógus mint a közösség tagja vesz részt. A tanárnak mindenesetre individualizált módon kell foglalkoznia különösen az ifjúságvédelmi felelős által jelzett tanulókkal.

A kisegítő iskolákba, szociális körülményeiknél fogva retardált gyermekek is járnak. Ezek általában fölszámolják hátrányukat. Általános iskolába való visszatelepítésük azonban valamilyen oknál fogva, nem történik meg. Természetes az igényük: kitörni a „kisegítő” megbélyegzettség alól. A szakmunkásképző intézetek, volt gyógypedagógiai növendéket elvileg nem vesznek fel. /Csak a hiányszakmákra juthattak be, ha a gyógypedagógus ajánlotta a tanulót/. A megyei gondok nem voltak megoldhatók a budapesti /Iv utcai/ országos beiskolázású tovább-

képző iskolával. Az 1977/78-as tanévben szakmai továbbképző iskolával bővült ki a Békéscsabai Kisegítő Iskola. Az intézmény felé az albizottságok is bizakodó várakozással tekintenek.

A gimnáziumokba több általános iskolából jönnek a gyermekek. A falusi, tanyasi iskolából jövők hátrányhelyzete evidens. Dr. Ágoston György, szegedi tanszékvezető egyetemi tanár és munkatársai az első év kezdetét orientációs munkára kívánják felhasználni. Akiknél számottevő hiányosságok tűnnek ki, azok számára kis csoportokban vagy éppen egyénileg felzárkóztató foglalkozásokat szerveznek majd. Kiderülhet, hogy a fogyatékosok okai nem feltétlenül a képesség hiányában, hanem a hátrányos körülményekben rejlenek. A programok kidolgozása még évekig eltarthat. Ifjúságvédelmi szempontból lényeges vonás lesz a harmadik és negyedik évfolyam fakultációja. A fizikai dolgozók tehetséges gyermekeinél a differenciáltság fokozottan lehetővé teszi a saját képességek jó megismerését, s szilárdítja a pályaaorientációt.

1977-ben /sőt már korábban is/ az üzemek és szövetkezetek megtoldották az Állami Ifjúsági Bizottság által adott és a Békés megyei Tanács ifjúsági alapjából nyújtott pénzösszeget. Ezért többen kapnak tanulmányi ösztöndíjat. A pénzt adományező üzemek, saját dolgozóik gyermekeit kívánják támogatni. Az ifjúságvédelmi felelősnek a szóba jöhető diákokat arra kell buzdítania, hogy az ösztöndíjra előmenetelükkel és jó közösségi munkájukkal rászolgáljanak.

Az ifjúságvédelmi alanyok jelentkezési lapjának kitöltésekor kívánatos a jövőben a gyámügyi előadó meghívása. /Ez az általános iskolai végzősökre is vonatkozik/.

Az érettségizettek száma gyorsabban nő, mint az egyetemi helyek száma. Az a közérzet, amelyet a kimaradtak sérelme, s a bejutottak „rossz lelkiismerete” táplál, egyelőre még növekedőben is van. A középiskolai ifjúságvédelmi megbízottaknak tudatosítaniuk kellene, hogy akik a felvételi vizsgán megfelelték, azok elutasítás esetén fellebbezési jogot kapnak. Az elsőévesek keretlét-számának 6%-át a fellebbezők részére rezerválják.

Az oktatási miniszter 1977 végén megjelent rendelete a névre szóló meghívásos pályázatokról intézkedik. A munkáltató a pályázatot azok számára írja ki, akik korábban tartós munka-, illetve szakmai kapcsolatban álltak vele. A meghívásos pályázati felhívást a képző intézetben teszik közzé, és arra csak a név szerint megjelölt hallgató pályázhat. Ez a lehetőség a megye cigányértelmiségének kialakításában döntő fordulatot hozhat. Az üzemek ifjúságvédelmi bizottságainak és az iskolai ifjúságvédelmi felelősöknek oda kell figyelniük, hogy az így felkaroltak az állás betöltésétől ne álljanak el.

Fizikai dolgozók gyermekeinek értelmiségivé válásában is jól járható az előbb vázolt út. A frissdiplomások azután a rossz hagyományok beidegzettségétől mentesen szemlélnék azt a közeget, amelybe visszakerülnének.

A törekvő, becsületes ifjak sebzettségének egyik forrása a felsőfokú oktatási intézmények elzárása előtt-

tük. Ebben a térségben még sekan hajlamosak arra, hogy igényes szellemi tevékenységgel párosuló, megbecsült szakmunkát is a szellemi rutinmunka mögé rangsorolják. Csak az utóbbit tekintik - úgymond - karriernek. Minden ifjúságvédelmi aktivistának fel kell lépnie a tehetség és a képesség fogalmára ráarakódott káros konvenciók ellen.

A tovább nem tanuló és nagykorúsodott hátrányos helyzetű fiatalokkal való intenzívebb törődés

Az ifjúkor felső határa vitatott probléma. „Egyes szociológusok a 22., a 25. vagy a 29. életévig való kiterjesztéséért szállnak síkra.”^x Az ifjúsághoz tartozás generálisan a fiataloknak a társadalom munkájába való bekapcsolódásával és a családalapítással zárul le.

A tovább nem tanuló fiatalok tekintélyes százaléka cigány. A már többször is említett Faragó Gábor, a békési cigányügy „apostola” hangsúlyozza: Arra kell törekedni, hogy az általános iskola elvégzése után a cigányifjak szakmunkás képesítést szerezzenek. A fiatal segédmunkás patronálása nem kevésbé fontos. Ki kell vonni a rossz társaság hatása alól.

Az igényesebb helységeken, pl. Mezőberényben, Elenken a kereső cigányfiatalok polgárosultabbak a megyei átlagnál. /Jól öltözködnek, kulturált berendezésű lakásuk van, galleriát gyakorolnak/.

^x Vajó Péter: Az ifjúságkutatás néhány alapkérdése
30 év Neveléstudomány
Magyar Pedagógiai Társaság, Bp.1975, 291.old.

Az üzemekből az albizottságokhoz felmondási idő nélküli munkahelyelhagyásokról érkeznek jelzések. Vannak, akik egy éven belül kétszer is munkahelyet változtatnak.

A helyzet javulását a Békés megyei Tanács elnökének helyi hatáskörű intézkedésétől remélhetjük. Etszerint az alapszabályt közigazgatási egységünkben úgy alkalmazzák, hogy az imént említett esetekben a „kilépett” csak a terv- és munkaügyi osztály közvetítésével helyezkedhet el. /A gyakorlatban eddig néhány népgazdasági szempontból kiemelkedő jelentőségű termelőegységben ezt nem firtatták a munkaerőhiány miatt/.

Kíváncsú, hogy a munkavállaló fiatalok meghatározott időre létesítsenek munkaviszonyt.

A cigány népcsoport ifjaiban erősíteni szükséges azt a közszellemet, amelyben a társadalom pozitív erői, a szocializmus hívei a hangadók.

Számolnunk kell a városiasodás tipikus velejárójával, a huliganizmussal, a fiataalkori alkoholizmussal. A pedagógustársadalomnak és a fő politikai tényezőknek ki kell védeniök e tendenciákat.

Nem szabad viszont a fiatalok felett úgy bábáskodni, hogy az önállóságukat, munkájuknak sajátos formáját sértse. Közéletiségre nevelésük kiemelt feladat legyen.

A Tótkomlói Nagyközségi Tanács 1975 június 20-i ülésének egyik határozata: „... biztosítsák az ifjúság nagyobb fokú bevonását a választott testületekbe.”

25 éven aluliak képvisellete az utolsó választási ciklusban

	<u>Tanácsban</u>	<u>Hazafias Népfrontban</u>
Füzesgyarmaton	1	4
Kertészszigeten	-	3
Körösladányban	1	1
Körösnagyharsányban	•	•
Körösújfalun	a tanácstagok 6%-a	-
Zsadányban	3	4

Az elmúlt két évben fiatalok százai vettek részt politikai képzésen. A szakmunkás bizonyítványt több ezren szerezték meg. Az ifjúságvédelmi aktivistáknak továbbra is tudatosítaniuk kell, hogy mindenféle tanfolyam, alapképzés feltétele a nyolc osztályos végzettség.

Az üzemi demokrácia továbbfejlesztése érdekében az ifjúságot magas fokban vonják be a választott munkahelyi testületekbe. Az önálló ifjúsági szocialista brigádok száma jóval meghaladja a százat. /Csupán Tótkomlóson 9 tevékenykedik/.

Az ifjúsági törvény végrehajtásáról szóló intézkedési tervet csaknem minden gazdasági szervnél elkészítették.

Határozott igény, hogy minden vállalat és szövetkezet képezzen alapot az ifjúság anyagi támogatására.

A jövőben a szövetkezeteknek minden év január 31-ig meg kell vizsgálniuk az ifjúságpolitikai intézkedési terveket. Szükség esetén módosítaniuk kell azokon.

Még vannak munkahelyek, ahol nem működik ifjúsági bizottság, holott a fiatalok létszáma azt indokolná. Ezt az

állapotot szanálni kell.

Az ifjúság negatív társadalmi élményeinek alapos csökkentése szükséges. Vonzóvá kell tenni a művészeti- és egyéb vetélkedőket. A hagyományos Gyulai Diáknapokon sok száz ifjúnunk és gimnazista találkozik. A Békéscsabai Ifjúsági és Úttörőházban a helytörténeti és honismereti szakkör törzsgárdáját az ipari tanuló-iskola fiataljai alkotják. Ugyanitt vidám klubesteket is rendeznek, amelyeken értékes tartalmak is helyet kapnak. /Pl. szellemi totó/.

Vannak még darabosan viselkedő fiatalok. A szerelmesek magatartásában is fellelhetők ízléstelen vadhajtasok. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy két ember magánügye nem tartozik a nyilvánosság elé. Kár, hogy a könyvesboltokból újabban hiányzanak az illetant ismerető kiadványok.

Zaklatott körünk jelensége egyes fiatalok féktelenkedése. Felszámolásra vár a humanizmusnak álcázott tehetlenség. De a hiányosságokat is pótolni kell. Az új lakótelepek infrastruktúrájára gondolunk. A békéscsabai Kulich Gyula-lakótelepen pl. 1962-ben adták át az első épületet. Ám játszó- és sportudvar, klub és könyvtár létesítése még mindig hátra van.

A munkahelyi KISZ-szervezetnek nagy szerepe van a turizmus fejlesztésében. Békés megyében főként Szanazug, a békésszentandrásí duzzasztómű környéke, a gyulai Városerdő, a póstelki parkerdő jöhetnek szóba kirándulócentrumok kialakítására. A megyeszékhely ifjúsági köz-

pontja már most is impozáns.

Alkotmányunk kimondja: legfőbb érték az ember! Ez az „ember” 18 évig a társadalomtól mindenféle támogatást megkap. De amikor felnőtté válik és hasznára lehet a nemzetnek, előfordul, hogy senki se törődik többé vele. Szinte kínálkozik az italozás. Békés városban már működik az alkoholmentes klub. Az ifjúsági házakat teljesen, a művelődési házakat pedig jórészt a fiatalok időtöltésének fellegvárává kellene tenni.

A KISZ sokat tehet a fiatalok vezető beosztásba való helyezésében. Az irányítás képessége nincs korhoz kötve. A dolgok rendje: időben, tervszerűen gondoskodni az utánpótlásról.

A családpolitika távlatai

Az ifjúságvédelem nélkülözhetetlennek tartja az ottlen melegét. Olyan fészerekre van szükség, ahonnan szeretetért nem kívánczik el a fiatal lány. Az iszákosság, a brutalitás, a kicsapongó életmód valósággal sugározza rontó hatását.

A munkáscsaládok és egyszerű erkölcsös emberek a szerelemhez gyakorta hozzáértik a tisztességtelen, csak a nemiségben tobzódó szeretkezést. Aggályuk nem egészen alaptalan. A huligánság, a zabolátlan nemiség, a szabados szexuális felfogás hatása Békés megyében is érződik. Nem marad sokkal az országos átlag mögött.

Az aktívák találkoznak olyan családokkal, amelyekben a szerelmes leány minden lépését kutatják, titkait

firtatják. Nem szabad bántani a lélek rejtekeit. A csalódott fiatalot gyógyítani kell. Nem malasztokkal, hanem foglalkoztatással, sporttal, házimunkával, szórakoztatással, meghitt családi élettel.

Kiskorúak házasságkötési engedély iránti folyamódásának oka többnyire az előzetes nemi kapcsolat.

Részlet egy volt békési járási helység albizottsági ülésének jegyzőkönyvéből /1971-ben/:

„Zs.Gy-né, védőnő előadja, hogy a P-családot régóta ismeri. Becsületes embereknek tartja a szülőket. Anyagi nehézségek nem lesznek. Mivel a kiskorú jelenleg t e r h e s s é g e hatodik hónapjában van, a házasságkötést helytelen lenne megakadályozni. A születendő kiskorú érdeke a legfontosabb szempont.”

A házasságkötés előtti tanácsadás helyenként formális. A felvilágosítást végzők munkájából számítani kell a gépiességet.

A „családi életre nevelést” kísérletképpen már 1974/75-ben bevezették

- a Békéscsabai 10.sz. Általános Iskolában
- a Nagyszénási Általános Iskolában
- a Gyulai 3.sz. Általános Iskolában
- a Békéscsabai Kemény Gábor Szakközépiskolában
- a Gyulai Erkel Ferenc Gimnáziumban

A „tantárgy” oktatására újabb orvosok, védőnők és nevelők megnyerése kívánatos.

A párvalasztási érettség elmarad a biológiai fejlettségtől. A pszichológus, a jogász nem híve a korai házasságoknak. A szülések azonban azt szeretnék, ha a nők fiatalon hoznák világra gyermekeiket. Az albizott-

ságok hangulata: addig kellene várni, amíg a testi alkalmassághoz a lelki tulajdonságok is felzárkóznak.

A lakásproblémák megoldásában az ifjúsági szövetség is segít. Az építő akció több száz KISZ-lakást juttatott a fiataloknak. Ezután már a lakásépítő szövetkezeti formát kellene szélesíteni. Megyénkben is kívánatos több szobabérlok házának építése. Ez - a viták ellenére is - jónak bizonyul a fiatal lakásigénylők átmeneti elhelyezésére. A kis- és középvállalatok együttes lakásépítésének útját szintén meg kellene találni.

1974 óta viszonylag sok pár vállal három gyermeket. A harmónikus családi élet kialakításában nem mindegy, hogy hány gyermek nevelkedik együtt. Tapasztalataink szerint az egyke elfogulttá teszi a szülőt. A gyermekgondozási segély nemzetközileg is úttörő és lényegileg máig is egyedülálló népesedéspolitikai intézményünk. A gyermek- és ifjúságvédelmi albizottságok népünk egészséges reprodukciójának egyik biztosítékeként értékelik. Több fiatal házasnak a figyelmét fel kellene hívni az Országos Takarékpénztár által 1977-ben bevezetett családalapítási kölcsön igénybevételére.

Az utolsó évtizedekben Délkelet-Magyarországon is számottevő ipari fejlődés történt. Ennek hatására a család fokozatosan veszített termelőközösség-jellegéből. Az együttélő generációk száma kisebb lett. Mind általánosságban az úgynevezett kis család.

A változó társadalmi hatásoknak jobban kitett, „nyitottabb” familia törékenyebb, ingatagabb.

Minket azonban főként az ragadott meg, hogy a csalá-
léd összetartozásában csökkent a gazdasági kényszer. De-
mokratizálódnak a családon belüli viszonyok. A jövőben
mind nagyobb szerephez jutnak a személyes érzelmek, in-
dítékok és törekvések a családalapításban.

Az elromlott, eltorzult házasságok látása többsé-
günket nem tette sem cinikussá, sem keserűvé. Hiszünk
a házasság intézményében - a szép és tartalmas házas-
társi kapcsolatok erejében.

UTOSZÓ

A dolgozat megírását a tény- és adatgyűjtés előzte meg. Genetikus és kauzális összefüggések már a megfigyelés folyamatában megmutatkoztak.

A korai ifjúságvédelmi előzmények vizsgálatában zavarólag hatott, hogy jóformán csak a megvalósult eredményeket láthatta az ember. Nehéz volt feltárni bennük a választás csomópontjait, az alternatívákat. Csak az vált kétségtelenné, hogy humanista fejlődésünk függvényében mind több és több gyermek szabadult fel a kegyetlen gazdasági racionalitás alól.

A jelenségek feltárására alkalmazott ankétmódszernek államigazgatási vonalon határt szabott a Minisztertanács Tanácsi Hivatalának rendelete. Az adatszolgáltatási zárlat alól csak a megyei tanács elnöke tehetett volna kivételt. Ezt - a közérdek szem előtt tartásával - nem törekedtem mindenáron elérni. Meg kell jegyezni, hogy a legfelsőbb megyei szinttől a helyi szervekig sok jóakaratot és segítőkészséget élveztem, különösen interjúk keretében. Ugyanezt mondhatom az oktatásügyi vonalról is.

Az ifjúságvédelmi rendszer minden posztján találkozni lehetett lexikális elmékkal. Szerencsére a kritikus gondolkodók kerültek gyakrabban utamba.

A didaktikus, fárasztó előadásmódot lehetőség szerint kerültem. Dokumentációrészletekkel, idézetekkel tö-

rekedtem képzettársításokra, a logikai kapcsolatok kibontására.

Az ifjúságvédelem nem székelhet az eszmék magasságában. Minden művelőjének reflexei mélyében van a helye. E munka minden hétköznapija tulajdonképpen ünnep. A tennivágyás lendülete, a célhoz jutás akarása - ezek a belső fűtöttség és a szenvedély forrásai.

A gyermekvédelem munkásai kitárják szívüket azok felé, akiknek kevés szeretetet jutott.

Az albizottságok szakmai heterogenitása áldásos. Elengedhetetlen viszont az eszmei egység.

Az alkotó munka itt az új módok alkalmazásában, a kezdeményezésben, a sablonok legyőzésében nyilvánul meg. Ez jól összefér a gyermekvédelmi tevékenység automatizált komponenseivel, a többszöri ismétlés során kialakult készségekkel.

Az intézményi fejlődés a differenciálódásban és integrálódásban valósul meg.

Az őszinte gyermekvédelem^{nek} a sugárzó emberség gyakorlásának szüksége van a szakadatlan belső megújódásra, mert különben sémákba szürkül. Megülnék a deklarációk, a formális elemek.

Az ifjúságvédelmi tevékenység fejlesztését hosszú ideig gátolta az a nézet, amely szerint a szocializmus építésével megszűnnek az ifjúság egészséges fejlődését hátráltató okok. Nem emigrálhatunk a távoli jövőbe! Permanensen méltó és időszerű közéleti szerep ez.

Köszönetemet fejezem ki

Dr Á g • s t • n György Professzor Úrnak,
a József Attila Tudományegyetem Pedagógiai
Tanszéke vezetőjének, az általa nyújtott
sokoldalú szakmai segítségért.

Mezőberény, 1978 április 15.

Komlódi János Lajos

Munkámban támogattak

Babosné Veres Amália, Vésztő, gimnáziumi ifjúságvédelmi megbízott

Dr. Baukó Márton, Mezőberény, a nagyközségi tanács vb. titkára

Békés Megyei Könyvtár, Békéscsaba

Békés Megyei Pedagógus Továbbképző Intézet, Békéscsaba

Dr. Bóke Gyula, Békéscsaba, a Békés megyei Pályaválasztási Tanácsadó Intézet pszichológusa

Dávid Mátyás, Bálmezyer, nevelőotthoni igazgató

Dr. Domokos Tamásné, Békéscsaba, a Rózsa Ferenc Gimnázium ifjúságvédelmi megbízottja

Dütsch Zsolt, Mezőberény, gimnáziumi igazgató

Dr. Erdei Aranka, Békéscsaba, a Kemény Gábor-szakközépiskola ifjúságvédelmi felelőse

Filipinyi Judit, Gyula, hivatásos pártfogó

Fürj József, Körösnagyharsány, a községi tanács vb. titkára

Herczeg Ferenc, Szeghalom, hivatásos pártfogó

Herváth Jánosné, Lókösháza, a községi tanács elnöke

Ibrányi János, Körösújfalu, a községi tanács vb. titkára

Jász József Gyula, a gyermek- és ifjúságvédő intézet igazgatója

Dr. Jávorcsik Sándor, Békéscsaba, a megyei tanács vb. gyámügyi csoportjának főelőadója

Juhász János, Gyoma, a nagyközségi tanács vb. titkára

Dr. Kincses László, Békéscsaba, a Békés megyei Pályaválasztási Tanácsadó Intézet igazgatója

Dr. Kiss Endre, Békéscsaba, főorvos

Kiss László, Békés, a városi ifjúságvédelmi munkabizottság titkára

Kocsor Jánosné, Békés, gimnáziumi ifjúságvédelmi megbízott

Komáromi Gábor, Vésztő, a nagyközségi tanács vb. elnöke

Komáromi Mátyás, Békés, a városi Vöröskereszt titkára

Komiszár Andrásné, Mezőberény, nagyközségi ifjúságvédelmi albizottsági elnök

Kovács Árpád és Kovács Árpádné, Mezőberény, gyógypedagógiai tanárok

Dr. Kovács Ferenc, Gyula, megyei főügyész - és helyettese

Kölcsey Szabolcs, Békéscsaba, a megyei rendőrfőkapitányság beosztottja

Lendvai Klára, Mezőkovácsháza, gimnáziumi ifjúságvédelmi megbízott

Marton Mihályné, Mezőberény, menzai élelmezésvezető

Molnár Józsefné, Kertészsziget, a községi tanács vb. titkára

Dr. Molnár Margit, Békéscsaba, a megyei tanács munkügyi osztályának vezetője

Nagy Istvánné, Zsadány, a községi tanács vb. szakigazgatási szervének vezetője

Nagy János, Békéscsaba, a városi tanács vb. elnökhelyettese

Nagy Ferenc, Mezőberény, iskolaigazgató

Paulinyi Gyuláné, Gyula, a megyei bíróság munkatársa

Puskás László, Békés, volt járási művelődésügyi osztályvezető

Rápoly Károlyné, Békéssámsón, iskolai ifjúságvédelmi megbízott

Sajti Károly, Békéscsaba, a megyei művelődésügyi osztály nevelőotthoni előadója

Seés Imre, Körösladány, a nagyközségi tanács vb. szakelőadója

Dr. Szabó Ferenc, Gyula, a Békés megyei Levéltár igazgatója

Szabó János, Gyula, a csecsemőotthon gondnoka

Szász Lajos, Mezőberény, gimnáziumi iskolatitkár

Szászfalvi László, Békéscsaba, a Békés megyei Tanács
VB. gyermekvédelmi főelőadója

Szücs Gyuláné, Mezőberény, a nagyközségi tanács vb.
gazdálkodási csoportvezetője

Tekaji Margit, Békés, gyermekvédelmi felügyelő

Dr Veress Mária, Békés, városi gyámügyi főelőadó

Zerinváry Lajos, Békéscsaba, a Vásárhelyi Pál-Szakkö-
zépiskola ifjúságvédelmi megbízottja

A felsoroltakat és azokat a név szerint nem emlí-
tett személyeket, hatóságokat és intézményeket, akik
/amelyek/ empirikus adatokat, impulzusokat szolgáltat-
tak, dokumentációt bocsátottak rendelkezésemre, szin-
tén köszönet illeti.

IRODALOM

A mai egyetemi hallgatóság részére rendszeresített
pedagógia-
tudományos szocializmus-
lélektan-
tankönyvek

Dr. Ágoston György: A társadalom felelőssége ifjúságunkért - Köznevelés, 1955 január 1. 1-3. old.

Baj van a gyermekemmel - Gondolat, 1977 Szerkesztette: Várkonyi Zsuzsa

Brückmann: Von den Zigeunern und ihrer Lebensart in Ungarn

Csöreg E. Éva: Veszélyes felnőttek - veszélyeztetett gyermekek - Világosság, 1969.2.sz.107-114. old.

Daróczy Sándor: Tízéves a szocialista kollégium - Köznevelés, 1969.1.sz.15-16. old.

Dobos László: Az apák felelőssége a nevelésben. A mai család szerkezete, egyensúlyi helyzete - Kossuth Kiadó Bpest, 1967

Erdős Kamill: Békés megyei cigányok - Erkel Ferenc-Múzeum kiadása, Gyula, 1959.

Gallyas Györgyné: Gyermekek és ifjúságvédelmi feladatok a kisegítő iskolában - Gyógypedagógiai Szemle, 1973/3

Ifjúságszociológia /Szerk.: Dr. Huszár Tibor és Sükösd Mihály/ Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bpest, 1969.

Dr. Komlósi Sándor: Az iskola és a család kapcsolata L. Nevelésügyünk húsz éve, 1945-1964, Tankönyvkiadó 1965

Kozma Tamás: Településfejlettség és iskolafejlettség - Pedagógiai Szemle 1974.1.sz.34-45. old.

Kulcsár Ferencné: Hátrányos helyzetű gyermekek iskolára előkészítése - Óvodai Nevelés, 1969.2/3.sz.94-96. old.

Lantosyné Dabas Erzsébet: A felbomló család gyermeke Kossuth Kiadó, Bpest 1977

Levendel Júlia: Kitett gyermekek - Gyermekekünk, 1969 12.sz.4-6. old.

Lőcsei Pál: Család és házasság a mai magyar társadalomban - Közgazdasági és Jogi Kiadó, Bpest 1971

Materényi Jenő - Pásztor József: Eljutnak-e az egyetemig? - Bpest.1969.Tankönyvkiadó 97.1.

Mezőberény története - Szerk.: Szabó Ferenc,1973

Nevelőmunka a középiskolában - Tankönyvkiadó,Bpest 1969 /14 szerzőtől/

Óvári Miklós: A munkás-paraszt fiatalok továbbtanulásáról - Társadalmi Szemle,1970.11.sz.

Dr. Petrikás Árpád: A közösségi nevelés - egyéni bánásmód kérdéséhez - Pedagógiai Szemle,1963.I.sz.15-24.old.

Regős Vilmos: Orosházi szülők, szegedi tanítójelöltek egymás közt - Pedagógusok Lapja,1962.21.sz.

Rózsa Éva - Belényi Gyula: Iskolaotthon a felső tagozatban. Ismerkedjünk az iskoláinkban folyó egésznapos neveléssel - Bpest,1971 Magyar Pedagógiai Társaság kiadványa

Sántha Pál: Jó napközi otthonnal a jó iskoláért! - Tanító,1969.3.sz.1-2.old.

Stern E. 1953. Über Verhalten und Charakterstörungen bei Kinder und Jugendlichen - Rascher,Zürich.248.old.

Szabadkai Simonné: A hazai egésznapos iskola pedagógiai kérdései - Pedagógiai Szemle.1968.9.799-811.old.

Szász János: Kutatási módszerek az ifjúságszociológiában - Ifjúsági Lapkiadó Vállalat,1970

Szöke Sándor: Pillantás a százalék mögé /A hátrányos helyzetű tanulók továbbtanulása/ - Köznevelés,1969. 5.sz.25-26.old.

Várhegyi György: A „külvárosi” gyermekek spontán csoportosulásai - Pedagógiai Szemle,1964.4.365-384.old.

Vaskó Lászlóné: Iskolára előkészítő foglalkozások /A hátrányos helyzetű gyerekek részére/ - Ovodai Nevelés 1969.10.sz.377.old.

Dr. Veczkó József: Gyermekek és ifjúságvédelem - /Egyetemi jegyzet a Bölcsészettudományi Karok számára/ - Tankönyvkiadó,Bpest,1966

Vermes Miklós: A kriminológia alapkérdései - Bpest,1971 Akadémiai Kiadó

Német nyelvű összefoglalás

Die Tätigkeit der Jugendschutzunterkommission
im Komitat Békés

/Zusammenfassung/

Daß der Jugendschutz der Zukunft dient, ist nicht zu bestreiten.

Auch in der entwickelten sozialistischen Gesellschaft gibt es Stiefkinder und solche mit einem unglücklichen Schicksal.

Der Jugendschutz ist natürlich ein weitläufiger Begriff. Das primäre Ziel ist dennoch, den ausgerissenen Kindern ihr Schicksal aufzuzeigen.

Fast jeden Rat hat eine Unterkommission für Kinder- und Jugendfragen. /Deshalb Unterkommission, weil sie zu einem ständigen Komitee gehört/.

Wie erfolgreich diese wichtige Tätigkeit wird, hängt davon ab, in welchem Umfang sie sich auf die Pädagogik, Psychologie, Soziologie, Anthropologie, Staats- und Rechtswissenschaften usw. stützt.

Während der 26-jährigen Lehrertätigkeit und der 17-jährigen Arbeit auf dem Gebiet des Jugendschutzes entwickelte sich die Problematik für den Verfasser zu einer aufregenden und wichtigen Thematik.

Es muß zuerst eine staatliche Verwaltungseinheit vorliegen, die diese Integration ermöglicht. /S. Kartenentwurf auf Seite 10./

Das im Südosten Ungarns liegende Komitat umfaßt ein Gebiet von 5632 km² mit 430 000 Einwohnern und gliedert sich in 5 Städte und 73 Gemeinden.

Das Zentrum des Verwaltungsbezirks war ursprünglich Gyula. Seit 1950 befindet sich die Komitatsverwaltung in Békéscsaba. Aber die Jugendschutzinstitutionen sind weiterhin in Gyula konzentriert. Der Grund hierfür liegt in der Tradition. In diesem Gebiet leben neben den Ungarn auch andere Nationalitäten. Hinsichtlich des Kinderschutzes bereitet die Zigeuner-Volksgruppe die meisten Probleme.

Die Arbeit des Kinder- und Jugendschutzes durch Vermunde wurde durch die Verordnung von 1954 geregelt. Die Hauptforderung war die richtige Anwendung der Schutzverordnungen durch diese Behörde. Die Wirksamkeit war damals nur in einigen Orten gegeben.

Neben den Vermundschaften gab es die Tätigkeit der Operativen Kinder- und Jugendschutzkommissionen, die eine gesellschaftliche Organisation darstellten.

Es bestand ein Widerspruch, da behördliche /staatliche/ Aufträge nicht von gesellschaftlichen Institutionen gelöst werden dürfen. Aus diesen und anderen Gründen haben sich 1961/62 fast überall die Unterkommissionen für Kinder- und Jugendschutz gebildet. Dadurch entwickelte sich das richtige Verhältnis zwischen staatlicher- und gesellschaftlicher Kompetenz. In diesen Kommissionen sind beratend

staatliche Funktionäre, Pädagogen, Juristen, Polizisten, Wärterinnen, Betriebsvertreter und Verantwortliche für Zigeunerwesen u.a. vertreten.

Die Vormundschaftsverfahren richten sich nunmehr nach zeitgemäßen Prinzipien.

Die Unterkommissionen sind in einigen Orten dem ständigen Komitee für Bildungswesen, in anderen Orten dem ständigen Komitee für Gesundheitswesen angeschlossen. Solche Institutionen arbeiten auf kreislicher und bezirklicher Ebene.

Die Unterkommissionen beobachten die entwicklungs- und erzieherisch gefährdeten Kinder. Wichtige Arbeitsmaterialien sind Dokumente wie Arbeitspläne und Notizbücher /Fortschreibungsblätter/.

Sie ermöglichen es Erfahrungen weiterzuleiten und bei Versammlungen optimale Lösungen zu finden. Sie geben Einblick in die Verwaltungsarbeit und helfen Ratschläge zu geben. Sie müssen die Beratungsergebnisse betonen. Die gemeinsame Anschauung wird durch die Unterkommission und die staatlichen Organe erreicht. Das Ziel besteht nicht nur in der Liquidierung von Gefahrensituationen, sondern in ihrer Vorbeugung.

Die Hauptgefahrenquellen sind: Umwelteinflüsse, schlechtes Benehmen, finanzielle Probleme und gesundheitliche Störungen.

Die Kenntnis des familiären Milieus ist unentbehrlich. Wir möchten das Problem lösen, ohne das Kind aus seiner natürlichen Umgebung herauszulösen.

In der Mehrheit der Fälle bringen die Bemühungen Erfolg. Wir können oft die Eltern oder die Verwandten zur Einsicht bringen. In anderen Fällen muß die Staatliche Verwaltung angeordnet werden. Man sieht, es ist von einer ganzen Einrichtungsstruktur die Rede. /Siehe Seite 82./

Die Aufzählung der gesamten Institutionen und befugten Personen ist nicht möglich. Es können nur die wichtigsten dargestellt werden. Diese sind außer den örtlichen Vor-mundämtern: das Békés-komitatliche Kinder- und Jugendschutzinstitut in Gyula; die Erziehungsheime in Battonya, Bélmegyer, Dévaványa, Elek, Gyula-Remete; die Pflege-eltern; die⁹ Inspektoren für Kinderwehr /~~9 an der Zahlen~~/; hauptamtliche Jugendschützer mit dem Sitz in Szeghalom, Gyula, Orosháza, Békéscsaba, Mezőkovácsháza; zahllose gesellschaftliche Jugendschutzhelfer; erzieherische Beratungsstellen in Békés, Orosháza, Békéscsaba ... und die Gyulaer wird gegenwärtig organisiert; das Békés-komitatliche Berufswahlinstitut in Békéscsaba; die gesellschaftlichen Organisationen und Betriebe.

Ohne die Schulen kann der Jugendschutz natürlich nicht seine Bestimmung verwirklichen. Neben der Direktion müssen wir die schulischen Beauftragten erwähnen.

Die Vollständigkeit ist in diesem Bereich ebenfalls nicht vorstellbar. Es sind unter anderen: die Kindergärten, die Mensa, die Tagesheime, die Studentenheime; die Eltern-beratskollektive, die Erwachsenenqualifizierung, die Heil-pädagogik; die Jugendverbände.

Zwischen den genannten staatlichen, kollektiven und

individuellen Kategorien gibt es so viele Verbindungen, daß sich auf dem Schema nur die wichtigsten erkennen lassen.

Der schulische Jugendschutzbeauftragte ist der eigentliche Verbindungsmann zwischen der Grund- bzw. Oberschule und der Jugendschutz-Unterkommission. /Dadurch natürlich auch mit dem Vormundamt/. Er/Sie kann die Gefährdung zum größten Teil mit Hilfe der Klassenleitungen aufdecken und einschätzen. Nach einer Beratung unternimmt die Schule die nötigen Schritte. Diese wendet sich an die örtliche Behörde, oder gibt die Sache zum Jugendschutzzinstitut des Komitats, zum Inspektor für Kinderwehr, oder zur Polizei, usw. weiter.

Es ist eine schwierige Seite unserer Tätigkeit, daß die gefährdeten Kinder und Jugendlichen manchmal mit dem Gesetz in Konflikt geraten. Die Sicherheitsorgane, die Anwaltschaft, das Jugendgericht, sowie wir selbst sehen in der Kriminalität eine Persönlichkeitsschädigung. Der Grund dafür liegt an der Zersetzung der Familie, dem sich selbst Überlassen~~sein~~, der elterlichen Ungerechtigkeit, dem Alkoholismus und der Brutalität.

Bei ungünstigen Umwelteinflüssen wird der Jugendliche durch das Institut von Gyula in ein Erziehungsheim, oder zu Pflegeeltern überwiesen.

Währenddessen nehmen wir Einfluß auf das Eltern~~hau~~s, um günstigere Bedingungen zu schaffen, die eine Rückführung des Kindes ermöglichen.

Bei Verhaltensgründen müssen wir geduldig sein. Wir

brauchen zuerst eine Anknüpfungsstelle beim Jugendlichen. Dadurch wird er gefühlsmäßig zugänglich. Wir betreiben Fachzirkel, Sportgruppen, Kulturzirkel, den Klub und die Arbeit im Jugendverband. Dadurch werden die schädlichen Einflüsse zurückgedrängt. Das wirkt sich vorteilhaft auf die Persönlichkeitsentwicklung aus.

Bei finanziellen Schwierigkeiten hilft der Staat, oder die Schule mit Geld, Schulgeräten, Bekleidung usw. In den letzten Jahren sogar mit Erziehungsbeihilfe.

Wenn in der Umgebung des Kindes eine ansteckende Krankheit existiert /z.B. TBC/, so wird es ebenfalls erfaßt und auf staatliche Kosten versorgt.

Für die Zukunft ist es nötig die Vergleiche zwischen den Verwaltungen, Schulen und Betrieben enger zu gestalten. Wenigstens auf staatlicher Ebene des Komitats und in größeren Städten könnten die Verwaltungsarbeiten rationalisiert und mechanisiert werden. Die jährliche Statistik fordert sehr viel Zeit. Die Blattrandperforation /Kerblöchkarten/ wäre eine Methode.

In der Vormundschaftsabteilung des Komitats lohnte sich die Anwendung eines elektr. Rechners. Die Elektronik wäre nicht nur für die Zahlenarbeit nützlich, sondern durch seine Speichermöglichkeiten sind optimale Entscheidungen leichter zu treffen.

Nach dem 18. Lebensjahr wird der Jugendliche mündig. Aber jeder gewissenhafte und menschliche Mitarbeiter des Jugendschutzes kümmert sich auch weiterhin um seine Schützlinge. Er hilft in seinem Privatleben und seiner

beruflichen Eingliederung.

Die Behörden unterstützen die jungen Ehepaare beim Wohnungserwerb und gewährleisten einige Vergünstigungen. Für die Mitglieder in den Unterkommissionen gibt es beständige Forderungen wie Pünktlichkeit, Zuverlässigkeit, Engagement und vor allem Humanität.

Függelék

N y o m t a t v á n y t á r

I. NYILVÁNTARTÁSI LAP

a gyámság alatt állóról, számadásra kötelezett szülők gyermekéről, gondnokról

(Gyűsz. 36. § /1/ bek. a pont)

1. Kiskorú (gondnokolt) neve:		2. Nagykorúság elérésének éve: 19_____	
Születésének helye és ideje: 19____ év _____ hó _____ nap			
3. Elhelyezése:			
Szülőjének	neve	lakása	halála éve
a) apja			19_____
b) anyja			19_____
4. Eltartójának neve és a gyermekkel való rokoni viszonya:			
5. A gondnokság alá helyezést kimondó bíróság megnevezése és ítéletének száma:			

8. A gyám — gondnok — számadásra kötelezett és a gyámhatóság adatai

A gyám — gondnok — számadásra kötelezett neve és állandó lakása	A kirendelő, vagyonkezelést korlátozó gyámhatóság	
	megnevezése	határozatainak száma és kelte
1	2	3

9. A gyámságot, gondnokságot, a vagyonkezelés korlátozását megszüntető gyámhatóság adatai

Megnevezése	Határozatainak	
	száma és kelte	oka
1	2	3

Ingóság leltár szerint forint értékben

Örizzetében

Készpénz, értéktárgy, értékpapír külön nyilvántartás szerint

kezelésében

[illegible]

II. NYILVÁNTARTÁSI LAP

ami gondoskodás alatt álló kiskorúakról (védő-óvó intézkedés, megelőző és utógondozó, pártfogói felügyelet) álló, rendkívüli segélyezésben és rendszeres nevelési segélyben részesülő, intézetben elhelyezett, valamilyen állami gondozott kiskorúak és azok tartására kötelezett hozzátartozói. [GYŰSZ. 36. § (1) bek. b) pontja]

EMÉLYI ADATOK¹

Kiskorú személyi adatai

korú neve:			
tési			
ye és ideje:	19	év	hó nap
korú bölcsődés (1), óvodás (2), általános iskolás (3), gyógypedagógiai intézményben tanul (4), közép- olás (5), szakmunkás tanuló (6), munkaviszonyban áll (7), nem dolgozik (8), egyéb (9)			
helye:			
viselőjének, ámjának neve és állandó lakása:			
		Munka- helyének megnevezése	
rözis ellátásban részesül-e? igen – nem.		Tanulószobai ellátásban részesül-e? igen – nem.	
ermek túlkoros-e? igen – nem. Ha igen hány évvel túlkoros? Osztályt ismételt-e? igen – nem.			
ik osztályokat ismételte és hány alkalommal?			
ndennapos iskolába járás alól felmentett-e? igen – nem. Osztályzónvizsgát tett-e? igen – nem.			

[illegible]

Kiskorú szüleinek személyi adatai

Megnevezés		Anya	Apa
Ánykori is)			
Tési ye és éve		19	19
alkozása			
kahelye			
ndó	lakása		
lenes			
Ök vagyoni pota			
lának ye és éve		19	19

ldban az 1 főre jutó havi átlagjövedelem Ft

reinek száma ebből kiskorú:

ÁM HATÓSÁGI INTÉZKEDÉSEK

kes m- tóság gneve- e	Tanács V. B. szakigazgatási szerve	
	1.	4.
	2.	5.
	3.	6.

dalt levő négyszögeket nem kell kitölteni!

Üsz. 2. r. sz. (Tü. 1982. r. sz.) – Nyomell, 1074 – 240 000, 75.2., 235, Állami Nyomda

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.

III. A GYERMEK VESZÉLYEZTETETTSÉGÉNEK OKAI

1. Környezeti ok

a) Családi környezet

a/1. *A család szerkezete:* a szülők házasságban élnek (1), élettársak (2), külön élnek (3), a házasságot felbontották (4), a gondozó szülő újabb házasságban él (5), a szülők között életközösség nem volt (6), a gyermek nem a szülőknél van elhelyezve (7)

a/2. *Nevelési hiányosság:* gondozás hiánya (1), felügyelet hiánya (2), helytelen bánásmód; brutalitás (3), túlzott szigor (4), kényeztetés (5), közömbösség (6), érzelmi kapcsolat hiánya a családban (7), gyűlölködés a családban (8), kettős nevelés (9) egyéb: -----

a/3. *Erkölcstelen családi környezet:* a szülők (gondozók) könnyelmű, felelőtlen életvitele (1), a szülők (gondozók) munkakerülők (2), nemi erkölcs megsértése (3) -----

a/4. *Italozó életmód:* a családban (1), az italozás garázdasággal párosul (2)

a/5. *Bűnöző családi környezet:* büntetve volt az apa (1), az anya (2), a gondozó (3), más családtag (4), büntetése folyamatban van az apának (5), az anyának (6), a gondozónak (7), más családtagnak (8)

a/6. *Az elkövetett bűncselekmény:* -----

a/7. *Rossz lakáviszonyok:* a lakás rossz állagú (1), nincs a lakásban folyóvíz, nincs villany (2), 1 szobában több nemzedék él együtt (3), a lakásban hiányos az alapvető berendezés, felszerelés (4), az egy szobában élő személyek száma: -----

b) *Családon kívüli környezet:* negatív hatású baráti kör (1), bűnözőkkel kapcsolat (2), a gyermek galérii tagja (3), egyéb (4) -----

. INTÉZETI ELHELYEZÉS, ÁLLAMI GONDOZÁS, RENDSZERES NEVELÉSI SEGÉLYEZÉS**Intézeti elhelyezés, állami gondozás**

Az intézeti elhelyezést, állami gondozásba vételt elrendelő gyámhatóság megnevezése, határozatának száma és kelte	Intézeti elhelyezés	Állami gondozás	Az intézeti elhelyezés, állami gondozás oka				A gyer- mekvédő intézeti felvétel időpontja	Az intézeti elhelyezést, állami gondozást meg- szüntető gyámhatóság megnevezése, határozatai- nak száma és kelte
			környé- zeti	maga- tartási	anyag	egészségi		
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Gyermek- és ifjúságvédő intézet

Az intézet megnevezése	A kiskorú törzslapjainak száma

A gondozási díj fizetésére kötelezett személy

Neve	Rokonsági foka	Eltartottjainak száma			Havi jövedelme (Ft)	A gondozási díj összege (Ft)		

Rendszeres nevelési segély

A nevelési segélyezést elrendelő gyámhatóság megnevezése, határozatának száma és kelte	A segély formája		Az ellenőrzések		A nevelési segélyt megszüntető gyám- hatósági határozat száma és kelte
	pénz (havonta) (Ft)	természetbeni (felsorolás)	időpontja	eredménye	

A gyermek törzsszáma:

III. Nyilvántartási lap

Nevelőszülőknél élő intézetben elhelyezett, illetve állami gondozott kiskorúról
(Gyűsz. 36. §. (1) bek. d/pont)

A gyermek		A nevelőszülő	
1. Neve:		1. Neve:	
2. Születési helye és ideje: 19 év hó n.		2. Születési helye és ideje: 19 év hó n.	
3. Esetleges fogyatékossága:		3. Lakhelye:	
4. Állami gondozásba vétel oka és ideje: 19 év hó n.		4. Foglalkozása és havi jövedelme: Ft	
5. Apja	neve	5. Saját gyermekeinek száma és kora:	
6. Anyja		9. Örökbefogadás céljából ingyentartó-e?	
7. Szülei látogathatják-e?		7. Gondozási díja havi : Ft	
8. Óvoda, iskola munkahely megnevezése:		8. A ki-helyezés, nevelés a) kezdete 19 év hó n. b) megszűnése 19 év hó n. c) megszűnésének oka	
9. Egyéb feljegyzések:			

Feljegyzések az ellenőrzésekről

Ellenőrzés időpontja	A nevelőszülők tevékenységére, a gyermek iskolai vagy munkahelyi magatartására vonatkozó észrevételek	Intézkedések

(Gyűsz. 36. § (1) bek. e. pont)

Gyűjtem. 4. r. sz. (Tű. 1984. r. sz.) —Nyomell. 1078. 43000 pld. 75-31777 Komáromi ny

[illegible]

V. NYILVÁNTARTÁSI LAP az apa adatai nélkül anyakönyvezett kiskorúakról (Gyűsz. 36. § /1./ bek. j. pont)

Ország és igényirat- szám	A kiskorú 1) neve 2) születésének helye és ideje 3) anyjának leánykori neve 4) állandó lakása	Családi jogállás 1/				Határidő	Megjegyzés (a per tárgya, a gondnok kirendelése, az eljárás befe- jezésének száma és ideje)
		elismerés	képzelt apa	apaság meg- állapítása	egyéb csa- ládjogi per		
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						
	2						
	2						
	3						
	4						

A családi jogállás rendezésének módját a megfelelő rovatban függőleges vonallal kell jelölni.

Sorszám és ügyirat-szám	A kiskorú 1) neve 2) születésének helye és ideje 3) anyjának leánykori neve 4) állandó lakása	Családi jogállás 1/				Határidő	Megjegyzés (a per tárgya, a győzelem kirendelése, az eljárás lezárásának száma és dátuma)
		elismerés	képzelt apa	apaszág megállapítása	egyéb családjogi per		
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						
	1						
	2						
	3						
	4						

1) A családi jogállás rendezésének módját a megfelelő rovatban függőleges vonallal kell jelölni.

II. Készpénz

OTP _____ fiókja által _____ sz. alatt kiállított gyámhatósági

tartásos takaréketétkönyvbe elhelyezett összeg. Kamatfelvételre vonatkozó

megyzés: _____

[illegible]

VI. NYILVÁNTARTÁSI LAP

a kiskorú, gondnokolt pénzeről és értéktárgyról

(Gyűsz. 36. § /1/ bek. e. pont)

A kiskorú (gondnokolt)	
neve és szül. ideje	törvényes képviselőjének neve és lakása
19 év hó n	
Az ügyirat száma:	

I. Értéktárgyak, értékpapírok

Kelet, hat. s.	Meg- nevezése	Db	Összesített összeg		Megjelölés	Őrzés helye
			Ft	fillér		
	Letét- kiadás					
	Egyenleg					
	Letét- kiadás					
	Egyenleg					
	Letét- kiadás					
	Egyenleg					
	Letét- kiadás					
	Egyenleg					
	Letét- kiadás					
	Egyenleg					
	Letét- kiadás					
	Egyenleg					
	Letét- kiadás					
	Egyenleg					

nyilvántartási szám:

VIII. NYILVÁNTARTÁSI LAP
bíróság által elítélt fiatalokról

Állami gondozott
törzsszáma:

(Gyűsz. 51. § /1./ bek.)

A fiatalokról

- a) neve _____
- b) születési helye és ideje _____ 19 ____ év ____ hó ____ nap.
- c) foglalkozása _____ d) iskolai végzettsége _____
- e) utolsó lakhelye _____
- f) állami gondozott-e? Igen—nem. g) a gondozásba vétel oka _____
- h) az illetékes gyámhatóság megnevezése,
határozatainak száma és kelte _____
- i) gyermek- és ifjúságvédő intézet megnevezése _____
- j) szülei családi helyzete _____ k) testvéreinek száma _____

HOZZÁTARTOZÓI

megnevezése	neve	foglalkozása	lakcíme
apja			
szülőanyja			
nevelőszülő			
törvényes képviselő			
pártfogó			

BÍRÓSÁGI INTÉZKEDÉS

A bíróság megnevezése	Az ítélet száma és kelte	A büntetés, intézkedés neve	A büntett megnevezése

A PRÓBÁRABOCSÁTÁS MEGSZÜNÉSÉNEK IDŐPONTJA: 197 ____ év ____ hó ____ nap.

JAVÍTÓINTÉZETI NEVELÉS ADATAI

a) átmeneti nevelőintézet

Befogadás időpontja	A beutaló bizottság határozatának száma és kelte	A javító-nevelésre kijelölt intézet megnevezése	Beszállítás időpontja	Intézetből (-be)	
				szökés	visszaszállítás

b) ideiglenes elbocsátás

Időpontja	Tartózkodási hely	Munkahely	Visszaszállítás ideje

olgalati használatra!

19 _____ év _____ hó _____ nap
(a nyilvántartásbavétel időpontja)

IX. nyilvántartási lap

az örökbefogadni szándékozó személyekről
(Gyűsz. 36.§ /1./ bek. i/ pont)

Az örökbefogadni szándékozók személyi adatai

Megnevezés	A p a	A n y a
1. Név		
2. Születési év	19 _____	19 _____
3. Foglalkozás		
4. Iskolai végzettség		
5. Családi állapot		
6. Lakhely		
7. Munkahely		
8. Havi jövedelem	Ft	Ft
9. Vagyoni helyzet		

Házastársával vagy egyedül kíván-e örökbefogadni?

II. Az örökbefogadni kívánt gyermekre vonatkozó adatok

1. Neme;..... 2. Életkora:.....

3. Egyéb:

III. Az örökbefogadó szülőnél elhelyezett gyermekre vonatkozó adatok

1. A gyermek neve:.....

2. Az elhelyezés időpontja: 19.....év.....hó.....nap

3. Az örökbefogadási nyilatkozat kelte: 19.....év.....hó.....nap

4. Az örökbefogadást engedélyező jogerős határozat száma:

Megjegyzések:

X. Nyilvántartási lap

a bíróság által elítélt fiataikorúról
(Gyűsz. 51. § (1) bek.)

Állami gondozott törzsszáma: _____

A fiataikorú adatai

a) Neve:		Szig. száma:	
b) Születési helye és ideje:		19 ____ év ____	hó ____ -n
c) Anyja leánykori neve:			
d) Utolsó	állandó	lakása	
	ideiglenes		
e) Iskolai végzettsége:		f) Foglalkozása:	
g) Munkahelye:			
h) Munkaviszonyának jellege: állandó, rendszertelen stb.			

Állami gondozásra vonatkozó adatok

Az illetékes gyámhatóság megnevezése:	
A gyámhatósági határozatok száma és kelte:	
Az állami gondozásba vétel oka:	
A gyermek- és ifjúságvédő intézet címe:	
A nevelőotthon címe, ahová elhelyezték:	
Államigazgatási beutalással tartózkodott-e különleges nevelőintézetben:	Igen — nem
Melyik intézetben:	
A beutalás időpontja: 19 ____ év ____	hó ____ -n.
A nevelőintézeti nevelés időtartama:	
Amennyiben jelenleg nem állami gondozott, volt-e már állami gondozásban?	Igen — nem

A fiataikorú hozzátartozóinak adatai:

Megnevezés	N e v e	Foglalkozása	Lakcíme
Apa			
Szülőanya			
Nagyszülő			
Nevelőszülő			
Törvényes képviselő			
Egyéb			
Pártfogó			

A fiataikorú testvéreinek száma: _____ A fiataikorú családi helyzete: szülők együtt élnek — külön élnek —
váltak — apa — anya újra házasodott — apa — anya élettársi kapcsolatot létesített — csonka a család.

4. A bírósági határozatot megelőző intézkedések

A hatóság megnevezése	A határozat száma és kelte	Az intézkedés neve	Az elkövetett cselekmény megnevezése

5. A bírósági intézkedés

A bíróság megnevezése	Az ítélet száma és kelte	A büntetés, intézkedés neve	A büntett megnevezése

6. A próbára bocsátás megszűnésének időpontja; 19__ év __ hó __-n

7. Szabadságvesztés

Felfüggesztett	Végrehajtandó	Felfüggesztés		Feltételes szabad- ságra bocsátás	Végleges elbocsátás
szabadságvesztés (büntetés) időtartama		időtartama	a lejárat napja	időpontja	

8. Javító-nevelő munka

Időtartama	Kezdetre	Befejezése	H e l y e

9. A pártfogó megállapításai; _____

10. Egyéb feljegyzések: _____

Kelt: _____ 19__ év __ hó __-n.

XI. Nyilvántartási lap

az oktatási — nevelési intézmények számára a veszélyeztetett gyermekekről

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

A nyilvántartásba vétel időpontja:

19 év hó

A lapot kitöltő intézmény
megnevezése és címe:

A gyermek személyi adatai:

A gyámhatóság is nyilvántartja!:

Neve:		2		
Születési helye és ideje:		19	év	hó n.
A gyermek óvodás (1), ált. iskolás (2), gyógyped. intézm. tanulója (3), gimnáziumi (4), szak- középiskolai (5), szakmunkástanuló (6), dolgozók ált. iskolájába jár (7), dolgozók ált. isk. jár és munkaviszonyban áll (8), egyéb (9)				
A gyermek hol				
és kinél lakik?				
Intézmény változás	1.	Munkahelyének megnevezése	1.	
	2.		2.	
	3.		3.	
Napközi ellátásban mely tanévekben részesült?		Tanulósobai ellátásban mely tanévekben részesült?		
A gyermek túlkoros-e? igen—nem; hány évvel?; Osztályt ismételt-e? igen—nem				
Melyik osztályokat ismételte, és hány alkalommal?				
A mindennapos iskolába járás alól, felmentett-e? igen—nem osztályozó vizsgát tett-e? igen—nem				

2. A gyermek szülőjének (gondvis.) személyi adatai:

Megnevezés	Apa (gondviselő) ³	Anya
Név (leánykori is) és születési év	19.....	19.....
Állandó lakása		
Ideiglenes lakása		
Foglalkozása		
Munkahelye		
A szülők vagyoni állapota		

A családban az egy főre jutó havi jövedelem Ft

A gyermek testvéreinek száma ebből kiskorú

0. L. a tájékoztató 3. pontját. 2) L. a tájékoztató 4. pontját. 3) Ha anya a gondviselő az „Apa” rovatot nem kell kitölteni

Átadta: Oktatási Minisztérium 1976. IX. 1. P. F.

—Gyűsz. 11. r.sz. — Nyomell. 5367 — 77 9601 NB. 120 000 db.

3. A gyermek veszélyeztetettségének okai

A. Környezeti ok

a) Családi környezet

a/1. **A család szerkezete:** A szülők házasságban élnek (1), élettársak (2), külön élnek (3), a házasságot felbontották (4), a gondozó szülő újabb házasságban él (5), a szülők között életközösség nem volt (6), a gyermek nem a szülőknél van elhelyezve (7) ☐

a/2. **Nevelési hiányosság:** gondozás hiánya (1), felügyelet hiánya (2), helytelen bánásmód; brutalitás (3), túlzott szigor (4), kényeztetés (5), közömbösség (6), érzelmi kapcsolat hiánya a családban (7), gyűlölködés a családban (8), kettős nevelés (9), egyéb: ☐

a/3. **Erkölcstelen családi környezet:** a szülők (gondozók) könnyelmű, felelőtlen életvitele (1), a szülők (gondozók) munkakerülők (2), nemi erkölcs megsértése (3) ☐

a/4. **Italozó életmód:** a családban (1), az italozás garázdasággal párosul (2) ☐

a/5. **Bűnöző családi környezet:** büntetve volt az apa (1), az anya (2), a gondozó (3), más családtag (4), büntetése folyamatban van az apának (5), az anyának (6), a gondozónak (7), más családtagnak (8), ☐

a/6. **Az elkövetett bűncselekmény:** ☐

a/7. **Rossz lakásviszonyok:** A lakás rossz állagú (1), nincs a lakásban folyóvíz, nincs villany (2), 1 szobában több nemzedék él együtt (3), a lakásban hiányos az alapvető berendezés, felszerelés (4), az egy szobában élő személyek száma: ☐

b/ **Családon kívüli környezet:** negatív hatású baráti kör (1), bűnözőkkel kapcsolat (2), a gyermek galéri tagja (3), egyéb (4) ☐

B. **A gyermek személyiségében rejlő ok:** értelmileg-érzelmileg szociálisan visszamaradt (1), gátlásos-szorongó (2), agresszív magatartású (3), szökő-csavargó (4), italozik (5), lop (6), garázdálkodik (7), egyéb (8) ☐

C. **Anyagi ok:** A szülő munkaképtelen (1), csökkent munkaképességű (2), több gyermekes család (3), önhibáján kívül alacsony keresetű (4), egyéb (5), ☐

D. **Egészségi ok:** TBC (1), egyéb fertőző betegség (2), tartós egyéb betegség (3), idegbeteg a gyermek (4), ideg-elmebeteg az anya vagy apa (5), ideg-elmebeteg más családtag (6), egyéb (7), ☐

5. Intézkedések

a) az oktatási intézmény intézkedései

b) a gyámhatóság intézkedései:

6. A pártfogó neve, címe és telefonszáma:

Tájékoztató a nyilvántartási lap kitöltéséhez

1. A nyilvántartási lap szélén levő négyszögeket — a nyilvántartásbavétel időpontjának kivételével — nem kell kitölteni, mert azok kizárólag gépi feldolgozás célját szolgálják.

2. A nyilvántartásbavétel időpontjánál a hónapot két számjeggyel kell kitölteni. (pl. február = 02.)

3. „A gyámhatóság is nyilvántartja” szöveg után x jelet kell tenni, ha az éves egyeztetés során megállapítják, hogy a gyermeket a gyámhatóság és az oktatási intézmény is nyilvántartja veszélyeztetettként. Ha a gyámhatósági nyilvántartás megszűnik, a jelet át kell húzni.

4. A név után a 2. jelzésű bekeretezett részbe x jelet kell tenni, ha a gyermek cigány származású.

5. A gyermekek veszélyeztetettségének okai című kérdésekre a választ értelemszerűen, az előnyomtatott legjellemzőbb válaszlehetőségek aláhúzásával kell megadni.

4. A családot segítő rendszeres ellenőrzésekről:

(Minden egyes bejegyzést az ellenőrzés időpontjával kell kezdeni és az ellenőrző kézjegyével lezárni. Hely hiányában a bejegyzésekhez pótlapot kell behelyezni.)

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.